STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03828

ALE VERK

Sholem Aleichem

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק פון שלום עליכם

צוואַנציגסטער באַנד

יוגענד־ראָמאַנען

ווילנע—וואַרשע 1926
ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

עס איז שטרענג פֿאַרבאָטן צו קויפֿן און פֿאַר=
קויפֿן דאָס דאָזיקע בוך אין צפון און דרום
אַמעריקע, אין דרום=אַפֿריקע און אין ענגלאַנד

Copyright 1920 by Olga Rabinowitz (Sholem=Aleichem), New York

צוליב דעם פֿאַרלאַנג פֿון שלום-עליכמס יורשים, איז די
אויסגאַבע געדרוקט לויט דער אַמעריקאַנער אויסגאַבע.

Szolem - Alechem. T. XX. „Jugend Romanen".
Drukarnia „Wydawnictwo Wilenskie" B. KLECKINA.

יוגענד-ראָמאַנען

אינהאַלט

טייבעלע 7
קינדער־שפּיעל 59

טייבעלע

געשריבען אין יאהר 1884.

טייבעלע

עס איזט איינע אלטע געשיכטע,
דאך בלייבט זי איממער נייי;
אונד וועם זי יוסט פאסיערטע,
דעם בריכט דאס הערץ ענטצוויי...
(היינריך היינע).

I

אין א קליין ליכטיג צימער, ביי א קליין אפען פענסטער, איז געזעסען טייבעלע, א יונג מיידעל פון א יאהר אכצעהן, מיט איין ארבייט אין די הענד. איהר שען ליכטיג פנים האט בעוויזען, אז זי איז צופריעדען; איהרע טונקעלע, גלענצענדיגע אויגען האבען געברענט ווי פייער, איהרע שווארצע געקרייזעלטע קורצאונטערגעשוירענע האר האבען פערשטעלט פוןביידע זייטען איהרע פערפלאמטע באקען, און אויף איהר קליין מיילכען האט געשפיעלט א צופריעדענער שמייכעל; מיט איהרע קליינע ווייסע הענטלעך האט זי אוועקגעלעגט די ארבייט אן א זייט, האט א ווארף געטהאן מיט דעם קאפ, פערשארט די האר, צונויפגעלעגט ביידע הענד אויף דעם הארצען, און האט געווארפען איהרע שענע שווארצע אויגען אויף דעם יונגען מאן, וואס איז געזעסען אקעגען איהר און האט געלעזען א בריעף. דאס איז געוועזען א הויכער שענער מאן פון א יאהר צוואנציג, מיט א ווייס קיילעכיג געזיכט, מיט בלויע אויגען

און בלאָנדע האָר. געקליידט איז ער געווען זעהר עלעגאַנט, איירא־פּעאיש, ווי אונזערע האַלב־אַריסטאָקראַטישע גביר'ישע קינדער; אַ שווערע מאַסיווע גאָלדענע קייט מיט זעהר אַ טהייערען שטיין איינגעזעצט אין דעם רינג, וואָס ער האָט געטראָגען, און דערצו זיין ריין ווייס געזיכט מיט זיינע אויסגעגלעטע ווייסע הענד האָבען גע־וויזען, אַז ער איז געוואַקסען ביי רייכע עלטערען און האָט נאָך ניט געוואוסט וואָס הייסט אַרבייטען אין דער וועלט און פון וואַנען רייכקייט נעמט זיך. דאָס איז געווים אַ אידישער פינאַנץ־פּרינץ — איינער פון די, וואָס גלויבען ניט דעם, וואָס בעקלאָגט זיך אויף דער שלעכטער צייט, און מיינט, אַז ע ר ד אַ ר ף אַזוי לעבען, און דער אַנדערער — דער אַנדערער לאָז זיך לעבען, ווי ער פערשטעהט... נאָר מיר וועלען זיך נאָך בעקענען גאַנץ נאָהענט מיט אונזער העלד.

— מאַריץ! וואָס קלערט איהר צו ענטפערען דער מוטער אויף דעם בריעף? — האָט איהם דאָס מיידעל פּלוצים אַ פרעג גע־טהאָן. מאַריץ איז רויט געוואָרען און האָט איהר ניט באַלד גע־קאָנט ענטפערען; ער איז אויפגעשטאַנען פון דעם בענקעל און איז זיך אַ פּאָר מאָל דורכגעגאַנגען הין און צוריק; דערנאָך האָט ער זיך געזעצט נעבען דעם מיידעל און האָט גענומען איהר האַנד אין זיינע הענד און האָט לאַנג געקוקט איהר אין די אויגען. ער האָט געזאָגט צו איהר:

— וואָס פרעגט איהר מיך עפּיס היינט, וואָס איך קלער איהר צו ענטפערען אויף איהר בריעף? דאָס זעלבע וואָס אויף אַלע איהרע בריעף...

דאָס מיידעל האָט אַביסעל נאָכגעטראַכט און האָט שטיל אַרויסגעצויגען איהר האַנד פון זיינע הענד און האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען. מאַריץ האָט זיך איינגעבויגען און האָט איהר גע־וואָלט אַ קוק טהון אין פּנים; זי האָט איהם מיט ביידע הענד אַרומגעכאַפּט דעם האַלז און האָט איהם לאַנג געקושט זיין קאָפּ און זיין די אויגען.

— טהייערער, טהייערער מאריץ, דו ביזט מיין פריינד! טהייערער מאריץ! זיי מיר מוחל, איך בין א שלעכטע; בע־שטראף מיך, איך בין דיך ניט ווערטה: איך קלער אויף דיר שלעכטס... אז דו געהסט אוועק און איך זעה דיך ניט, ווערסט דו ביי מיר אן דעם גאנצען גלאנץ; דו ווייזט מיר אוים קליין, ארעם, נידעריג, פאלש, נאך ערגער פון פאלש — שוואך, שוואך!! מא־ריץ! איך האב פיינט א שוואכען מענשען אהן א כאראקטער, — ערגער, הונדערט מאל ערגער פון א פאלשען, פון א מערדער; דער מערדער איז א שלעכטער מענש, נאר א מענש; אבער דער „בעזכאראקטערנע” איז גאר קיין מענש ניט ביי מיר — א פליעג, א ווארעם...

ביי די ווערטער האט טייבעלע ארויסגעלאזט מאריצען פון איהרע ארעמס און איז ווידער געבליבען זיצען שטיל און האט נאר געקוקט אויף איהם. מאריץ איז געוועזען פערוואונדערט אי־בער איהר הייגטיגער אויפיהרונג; ער האט געזעהן, אז זי איז היינט צערודערט: אט ווערד זי לעבעדיג און מונטער, און אט ווערד זי פערטראכט און עפים אזוי אומעטיג, אז דאס הארץ קאן צעריסען ווערען קוקענדיג אויף איהר בלאס געזיכט; עס איז עפים ניט כדרך הטבע.

— טייבעלע! מיין טהייערע! דו ביזט היינט ניט מיט אלעמען. זאג דעם אמת, וואס איז מיט דיר? וואס קלערסט דו איצט? וואס זענען דיינע שענע אויגען אזוי פערטראכט? וואס בעדייט דער וואלקען, וואס ווערד פלוצים איבערגעצויגען אויף דיין שען געזיכט? איך קען דיך ניט פון נעכטען, דאכט זיך, — זאג, וואס איז מיט דיר? דו צווייפעלסט אין מיר? אין דיין מאריצען? דו ווייסט, ווי אזוי איך האב דיך ליעב, איך דארף דאס דיר ניט דערצעהלען...

— איהר דארפט דאס מיר ניט דערצעהלען — האט טייבעלע איבערגעזאגט זיינע ווערטער פערטראכט ווי פריהער.

— וואס זשע דען ? וואס זשע דען זאל איך קלערען ? מיר וועלען דאך באלד — דו ווייסט ? — מיר וועלען דאך באלד גליק־ליך זיין : מיין מוטער וועט נאר פון קארלסבאד קומען, זאג איך איהר באלד מיינע פלאנען ; זי וועט זיך דאס דערפרייען : זי וועט דיך ארומנעמען ווי א קינד...

— אך, מאריץ, מאריץ ! איהר זענט יא א קינד. און דערצו נאך א פערצערטעלט קינד ! איהר רעדט זיך אליין איין גאט ווייסט וואס פאר נארישקייטען, און ווילט נישט קוקען אויף דער אנדערער זייט פון דער מטבע... איהר האט דאך ערשט אליין גע־לייענט איהר בריעף ! איהר פערשטעהט דען ניט, צוליעב וואס זי דולט אייך א קאפ מיט דער פאמיליע נאטקין און מיט די זעל־טענע מעלות פון דער מאמזעל נאטקין, וועלכע האט זיך, נאך די ווערטער פון אייער מוטער, כמעט פערליעבט אין אייער פאר־טרעט ?...

— נו, ווער הערט זי ! — האט מאריץ געענטפערט, ארומ־געהענדיג איבער דעם צימער. — זאיך לעב ניט מיט דער מאמע'ס שכל, איך בין ניט דער „מאמע'ס קינד"... זי וועט ניט וועלען ? וואס הייסט ? פאר וואס זאל זי ניט וועלען ? ווייל מיין כלה האט קיין געלד ניט ? נארישקייט ! איך האב אליין געלד און דארף גאר ניט קיין געלד ! יחוס ? וואס טויג מיר יחוס ? זי וועט מורא האבען פאר אידישע מיילער : מע וועט זאגען, אז מא־ריץ, גאלדע זילבערמאנ'ס בן־יחיד, האט חתונה געהאט פאר איין ארעם מיידעל, וואס קיינער ווייסט זי ניט ? ווער הערט זיי ? וואס בין איך — א קינד ? איך בין א מאנספערזאן ! איך קאן בעשטעהן פאר זיך ! איך בין פריי : קיינער סמעיעט ניט מיר צו שטעהרען מיין גליק, אפילו מיין מוטער ! איך געה באלד אהיים און שרייב איהר א בריעף... און שיק איהר היינט א דע־פעש... איך געה שוין, די רגע...

וואס ווייטער מאריץ האט גערעדט, איז ער אלץ מעהר פער־פלאמט געווארען. מע האט געזעהן, אז ער רעדט דאס ערנסט, מיט

געפיהל, מיט דעם גאנצען הארצען, מיט דעם רעכטען אמת... טיי־בעלע אָבער איז לאנגזאם צוגעגאנגען צו איהם און האָט איהם אָנ־געריהרט ביי דער האנד.

— מאָריץ, גענוג! איילט דאָך ניט אזוי: מע דאַרף ניט טעלעגראפירען קיין קארלסבאד; אייער מוטער דאַרף גיך קומען אהיים; מיר וועלען נאָך האָבען צייט איהר צו זאָגען...

מאָריץ איז א ביסעל געשטילט געוואָרען און האָט געזאָגט:

— נו, וועל איך איהר האָטש א בריעף שרייבען, אז איך בין אזוי גליקליך...

— מאָריץ! מע דאַרף דאָס אויך ניט! זי וועט ניט פער־שטעהן אייער גליק; זי קאָן דאָס ניט פערשטעהן... אָבער אז זי וועט קומען און איהר וועט מיט איהר פערזענליך רעדען, וועט דאָס אנדערש זיין... איצט געהט אהיים: עס איז שוין זייגער צוויי, קומט ניט היינט, קומט מאָרגען פריה; איך בין היינט פערנומען א גאנצען טאָג — אדיע!

מאָריץ האָט אויף זיך ארויפגעוואָרפען דעם אויבערראָק, ער האָט אָפּגעזוכט דעם הוט מיט דעם שטעקען און האָט זיך געקלי־בען אוועקצוגעהן; ער איז צוגעגאנגען צו טייבעלען און האָט איהר געגעבען די האנד.

— דו גלויבסט מיר? טהייערע!...

— מאָריץ! — האָט זי איהם געענטפער'ט, און איהרע אויגען האָבען זיך ווידער אָנגעצונדען. — מאָריץ! איך גלויב דיר! טהייערער, טהייערער מאָריץ! זיי מיר מוחל מיינע נארישע גע־דאנקען... איך גלויב דיר, מאָריץ, דו ביזט מיין לעבען...

מאָריץ איז שוין געשטאַנען ביי דער טהיר; טייבעלע האָט איהם צוריק צוגערופען און האָט איהם געזאָגט:

— מאָריץ! איך בין אינגאנצען דיינע... דו ביזט ביי מיר אלץ... אָהן דיר בין איך גאָרנישט, מאָריץ! אז דו געהסט נאָר ארויס פון דער טהיר, ווייזט זיך מיר אויס, אז איך וועל דיך שוין מעהר ניט זעהען... וואָס וועל איך טהון? — זיי מיר מוחל,

טהייערער פריינד מיינער! דיין טייבעלע איז א נאריש קינד, א קאפריזנע מיידעל, הא־הא־הא!

מאריץ איז אוועקגעגאנגען פערטיעפט אין געדאנקען: ער האט גאר ניט געקאנט פערשטעהן איהרע ווערטער, איהר געלעכ־טער... ער וואלט זיך אבער נאך מעהר פערוואונדערט, ווען ער זאל זיך געוועהן אומקעהרען צוריק: ער וואלט געטראפען טייבעלען אין בעט, בעגאסען מיט הייסע ביטערע טרערען...

II

מאריץ זילבערמאן האט אמאל, מיט א יאהר צעהן פריהער, געהייסען „מאיר", און זיין מוטער, גאלדע רב מאיר'ס, רופט איהם נאך היינט אויך „מאיר'על". נאר זינט די ציוויליזאציע האט אנ־געהויבען ארייננקוקען צו אונזערע ברידער אויך, האבען מיר זיך דערשראקען פאר איהר, און האבען זיך באלד געחאפט צו די קליי־דער מיט די נעמען: די אטלעסענע זשופעצע מיט דעם קיילעכי־גען שטריימעל איז פערביטען געווארען אויף א קורצען פראק מיט א צילינדערהוט, און דער נעכטיגער מאיר בערעל'ס, זרח נפתלי'ס און קלמן רב וועלוועל'ס זענען פלוצים געווארען מאריץ באריסא־וויטש, זאחאר פאנטעלעמאנאוויטש און קלימענטי וולאדימירא־וויטש... מאיר'על, וועלכען מיר מוזען אנרופען ווי ער וויל — „מאריץ", איז געוואכסען א יתום ביי זיין רייכער מוטער, גאלדע זילבערמאן, אדער גאלדע רב מאיר'ס, — איהר פאטער רב מאיר איז געוועזען זעהר איין „אדם חשוב"; אין די יונגע יאהרען איז ער געוועזען א פשוט'ער ארענדאר, נאר דער פריץ האט איהם זעהר ליעב געהאט, און האט איהם געמאכט פאר דעם ערשטען פאקטאר אין הויף. רב מאיר האט בעקומען עטליכע קערבלעך, און אז דער

פריץ איז „מת" געוואָרען און האָט קיין קינדער ניט איבערגעלאָזט, איז ער געוואָרען ביי דער פריצה אַ „בן־בית", און האָט מיט איהר אַזוי לאַנג געהאַנדעלט, ביז רב מאיר איז געוואָרען דער פריץ, און די פריצה האָט גענומען ביי איהם פענסיע. רב מאיר איז געוואָרען גרויס, האָט בעקומען אַ נאָמען, האָט אָנגעהויבען פאָהרען צום רבין... אויף דער עלטער איז רב מאיר אַרויסגעפאָהרען קיין נ., האָט אָנגעהויבען פראַווען שלש־סעודות'ען, און „חברה" האָבען איהם געמאַכט דעם נאָמען אַזוי גרויס, ביז ער האָט זיך משדך געווען מיט דעם רבינ'ס אַ שוועסטער און האָט געקויפט פאַר הונגערט טויזענד רובל איין איידעם אַ צאַצקע פאַר זיין בת־יחידה, גאָלדעניו, און איז בערוהט געשטאָרבען. דער איידעם, די צאַצקע, רב מאָטעלע, איז טאַקי געווען אַ גילדערנער יונגערמאַן, אַ תכשיט, און האָט ניט געוואוסט קיין צורת מטבע. ער איז אָבער געווען אַ קראַנקער, האָט ער זיך אָפּגעמוטשעט עטליכע יאָהר און איז געשטאָרבען און איבערגעלאָזט גאָלדען אַ יונגע אלמנה פון דריי און צוואַנציג יאָהר, מיט אַ קליין קינד פון צוויי יאָהר. גאָלדע האָט שוין דאָס צווייטע מאָל ניט געוואָלט חתונה האָבען (דאָס איז ביי אונז אפילו זעלטען), כדי איהר מאיר'על זאָל ניט דארפען אָנקומען צו אַ שטיפפאָטער. זי האָט איהר גאַנץ לעבען אַוועקגעשענקט מאיר'ל'ען, וועלכער איז אויפגעצויגען געוואָרען אויף זייד מיט אַלערליי פערגעניגענס. ביז צעהן יאָהר האָט מען איהם געהאַלטען מלמדים, און מאיר'על האָט זעהר גוט געלערענט. גאָלדע האָט אָבער געוואָלט, ער זאָל קענען אַלץ אויף דער וועלט. קיין געלד האָט זי ניט געקארגט. זי האָט געזעהן, ווי אַנדערע גבירים לאָזען לערנען זייערע קינדער, האָט זי איהם אויך צוגענומען אַ פראַנצויז אין שטוב אַריין, מיט אַ לעהרער אויף רוסיש און דייטש; מע האָט איהם געלעהרענט פיאַנאָ שפּיעלען, טאַנצען, רייטען אויף אַ פערד און „עטיקעטע" (דרך־ארץ) — ווי אַזוי צו געהן, צו רעדען און זיך צו בענעמען צווישען מענשען. גאָלדע האָט אָבער געוואָלט, ער זאָל דערצו זיין איין עהרליכער איד אויך. צו דער

„בר־מצוה״ האָט מאיר׳ל געזאָגט פאַר איין עולם זעהר אַ פיינע דרשה, וועלכע האָט געקאָסט געגוג געלד און אויף וועלכער ער האָט נעבאך געגוג געהאָרעוועט, האָטש ער האָט זי אַליין וויגציג־וואָס פערשטאַנען, און אַז ער איז געקומען סאַמע צום רעכטען שפּיץ, וואו מע דאַרף אויסבויגען דעם גראָבען פינגער, האָט איהם ליפּאַ־קנאָבעל (אַזוי האָט געהייסען דער גמרא־מלמד) שיער איינגע־שלונגען, און רב געצעל דער דיין איז געזעסען אויף אַזאַ שטיי־נער, ווי קופּערניק אין דער מינוט, ווען ער איז געפאַלען אויף דער המצאה, אַז די ערד דרעהט זיך. און גאָלדע? גאָלדע האָט געוויינט מיט זיסע גליקליכע טרערען און האָט נאָכדעם דריי טאָג בסדר אַלע רגע געשיקט נאָך ליפּשע די גראָבע, זי זאָל אָפּשפּרע־כען מאירל׳ען אַ גוט אויג... אַזוי איז ער געוואַכסען דאָס, וואָס ביי אונז האַלט מען פאַר איין אידעאַל — „אַ ביסעל אַהין, אַ ביסעל אַהער״, פון יעדער זאַך דאָס אויבערשטע, נאָר אין אמת אריין — אָהן תורה, אָהן חכמה, אָהן וויסענשאַפט, ניט אויסגעסוויסטשעט, ניט אויסגעבילדעט דעם שכל... אַליץ איז בערעכענט צו גלאַנצען פון אויבען, כדי מע זאָל קאָנען טהון אַ שענעם שידוך. דער שדכן שרייבט אויף דעם חתן, אַז ער איז אַ „מושלם״, אַ „גאַנצער מענש״, „צו גאָט און צו לייט״, מע גיט איהם אַ סך נדן מיט אַ כלה, און אַזוי געהט פאַרביי זיין יוגענד, און אַז ער ווערד עלטער און געהט־אַרויס אויף דער וועלט, זעהט מען ערשט דעמאָלט אַרויס, ווי די ערציהונג האָט אויף איהם געווירקט... מאיר׳ל האָט געהאַט אַזאַ ערציהונג ביז זיעבעצעהן יאָהר, ביז די געלעגענהייט האָט איהם צוזאַמענגעבראַכט מיט פעלדמאַנען, מיט וועלכען מיר וועלען אונ־זער לעזער באַלד בעקאַנט מאַכען.

III

מיכאיל פעלדמאַן איז געוועזן איינער פון די, וואָס האָבען זיך געשלאָגען פאַר דער „השכלה" און זענען מיט געוואַלד געוואָרען „משכילים". זיי זענען געוועזן אַ גאַנצע קאָמפּאַניע יונגע לייט, וואָס זענען געזעסען אויף קעסט און האָבען געשטודירט אין קלויז, אַלע אויף איין פאַקולטעט: געריסען די גמרא, געבאַקען קאַרטאָפלעס, גע'גנב'עט ליכט פון די יאָהרצייטען, געשמיסען דעם שמש און געטהאָן נאָך אַזעלכע וויכטיגע זאַכען... דאָס איז געוועזן אין דער צייט, וואָס אידען האָבען נאָך פון קיין גימנאַזיעס ניט געהערט — ווער שמועסט אין די קליינע שטעדטלעך, וואו מע האָט מאַפּו'ס מיט שולמאַנ'ס ביכלעך געברענט, און ווער עס האָט בגנבה געלייענט דעם „המגיד", „המליץ", „קול מבשר", דער האָט געהייסען „אפיקורס"... פעלדמאַן האָט ערגיץ געקראָגען דעם „תעודה" מיט דעם „זרובבל" און האָט זיי געלייענט פאַר די חברים, ביז רב פייביש דער לאַנגער, וואָס פלעגט אויך לערנען אין קלויז, האָט זיי גע'מסר'ט צו דעם גביר פון דער שטאָדט, רב נחמן פליאַסק, און עס איז געוואָרען אַ ווילדער כעס אין שטאָדט. רב נחמן איז געוועזן זעהר אַ פרומער איד; ער האָט געלעבט פון פּראָצענט און פלעגט עסען אָרעמע לייט מיט די ביינער, און אָפּשרייבען איין אָרעמאַן די בעבעכעס פאַר צעהן רובל פּראָצענט איז ביי איהם קיין נאָווינע ניט געוועזן, נאָר קיין עולות האָט ער ניט געקאָנט ליידען — ער האָט די אַלע ביכלעך געהייסען פערברענען, און דעם „אפס דמים" האָט ער פריהער אַליין צעריסען אויף פיץ־פיצלעך און דערנאָך ערשט פערברענט. די יונגע לייט האָט ער צעטריבען פון דער קלויז: איינינגע פון זיי האָט מען אָפּגעשיקט צום רבין אויף תיקון, און פעלדמאַנען, דעם רעכטען סם, האָט מען גענויט, ער זאָל גט'ען דאָס ווייב און פאָהרען „וואו

דער שווארצער פעפער וואכסט"... פעלדמאן איז אוועקגעפאָהרען קיין ז־יטאָמיר אין דער ראבינער־שולע; ער האָט דאָרט געענ־דיגט און איז אוועק קיין פעטערבורג אין דער אוניווערזיטעט. נאָר די לעבענסמיטעל מיט דעם פעטערבורגער קלימאט האָבען איהם ניט ערלויבט צו לערנען ווייטער, איז ער געקומען קיין נ., וואו עם קומט־פאָר אונזער געשיכטע. ער האָט דאָ געהאט איי־ניגע פריינד, גאנץ רייכע לייט, נאָר ער האָט אָבער ביי זיי ניט געוואָלט זיין, און האָט געלעבט פון שטונדען. זיין געזונד, וועל־כעס איז אָפגעשוואכט געוואָרען אין זשיטאָמיר פאר די אכט יאָהר, וואָס ער האָט דאָרט געליטען הונגער און קעלט, האָט זיך אין נ. אָנגעהויבען צו פערבעסערען, נאָר קיין פעטערבורג האָבען איהם די דאָקטוירים נאָך ניט געהייסען פאָהרען, ביז ער וועט ניט אינ־גאנצען געזונד ווערען, און אזוי זענען אוועקגעגאנגען דריי יאָהר. אין דער צייט האָט ער געהאט א שטונדע ביי דעם גראף וו., וועלכער פלעגט לייהען געלד ביי גאָלדע זילבערמאן. איינמאָל האָט דער גראף זעהר אָפגעלויבט זיין אידישען לעהרער פאר גאָלדען. גאָלדע האָט געוואָלט, אז איהר מאיר'על זאָל ביי איהם אויך לערנען, האָט זי געשיקט נאָך איהם די קארעטע, נאָר פעלדמאן האָט געענטפערט, אז ער קאָן קומען צו־פוס. און אז ער איז גע־קומען, האָט ער מאיר'לען נישט געטראָפען. גאָלדע האָט איהם געבעטען זיצען.

— וויפיעל וועט איהר נעמען ביי מיר פאר מיין זוהן? — האָט איהם גאָלדע געפרעגט.

— איך וויל פריהער זעהן אייער זוהן און איהם קענען.

— וואָס הייסט? איהר קענט ניט מיין מאיר'לען?...

ביי די ווערטער איז מאיר'על אריינגעקומען, האָט א קוש געטהאָן דער מוטער די האנד, אויף פעלדמאנען האָט ער א וואָרף געטהאָן איין אויג און קוים א שאָקעל געטהאָן מיט דעם קאָפּ. פעלדמאן איז געזעסען, ווי אויף הייסע קוילען.

— מאיר'על! איך וויל דיר דינגען אַט דעם נייעם לעהרער, ער לעהרענט מיט אונזער גרג. ס קינדער.

מאיר'על האָט אפילו קיין קוק ניט געטהאָן אויף איהם און האָט נאָר אַ פרעג געטהאָן די מוטער, צי זי האָט זיך שוין מיט איהם בעדונגען. פעלדמאַן האָט זיך אויפגעחאַפּט פון דעם שטוהל און איז צוגעגאַנגען צו גאָלדען און האָט געזאָגט:

— איך האָב אייך פריהער געזאָגט, אַז איך רעד ניט פון קיין געלד, ביז איך וועל זיך נישט בעקענען מיט דעם תלמיד פערזענליך. אייער זוהן דאַרף נאָך ניט קיין לעהרער: ער איז נאָך צו יונג און דאַרף זיך נאָך אביסעל צו־לערנען, ווי אַזוי זיך צו בעגעהן מיט מענשען. — מיט די ווערטער איז ער אַוועק פון זילבערמאַנ'ס הויז. גאָלדע האָט זיך געפונען שרעקליך בעלעדיגט און האָט איהם בעשיט מיט קללות, און מאיר'על איז אַריינגע־גאַנגען צו זיך אין קאַבינעט און האָט אָנגעהויבען בעקלערען פעלד־מאַנ'ס ווערטער: ער האָט צום ערשטען מאָל אויף זיין לעבען געהערט אַזאַ מיינונג אויף זיך פון אַ פרעמדען מענשען. דאָס ער־שטע מאָל אויף זיין לעבען האָט ער זיך געפרעגט, וואָס איז ער אַליין פאַר אַ מענש און ווער איז דער גראָבער לעהרער? צוויי מאָל האָט ער זיך מיט איהם בעגעגענט אין גאָרטען, און האָט קיין אויג ניט אַראָפּגעלאָזט פון פעלדמאַנען, וועלכער האָט אויף איהם אפילו קיין קוק ניט געטהאָן. דאָס האָט איהם נאָך ערגער געקרענקט, און ער האָט זיך ענטשלאָסען איין מאָל פאַר אַלע מאָל בעקאַנטשאַפט צו שליסען מיט איהם און אין עטליכע טעג אַרום איז ער צוגעפאָהרען אין זעהר אַ שענער קאַרעטע מיט גרויס קוראַזש צו אַ קליין אָרעם שטיבעל, און האָט געטראָפען פעלד־מאַנען ביי'ם טיש פערוואָרפען מיט ביכער און מיט פאַפּיערען, אַז מע האָט קוים אַרויסגעזעהען זיין הויכען שטערן, די גרויע אויגען מיט זיין אויסגעטריקענט אויסגעדאַרט געזיכט. אַז פעלדמאַן האָט דערזעהן דעם גאַסט, האָט זיך בעוויזען אויף זיינע ליפען אַזאַ זיסער ליעבליכער שמייכעל, אַז מאיר'על האָט זיך פערוואונדערט. ער

האט זיך אפגערעקאמאנדירט. פעלדמאן איז ארויסגעגאנגען פון דעם טיש און האט איהם מיט דעם זעלבען פריינדליכען שמייכעל געזאגט:

— אך, זעהר אנגענעהם! איך געדענק אייער נאמען, עס פרייעט מיך זעהר, וואס איך האב די עהרע אייך צו זעהען ביי זיך אין מיין נארע; זיצט, איך בעט אייך, זיצט ביי אונז... טייבעלע, קום נאר אהער!...

ביי דער זייט האט זיך אויפגעעפענט א קליין וויים טהירעל, און אויף דער שוועל האט זיך בעוויזען א קליין מיידעל פון א יאהר פופצעהן און האט א קוק געטהאן אויף פעלדמאנען, דערנאך אויף דעם גאסט, און איז צוגעגאנגען צום טיש.

— עס וועט באלד זיין טיי? — האט זי פעלדמאן א פרעג געטהאן.

— די רגע! — האט טייבעלע אווארף געטהאן מיט איהרע שענע האר און איז אוועקגעלאפען צוריק אין דעם אנדערען צימער. פעלדמאן האט זיך געזעצט נעבען דעם גאסט און האט איהם געפרעגט: מיט וואס קאן ער איהם דיענען? מאיר'על האט איהם דערצעהלט אלץ, וואס ביי איהם אויפ'ן הארצען האט זיך אנגע־קליבען, זינט ער האט איהם געזעהען ביי זיך. מאיר'על האט זיך געפיהלט היימיש מיט פעלדמאנען, און האט איהם דערצעהלט, וואס פאר א שנאה ער האט אויף איהם געטראגען ביי זיך אין הארצען ביז היינטיגען טאג. פעלדמאן האט זיך צעלאכט און האט איהם געזאגט:

— איהר זענט נאך גאר ווילד, מיין ליעבער גאסט. איך וואלט געהרען געזעהען די חיות, מיט וועלכע איהר זענט ערצויגען גע־ווארען!...

טייבעלע האט דערוויל אריינגעטראגען גלעזער מיט דעם סאמאוואר און האט פערקאכט טיי. פעלדמאן האט אויסגעפרעגט ביי מאיר'לען, ווי אזוי ער לעבט, וואס ער לערענט, ווער עס זענען

זיינע לעהרער, און צי איז ער צופריעדען. מאיר'על האט איהם איבערגעגעבען וואס ער האט געוואוסט, און פעלדמאן האט איהם אויסגעהערט מיט דעם זעלבען ליעבליכען שמייכעלע, ערטערווייז האט ער איהם איבערגעשלאגען מיט זיינע פראגען, און טייבעלע האט דערווייל אנגעגאסען טיי. זי האט זיך געזעצט אקעגען דעם גאסט און האט זיך אויף איהם לאנג פערטראכט. פעלדמאן האט איהם אויסגעהערט ביז'ן סוף, און נאך דער טיי האט ער איהם אזוי געזאגט:

— אויב איהר ווילט מיט מיר בעקאנט זיין, בעט איך אייך מיר מוחל זיין, וואס איך רעד מיט אייך אויפריכטיג; איהר זענט געוואהנט געווארען, אז אייערע לעהרערס, וואס האבען גע־לעבט פון אייך, זאלען אייך חנפ'ענען. זיי האבען אייך געזאגט, אז איהר ווייסט שוין און קענט שוין אלץ, חאטש אין אמת'ען זענט איהר נאך א קינד. אייער מוטער וויל, איהר זאלט זיין א אידישער „מושלם", דאס הייסט, א אידישער ענציקלאפעדיסט, מיט פיעל רוסישע, דייטשע, פראנצויזישע ווערטער, נאר אהן וויסענשאפט. געלייענט האט איהר נאך גאר ניט. אויסגעוואכ־סען זענט איהר אויף גרויס ראסקאש, און אויף אייערע ערציהער האט איהר געקוקט ווי אויף ניאנקעס, משרתים. די אלע מענשען, מיט וועלכע איהר זענט אויפגעוואכסען, נעמען־אראפ פאר אייך דאס היטעל, און יעדער ווייזט אויף אייך מיט די פינגער: „אט געהט דער יונגער מיליאנער!" איהר זענט אויפגעוואכסען, ווי א געבלאזענער פרינץ, נאך דעם פאלשען אריסטאקראטישען סיס־טעם, און איהר האט געמיינט, אז די אלע מענשען, וואס איהר זעהט, דרעהען זיך ארום אויף דער וועלט נאר צוליעב אייך...

מאריצען איז פעלדמאנ'ס רעדע אפילו ניט געפעלען, נאר ער האט זיך ניט ווילענדיג צוגעהערט צו זיינע ווערטער, וועלכע הא־בען זיך ווי געגאסען און זענען געווען אין אזא טאן, אז ער האט זיך ניט געקאנט בעלעדיגען פון זיי. פעלדמאן האט פיינט גע־האט אין זיין רעדען אריינצומישען הויכע ווערטער. זיין לשון איז

געוועזן איינפאַך, נאָר געגאַנגען גלייך אין האַרצען, מיט אַ זעלטע־
נער האַרמאָניע; אַז פעלדמאַן האָט נאָר אָנגעהויבען צו רעדען,
האָט זיך געגלוסט הערען און הערען אָהן אַ שיעור... אַז מאָריץ
איז אַרויסגעגאַנגען פון פעלדמאַנען, האָט ער געפיהלט אין האַר־
צען עפּיס אַ נייע אומבעקאַנטע ליכטיגקייט און וואַרעמקייט, און ער
איז געקומען אַהיים אַזוי פריילעך, לעבעדיג, אַז גאָלדע האָט איהם
אַרומגעחאַפּט קושען, און זיין לאַקיי האָט אויף איהם פערוואונ־
דערט געקוקט, וואָס ער געהט אַרום ביי זיך אין קאַבינעט און
זינגט... אויף מאָרגען איז ער ווידער אַוועקגעגאַנגען צו פעלד־
מאַנען, און פון דעמאָלט אָן האָט מען שוין געזעהען מאָריצען אַלע
טאָג געהן פון דאָרט מיט אַ בוך; אָפטמאָל האָט מען איהם צו־
זאַמען מיט פעלדמאַנען געזעהען שפּאַציערען אין גאָרטען. גאָלדע
איז ניט צופריעדען געוועזן פון דעם, וואָס ער האָט זיך אַזוי פלייסיג
גענומען „צו די ביכלעך", ביי וועלכע ער פלעגט אויסזיצען גאַנצע
נעכט, און פון דעם, וואָס ער פלעגט גאַנצע טעג פערברענגען מיט
דעם אָרעמען לעהרער... איינמאָל איז ער געפאַלען גאָלדען אויף
דעם האַלז:

— מאַמוניו! איך וויל ברענגען פעלדמאַנען! אָט וועסט
דו אליין זעהען, וואָס דאָס איז פאַר אַ מענש...

עס פערשטעהט זיך, אַז גאָלדע האָט אויף איהם גאָרניט
אַרויסגעזעהען „קיין פייגעלעך", ווי זי האָט נאָכדעם געזאָגט.
דאָס האָט אָבער מאָריצען ניט געשטעהרט, ער זאָל זיין ביי פעלד־
מאַנען טאָג ווי נאַכט. פעלדמאַן האָט איהם ליעב געקריגען פאַר
זיין פעהיגקייט און פאַר זיין ווייכען גוטען כאַראַקטער, און האָט
איהם אַזוי צוגעבונדען צו זיך, אַז מאָריץ האָט איהם אַלסדינג
פערטרויעט, און האָט קיין זאַך ניט געטהאָן און ניט געקלעהרט,
ביז ער האָט פריהער איהם ניט דערצעהלט. איינמאָל איז פעלד־
מאַן שלאַף געוואָרען; מאָריץ האָט געשיקט זאָגען דער מוטער,
אַז מע זאָל אויף איהם ניט וואַרטען, ער וועט נעכטיגען ביי דעם
לעהרער, און האָט זיך געזעצט ביי דעם בעט, וואו מיכאַיל איז

געלעגען, און האָט איהם מיט גרויס געטריישאַפט צוגעלעגט קאַל־טע קאָמפּרעסען צום קאָפּ.

טייבעלע איז אויך געזעסען און האָט זיך געביטען מיט מאַ־ריצען. גאָלדע האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען און איז גע־קומען זייגער צוועלף ביינאַכט זעהען, וואָס טהוט דאָ מאיר'על אַזוי שפּעט. זי האָט געטראָפען מאָריצען מיט טייבעלען זיצען בייִ'ם בעטעל, אין וועלכען פעלדמאַן איז געלעגען אין גרויס היץ. זי איז אַריינגעקומען מיט אַ ליאַרעם, ווי זי איז געוואָהנט גע־וואָרען. זייביידע האָבען איהר געוויזען מיט דעם פינגער, אַז זי זאָל הויך ניט רעדען. זי איז צוגעגאַנגען צום בעט און האָט זיך איינגעבויגען צום קראַנקען. דאָס האַרץ האָט זיך איהר אַ וואָרף געטהאָן פאַר רחמנות: ער איז געווען בלאַס, געלבליך, מיט דאַרע געלע הענד, ווי ביי אַ טוידטען, נאָר אויף זיינע ליפּען האָט געשפּיעלט אַ שוואַך שמייכעל. גאָלדע האָט בעטראַכט דאָס קליינע שטיבעל מיט דעם אָרעמען מעבעל, וועלכעס איז אפילו גאַנץ ריין געווען; זי האָט אַ קוק געטהאָן, ווי די קינדער (מאָריץ מיט טייבעלען) זיצען אַזוי ערנסט נעבען דעם חולה, איז זי צו־געגאַנגען צו טייבעלען, האָט זי אַרומגענומען און האָט איהר אַ קוש געטהאָן אין קאָפּ. דער חולה האָט זיך איבערגעוואָרפען, האָט אויפגעעפענט די אויגען און האָט דערזעהען אַ פרעמדע פרוי בייַ זיך, איז ער אַביסעל צעמישט געוואָרען. מאָריץ האָט דאָס פערשטאַנען, האָט זיך צו איהם אַנגעבויגען און האָט געזאָגט, אַז דאָס איז זיין מוטער.

— אפשר וואָלט איך געשיקט צו מיין דאָקטאָר? ער וועט באַלד קומען. — האָט איהם גאָלדע געזאָגט פערזאָרגט.

— אַ דאַנק. — האָט איהר פעלדמאַן געענטפערט. — אַ בי־סעל בין איך אַליין אַ דאָקטאָר, און אַביסעל פערלאָז איך זיך אויף דער נאַטור: זי דאַרף אַליין איבעראַרבייטען.

גאָלדע איז פאַר'ן אוועקגאַנג צוגעגאַנגען צו טייבעלען און האָט איהר נאָך אַ מאָל אַ קוש געטהאָן. מאָריצ'ס מיט טייבעלע'ס

אויגען האָבען זיך בעגעגענט, און זיי זענען ביידע רויט געוואָרען. אַז מיכאַילען איז גרינגער געוואָרען, זענען זיי זיך צעגאַנגען — מאָריץ איז אַוועק אַהיים, און טייבעלע צו זיך אין איהר צימער — יעדער מיט זיינע געפיהלען אין האַרצען... מאָריץ איז געקומען אַהיים, און האָט זיך באַלד געלעגט שלאָפען. עס האָט זיך איהם געחלומ'ט, אַז ער ליגט אין בעט, און טייבעלע האָט זיך איינגעבויגען צו איהם, און מיט איהרע שוואַרצע געקרייזעלטע האָר האָט זי אָנגעריהרט זיין געזיכט, און איהרע שענע שוואַרצע אויגען קוקען אויף איהם אַזוי טרויעריג, אַז עס גלוסט זיך צו וויינען... טייבעלען האָט זיך אויך געחלומ'ט, נאָר אויף איין אַנדערען אופן: עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַז מאָריץ האַלט זי שטאַרק מיט זיינע ווייכע ווייסע הענד, און זיי דרעהען זיך ביידע אין אַ גרויסען זאַל אָהן אַ שיעור. זי וויל איהם חאַפּען ביי דעם קאָפּ און געבען אַ קוש אין זיין שענעם ליכטיגען שטערן, רייסט ער זיך אויס און לויפט אַוועק וויים־ווייט! און קומט ווידער, און נעמט זי אַרום אין זיינע אָרעמס און רייסט זיך ווידער אויס און לויפט אַוועק...

IV

ווער איז געוועזען טייבעלע?

געבוירען פון אָרעמע, אָרעמע עלטערען. איהר פּאַטער איז געוועזען אַ בעל־מלאכה, אַ שניידער. איין עהרליכער, נאָר איין אָרעמער. אַז טייבעלע איז אַלט געוועזען פינף יאָהר, פּלעגט זי זיין איין עדות פון גאַנץ פיינע סצענעס: איהר מוטער איז געוועזען גאָר אַ יונגע און זעהר אַ שען ווייבעל פון אַ יאָהר פיער און צוואַנציג; זי איז געוועזען ביי „יאָסעל דעם קרומען" (אַזוי האָט מען גערופען טייבעלע'ס פּאַטער) דאָס צווייטע ווייב. זי האָט איהם ניט ליעב געהאַט און געטריבען אין דער ערד אַריין; ער

האָט געהאָרעוועט ווי איין אייזעל טאָג ווי נאַכט, און זי האָט געלעבט ווי גאָט אין אָדעם: געגעסען און געטרונקען, און איהם פלעגט זי פערשטאָפּען דאָס מויל מיט אַ שטיקעל ברויט און מיט אַ שיסעלע קוליש פון פּאַסאָלים. זיינע אַרבייטער פלעגען איהר טראָגען שטילערהייד ניט מיט קאָנפעקטען, און די נאָהענטע שכנות האָבען אויף איהר אונטערגערעדט... דעם מאַן פלעגט זי רופען „קרומער הונט”, און קיין קללות האָבען זיך ביי איהר קיינמאָל ניט אויסגעלאָזט; יאָסעל פלעגט איהר אָבער ניט ענטפערען. אַז זי פלעגט זיך גוט צעשעלטען, פלעגט ער זינגען שטיקלעך פון „כתר”, פון „הלל”, פון „ויאתיו”, מיט זעהר אַ טרויעריג קול, וועלכעס טייבעלע האָט ליעב געהאַט צו הערען. די נאָדעל פלעגט דעמאָלט פליהען גאַנץ הויך, און אין זיינע שוואַרצע גרויסע אויגען פלעגט גלאַנצען אַ טרער... עס איז געווען שווער איהם אין כעס אַריינצוברענגען. נאָר איין מאָל אויף איהר לעבען געדענקט טייבעלע אַזאַ סצענע: עס איז געווען „וויבאָרעס” אין דער „צעחאָוואָי אופּראַווע”, יאָסעל האָט זיך עפּיס פערזאַמט און איז געקומען אַהיים אַ ביסעל פערשמאַכט...

— שיכור'ניק!! — איז אויף איהם אָנגעפאַלען יענטעל (אַזוי האָט מען גערופען טייבעלע'ס מוטער). — אַ שיכור דאַרפסט דו נאָך זיין?! אָך און וועה איז מיינע יונגע יאָהר און טעג!...

זי האָט איהם לאַנג געשאָלטען און האָט איהם געוואָרפען די זיפּ מיט קלייען אין קאָפּ אַריין. יאָסעל האָט געהאַט שוואַרצע געקרייזעלטע האָר. די קלייען האָבען איהם געמאַכט ווי אַ שד. יענטעל האָט זיך צעלאַכט און האָט צונויפגערופען די אַרבייטער און טייבעלען, זי זאָל אָנשפּייען דעם טאַטען אין פּנים. טייבעלע האָט נאָך ניט אויסגעפעט צו־לויפען צום טיש, איז שוין יאָסעל געשטאַנען מיט אויפגעהויבענע קולאַקעס; זיינע אויגען זענען געווען אָנגעגאָסען מיט בלוט, זיין פּנים איז געווען שרעקליך; ער וואָלט געקאָנט צערייסען יענטלען אויף שטיקלעך, ווען טייבעלע זאָל ניט געווען אונטערפאַלען אונטער זיינע פיס מיט אַ געוויין.

יאָסעל איז געבליבען שטעהן אויף א מינוט שטיל. נאָכדעם האָט ער זיך געחאַפּט מיט ביידע הענד פאַר די פּאות מיט דער באָרד און האָט זיך אויסגעריסען צוויי זשמעניס האָר... שפּעטער מיט א פערטעל שעה איז טייבעלע געלעגען אין בעט פערחליפּעט, יענטעל איז געזעסען אין א ווינקעלע, אָנגעשפּאַרט אויף צוויי פינ־גער פון דער לינקער האַנד, און האָט געשאָלטען אויף דעם אַלטען שטייגער, און יאָסעל איז געשטאַנען איינגעבויגען איבער'ן קינד'ס קאָפּ. אין די אויגען זענען איהם געוועזען טרערען.

פונקט אין אַזא פּאָזע געדענקט טייבעלע איהר אָרעמען פאָ־טער, ווען איהר מוטער איז געווען געפעהרליך שלאַף, א האַלבע שעה פאַר דעם טוידט. עס איז געווען א קאַלטער ווינטער־טאָג; יאָסעל האָט נאָר־וואָס אריינגעטראָגען צוויי שייטלעך האָלץ און האָט גענומען איינהייצען דעם אויוועץ; זיין געקרייזעלטע באָרד און פּאות זענען געווען אָנגעפילט מיט פעדערען; דאָס פּנים איז איהם געווען אויסגעצויגען, די אויגען רויט; ער איז ארומגעלאָפען אַהין און אַהער מיט דעם פינגערהוט אויף דעם אויסגעבויגענעם פינגער און האָט געשלונגען די טרערען. טייבעלע איז געזעסען אויף דעם אויוועץ און האָט געקוקט אַראָפּ, ווי ער איז צוגעגאַנגען צו דער מוטער און האָט זיך אָנגעבויגען צו איהר. יענטעל האָט קוים אויפגעהויבען די האַנד און האָט א מאַך געטהאָן אַרויף. יאָסעל איז אָפּגעטרעטען אביסעל ווייטער. זי האָט איהם עטליכע מאָל געוויזען מיט דער האַנד אַרויף... זי האָט, אַפּנים, געוואָלט, ער זאָל איהר צוטראָגען דאָס קינד פאַר איהר טוידט. יאָסעל האָט ניט פערשטאַנען וואָס זי מיינט. יענטעל האָט א מאַך גע־טהאָן מיט דער האַנד, האָט נאָך א מאָל א קוק געטהאָן אַרויף, האָט זיך איבערגעקעהרט אויף דער אַנדערער זייט, און איז... אויסגעגאַנגען. יאָסעל האָט זיך לאַנג ניט געמוטשעט אויף דער וועלט: ער האָט פאַר צרות אָנגעהויבען טרינקען, האָט אָפּגע־לעבט צוויי יאָהר, און איז געשטאָרבען.

V

טייבעלע איז געבליבען עלענד ווי א שטיין. זי איז אלט געוועזען נייען יאָהר, און האָט זיך ארומגעוואלגערט איבער דער שטאָדט, ביז פעסי די מעקלערין האָט איהר געפונען איין אָרט ביי צירעלע דער פאבריקמאכערין. צירעלע איז געוועזען זעהר א פיין ווייבעל, א גרושה, אָהן קינדער, און האָט זיך פערדיענט איהר שטיקעל ברויט, ניט אזוי פון דער ארבייט, ווי פון אנדערע ספעקולאציעס... אונזערע לעזער מיינען, אז צירעלע איז געוועזען א סוחר, אָדער זי פלעגט פערלייהען געלד אויף משכונות? חלילה! צירעלע איז געוועזען א ווייבעל א גאנץ סאָלידנע. ביי איהר האָבען זיך שטענדיג געפונען עטליכע יונגע מיידלעך יתומות. זי פלעגט זיי אויסהאלטען אין זעהר שען קליידען, און אז זיי פלעגען אלט ווערען פופצעהן־זעבצעהן יאָהר פלעגט זי אָנהויבען מיט זיי שפאציערען אין גאָרטען און ווייזען זיי דער וועלט... צירעלע איז בעקאנט געוועזען מיט פיעל יונגע לייט פון דער שטאָדט און אויך מיט אלע פריצים. אונזערע לעזער מיינען, אז צירעלע איז געוועזען א הולטייקע — חס ושלום! איהר דאוונען, איהר ראש־חודש בענשען, איהר קנייטלעך לעגען, איהר תחינות זאָגען האָבען געהאט א שם! פערקעהרט, זי פלעגט נאָך זאָגען, אז א י ה ר מעג טאַקי גאָט־ברוך־הוא העלפען פאר איהר חסד, וואָס זי טהוט מיט די אָרעמע יתומות... טייבעלע איז אפגעוועזען פיער יאָהר ביי צירעלען. זי האָט זיך אָנגעזעהען גאנץ שענע זאכען, וואָס האָבען זיך אָפגעטהאָן מיט איהרע עלטערע חברת׳עס, פון וועלכע מיר וועלען אונזערע לעזער בעפרייען... זי איז אלט געוואָרען דרייצעהן יאָהר און איז געוועזען שען, ווי דער זומער־טאָג. צירעלע האָט זיך געשפיגעלט אין איהר. זי האָט זי ניט אָבגעלאָזט פון די אויגען און פלעגט זי רופען „טאָכטער”, און האָט זי אויסגעקליידט ווי א גרעפין. טייבעלע איז געוועזען צופריעדען מיט צירעלע׳ס בעהאנדלונג. נאָר איין זאך האָט זי ניט

געקאָנט איבערטראָגן: אויסהערען די קאָמפּלימענטען פון די פרעמדע יונגע לייט, וואָס פלעגען זיך צונויפקלייבען ביי צירעלען אַלע טאָג.

ווער זענען די יונגע לייט, וואָס פערברענגען ביי איהר די צייט?... און ווער איז דער יונגערמאַן, וואָס וואָהנט דאָ אויף דעם הויף, אין דעם קליינעם שטיבעל, און געהט אַלע טאָג אַוועק אויף עטליכע שעה און קומט צוריק צו אַ געוויסער צייט אַהיים, און זיצט אַמאָל אָפּ אַ גאַנצע נאַכט איבער ביכער? פאַר וואָס געהט ער אויך ניט צו צירעלען צו־גאַסט, גלייך מיט יענע יונגע לייט? מע דאַרף פרעגען ביי צירעלען. צירעלע האָט אַמאָל געזאָגט, אַז דאָס איז עפּיס אַ שלים־מזל, איין אָרעמער לעהרער. ער הייסט פעלדמאַן. זי האַלט ניט פון אַזעלכע יונגע לייט: זי האָט ליעב שענע, רייכע, פריילּיכע, קלוגע...

פעלדמאַן האָט עטליכע מאָל בעמערקט טייבעלען צוזאַמען איבער דעם הויף איינע אַליין. פעלדמאַן האָט געוואוסט, ווער צירעלע איז, און וואָס פאַר מענשען עס געהען צו איהר... איינמאָל איז פעלדמאַן אַהיימגעקומען שפּעט פון די שטונדען און האָט געטראָפען טייבעלען אַריינקוקען צו איהם אין פענסטער. טייבעלע האָט זיך אַביסעל דערשראָקען, וואָס ער האָט זי אַזוי געטראָפען. עס האָט זיך צווישען זיי אָנגעהויבען אַזאַ געשפּרעך:

— איהר האָט אַריינגעקוקט צו מיר אין מיין חדר?

— יאָ... איהר זענט היינט אַזוי שפּעט אַהיים געקומען...

זיי זענען עטליכע מינוט געשטאַנען שטיל און נאָר געקוקט איינער אויף דעם אַנדערען און זיך געמאָסטען מיט די אויגען. ענדליך האָט זי פעלדמאַן אַ פרעג געטהאָן:

— איהר זענט שוין לאַנג ביי צירעלען?

— איהר קענט זי? — האָט איהם טייבעלע פערוואונדערט געטרעגט.

— איך האָב געהערט פון איהר.

— פאַר וואָס געהט איהר קיינמאָל ניט אַריין צו אונז, ווי יעגע יונגע לייט? — טייבעלע האָט זיך אויסגעדרעהט צו צירע־לע'ס הויז און האָט איהם געוויזען מיט דעם פינגער אויף דעם פענסטער, וואָס איז געווען שטאַרק באַלייכט.

— איהר ווילט, איך זאָל אויך געהן אַהין? — האָט זי פעלד־מאַן געפרעגט האַלב לאַכענדיג.

— האַ? ניין! איך פרעג, פאַר וואָס איהר געהט ניט אַהין?

— פאַר וואָס איך געה ניט? קיין רעכטער מענש געהט ניט צו צירעלען... — פעלדמאַן האָט זיך פערהאַפט. — איך בין זעהר אַ פערנומענער מענש און האָב קיין צייט ניט.

טייבעלע האָט זיך אַביסעל פערטראַכט.

— פאַר וואָס־זשע זענען י ע נ ע ניט פערנומען? פאַר וואָס האָבען זיי יאָ צייט? זיי זענען דען ניט קיין רעכטע מענ־שען?...

פעלדמאַן האָט ניט באַלד געענטפערט.

— זיי האָבען ניט וואָס צו טהון, זיי זענען לעדיגגעהער, פוסטע לייט, נידעריגע מענשען, זיי האָבען געלד און הערעווען ניט דערויף, זיי מוזען ערגיץ פערברענגען די צייט, כדי זיי זאָלען ניט משוגע ווערען פאַר ראַסקאָש.

— איך האָב אויך געטראַכט דאָס זעלבע, — האָט טייבעלע געזאָגט און איז צוגעגאַנגען נעהענטער צו פעלדמאַנען, — נאָר צי־רעלע זאָגט, אַז דאָס זענען די פיינסטע יונגע לייט אין שטאָדט, און לויבט זיי גאָר אָהן אַ שיעור... אַט פון איך לאַכט זי דוקא: איהר זענט איהר ניט געפעלען...

זיי האָבען זיך ביידע צעלאַכט.

— איהר זענט שוין לאַנג ביי איהר? — האָט פעלדמאַן ווייע־דער געפרעגט.

— שוין פיער יאָהר.

— איהר זענט צופריעדען?

טייבעלע האָט ניט געענטפערט אויף זיין פראַגע און האָט נאָר אַ וואָרף געטהאָן מיט איהרע שוואַרצע געקרייזלטע האָר, און איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען זענען געבליבען פערטראַכט.

— איהר קלערט דאָרט לאַנג צו בלייבען? — האָט זי פעלדמאַן ווייטער געפרעגט.

טייבעלע איז געשטאַנען אין דער זעלביגער פּאָזע און האָט איהם שטיל געענטפערט:

— איך קלער שוין אַליין גאַנץ לאַנג דעריבער און קאָן גאָר ניט צו־קלערען... קיין עלטערען האָב איך ניט, קיין פריינד אויך ניט — און אז איך דערמאָן זיך, וואָס מיט מיין עלטערער חברת'ע האָט זיך אויסגעלאָזט!... זי איז ניט לאַנג געקומען צו אונז אַ צע'הרג'עטע, אַ פערשוואָלענע, הונגעריג ווי אַ הונד... מיר האָבען זי קוים דערקענט!... צירעלע האָט זי צוריק ניט געוואָלט צונעמען. איך האָב זי גערעטען, מיר האָבען ביידע געוויינט פאַר איהר, און זי וויל ניט און וויל ניט!... מיר האָט זי שטילערהייד געזעגט, איך זאָל אוועק פון דאַנען, וואָרום עס קאָן מיט מיר אויך זיין אַזאַ סוף, ווי מיט איהר... זי האָט זיך מיט מיר געזעגענט און האָט אַזוי געוויינט...

פון טייבעלע'ס שענע אויגען האָבען זיך מיט אַ מאָל אַ גאָס געטהאָן טרערען. פעלדמאַן איז צוגעגאַנגען צו איהר און האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד. טייבעלע האָט זיך אויסגעריסען און איז אַנטלאָפען.

פון יענעם טאָג אָן האָט זי פעלדמאַן ניט געזעהען אַ וואָך צוויי. ער האָט גערעכענט, אַז זי איז אַנטלאָפען פון צירעלען; נאָר ווי גרויס איז געווען זיין פערוואונדערונג, אַז ער איז איינמאָל געקומען אהיים און האָט געטראָפען די טהיר פון זיין שטיבעל אָפּגעשלאָסען און טייבעלע איז געזעסען בוי'ם טיש און האָט געקוקט אין אַ בוך! אַז זי האָט איהם דערזעהן, האָט זי געשווינד צוגעמאַכט דאָס בוך, איז אויפגעשטאַנען און איז געבליבען פערשעמט, ווי

א קליין קינד, וואס האט זיך אריינגעהאפט אין קעמערעל, וואו די עפעל מיט די בארען ליגען, און פלוצים איז אנגעקומען די מוטער...

— איך האב געווארט אויף אייך א פאר שעה, — האט זיך טייבעלע פערענטפערט — און האב געזעהען, אז איהר קומט ניט, האב איך גענומען דעם שליסעל (איך האב געזעהען וואו איהר בעהאלט איהם) און בין אריינגעגאנגען צו אייך און זיץ שוין דא לאנג. איך האב דערווייל געזעהען אייערע ביכער; מיין עלטערע חברת'טע, פון וועלכער איך האב אייך דערצעהלט, האט מיך אויס־געלעהרענט לייענען רוסיש. איך בעט אייך, איהר זאלט זיך אויף מיר ניט בייזערען. איך בין געקומען צו אייך פרעגען איין עצה...

פעלדמאן איז געשטאנען און האט בעטראכט דאס יונגע אומ־גליקליכע מיידעל; איהרע שענע אויגען זענען געווען רויטליך, ווי ביי א מענשען, וואס דערשלאפט ניט א נאכט, פון איהר שען ווייס געזיכט איז געווען צו זעהען, אז עס איז איהר ביטער אויפ'ן האר־צען. פעלדמאן האט איהר צוגעטראגען א בענקעל און האט זי גע־בעטען זיצען.

— זאגט, איך וועל אייך העלפען מיט וואס און וויפיעל איך קאן.

טייבעלע האט זיך געזעצט און האט אנגעשפארט איהר קאפ אויף דער רעכטער האנד, מיט דער לינקער האט זי געבלעטערט דאס בוך, וואס זי האט פריהער אוועקגעלעגט, די אויגען מיט די לאנגע ברעמען האט זי אראפגעלאזט, און אויף איהרע קליינע רוי־טע ליפען האט געשפיעלט א ביטער שמייכעלע.

— איך קאן מעהר ניט זיין ביי צירעלען... איך...

— איהר קאנט דען ניט אוועקגעהן פון איהר? — האט זי פעלדמאן איבערגעשלאגען. — זי האט אייך דען געקויפט? זאגט איהר, אז איהר ווילט מעהר ניט זיין ביי איהר — און גענוג.

טייבעלע האט אויפגעהויבען די אויגען אויף פעלדמאנען.

— איך בין ארויסגעגאנגען היינט פון צירעלע'ס הויז, און מיין פוס וועט שוין דארט ניט זיין אזוי לאנג ווי איך וועל לעבען!...

ביי די ווערטער האט איהר די אויבערשטע ליפ א ציטער געטהאן און איהר געזיכט האט אויסגעוויזען בייז. פעלדמאן האט פון איהר ניט אראפגעלאזט קיין אויג: אין איהרע ווערטער האט ער געהערט א קול פון א מענשען, ניט ווי פון א קינד. ער האט זיך בעטראכט, אז עס איז גלייכער זי ניט צו פרעגען די אורזאכע פון איהר בעשלוס. ער האט איהר פארגעלעגט אלערליי פלאנען: אויב זי וויל, וועט ער איהר אפזוכען איין ארט אויף צו לערנען זיך נעהען און ארבייטען, און אויב זי וויל, וועט ער זי לעהרנען לייענען און שרייבען, און אויב ער וועט זעהען, אז זי האט דערצו א טאלאנט, וועט ער זי אלץ לעהרנען וואס מע דארף און וואס ער קאן. ער האט איהר געגעבען צו פערשטעהן, אז דאס איז גאר ניט אזוי שווער, ווי זי מיינט; מע דארף נאר האבען געניג געדולד. ער האט איהר געזאגט, אז אויב זי וויל, קאן זי אפילו היינטיגען טאג איבערבלייבען ביי איהם אין דעם צווייטען צימער בעזונדער, ביז זי וועט קאנען אליין הארעווען און זיך פערדיענען צום לעבען און וועט ניט דארפען אנקומען צו קיינעם. פעלדמאן האט געקאנט רעדען: ער האט איהר געוויזען א ביישפיעל פון זיך אליין, און האט איהר דערצעהלט, ווי עלענד און אומגליקליך ער איז געוועז, אז מע האט איהם ארויסגעטריבען פון זיין שטאדט, ווי אזוי ער האט בעדארפט געהן דאס לעצטע מאל צו רב נחמן פליאסק בעטען ביי איהם אויף הוצאות, און ווי אזוי רב נחמן האט איהם אויפגענומען: פריהער איז ער ארויסגעגאנגען אויף צוויי שעה, נאכדעם איז ער אריינגעגאנגען אין שטוב, האט אפגעשווענקט די הענד, האט פערגלאצט די אויגען און מיט גרויס כוונה געזאגט „אשר יצר”... ער האט געהייסען פעלדמאנען שטעהן אין הויז ביי דער טהיר, ביז ער וועט זיך אינגאנצען אפפארטיגען, און ער האט זיך געשטעלט דאווענען, וועלכעס האט אויך געדויערט צוויי שעה. נאך דעם דאווענען האט ער געזאגט א ביסעל זוהר, האט געמאכט א כוסה און האט פערביסען מיט צוויי אפגעשיילטע אייער, גוט איינגעקאטשעט אין זאלץ. נאכדעם האט ער געהאט א חשבון

מיט א פערוויינטער אלמנה, וועלכע האט איהם געבראכט, א חוץ דעם זילבער, וואס איז שוין לאנג געלעגען פערזעצט ביי איהם פאר צוואנציג רובעל, א זיידען קלייד, וואס זי האט געמאכט איהר טאכטער צו דער חתונה און האט עס פערזעצט ביי איהם פאר צעהן רובעל, דערצו האט זי זיך אונטער׳גענומען פערצעהן וואכען אויסצוצאהלען צו צוויי רובעל מיט א פערטעלע יעדע וואך, נאך דער פרשה, און אז עס וועט געהען חוקת מיט בלק און מטות ומסעי צוזאמען, דארף זי יענע וואכען צאהלען דאפעלט צו 4.50, און די וואכען דארפען זיך אלץ רעכענען איינציגע. פון די צעהן רובעל האט ער דערווייל אראפגענומען פראצענט פאר „יענער" וואך, א חוץ פופציג קאפיקעס אויף „לחם-אביונים". די וויסטע אלמנה איז ארויסגעגאנגען ווילד צופריעדען, און רב נחמן האט זיך גע־זעצט עסען אליין, און פעלדמאן איז אלץ געשטאנען ביי דער טהיר, און האט געהערט, ווי רב נחמן האט געשאלטען די קעכין, פאר וואס דאס טייגעכץ איז אויסגעקומען אזוי לויז, און די פאלקע פון דעם עוף איז געווען א ביסעל איבערגעבראטען... נאכדעם האט ער געבענשט אויפ׳ן קול, און צו „ובנה ירושלים" האט ער זיך צע־וויינט, ווי א קליין קינד. נאך דעם בענשען האט איהם דאס ווייב ארייגעטראגען צוויי געלע בארען מיט א פלאם-פייעריגען ארבוז אהן קערלעך; ער האט איהם אויפגעגעסען אינגאנצען, און האט זיך צוגעלעגט אפרוהען וויעדער אויף א שעה צוויי. אז ער איז אויפגעשטאנען, האט ער זיך געוואשען די הענד און ארייגערו־פען פעלדמאנען צו זיך, און האט איהם גענומען זאגען מוסר, אז דער גיהנום מיט אלע זיינע שטראף איז קארג פאר אזא שייגעץ, וואס האט א העזה צו לייענען איטשע-בער׳ס ביכלעך אין א מקום-קדוש, און האט געוויזען מיט ראיות ברורות, אז געבען אזא הולטאי א נדבה איז די גרעסטע עבירה, א סך ערגער ווי צו הרג׳ענען א מענשען. דערמיט האט ער איהם אפגעלאזט אויף אלע פיער זיי־טען. נאר אז פעלדמאן איז פערביטערט ארויסגעגאנגען פון שטוב, האט רב נחמן א קרעכץ געטהאן און האט פערשריבען מיט רש״י־

כתב אין „צעטעל של הוצאה והכנסה״: אז דעם שייגעץ, ימח שמו, וואָס מע האָט ביי איהם געפונען דעם „אפס דמים״, איז ארויסגעגעבען געוואָרען פון לחם אביונים געלד 5 רו״כ על הוצאות הדרך...

פעלדמאַן האָט איהר דערצעהלט זיין גאַנצע ביאָגראַפיע פון יענער צייט אָן ביז ער איז אריין אין פינפטען קלאַס ראבינער־שולע. ער האָט ניט פערגעסען צו דערצעהלען די מעשה, וואָס האָט זיך מיט איהם געטראָפען אין דער שטאָדט „בלאָטע״. ער האָט געהאַט א רעקאָמענדאַציע צו דעם גביר פון דער שטאָדט „בלאָטע״ — רב גרשון שפּרינגער, וועלכער האָט איהם צוגענומען לעהרנען מיט זיין בן־זקנים פּייטעל. רב גרשון שפּרינגער איז רייך געוואָרען פון א קליינינקייט: ער האָט אויסגעדונגען עטליכע אידישע פאַמיליעס די מיהלען, וואָס דער גראף האָט געהאַט אין דער שטאָדט, און זיי געהען נאָך עד היום אין די הייזער, און אליין איז ער געוואָרען א גביר, האָט געטהאָן שאַרפע שידוכים און איז געוואָרען מיט חסידים א חסיד און מיט אריסטאָקראַטען איין אריסטאָקראַט — דאָס וואָס הייסט ביי אונז א מעורב עם הבריות. ער האָט געקאָנט אויסקומען מיט דער גאַנצער וועלט, דאָס הייסט, יעדען בעזונדער אָפּנאַרען. ער האָט געוואָלט בעקומען א נאָמען אויף דער וועלט, פלעגט ער צריינשיקען פון דער אימעניע צעהן וועגען שטרוי אין „הקדש״ אריין, און זיין „אייגענער״ קאָררעספּאָנדענט האָט צעבלאָזען אויף אלע גאַזעטען, אז הגביר רב גרשון שפּרינגער בעהייצט ווינטער אלע אָרעמע לייט אין דער שטאָדט „בלאָטע״. און אז דער אנדערער גביר אין דער זעלביגער שטאָדט האָט בעדאַרפט שטאַרבען, און עס האָט זיך איהם פאַרגלוסט דוקא אין גן־עדן אריין, האָט ער איבערגעלאָזט זיין גאַנצען קאַפּיטאַל אויף עולמות מיט גמילות־חסדים מיט תלמוד־תורה, און האָט געמאַכט פאר איין אָפּעקון, פערשטעהט זיך, רב גרשון שפּרינגער, וועלכער האָט דאָס געלד פערטהאָן וואו אהין ער האָט געוואָלט, און א „חשבון״, האָט ער געזאָגט, וועט ער

ווייזען, אם ירצה השם, אז משיח וועט קומען, וואָרום איצט איז ער שטאַרק פערנומען מיט זיינע אייגענע געשעפטען...

חאָטש רב גרשון איז געווען איין עם־הארץ און האָט קוים געקענט דאַוונען, נאָר „משכילים” האָט ער פיינט געהאַט בתכלית השנאה, און פלעגט זיי רופען „זשוליקעס”, און „השכלה” האָט ביי איהם געהאַט א נאָמען — „קריינצעפּאָליע” *...

זיין בן־זקונים פּייטעל וואָלט בעדאַרפט געבאָרען ווערען גאָר א גרויסער חכם, האָט איהם דער מלאך געגעבען צו א שטאַרקע שנאָל אונטער דער נאָז, איז ער געוואָרען א טיפּש... ער איז אלט געווען זעכצעהן יאָהר און האָט זיך געריבען צווישען די „משכילים”, און דער גמרא־מלמד פלעגט איהם א מאָל פאַרשרייבען א קאָר־רעספּאָנדענציע אין א לשון־קודש־צייטונג, אויף וועלכער ער פלעגט שטעלען זיין נאָמען. אז פעלדמאַן איז אָנגעקומען צו איהם פאַר א לעהרער, האָט ער זיך געפּרובט מיט איהם אויך מאַכען די זעלבע שווינדלערייען, האָט ער איהם אָפּגעזאָגט. פּייטעל איז ברוגז געוואָרען און האָט איהם געזידעלט, געמאַכט מיט דער בלאָטע. פעלדמאַן האָט איהם מיט זיינע דאַרע הענד, אזוי ווי מיט א צוואַנג, אָנגענומען ביי'ם גאָרגעל און האָט איהם אַרויס־געוואָרפען דורך דעם פענסטער... דערפאַר איז ער אָפּגעזעסען צוויי וואָכען אין פּאָליציע און איז קוים מיט דעם לעבען אנטלאָפען פון דער שטאָדט „בלאָטע”.

טייבעלע האָט מיט גרויס אינטערעס אויסגעהערט זיין ביאָ־גראַפיע, וועלכע פעלדמאַן האָט געקאָנט דערצעהלען און בעשענען מיט אנעקדאָטען און משלים. ער האָט זי אויפגעקלערט, אז א מענש קאָן פון זיך מאַכען וואָס ער וויל, און קיין שום שלעכטע

---

* מיר האָבען געזוכט דאָס וואָרט „קראַנצעפּאָליע” אין אלע נייע און אלטע ווערטערביכער און האָבען אזא וואָרט נישט געפונען; לכן בעטען מיר אונזערע לעזער, זיי זאָלען איינ'חזר'ען דאָס וואָרט „קראַנצעפּאָליע”, וועט דאָס אונז בלייבען לדור דור...

ד ע ר פ ע ר פ א ס ע ר.

אומשטענדען קאָנען איהם ניט שטערען צו זיין דער אָרענטליכ־
סטער מאַן אויף דער וועלט, אבי ער קוקט נאָר אויף יעדער זאַך
מיט אָפענע אויגען און מיט זיין אייגענעם שכל, מיט זיין אייגען
געפיהל. ער מוז האָרעווען צו ווערען זעלבסטשטענדיג, צוליעב
זיך און צוליעב דעם כלל מענשען.

טייבעלע האָט איהם אויך דערצעהלט אלץ, וואָס איהר יונגער
שכל האָט געקאָנט בעמערקען אין איהר לעבען. זי האָט איהם
פערשיט מיט פראגען: פאַר וואָס איז דאָס אָדער יענעס אַזוי
און ניט אַנדערש? און אז עס איז שוין גאַנץ שפּעט געוואָרען
און מע האָט שוין בעדאַרפט געהן שלאָפען, האָט זי פעלדמאַן
פריינדליך אין דעם צווייטען צימער און האָט שוין געוואָלט
אוועקגעהן צו זיך אין צימער, האָט איהם טייבעלע אָפּגעשטעלט
און האָט איהם געגעבען איהר האַנד מיט די ווערטער:

— איהר זענט ניט אַזוי, ווי יענע יונגע לייט?... איהר זענט
באמת איין אָרענטליכער מאַן?

פעלדמאַן האָט אַ קוק געטהאָן איהר אין די אויגען מיט אַ
שמייכעל און האָט גאָרניט געענטפערט. טייבעלע האָט איהם די
האַנד ניט ארויסגעלאָזט און האָט איהם ווידער געפרעגט:

— איהר שווערט מיר ביי אייער לעבען?

— איך שווער ביי מיין לעבען!...

VI

די ערשטע צייט האָט טייבעלע געקוקט אויף פעלדמאַנען
מיט צווייפעל: זי האָט ניט געוואוסט, צי זאָל זי איהם גלויבען,
צי ניין. פעלדמאַן האָט דאָס פערשטאַנען, און טייבעלע האָט
איהם אַמאָל אַליין געזאָגט, וואָס עס מוטשעט זי. פעלדמאַן האָט
איהר דערויף געענטפערט, זי זאָל דאָס איבערגעבען דער צייט,
וואָס קאָן אַלץ איבערמאַכען און אויסזאָגען דעם רעכטען אמת.

עס האָט אָבער לאַנג נישט געדויערט: אין א האלב יאָהר אַרום איז טייבעלע צו איהם צוגעבונדען געוואָרען, ווי א שוועסטער; זי האָט אליין אלץ געטהאָן אין שטוב: געקאָכט, געראַמט, גערעט געוואַשען, און נאָך אַזעלכע ארבייט. אין לערנען האָט טייבעלע בעוויזען אַזאַ פעהיגקייט, אַז פעלדמאַן האָט זיך געוואונדערט. ער האָט מיט איהר געלעהרענט עטליכע שעה אין טאָג; די איבעריגע צייט האָט זי געלעזען ביכער. פעלדמאַנען האָט זי ניט געלאָזט אָטהעמען: זי האָט אלץ געוואָלט וויסען. עס איז פערגאַנגען נאָך א יאָהר. עס האָט זיך געמאַכט אַזוי, אַז מע האָט פעלדמאַנען גערופען צו א רייכען מאַן און מע האָט איהם פאָרגעלעגט א שטונדע געבען א קליין מיידעלע פון א יאָהר צעהן; פעלדמאַן איז אָבער געווען זעהר פערנומען, און האָט רעקאָמענדירט טייבעלען. טייבעלע האָט דאָרט אָנגענומען די לעקציע פאַר צוואַנציג רובעל א חודש און איז פאַר פרייד שיער ניט ארויפגעפאַלען פעלדמאַנען אויף דעם האַלז:

— נו, מיכאיל, היינט בין איך כמעט אַזוי רייך ווי איהר; איך האָב שוין קיין מורא ניט, טאָמער וועט איהר מיך ארויסטרייבען...

יענעם אָבענד האָבען זיי לאַנג געפלוידערט צוזאַמען. טייבעלע האָט זיך געמאַכט נאַריש, ווי א קליין קינד, און פעלדמאַן האָט אָנגעקוואַלען פון איהר, ווי א גליקליכער פאָטער. זיי האָבען אַזוי לאַנג גערעדט, ביז עס איז געקומען צו גאַנץ וויכטיגע זאַכען. טייבעלע האָט אויפגעהערט צו לאַכען און האָט פערטראַכט געהערט פעלדמאַנען, וועלכער האָט אין דעם אָבענד אויסגעגאָסען פאַר איהר אַלע זיינע געפיהלען. טייבעלע האָט איהם ניט רעכט פערשטאַנען און געבעטען, ער זאָל איהר זאָגען וואָס ער מיינט. פעלדמאַן האָט איהר צום ערשטען מאָל אין די צוויי יאָהר אויסגעזאָגט, אַז ער ליעבט זי מעהר פון אלץ אויף דער וועלט!... טייבעלע איז רויט געוואָרען ווי א רויז; זי איז צוגעגאַנגען צו איהם, האט גענומען זיין האַנד צו זיך אין די הענד,

האָט זיך איינגעבויגען צו איהם און האָט איהם לאַנג געקוקט אין
די אויגען. פעלדמאַן האָט געפיהלט די וואַרימקייט פון איהרע
קליינע גלאַטע הענטלעך, מיט דעם ריח פון איהרע האָר, וועלכע
האָבען אַנגעריהרט זיין געזיכט. זיי האָבען ביידע קיין וואָרט
ניט אויסגערעדט, און אזוי זענען זיי זיך צעגאַנגען אין זייערע
צימער, ווי אַלע נאַכט. איבער טייבעלע׳ס בעט איז געהאַנגען
פעלדמאַנ׳ס פאָרטרעט; זי האָט איהם אראָפּגענומען, האָט צוגע־
שלאָסען די טהיר און האָט געקוקט אויף דעם בילד:
— אָ, טהייערער מיכאיל, דו ביזט זעהר אומעהרליך!...
אין דער נאַכט האָט טייבעלע געזעהען אַזאַ חלום:
א גרויסער, ברייטער, טיעפער גרוב, אָהן א גרונד; עס
פליהען ארום אין דער לופטען קליינע מענשעלעך, וואָס האָבען
אַ פנים פון שלאַנגען און יאָגען זיך איינע נאָך די אַנדערע. זי
האָט דאָרט דערקענט צירעלען, וועלכע האָט זיך מיט צעשפּרייטע
אָרעמס און מיט אַ שמייכעלע געקאַטשעט און געדרעהט אָהין און
אהער; ארום איהר האָבען זיך ארומגעדרעהט נאָך קלענערע מענ־
שעלעך מיט פערשיעדענע פיזיאָנאָמיען. זי האָט צווישען זיי
דערקענט איינינע יונגע לייט, וואָס פלעגען זיין פון צירעלע׳ס
געסט. אָן אַ זייט האָט זי דערזעהען איהר עלטערע חברת׳ע, וועל־
כע האָט אויף זיך געריסען די קליידער און געוויינט, געיאָמערט
מיט אַ משונה קול. זי האָט אויפגעהויבען די אויגען, האָט זי
דערזעהען פעלדמאַנען אזוי גרויס און שען, אַז זי האָט שוין גאָר
פערגעסען אָן די אַלע קליינע מענשעלעך; נאָר זיין געזיכט איז
געוועזן אזוי ווי מיט אַ וואָלקען בעדעקט; זיינע אויגען האָבען גע־
קוקט אויף איהר מיט אַ געבעט, מיט רחמנות. זי האָט זיך גע־
וואָלט אויפהויבען אַ ביסעל העכער, נאָר זי האָט ניט געקאָנט,
גלייך ווי עמיצער וואָלט זי צוגעהאַלטען. זי האָט געפיהלט, אַז
זי פאַלט אַלץ נידעריגער און נידעריגער...
אויף מאָרגען, אַז פעלדמאַן האָט זי דערזעהען, האָט זיך
איהם אויסגעוויזען, אַז ביי טייבעלען זענען רויט די אויגען, גלייך

ווי זי וואָלט געוויינט אַ גאַנצע נאַכט. ער האָט זי געוואָלט פרעגען, וואָס דאָס בעדייט, נאָר ער האָט זי ניט געפרעגט. פון דעמאָלט אָן פלעגט טייבעלע זיין פערטראַכט און ווי פערזאָרגט, און פעלדמאַן האָט ניט געהאַט קיין געלעגענהייט אויפמישען דאָס אַלטע געשפרעך. אַזוי איז איבערגעלאָפען נאָך אַ האַלב יאָהר. טייבעלע איז שוין אַלט געוואָרען פופצעהן־זעכצעהן יאָהר און איז געוועזן ווי אַ בלום, וואָס הויבט נאָר אָן צו בליהען.

אונזערע לעזער דאַרפען געדענקען, ווי אַזוי עס איז געשלאָסען געוואָרען די ערשטע בעקאַנטשאַפט צווישען מיכאל פעלדמאַן און מאָריץ זילבערמאַן. אויף דעם צווייטען טאָג האָט איהם פעלדמאַן פאָרגעשטעלט פאַר זיין שילערין טייבעלע זאַנענשיין, און אַזוי זענען די יונגע מענשען בעקאַנט געוואָרען. זיי פלעגען זיך זעהען אַלע טאָג, צוזאַמען לערנען, ביכער לייענען, אָפטמאָל זיך קריעגען איבער אַ בוך און געהן שפּאַציערען. עס איז איבערגעגאַנגען עטליכע מאָנאַט ביז דער צייט, וואָס פעלדמאַן איז שלאַף געלעגען און גאָלדע זילבערמאַן איז ביי איהם געוועזען. ער איז אָפגעלעגען נאָך פינף טעג און איז אינגאַנצען געזונד געוואָרען. מאָריץ מיט טייבעלען זענען אַזוי פריילך געוועזן דערפון, אַז זיי האָבען בעשלאָסען צו מאַכען מיכאילען אַ סורפריז (איבעראַשונג). עס איז געוועזען חודש מאַי. זיי האָבען אָנגעקויפט פיעל בלומען און האָבען בעהאַנגען די ווענד פון זיין צימער. אַז פעלדמאַן איז אַריינגעקומען, האָט ער זיי געדריקט די הענד און האָט זיי געדאַנקט פאַר זייער געטריישאַפט. דאָ האָבען זיך מאָריץ מיט טייבעלען ווידער בעגעגענט מיט די אויגען און זענען ווי רויט געוואָרען. פעלדמאַן האָט דאָס בעמערקט און האָט זיך אַ ביסעל פערקלערט דערויף. דעם גאַנצען טאָג האָט ער ווינציג גערעדט און איז געוועזן פערטראַכט. טייבעלע האָט זיך צו איהם געטשעפעט, וואָס איז מיט איהם; ער האָט איהר געזאָגט, אַז דער קאָפּ טהוט איהם אַ ביסעל וועה, און איז אַוועקגעגאַנגען צו זיך אין צימער. מאָריץ האָט טייבעלען

נאָך קיין איינציג וואָרט געזאָגט פון זיינע געפיהלען צו איהר. איינמאָל זענען זיי געזעסען אזאמען ביי'ם טיש און האָבען גע־וואָרט אויף פעלדמאַנען און האָבען ביידע געשוויגען. מאָריץ האָט עפּיס יאָ געוואָלט זאָגען, נאָר ער האָט זיך גיך פערחאַפּט און האָט אַ הוסט געטהאָן. פעלדמאַן איז געקומען, און זיי זענען לעבעדיגער געוואָרען. נאָך דער לעקציע האָט זיך מאָריץ גע־קליבען אוועקצוגעהן און ביי'ם געזעגענען האָט טייבעלע דער־פיהלט אין דער האַנד אַ שטיקעל פּאַפּיער. מאָריץ איז אוועק־געגאַנגען, און טייבעלע איז געוואָרען בלאַס, דאָס הארץ האָט איהר געקלאַפּט, ווי מיט אַ האַמער, די הענד האָבען איהר געציטערט. זי האָט דאָס צעטעלע אריינגעלעגט אין קעשענע און האָט גע־רעדט מיט פעלדמאַנען. פעלדמאַן האָט אָבער בעמערקט, אַז טייבעלע ענטפערט ניט צו דער זאַך, האָט ער אויף איהר פער־וואונדערט אַ קוק געטהאָן. דאָס געזיכט האָט איהר געפלאַמט, ווי פייער. ער האָט איהר צוגעלעגט די האַנד צום שטערן: דער קאָפּ איז איהר געווען היים.

— טייבעלע! וואָס איז מיט דיר?!

— גאָרניט, כלעבען, גאָרניט... — האָט איהם טייבעלע גע־ענטפערט און איז ארויסגעגאַנגען צו זיך אין צימער, האָט ארויס־גענומען דאָס צעטעלע, וואָס מאָריץ האָט איהר איבערגעלאָזט, און האָט איבערגעלייענט די ווערטער:

„היינט, זייגער פינף, וועט איהר זיין אין שטאָדט־גאָרטען אונטער דעם עפּעלבוים. איך דארף אייך זאָגען זעהר אַ נויטיגע זאַך".

זייגער פיער, אַז פעלדמאַן איז נאָך געווען אויף די שטונדען, האָט זיך טייבעלע אָנגעטהאָן, האָט פערשלאָסען די שטוב און איז געשווינד ארויסגעגאַנגען. אויף דער גאַס האָט זי זיך אַנידער־געשטעלט און האָט זיך אַ חאַפּ געטהאָן ביי'ם הארץ, וועלכעס האָט ניט אויפגעהערט צו קלאַפּען... אַז זי איז אריינגעקומען אין גאָרטען, איז זי באַלד צוגעגאַנגען צו דעם עפּעלבוים און האָט זיך

צונעזעצט אויף דער באנק. די זון האט דורכגעשלאגען איהרע שטראהלען דורך די געדיכטע צווייגען פון די בוימער, דער סאָלאָוועי האט געזונגען. טייבעלע האט ארויפגעקוקט אויף דעם בוים און האט בעמערקט, ווי צוויי פייגעלעך האבען זיך געשלאגען; זייער מלחמה האט זי אזוי שטארק פעראינטערעסירט, אז זי האט ניט געהערט, ווי מאָריץ איז צוגעגאנגען צו איהר. ער איז געבליבען שטעהן און האט געקוקט אויף איהרע שווארצע געקרייזעלטע האָר, וואס דאס ווינטעלע האט געשאָקעלט; איהר הארץ האט זיך געהויבען ארויף און אראפ, און איהר מיט א וויס זעקעל בעדעקט קליין פיסעל האט ארויסגעשטארט פון דעם שווארצען קלייד און איז אראפגעהאנגען פון דער באנק. מאָריץ האט מורא געהאט האפען דעם אָטהעם, ער זאל זי ניט אויפוועקען. עס איז אוועקגעגאנגען נאך צוויי מינוט. מאָריץ האט שטילערהייד געזאָגט:

— טייבעלע...

— אך! מאָריץ?!... — האט זי זיך אויפגעחאפט און אין איין אויגענבליק איז זי שוין געשטאנען אויף די פיס. ווי אזוי דאס איז געוואָרען — געדענקען זיי ניט, נאָר מאָריץ האט געהאלטען טייבעלען אין זיינע אָרעמס און האט איהר ווי פערטומעלט געזאָגט:

— טהייערע, טהייערע טייבעלע! איך האב דיר שוין לאנג געוואָלט זאָגען, נאָר איך האב מורא געהאט פאר דיינע שווארצע בייזע אויגען!...

און מיט די ווערטער האט ער צוגעדעקט מיט זיינע הייסע קושען איהרע אויגען, די ברעמען, דעם קאָפּ, די הענד... טייבעלע האט זיך ניט געפּרובט אויסרייסען פון זיינע הענד; זי האט נאָר געזאָגט:

— שוין לאנג, טהייערער מאָריץ?... זאָג: שוין לאנג, שוין לאנג?...

VII

דריי טאָג איז טייבעלע נאָכדעם ארומגעגאַנגען צעטראָגען. זי האָט געשיקט צו מאַריצען אזא צעטעלע:

„מיין טהייערער! וואַרט נאָך א טאָג און געה ניט צו אונז: איך וויל ניט, איך קאָן ניט! איך וועל פערברענט ווערען פאַר שאַנד, וואָס איך האָב גענאַרט אונזער איינציגען פריינד מיכאיל און האָב איהם נאָך ביז היינט ניט אויסגעזאָגט מיין גליק. היינט — מאָרגען וועל איך איהם דערצעהלען. וואַרט נאָך א טאָג, נאָך א טאָג, ביז איך וועל דיר שרייבען, דו זאָלסט קומען צו אונז. איך וויל דיך שוין זעהען!"...

אין יענעם אָבענד, זייגער צוועלף, אז פעלדמאַן האָט זיך שוין געקליבען לעגען שלאָפען, האָט איהם טייבעלע א קלאַפּ געטהאָן אין דער טהיר. ער האָט זיך שטאַרק פערוואונדערט אויף איהר שפּעטיגען וויזיט. טייבעלע האָט זיך צוגעזעצט אקעגען פעלדמאַנען מיט די ווערטער:

— מיכאיל, איך האָב אייך איצט א וויכטיגע זאַך צו זאָגען: מיין הארץ, וואָס איז ביז אהער פריי געוועזען, איז ניט לאַנג געוואָהר געוואָרען פון א נייעס...

פעלדמאַן האָט ברייט אויפגעעפענט די אויגען, און טייבעלע האָט ווייטער גערעדט, גלייך און ריין:

— איך האָב ביז אהער ניט געוואוסט, אז ליעבע איז אזוי שטאַרק, אז זי ווייסט ניט קיין גרעניץ, קיין שעמעוודיגקייט.

פעלדמאַן האָט געהערט נייע ווערטער פון איהר, און האָט זיך געקלערט: „דאָס איז זי געקומען אויפדעקען איהר הארץ פאַר מיר און אויסזאָגען, אז זי ליעבט מיך אויך, ווי איך זי, שוין אזוי לאַנג"...

— מיין בעסטער פריינד מיכאיל! איך מוז אייך אַלץ דערצעהלען, וואָס מיט מיר האָט פּאַסירט די לעצטע טעג: איך האָב ליעב מאַריץ זילבערמאַן...

פעלדמאַן איז געוואָרען בלאַס, ווי די וואַנד, און האָט זיך געריבען איין האַנד אָן דער אַנדערער. ער האָט געוואָלט עפּיס זאָגען און האָט ניט געקאָנט... טייבעלע האָט דאָס געזעהען און האָט ווייטער גערעדט:

— איך ווייס, אַז דאָס זעהט ביי אייך אויס קרום... מאָריץ איז ניט מיין גלייכען: ער איז אַ פּרינץ... נאָר וואָס זאָל איך אָבער טהון מיט מיין האַרץ? קאָן איך דען זאָגען: „שאַ, שווייג שטיל"? ניין, איך בין ניט שולדיג. איך האָב איהם ליעב אַזוי פיעל, אַז מעהר קאָן מען שוין קיין מענשען ניט ליעבען!...

— קינד, קינד! — האָט איהר פעלדמאַן געענטפערט. — דו פערענטפערסט זיך אומזיסט: איך האָב שוין לאַנג אַרויס־געזעהען, אַז עס דאַרף גיך קומען די צייט, ווען דיין האַרץ וועט אויך אָנהויבען צו רעדען. אמת, איך האָב ניט געוואוסט אויף וועמען דיינע אויגען קוקען... (דאָ האָט זיך פעלדמאַן אַ ביסעל פערהוסט). איך האָב ניט געוואוסט, אַז דו האָסט פאַר דיינע אויגען אַזאַ מענשען, וואָס זיין שען געזיכט מיט זיין געשטאַלט קאָן האַרמאָנירען מיט אַזאַ פריילין, ווי דו...

טייבעלען זענען די ווערטער ניט געפעלען. זי האָט איהם איבערגעשלאָגען:

— האָט קיין פאַראיבעל ניט, מיכאיל, איהר ווילט מיר פאָר־וואורף מאַכען, אַז איך האָב ליעב געקריגען אַ שען פּנים...

— טייבעלע! דו קענסט מיך ניט פון נעכטיגען טאָג; דו ווייסט, אַז מיר איז אויך ליכטיגער צו זעהען פון דער ווייטענס, אַז די ליעבענדע זענען ביידע שען און יונג; עס איז אַנגענעהם צו זעהן אַזאַ פיין פּאָר, ווי דו מיט מאָריץ זילבערמאַן... נאָר זאָג מיר, טייבעלע, וואָס איך וועל ביי דיר פרעגען, און זאָלסט זיך ניט געפינען בעלעדיגט, וואָס איך מיש זיך אַריין אין אייערע געשעפטען: צי קענסט דו איהם שוין גוט? צי האָט איהר שוין גערעדט וואָס ווייטער וועט זיין? צי האָט איהר זיך געפרעגט, וואוהין דאָס וואַסער טראָגט אייך?...

פעלדמאַן האָט נאָך לאַנג גערעדט איבער דעם ענין. טייבע־לע האָט איהם ניט געענטפערט; זי איז געזעסען אַנגעשפּאַרט אויףביידע הענד און האָט ניט אַראָפּגעלאָזט קיין אויג פון פעלד־מאַנען, וועלכער איז ארומגעגאַנגען אהין און צוריק שטאַרק צע־טראָגען איבער אַ האַלבע שעה, אין וועלכער ניט פעלדמאַן ניט טייבעלע האָבען קיין וואָרט ניט גערעדט. ענדליך איז פעלדמאַן צוגעגאַנגען צו איהר, האָט ארויפגעלעגט ביידע הענד אויף איהרע אַכסלען און האָט איהר געזאָגט מיט אַ שטיל קול:

— טייבעלע! דו ווייסט, אַז דו ביזט ביי מיר טהייער... ווי אַ שוועסטער, ווי אַ קינד... פערלאָז זיך אויף מיר, איך וועל אייך ביידע ניצליך זיין. נאָר דאָס בעט איך פון דיר: אויב, בעהיט גאָט, אונזערע פּלאַנען וועלען ניט אויסגעפיהרט ווערען און עס וועט זיך ניט גוט אויסלאָזען — זאָלסט דו זיך דערמאָנען אָן דיין איינציגען בעסטען פריינד, מיכאל פעלדמאַן...

VIII

די גרעסטע שרייבער, פּאָעטען, פילאָזאָפען האָבען לאַנג גע־האַרעוועט איבערצוגעבען אויף דעם פּאַפּיער די בעסטע מאָמענטען פון דער אמת׳ער ליעבע, נאָר דאָס קאָן נאָר פערשטעהן דער, וואָס האָט אליין ליעב געהאַט און איז געווען געליעבט. נאָר ניט אַלע גליקליכע ליעבענדע טרינקען אַלע גלייך פון דעם זעלטענעם טהייערען וויין: איינער פערזוכט דאָס פערגעניגען אַ מינוט, איין אויגענבליק; דער אַנדערער געניסט עס זיין גאַנץ לעבען. מאַריץ מיט טייבעלען האָבען זיך געבאָדען אין דעם ליכטיגען ריינעם וואַסער צוויי יאָהר. צוויי יאָהר גליק! צוויי יאָהר כסדר זעהען אַלע טאָג דעם מענשען, וואָס מיט איין קוק, מיט איין וואונק

ווערען בעלייכט אלע פערבארגענע ווינקעלעך פון זיין הארצען, וואס דערוועקט אונזערע מענשליכע געפיהלען, וואס קאן אונז איבעראַרבייטען אינגאנצען. — ליעבע לעזער! איהר ווייסט, וואס הייסט צוויי יאהר גליק?... אין די צוויי יאהר האט עס מאריצען וויט געבראכט: פעלדמאן האט איהם פארבערייטעט איינצוטרעטען אין דער אוניווערזיטעט; טייבעלע האט נאך בעסער געלערענט און האט גערעכענט אין א יאהר ארום אויך פאהרען לערנען אין דער שטאדט, וואו מאריץ וועט זיין. וועלכע שענע לופטשלעסער האבען זיך די גליקליכע געבויעט! דאס קינפטיגע גליק איז ביי זיי שוין געווען בעשטימט. אויף דעם ערשטען בלאט פון אונזער ערצעהלונג האבען מיר איבערגעלאזט טייבעלען ליגען אין בעט בעגאסען מיט טרערען. אונזערע לעזער ווילען שוין וויסען די אורזאכע, וואס די איבערגליקליכע טייבעלע האט געוויינט. מיר וועלען זיי באלד ערקלערען:

גאלדע זילבערמאן איז קראנק געווארען. די דאקטוירים האבען איהר געהייסען פאהרען קיין קארלסבאד. גאלדע האט געוואלט מיטנעמען מאריצען אויך קיין אויסלאנד, נאר ער האט בשום אופן ניט געוואלט פאהרען. פון קארלסבאד האט איהם גאלדע געשיקט אלע טאג בריעף, אז עס איז איהר זעהר שווער צו זיין אליין אין א פרעמד לאנד, און ווען ניט די פאמיליע נאטקין, מיט וועלכער זי האט זיך בעקענט, וואלט זי שוין לאנג געקומען צוריק אהיים. ישראל נאטקין איז געווען א רוסישער איד, זעהר א רייכער, און איז געקומען מיט דער גאנצער פאמיליע קיין קארלסבאד אויף דעם גאנצען סעזאן. גאלדע האט זיך גארניט געקאנט אפלויבען פון דער פאמיליע, בעזונדערס פון רב ישראל׳ס טאכטער, א מאמזעל פון א יאהר צוואנציג, זעהר א פיינע, א געבילדעטע און מיט אלע מעלות. גאלדע׳ס בריעף זענען געווען פול מיט קאמפלימענטען אויף דער מאמזעל נאטקין, וועלכע האט נאך פופציג טויזענד רובעל נדן... זי האט זיך געוואונשען, אז גאט זאל איהר צושיקען אזא שנור... מאריץ האט זיך אויסגע־

לאכט אויף אלע איהרע בריעף, און האט זיי געוויזען טייבעלען און פעלדמאנען. ענדליך האט ער דערהאלטען פון דער מוטער א בריעף, אין וועלכען זי מיט דער גאנצער פאמיליע נאטקין בעטען איהם, ער זאל זיך דורכפאהרען קיין קארלסבאד. אט דאס איז געוועזען דער בריעף, וואס מאריץ האט געוויזען טייבעלען, און דורך דעם האט זיך ביי זיי פערבונדען דער שמועס, וואס איז שוין בעקאנט אונזערע לעזער, פון דעם ערשטען קאפיטעל פון אונזער ערצעהלונג. אז מאריץ איז אוועקגעגאנגען, איז פעלדמאן געקומען און האט געטראפען טייבעלען אין טרערען. האט ער באלד פערשטאנען, אז עס איז שוין עפּיס א נייעס געשעהן ביי די ליעבענדע. ער האט זיך צוגעזעצט צו איהר און האט גע־וואַרט, וואס וועט זי זאגען.

— מיכאיל, איהר ווילט וויסען, וואס איך ויין? גלויבט מיר, מיין פריינד, אז איך ווייס אליין ניט, צי איז דאס פאר פרייד, צי פאר צרות?... מאריץ איז דא ערשט געווען... אך, מיכאיל, איהר זאלט געווען זעהן, הערען, ווי ער האט גערעדט!... ער האט געוואלט שיקען א דעפעש קיין קארלסבאד, אז די מוטער זאל קומען...

— וואס דארף ער די מאמע? — האט זי פעלדמאן מיט א שטאך געפרעגט.

טייבעלע איז פאר כעס אונטערגעשפרונגען אויף דעם בעט:

— וואס דארף ער די מאמע?... מיכאיל, איהר זענט צו מאריצען צו שטרענג: זי איז דאך פארט א מוטער! זי דארף דאך וויסען, וואס איהר איינציגער זוהן טהוט! זי איז א מוטער!...

— קינד מיינס! — האט איהר פעלדמאן שטיל געענט־פערט. — דו ביזט איצט צעטראגען, ווייסט דו נישט ווער עס זאגט גלייך — איך, צי דו...

טייבעלע האט זיך נאך ערגער צערייצט.

— איך בין צעטראגען? רעכט!... נו, זאגט־זשע איהר בעסער, אז איהר קאנט און ווייסט!

טייבעלע האָט זיך ווידער בענגאָסען מיט טרערן. פעלד־מאַן האָט זי איינגעשטילט, איינגענומען, ווי אַ קליין קינד; ער האָט זי אַרומגענומען און צוגעצויגען צו זיך. טייבעלע האָט אָנגעהויבן שטילער ווערן, און אין עטליכע מינוט אַרום איז זי שוין ווייטער געווען מונטער, ווי אַלע מאָל. זי האָט זיך אָפּגעוואַשען, אָנגעטהאָן, געדרעדט, געשפּעט און געלאַכט. אויף דעם קאָפּ האָט זי אָנגעטהאָן אַ קרענצעל פון רויזען, וואָס מאָריץ האָט איהר געשענקט פון זיין גאָרטען; די אויגען האָבען איהר געבּרענט, ווי צוויי בריליאַנטען ביי'ם ליכט. פעלדמאַן האָט אָנגעקוועלט פון איהר. ער האָט איהר עפּיס געוואָלט זאָגען, נאָר אין מיטען האָט זיך אויפגעעפענט די טהיר און עס איז אריינגעקומען מאָריץ. ער איז געווען אָנגעטהאָן רייזע־פערטיג... טייבעלע האָט געפיהלט, אַז עס האָט זיך איהר אָפּגעריסען דאָס האַרץ; זי איז געבליבען שטעהן אויף איין אָרט, בלאַס ווי דער טוידט, און האָט ניט געקאָנט אויסרעדען קיין וואָרט. מאָריץ איז צוגעגאַנגען צו איהר. פעלדמאַן האָט איהם געבעטען זיצען. ער האָט זיך געחאַפּט און האָט געזאָגט:

— טייבעלע, מיכאיל, זייט געזונד: איך פאָהר קיין קאַרלסבאַד... אָט ערשט האָב איך דערהאַלטען אַ דעפּעש: די מאַמע איז שוואַרץ שלאַף; מע רופט מיך אַהין... איך וועל אייך אַלע טאָג שרייבען בריעף... איך וועל גיך קומען צוריק... טייבעלע! איך וועל רעדען מיט איהר וועגען אונז... זייט געזונד, מיינע טהייערע...

פעלדמאַן האָט געזעהען, אַז טייבעלע שטעהט קוים אויף די פיס. ער איז צוגעגאַנגען צו איהר און האָט איהר שטיל געזאָגט:

— טייבעלע! וואָס איז מיט דיר?...

— האַ? איך? גאָרניט!... דו פאָהרסט?... איהר פאָהרט?... — האָט טייבעלע געזאָגט און האָט אַרויפגעצויגען אַ פריילעכע מאַסקע אויפ'ן פּנים.

— נו, פאָהרט געזונד! — האָט איהם פעלדמאַן געזאָגט. — און פערגעסט אונז ניט — פאַר צרות, אָדער פאַר פרייד...

ער האָט „פּגעזוכט דאָס היטעל און איז ארויסגעגאנגען פון שטוב, בכדי די ליעבענדע זאָלען זיך קאָנען געזעגענען אהן א דריטען. אז מאַריץ איז איבערגעבליבען אליין מיט טייבעלען, האָט ער איהר געוואָלט פּטלען אויפ'ן האלז; זי האָט איהם אָבער אָפּגעהאלטען.

— מאַריץ... דאָס ניט, דאָס דאַרף מען ניט... טהייערער, איך וועל דיך מאָרגען ניט זעהן? און איבערמאָרגען אויך ניט? און אפשר קיינמאָל ניט?...

— טייבעלע! וואָס רעדסט דו? איך וועל דיך גיך, גיך זעהען...

— מאַריץ! דו ווייסט: איך בין דיינע, דיינע, מאַריץ!...

— דו ביזט מיינע, מיינע אויף אייביג! טייבעלע, איך וועל דיך ניט פערגעסען אויף א מינוט!...

ער האָט זיך געצויגען צו איהר און האָט זי געוואָלט ארומנעמען; זי האָט איהם לייכט אָפּגעשטויסען פון זיך.

— ניין, מאַריץ, ניט דאָס, ניט דאָס... גיב מיר דיין האנד, אָט אזוי, און שווער מיר ביי מיין נאָמען, דו הערסט? ביי מ י י ן נאָמען, אז וואָס עס זאָל זיך ניט מאַכען מיט דיר, זאָלסט דו מיר שרייבען... רעכט?

— רעכט!...

פעלדמאַן איז אריינגעקומען מיט א פריילּיכער מינע:

— נו, שוין? געענוג אָנגערעדט זיך? הא? היינט לאָזט מיך אויך אביסעל רעדען מיט אייך, ברומענדיגע טייבעלעך, אויסלענדישע פייגעלעך! טייבעלע! שטעל אויף דעם סאַמאָוואַר: עס איז נאָך פריה צום פּאָיעזד, און מיר וועלען דערווייל אביסעל שמועסען פון אונזערע אינטערעסען...

מיט די ווערטער האָט ער אריינגעפיהרט מאַריצען צו זיך אין צימער און האָט זיך מיט איהם פערשלאָסען.

— נו, מאַריץ, היינט מוזען מיר רעדען אביסעל אָפענער... מע רופט אייך ארויס אהין מיט א דעפּעש, אז אייער מוטער איז

שלאף? עס איז א ליגען! מע רופט אייך צו דער מאמזעל נאָט־קין: איהר זענט א בן־יחיד, אייער מוטער איז רייך, איהר זענט א ווינאַדנער חתן... געלד געהט צו געלד...

— מיכאיל! וואָס רעדט איהר! איהר מיינט, איך בין דערזעלבער מאַריע, וואָס פריהער מיט דריי יאָהר?

— אַ!... איך ווייס, איך ווייס!... איך קען אָבער אייער ווייך הארץ, אייער שוואַכען כאראַקטער... אייער מוטער'ס טרע־רען וועלען אויף אייך ווירקען... מיר זענען ווייט, און ווער ווייסט, וואָס פאר א פאניבריה די מאמזעל נאָטקין איז דאָרט! איהר זענט נאָך צו יונג...

— פאַר וועמען רעכענט איהר מיך? איך וועל פערבייטען טייבעלען אויף... מיכאיל! איהר בעלעדיגט מיך... איהר ווייסט מיין ציעל...

— מאַריע! אויב איהר געפינט זיך בעלעדיגט פון מיינע ווערטער, בעט איך אייך מיר מוחל זיין. נאָר איהר דאַרפט פערשטעהן מיט וועמען איהר רעדט: איהר רעדט מיט איין עלענדען מענשען, וואָס זיין אומגליקליך מזל האָט איהם אָפּגע־ריסען פון דער פאמיליע, פון פריינד, פון בעקאנטע, כמעט פון אונזער גאנצער נאציע, און ער האָט ארויסגעצויגען, גאָט ווייסט פון וועלכע הענד, א פרעמד עלענד קינד און האָט זי צוגעבונדען צו זיך, און איז אליין צו איהר צוגעבונדען געוואָרען... מיין לעבען איז שוין צוזאמענגעוואכסען מיט איהר לעבען... איך ליעבט זי גאָר אָהן א ברעג!... אז מיט אייך וועט חלילה עפּיס פאסירען, הרג'עט איהר זי אוועק, און מיך דעסגלייכען... איהר ווייסט? איהר ווייסט? איך האָב אמאָל געהאָפט, אז מיין ליעבע צו איהר (צו וואָס זאָל איך לייקענען?) וועט אפשר דערוועקען אין איהר הארץ אזא געפיהל, ווי צו אייך איצט... נאָר איך האָב שלעכט גערעכענט... ווי קומט דאָס צו מיר?!... איך בין דערמיט געווען צופריעדען, וואָס זי איז ביז אהער אזוי גליקליך געווען מיט אייך.

איהר לאָזט זי מיר היינט איבער אין אַ געפעהרליכער לאַגע... געדענקט, מאָריץ, אייער טייבעלען — זי איז אינגאַנצען א י י ע־ ר ע : א י ה ר זענט דער אויסגעקליבענער...

מאָריץ האָט געוויינט, ווי אַ קליין קינד. דאָס האַרץ איז איהם שיער צעריסען געוואָרען אויף שטיקער. ער האָט נישט געקאָנט אויסרעדען קיין איינציג וואָרט. ער האָט געחאַפּט פעלד־מאַנען ביי ביידע הענד און האָט זיי געקושט... פעלדמאַן האָט געפינטעלט מיט זיינע גרויע אויגען און האָט געריבען ציינד־העלצלעך, וועלכע האָבען זיך אַלץ פערלאָשען... ער האָט פער־רויכערט אַ ציגאַר און האָט געזאָגט:

— נו, גענוג, גענוג שוין, זילבערמאַן! ווישט זיך אָפּ דאָס פּנים און זייט אַ מאַנספּערזאָן!

דאָס טיי־טרינקען איז איבערגעגאַנגען נישקשה. פעלדמאַן האָט געזאָגט ווערטלעך, דערצעהלט אַנעקדאָטען. אַלע האָבען געלאַכט. ער האָט מורא געהאַט, אַז טייבעלע זאָל ניט מאַכען קיין סצענע אין די לעצטע מינוטען, פאַר מאָריצ'ס אָפּרייזע. ווי פערוואונדערט איז ער אָבער געוועזען, אַז בשעת מאָריץ איז אויפגעשטאַנען צו פאָהרען, איז טייבעלע זעהר פרייליך געוועזען! איהר געלעכטער האָט נאָך קיינמאָל אַזוי ניט געקלונגען, ווי אין די מינוטען; זי האָט שוין צופיעל געלאַכט און גערעדט... פעלד־מאַן האָט פערשטאַנען, וואָס דאָס געלעכטער האָט זי געקאָסט; דאָס האַרץ האָט זיך איהם צוזאַמענגעצויגען פאַר וועהטיג... נאָך אַ מאָל אַדיע, נאָך אַ מאָל אַדיע... אָט זענען שוין די פערד... ער זיצט שוין אין וואָגען... דער קוטשער האָט אַ קנאַק געטהאָן מיט דער לאַנגער בייטש. די פערד האָבען אַ ריס געטהאָן דעם וואָגען, און ער איז פערפאַלען געוואָרען אין דעם געדיכטען שטויב פון די גאַסען, וואָס פיהרען צום וואָקזאַל. נאָר אַ וויים טיכעלע האָט זיך געזעהען אין דער הויך. דאָס פאָסטגלעקעל האָט נאָך גע־קלונגען עטליכע מינוט אַלע מאָל שטילער, ביז עס האָט זיך גאָר פערלאָרען אין דער וווייטער לופט, וואו די זון האָט זיך אראָפּ־

געלאָזט, ווי אין וואַסער אַריין... שטיל און לעדיג איז געוואָרען ביי פעלדמאַנען אין שטוב. שטיל און לעדיג ביי טייבעלען אין הארצען...

IX

ליעבע לעזער! מיר וועלען אייך ניט פיהרען קיין קאַרלסבאַד זעהען, וואָס טהוט דאָרט אונזער העלד, מאָריץ זילבערמאַן. ער איז דאָס ערשטע מאָל אויף זיין לעבען אַרויסגעפאָהרען אויף דער וועלט. פון יעדער סטאַנציע, פון יעדען וואָקזאַל זענען געגאַנגען פון איהם הייסע בריעף צו טייבעלען. אַז ער איז אַריבער די גרעניץ, האָט זיך פאַר איהם געעפענט אַ נייע וועלט. ער האָט זיי צוגעזאָגט אַלסדינג צו שרייבען, און ער האָט זיין וואָרט געהאַלטען. נאָר פלוצים איז זיין קאָררעספאָנדענציע איבערגעריסען געוואָרען. מיר דאַרפען ניט דערצעהלען, וואָס פאַר שמערצען דאָס האָט צוגעטהיילט דער אָרעמער טייבעלע. איהר קאָפּ האָט גענוג איבערגעטראַכט! פעלדמאַן האָט מורא געהאַט צו רעדען דערפון מיט איהר: ער האָט געזעהען, אַז זי צאַנקט, ווי אַ ליכט. און אַזוי זענען איבערגעגאַנגען צוויי חדשים, וועלכע האָבען זיך איהר אויסגעוויזען ווי צוויי יאָהר, ביז דער פאָסטטרעגער האָט איהר איינמאָל געבראַכט אַ גרויסען בריעף. דער שטעמפעל איז געוועזען פון קאַרלסבאַד. זי האָט באַלד דערקענט זיין האַנדשריפט אויף דעם קאָנווערט. די הענד האָבען איהר געציטערט: זי האָט קוים אויפגעריסען דעם קאָנווערט. פיער מאָל האָט זי אָנגעהויבען צו לעזען דעם בריעף, און האָט ניט פערשטאַנען קיין וואָרט... אַט דאָס האָט איהר מאָריץ געשריבען:

„טהייערע טייבעלע! איך בין ניט ווערטה, אַז דיינע הענד זאָלען האַלטען מיין בריעף און דיינע שענע אויגען זאָלען קוקען אויף מיין שריפט, וועלכע גיט דיר איבער מיינע ווערטער ניט

מיט טינט אויף פּאַפּיער, נאָר מיט מיין בלוט אויף מיין אייגענער פעל. פערענטפערען זיך פאַר דיר — וואָלט געווען די גרעסטע מערדערײַי מיט דער גרעסטער נידעריגקייט פון מיין זייט, נאָר איך בעט דיך (דאָס לעצטע מאָל) אויסהערען דיין מאָריצען, וואָס איז בײַ דיר אַמאָל געווען אַזוי טהייער! וויים, טהייערע טייבעלע, אַז מאָריץ איז געפאַלען, אַז מאָריץ איז איצט דער אומגליקליכסטער אויף דער גאַנצער וועלט! וואָס האָט איהר מיך געלאָזט אַליין אויף דעם וואַסער? איך זאָג דאָס דיר און אונזער טהייערען מיכאיל. וואָס האָט איהר מיך מפקיר געווען? איהר האָט דען ניט געוואוסט, אַז שווימען אין דעם טיעפען ים איז זעהר אַ געפעהרליכע זאַך פאַר דעם מענשען, וואָס איז ניט געוואָהנט צו די גרויסע חוואַלים? צום אָנפאַנג, אַז איך בין נאָך בײַ דעם ברעג געשוואומען, איז מיר זעהר אַנגענעהם געווען צו קוקען, ווי די בייזע ווינדען פּלעסקען דעם ים. זיי האָבען מיך געטראָגען ווייטער און ווייטער... איך האָב געפּרובט אַ מאָל אַרומקוקען זיך אויף דעם שטיק וועג, וואָס איך האָב שוין אָפּגעשוואומען, האָב איך שוין ניט געקאָנט אָפּזוכען מיט די אויגען דאָס, וואָס איך האָב געוואָלט: איהר האָט אויסגעוויזען ווי צוויי ליכטיגע פּינטעלעך, ווי צוויי גלאַנצענדיגע שטערען אויף דעם דונקעלען ווייטען הימעל, און נאָכדעם זענען די צוויי פּינטעלעך אויך פערשוואונדען געוואָרען... איך זוך איצט בײַ זיך אין קאָפּ און קאָן גאָר זיך ניט דערמאָנען, וואו און ווען בין איך געפאַלען... איך געדענק נאָר דער מוטער'ס טרערען, די ערשטע בעקאַנטשאַפט מיט דער פאַמיליע נאָטקין, מיט זייער טאָכטער, און נאָכדעם זייערע וויזיטען צו אונז, און מיינע וויזיטען צו זיי, אונזערע שפּאַציער-גענג אין דעם שענעם גאָרטען, אונזער פאָהרען אויף דעם שיף, קלאַראַ'ס (אַזוי רופט מען זייער טאָכטער) בלאָנדע האָר, בלויע אויגען, הויכע געשטאַלט, און איהר שטאַרקע שטימע... צו דעם צווייטען וויזיט בײַ זיי האָט מען מיך געבעטען שפּיעלען פּיאַנאָ. איך האָב געשפּיעלט שובערט'ס אַ מעלאָדיע,

און קלאַרא האָט מיר אַקאָמפּאַנירט. דער רעזאָנאַנס פון דעם זאַל איז געווען גרויס און ברייט, און עס האָבען זיך אַ גאַס געטהאָן אַזעלכע פערשיעדענע, ווייכע, קלינגענדיגע, וואַרעמע טענער, אַזאַ זעלטענע האַרמאָניע!!... איך האָב אויפגעהויבען אויף איהר די אויגען, איז זי ווי אויסגעוואַכסען אויף אַ גאַנצען אַרשין, און זי האָט מיר אויסגעוויזען אַזוי שען און ריין, ווי אַ מלאך... אין מיין הארץ האָט זיך אָנגעצונדען אַ פייער, וואָס האָט אין מיר געברענט, און איך האָב מורא געהאַט צו צוגעהן צו איהר. אַזאַ פּרוב האָב איך געליטען אַלע טאָג! זי האָט מיך געמוטשעט מיט איהר קול, און עס איז מיר ליעב געווען צו מוטשען זיך, אבי נאָך און נאָך הערען איהר געזאַנג... עס ווייזט אויס, אַז זי האָט געוואוסט וואָס מיט מיר טהוט זיך, חאָטש איך האָב מיט איהר דערפון ניט גערעדט. איינמאָל איז זי געווען ביי אונז. מיין מוטער איז געווען אין גאָרטען, און קלאַרא איז געזעסען מיט מיר. איך בין געווען שטאַרק פערזאָרגט און פערטראַכט. זי האָט מיך געפרעגט די אורזאַכע. איך האָב איהר ניט געוואָלט ענטפערען, איז זי אויפגעשטאַנען און אָנגעהויבען זינגען אַ מעלאָדיע, בין איך ווי בעטויבט געוואָרען... מיין פאַנטאַזיע האָט מיך פערטראָגען ווייט! איך האָב זי גערעכענט העכער פון אַ מענשען — איך בין אַנידערגעפאַלען פאַר איהר!... איך געדענק ניט, ווען און ווי אַזוי איך בין געשטאַנען מיט קלאַרא'ן אונטער דער חופּה... דער פּרעדיגער האָט אַ רעדע געהאַלטען, זיינע ווערטער האָבען מיר לאַנג געקלונגען אין די אויהערען, און עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז ער זאָגט מיר: „געדענק וואָס דו טהוסט!"... מיין מוטער האָט געוויינט פאַר פרייד, און קלאַרא האָט מיך געפרעגט, וואָס קלאַפּט ביי מיר דאָס הארץ... טייבעלע! איך בין אומגליקליך: דיך האָב איך אָנגעוואָרען, פערלאָרען אויף אייביג; זיך האָב איך פערקויפט אַ פרעמדער... זי איז ווייט פון מיר, ווי דער הימעל פון דער ערד... מיין ציעל קאָן איך שוין יעצט ניט דערגרייכען: איך געהער חיינט ניט זיך אַליין; איך בין אַ

קנעכט... איך האָב שוין מיין ראָלע אָפּגעשפּיעלט גאַנץ קאָמיש! דער גרויסער זינדיגער קאָן מיט חרטה און מיט גוטע ווערק גע־ געבאָרען ווערען, אָבער ניט אַזאַ „וואָרעם” ווי איך... טייבעלע! מיכאיל! פערגעסט אָן מיר: איך בין ניט ווערטה, איהר זאָלט מיך געדענקען! זייט גליקליך,ביידע צוזאַמען!...”

X

פעלדמאַן איז נאָר־וואָס אוועקגעגאַנגען אויף זיינע שטונדען בעת טייבעלע האָט דערהאַלטען דעם שענעם בריעף פון קאַרלס־באַד. אַז זי האָט געענדיגט דעם בריעף צו לעזען, איז זי געבליבען זיצען אַ קליינע צייט ווי אַ פערשטיינערטע. איהרע אויגען האָ־בען אַ ווײַלע אַנגעוואָרען דעם גלאַנץ. נאָכדעם איז זי אויפגע־שטאַנען, האָט אַ וואָרף געטהאָן מיט דעם קאָפּ און האָט אָנגע־הויבען ארומצוגעהן איבער דער שטוב פון איין ווינקעלע צום אַנדערען, צונויפגעלעגט די הענד אויף דעם הארצען; די אויגען האָבען אָנגעהויבען צו בעקומען זייער פריהעריגען גלאַנץ, איהר געזיכט איז ליכטיגער געוואָרען, דאָס הארץ האָט איהר שטאַרק געקלאַפּט, דער קאָפּ האָט ביי איהר געאַרבייט. זי האָט אָפּגע־זוכט אַ בויגעלע פּאָסט־פּאַפּיער און האָט זיך געזעצט שרייבען. עס האָט געדויערט אַ האַלבע שעה. זי האָט צונויפגעלעגט דאָס בויגעלע פּאַפּיער מיט מאָריצ'ס בריעף און האָט זיי אין אַ קאָנ־ווערט אַנידערגעלעגט אויף דעם טיש. זי האָט אויפגעעפענט איהר קעסטעל, האָט ארויסגענומען פון דאָרטען אַלע איהרע זאַ־כען און האָט זיי איינגעפּאַקט אין אַ קליין רייזע־זעקעל, האָט אהין אריינגעלעגט פעלדמאַנ'ס פּאָרטרעט און האָט איבערגעצעהלט איהר געלד, וואָס זי האָט צונויפגעקליבען פון איהרע שטונדען, — דאָרט איז געווען הונדערט און צוואַנציג רובעל. זי האָט זיך אביסעל צוגעזעצט און האָט בעטראַכט די שטוב, וואו זי איז אויפ־

געצויגען געוואָרען. נאָכדעם איז זי אריינגעגאַנגען צו פעלדמאַנען אין צימער, האָט זיך אָנגעבויגען צו זיין בעטעל און האָט אַ קוש געטהאָן דאָס קישעלע... זי האָט צוגעשלאָסען די שטוב, אויפגעהאַנגען דעם שליסעל און איז מיט דעם רייזע־זעקעל אין די הענד אוועקגעגאַנגען אויף דער פּאָסט־סטאַנציע. אין אַ האַלבע שעה אַרום איז זי שוין געזעסען אין אַ וועגעלע, וועלכעס האָט זי געטראָגען צום וואָקזאַל, און דאָ האָבען מיר זי שוין פערלאָרען אין דער מאַסע פּאַסאַזשירען, וואָס האָבען געוואַרט אויף דעם פּאַיעזד פון אָדעסער ליניע.

דאָס איז דער בריעף, וואָס טייבעלע האָט געשריבען פעלדמאַנען:

„אז איהר וועט דערהאַלטען מיין בריעף, וועל איך שוין זיין אין וועג. איך בעט אייך, איהר זאָלט מיך ניט נאָכיאָגען. איך וואָלט גאָר ניט בעדאַרפט אַנטלויפען און וואָלט געקאָנט אַזוי אוועקפאָהרען: איך בין פריי, און קיינער קאָן מיר מיין פרייהייט ניט שטעהרען! נאָר איך האָב ניט געוואָלט זעהען, ווי מיין טהייערער, עהרליכער, גוטער מיכאיל וועט בעגלייטען זיין נאַרישע טייבעלע, וועלכע ער האָט ערשט ניט לאַנג אויפגעהויבען פון דער גאַס פון מיסט... לייענט איבער ז י י ן בריעף, וועט איהר זעהען, אַז קיין אַנדער פּלאַן איז פאַר מיר ניטאָ. זיך אַליין דאָס לעבען נעמען איז די גרעסטע נאַרישקייט; דאָס דאַרף נאָר טהון דער מענש, וואָס פערשטעהט ניט, צו וואָס ער לעבט אויף דער וועלט, אָדער דער גרויסער עגאָאיסט, אַז עס געהט איהם ניט אַזוי ווי ער וויל, ווערד ער ברוגז און שיסט זיך. איך וויים, אַז איך בין אַ מענש (אַ פרוי — אַלץ איינס), קאָן איך ניצליך זיין און עפּיס געבען דער וועלט אַ חוץ ליעבע. — איך וויים, איך וועל אייך פיעל שמערצען מאַכען מיט מיין אַנטלויפען פון אייך: איך געדענק אייערע ווערטער, וואָס איהר האָט מיר געזאָגט פריהער מיט צוויי יאָהר... איך וויים, אַז איך וואָלט געקאָנט אייער לעבען גליקליך מאַכען אויף אייביג, און אפשר (ווער וויסט?) זיך

זעלבסט... נאָר איך רעכען אייך דערויף צו הויך און זיך צו קליין, אז איך האָב געקאָנט האלטען פאר א גאָט אזא קליין מענשעלע, ווי מאַריץ זילבערמאַן... איך זאָג ניט, אז איך קאָן צו אייך ניט גרייכען. איך פיהל אָבער אין זיך פיעל קראפט צו דערגרייכען עטוואָס וויכטיגערס, גרעסערס און מעהר ניצליכעס פאר דער וועלט — און איך וועל דאָס געווים דערגרייכען, ווייל איך וויל דאָס!... איהר מיינט, אז מיין בעשלוס איז אין איין רגע געוואָרען? ניין, טהייערער מיכאיל! זינט ער איז אוועקגעפאָהרען פון אונז (געדענקט איהר?) האָב איך געפיהלט, אז מיין הארץ ברעקעלט זיך אויף שטיקלעך, און עס ווערד דאָרטען ווי לעדיג... וואָס מיין קאָפ האָט איבערגעארבייט אין די לעצטע צוויי מאָנאטען — בין איך ניט אים שטאַנד אייך איבערצוגעבען, און דאָס, וואָס איך האָב בעקלערט, איז בעשטימט, און אזוי דאַרף זיין — ניט אנדערש! אפשר וועלען מיר זיך נאָך אמאָל זעהען ביי אנדערע אומשטענדען, ווער ווייסט? דערווייל בעט איך אייך, טהייערער מיכאיל, מיך ניט צו זוכען און ניט נאָכצופרעגען זיך אויף מיר. מיין ליעבע האָב מיר געגעבען א גוטע לעקציע!... אייך וועל איך געדענקען, ווי א מלאך, וואָס האָט מיך פון דער בלאָטע ארויסגעשלעפט און האָט מיך צו מיין מענשליכקייט אומ־געקעהרט און מיר די פרייהייט געגעבען... איך בעט, מיך צום שלעכטען ניט צו דערמאָנען, און די גרעסטע מתנה פון אייך וועט ביי מיר זיין, אז איהר וועט דאָס צום הארצען ניט נעמען און ניט וויינען אויף דעם אומגליק פון אייער טייבעלע, וואָס גלויבט אין זיך און האָפט אויף זיך אליין... מיר דאַרפען זיך צעגעהן שטיל, אזוי ווי מיר האָבען זיך בעקאָנט שטיל..."

פעלדמאַן איז היינט אין ח., אין דער אוניווערזיטעט, אויף דעם פערטען קורס. ניט לאַנג איז ער געווען אין קיעוו און האָט זיך בעגעגענט אויף קרעשטשאַטיק מיט א רייך געקליידטען יונגען־

מאַן, געאַרעמט מיט אַ הויכער יונגער פרוי. זיי זענען אַרויס־געגאַנגען פון דעם שענסטען גאַסטהויז — „גראַנד האָטעל".

דאָס איז געווען מאָריץ זילבערמאַן מיט זיין פרוי קלאַרא.

— מיכאיל! — האָט מאָריץ אויסגעשריגען און האָט זיך אויסגעריסען פון דער דאַמע. פעלדמאַן איז צוגעגאַנגען און האָט אויפגעהויבען זיינע גרויע אויגען אויף מאָריצען: ער האָט איהם ניט דערקענט.

— מיכאיל!... וואָס מאַכט איהר? שוין פינף יאָהר!... וואו איז טייבעלע?...

פעלדמאַן האָט אַ זאָג געטהאָן: „אַ־אַ־אַ!"... ער האָט זיך גאַנץ העפליך געוויטעט מיט מאָריצען, האָט אַ קוק געטהאָן אויף קלאַרא'ן און איז אוועקגעגאַנגען ווייטער. קלאַרא האָט מיט אַ גרימאַסע געפרעגט מאָריצען אויף פראַנצויזיש:

— Qui est ce mal-appris?*

מאָריץ האָט איהר גאַרניט געענטפערט; ער איז געשטאַנען מיט אַ פערפינסטערט געזיכט און האָט נאָכגעקוקט פעלדמאַנ'ס טריט... קלאַרא האָט זיך אָנגעבלאָזען אויף איהם, און אַז זיי זענען געקומען אַהיים, האָט זי איהם געמאַכט אַ סצענע.

גאָלדע איז געשטאָרבען און האָט איבערגעלאָזט מאָריצען אַ היבש קאַפּיטאַל. ער האָט געעפענט אַ קאַנטאָר און אויף דער טאַבעלע איז אויפגעצייכענט: „זילבערמאַן, נאַטקין עט קאָמ־פּאַניע". — צי איז ער גליקליך? — דאָס איז אַזאַ פראַגע, וואָס מיר נעמען זיך ניט אונטער צו ענטפערען אויף איהר.

און טייבעלע? — מיר בעטען אונזערע לעזער ניט צו זאָר־גען פאַר איהר: אַזעלכע ווי זי ווערען ניט פערפאַלען אויף דער וועלט. עס קאָן זיין, אונזערע לעזער וועלען זיך בעגעגענען מיט

---

* ווער איז דער גראָביאַן?

איהר אין גיכען; נאָר דערוויילע געהט טייבעלע שטיל אראָפּ פון דער סצענע, אזוי ווי זי איז ארויפגעגאנגען אויף איהר. עס מאכט זיך אַפּטמאָל, א שטערן גלאַנצט ליכטיגער און שענער פון אלע שטערען אין הימעל; ער לייכט אלע מאָל גלייך: אי אין אָבענד, ווען ער בעווייזט זיך נאָר אויף דעם הימעל, אי צום פריה־מאָרגען, ווען ער דאַרף זיך בעהאַלטען...

ענדע.

קינדער־שפּיעל

אַ מערקווירדיגע ליעבע־געשיכטע פון א געפעסטעטען, געבאַלעוועטען רייכען אידישען בן־יחיד.

געשריבען אין יאַהר 1886.

קינדער־שפּיעל

דאָס ערשטע קאַפּיטעל.

אין חדר.

אין די יונגע יאָהרען זענען זיי געווען די בעסטע גוטע ברי־דער: אין איין חדר געלערענט, געהאַט גלייכע פעהיגקייטען, גלייכע יאָהרען, און האָבעןביידע ניט געוואָלט לערנען. דער חילוק צווישען זיי, וואָס איינער איז געווען גראָב און קיילעכיג ווי איין ארבוז, שרעקליך פויל, תמיד פערזאָרגט, תמיד פערוויינט און אַ גרויסער פרעסער, אַ נאַשער, — דערפאַר האָט מען איהם אין חדר אַ נאָמען געגעבען „קוואַשע״; דער אַנדערער איז געווען פונקט דער היפּך: אַ לאַנגער און אַ דאַרער, אַ לעבעדיגער און אַ פריילּיכער, אַ פליהער און אַ טענצער, אַ סמיעליאַק און אַ חיטרע יונגאַטש, אַ ריהרעוודיגער און אַ קרעפּטיגער, אַזוי אַז קיינער האָט איהם נישט געקאָנט בייקומען, און דער גאַנצער חדר האָט פאַר איהם דרך־ארץ געהאַט: וואָס ער האָט געזאָגט, איז געווען גע־זאָגט, און וואָס ער האָט געוואָלט, האָט ער געטהאָן. גערופען האָט מען איהם „מאָטעל־מזיק״.

מאיר־קוואַשע און מאָטעל־מזיק זענען געווען די ערגסטע תלמידים ביי רב יוסי דעמבענער אין חדר. רב יוסי פּלעגט זיי הרג׳ענען צעהן מאָל אַ טאָג, ברעכען די ביינער מיט אַ שטעקען,

אָדער קאַטעווען מיט אַ פּאָדעשווע, נאָר וויפיעל מע האָט זיי ניט געשלאָגען אין קאָפּ אריין, האָט זיך צו זיי די גמרא נעקלעפּט, ווי איין ארבעס צו דער וואַנד! געקומען דער „דאָנערשטאָג”, האָבען זיי זיך שוין געריכט אויף אַ מפלה: אָט געהט רב יוסי דעמבבענער פון קלויז מיט דעם טלית־ותפילין אונטער׳ן אָרעם... זיין גראָבע נאָז מיט די גריבלעך, זיין אויסגעפליקטע באָרד, זיין בעלמעוואַטע אויג מיט זיין גאַנצער „אַסאָבע” ווארפען אויף אַלעמען אַ שרעקליבע מרה־שחורה: עס ווערד פערקיהלט אינוועניג. דער גרעסטער חריף קאָן פערגעסען, ווי מע רופט איהם, בשעת עס טהוט אויף איהם אַ קוק רב יוסי דעמבענער׳ס בעלמעוואַטע אויג.

— נעמט די גמראס!

די קינדער נעמען די גמראס, דאָס הארץ קלאַפּט און די קניהעס ציטערען. זיי מישען־אויף. דער רבי צעשאָקעלט זיך און זאָגט:

— נאַ־נאָ!

זיי הוסטען זיך אויס, ווי די סאָלדאַטען אויף דער אוטשעניע. דער רבי צעשאָקעלט זיך נאָך שטארקער און זאָגט נאָך אַ מאָל:

— נאַ־נאָ! אָמר רב פּפּא, האָט רב פּפּא געזאָגט! רעדט!!!...

חברה טהוען אַלע אַ קלאַפּ אין איין קול:

— אָמר רב פּפּא, האָט רב פּפּא געזאָגט!

און עס ווערד אַ שרעקליבער ליאַרעם פון דרייצעהן מיילער. אַלע שרייען, אַלע קלינגען און אַלעמען איז פריילּיך אויפ׳ן הארצען, מחמת אַלע ווייסען די גמרא, אַלע זאָגען ווי אַ וואסער, איינער חאַפּט פאר׳ן אנדערען, קוקט מיט איין אויג אין דער גמרא און מיט דעם אנדערען אויף דעם רבינ׳ס בעלמעוואַטע אויג; אפילו מאיר־קוואַשע און מאָטעל־מזיק שרייען אויך, שאָקלען זיך אזוי ערנסט און דרעהען מיט׳ן גראָבען פינגער אזוי געטריי, גלייך ווי קיינער פערשטעהט ניט אזוי, ווי זיי פערשטעהען. און פּלוצים...

— שאַ! שששששאַ! שאַ!...

אזוי זאָגט דער רבי און טהוט אַ פּאַטש מיט דער האַנד איבער׳ן טיש; ער נעמט מיט דער אנדערער האַנד דאָס אויסגע־

פּליקטע בערדעל, גלעט דאָס מיט ישוב־הדעת און קוקט אַראָפּ צו זיך אויף די פּאַנטאָפעל... אַלע ווערען פערשטאַרבען. זיי פּיהלען, ווי עס ווארגט זיי עפּיס אין האַלז און זיי קאָנען דאָס ניט אַראָפּ־שלינגען. אַ שרעקליך שטילשווייגעניש! גאַנץ שטיל טהוט זיך דער רבי אַ פרעג:

— זאָג־זשע, מאיר־סערדצע, וואָס לאָזט מיך דאָ רב פּפּא הערען?... זאָג, זאָג! שעם זיך ניט!

ביי מאיר־קוואַשע קייקלען זיך שוין טרערען פון די אויגען, גלייך — גלייך אויף דער גמרא אַראָפּ. דער רבי קוקט אַלץ אונטען, צו זיך אויף די פּאַנטאָפּעל, און רעדט זיך ווייטער אזוי גלאַט, אזוי בנעימות'דיג:

— זאָג, סערדצע, זאָג, מאיר'על, שעם זיך ניט, וואָס אהרט דיך?...

ביי מאיר־קוואַשע זענען די באַקען שטאַרק פערפלאַמט און די נאָז גלאַנצט, ווי איין עפּעלע. ער ווייסט שוין זיין פּסק; ער ווייסט, אַז אָט באַלד וועט מען איהם הייסען ארויסגעהן פונ'ם טיש, אליין אַראָפּנעמען די ריטער פון דעם באַלקען, אליין אַראָפּציהען זיך, מחילה, די תחתונים'לעך, אליין אויסציהען זיך מיט'ן פּנים אַראָפּ אויף דער באַנק, און נאָכדעם — נאָכדעם ווייסט ער שוין וואָס!...

אַ רויטער, אַ געשוואָלענער, אַ צע'הרג'עטער, זעצט זיך מאיר־קוואַשע צוריק אויף זיין אָרט און קוקט אין דער גמרא אריין טיעף־טיעף, און זעהט נישט קיין אות פאַר די אויגען, וואָס זענען שוין געשוואָלען פון געוויין. נאָר, דאַנקען גאָט, אַבי ער איז שוין זיינס איבערגעקומען!

איצט איז מאָטעל אויפ'ן צעטעל.

— אנו, מאָטעלע! — זאָגט צו איהם דער רבי אַ ביסעל פרייליכער. — אנו, מאָטעלע, זאָג נאָר דו, סערדצע, וואָס וויל דאָ רב פּפּא האָבען? זאָג, מאָטעלע, זאָג!...

מאַטעל־מזיק איז אָבער ניט מאיר־קוואשע: מאַטעל־מזיק וויל אָפּנאַרען דעם רבי׳ן, אָפּנאַרען אַלעמען און זיך אַליין אויך; ער צעשאַקעלט זיך און טהוט אַ קלונג טאַקי נאָר ווי אַ מזיק:

— הניחא למאן דאית ליה כרב פפא; אלא למאן דלית ליה כרב פפא — מאי איכא למימר? תיקו — בלייבט אַ קשיא!...

דער רבי הויבט אויף דעם קאָפּ, שטעלט אַנידער דאָס בעלמע־וואַטע אויג גלייך אויף מאַטלען און פרעגט איהם איבער נאָך אַ מאָל קאַלטבלוטיג:

— וואָס לאָזט מיך דאָ רב פפא הערען?...

מאַטעל־מזיק פּאַלט ביי זיך אַליין נישט אַראָפּ און זאָגט זיך ווייטער זעהר רוהיג, קוועטשענדיג מיט דעם גראָבען פינגער:

— וואָרום זעלטאָס אַנדערש זיין, אז עס זאָל זיין ווי רב פפא זאָגט, וואָלט דאָך געווען אַ ווידערשפּרוך... אַקעגען טאַקי אויף רב פפא׳ן אַליין; אלא וואָס דען? — מוז איך דאָך שוין אָנקומען דערצו, אַז עס איז אויף רב פפא׳ן קיין קשיא ניט — פאַר וואָס? מחמת קרבנות? היינט וואָס לאָזט ער מיך דאָ הערען? איז דער תירוץ: תיקו!...

דער רבי געהט־אַרויס פון די כלים; ער חאַפּט זיך אויף און לאָזט אַראָפּ מאַטלען עטליכע קלינגענדיגע פּעטש, אַזוי אַז מאַטעל פאַלט־אַראָפּ פונ׳ם בענקעל און פערלירט דאָס היטעל. מאַטעל קוקט זיך אַרום פערוואונדערט: וואָס טהוט זיך דאָ מיט איהם? דאַכט זיך, ער ווייסט אַזוי גוט און זאָגט אַזוי גלייך?!...

דער רבי הייסט איהם זיך אַנידערלעגען אויפ׳ן בענקעל און ער שמייסט איהם און קאַטעוועט איהם, וויפיעל עס געהט אין איהם אַריין. און מאַטעל? מאַטעל שווייגט, גלייך ווי ניט איהם מיינט מען. ער זאָל דאָס לאָזען אַ טרער, אַרויסלאָזען חאָטש אַ פּיפּס פונ׳ם מויל — ניין! דער רבי איז אויסער זיך פאַר כעס, עס ווערד איהם נמאס שמייסענדיג, חאַפּט ער אַ שטעקעל, אַ „יאַמ־שאָווע" שטעקעל, און ברעכט איהם די ביינער. מאַטעל שרייט ניט, וויינט ניט, קרעכצט ניט; ער טהוט נאָר ביי יעדען שנייד

מיט'ן שטעקעל א פּינטעל מיט די אויגען — און געַנוג. נייִן, רב יוסי דעמבענער קאָן דאָס שוין מעהר ניט איבערטראָגען! מיט אויגען אָנגעגאָסענע מיט בלוט טהוט ער זיך א לאָז צו מאָטלען; ער חאַפּט איהם אָן ביי דער האַנד און טהוט זי איהם א דרעה־ אויס הינטער די פּלייצעס. מע הערט א קנאַק... נאָר מאָטעל שווייגט. ער קריצט נאָר מיט די צייהן — און מעהר נישט. דער רבי שלאָגט איהם מיט ביידע הענד אין הארצען אזוי לאַנג, ביז ער טהוט אויף איהם א שפּיי און גיט א פאַל־אום אליין אויף דער סאָפע. עס געדויערט לאַנג, ביז דער רבי סאַפּעט זיך אָפּ...

די תלמידים, צעהן־יאָהריגע חברה, זעהען דאָס אַלע דאָנער־ שטאָג; און וועה איז דאָס אים שטאַנד ארויסצוגעבען, וואָס עס פיהלט דעמאָלט זייער קינדעריש הארץ און וואָס עס טראַכט דע־ מאָלט זייער קינדערשער קאָפּ!..

דאָס צווייטע קאַפּיטעל.

גע׳פּטר׳ט דעם חדר.

אין יענער צייט האָט שוין אָבער מאָטעל נישט געהייסען „מאָטעל־מזיק" און מאיר האָט שוין מעהר נישט געהייסען „מאַיר־קוואָשע". דעם ערשטען האָט מען גערופען „מאָטעל בערצי׳ס", און דעם אַנדערען — „מאיר לייבצי׳ס".

זיי האָבען חתונה געהאַט ביידע אין איין חודש און פון איין שטאָדט.

בערצי בערעשעס (אַזוי האָט מען גערופען מאָטעל׳ס שוועהר) האָט געהאַט אַ טאָכטער אַ בת־יחידה, זעהר אַ שען מיידעל. האָט ער איהר געגעבען אַ פּאָר טויזענד רובעל נדן מיט אַ ציקאַווע חתן פון אַ שען אָרט, אַפילו נישט קיין גרויסער למדן, דערפאַר איז ער אָבער אַליין אַ מענש, אַ קלוגער יונגאַטש, אַ יונג מיט ביינער, אַ מענש מיט אַ פּיסק.

מאָטעל׳ס עלטערען זענען געווען געמיינע לייט און האָבען זיך קוים־קוים דורכגעשלאָגען דערמיט, וואָס דער פאָטער איז געווען... עס איז שווער צו זאָגען, וואָס ער איז געווען! ער איז געווען איי־נער פון די געפאַלענע נגידים און מיוחסים, וואָס פערנעמען תמיד דעם אויבענאָן סאַי אין קלויז, סאַי אויף אַ שמחה, און וואָס אַלע געדענקען, אַז זיי זענען אַמאָל געווען נגידים, מיוחסים. מע לאָזט זיי נישט איינגאַנצען פאַלען, זיי זאָלען דאַרפען חלילה געהן איבער

די הייזער. די שטאָדט שאַרט זיי צו יענע ברעקלעך, וואָס דאַרפֿען ממילא אראָפּפאַלען; מע פרעגט ביי זיי אַמאָל איין עצה און מע פערלאָזט זיך אויף זיי מיט אַ בוררות, ווייל מע האַלט זיי פאַר קלוגע לייט, פאַר קאָפּ־מענשען. מיט איינעם וואָרט, זיי זענען אַט דאָס, וואָס ווערד אָנגערופען: „די פינפטע ראָד צום וואָגען"... אַט אַזעלכער איז געווען מאָטעל'ס פאָטער אויך. און זיין מוטער האָט געהאַט אַ חוץ אַ פּרנסה: אַ קלייטעל אַ צעלניק, וואָס נאָר איין גאָט ווייסט דעם אמת, וואָס פאַר אַ סחורה דאָרט האָט זיך געקאָנט געפינען און ווי גרויס איז געווען דער פּדיון ביי איהר, מחמת דער מאַרק געדענקט שוין ניט די צייט, ווען עס זאָל אהין אריינשמעקען אַ קונה. דאָך פלעגט זי פון קלייטעל ניט ארויסטרעטען, און האָט אַזוי אַ צייט מיט יאָהרען פערבראַכט אַט דאָ אויפ'ן ברעט־בענקעל, ארויסקוקענדיג אויף אַ קונה, ביז די אויגען זענען איהר אויסגעטריקענט געוואָרען און איהר אַמאָליג שען געזיכט איז איינגעקנייטשט און איינגעשרומפען געוואָרען אַזוי, אַז צו פערציג יאָהר איז זי שוין געווען איין אַלטע אידינע.

געלעבט האָבען זיי אין גרויס דחקות, און אָפּטמאָל איז נישט געווען אפילו אויף אַ פּוד מעהל. נאָר מאָטעל געדענקט ניט, אַז זיין פאָטער זאָל זיין אַמאָל פערזאָרגט, אָדער ער זאָל אָכקען און קרעכצען אויף דער ביטערער צייט, ווי אַנדערע קבצנים; אדרבה, דאָס איז געווען אַ פריילּיכער קבצן, אַן אָפּגעפּוצטער און אַ רייּנער, אַז ווען איהר גיט אויף איהם אַ קוק, וואָלט איהר זיכער געמיינט, אַז עס ליגען ביי איהם שווערע טויזענדער אין קאַסטען. מאָטעל געדענקט, ווי די מוטער פלעגט יאָ אַמאָל דעקוטשען דעם טאַטען וועגען דעם, וואָס מע זעהט נישט קיין קונה אין די אויגען; פלעגט זי דער פאָטער אָפּשטופּען מיט אַ ווערטעל. די מוטער אָבער האָט נישט געהאַלטען פון קיין ווערטלעך, פלעגט זי איהם זאָגען:

— אודאי, ביי דיר איז אַלץ ווערטלעך, און מיר ווערען פאַרקיהלט אַלע געבליטען, אַז איך נעם אויפ'ן קאָפּ און טהו אַ טראַכט,

וואָס וועט זיין מיט אונזער מאָטעלען? עס וואַכסט, אָהן עין־הרע, א בחור...

— עט, שטות'עריי! — שלאָגט זי איבער דער פּאָטער. — נאַרישקייטען, כלעבען! מיט אונזער מאָטעלען האָב איך שוין דוקא קיין דאגה ניט. אונזער מאָטעלע וועט זיין א גביר, דו הערסט צי ניין? אָט וועסט דו זעהן, אז ער וועט זיין, אם ירצה שם, א גביר!... איאָ, מאָטעל? האַ? וואָס זאָגסט דו עפּיס מכח דעם? דו ווילסט זיין א גביר?

ניט אזוי איז דערצויגען געוואָרען מאיר־קוואַשע; ער איז אויסגעוואַכסען דוקא אויף ראָסקאָש מיט פערגעניגען. די נאַטור האָט איהם ארויסגעלאָזט אויף דער וועלט א היבשען, א געפּאַקטען, מיט א געזונטען מאָגען און מיט גראָבע ליפּען, גלייך ווי זי האָט געוואוסט פאָראויס, אז איהם וועט די מוטער פון קינדווייז אָן כסדר שטאָפּען מיט פעטע קנישעס און קאָנפעקטען, פייגען, ניס און באָקסערען. אז מע האָט איהם א חאַפּ געטהאָן אין חדר, האָט מען ביי איהם שטענדיג געפונען אָנגעשטאָפּטע קעשענעס מיט עסענוואַרג, און מיר, זיינע חברים, פלעגען ארום איהם אָפּלעקען א ביינדעל, האָטש פון דער נאַטור איז ער ניט געווען קיין גוטער, — אדרבה, געווען איז ער דוקא א קאַרגער, ניט קיין פערגינער, נאָר מיר האָבען ביי איהם תמיד גענומען מיט גוואַלד, און דערצו נאָך געשענקט איהם אמאָל עטליכע בוכענצים, אזוי אַז ער פלעגט זיך בעוואַשען מיט טרערען. וויפיעל מאָל פלעגט אריינלויפען אין חדר אריין זיין מוטער, א גראָבע, א שוואַרצע אידינע, און צושטעלען אונז א בענקעלע צום רבי'ן, ווי אזוי „דאָס קינד" (מאיר־קוואַשע) קלאָגט זיך געבאַך, אז מע „אָביזשאַיעט" איהם, אז מע רייסט אויס ביי'ם קינד דעם לעצטען ביסען פון מויל, אז דאָס קינד איז נעבאַך שטענדיג הונגעריג, וועה און ווינד איז איהר! און אַוועקגעהענדיג פלעגט זי איהם איבערלאָזען א גאַנצע טאָרבע מיט געבראָטענע פּופּקעס, העלזלעך, דאַרע קישקעס, קאָרענע לעקאַך, צוקערקעס, טאָרט, צוקערלעקאַך, וועלישע ניסלעך, באָקסערען וכדומה.

געוועהנליך, האָבען מיר איהם שטאַרק מקנא געווען און פּלעגען זיך אָן איהם נוקם זיין וואו מיר האָבען נאָר געקאָנט, און שטענדיג אויפגעוואָרפען איהם „דעם טאַטען דעם בעל־עגלה“.

מ׳ן זאָגט, אַז אַמאָל, שוין גאַנץ לאַנג, איז זיין פּאָטער געווען אַ בעל־עגלה. נאָט האָט איהם בעגליקט, איז ער געוואָרען פון אַ בעל־עגלה אַ ליוועראַנט (אַ פּערד־הענדלער), און פון דעמאָלט אָן איז ער „אָנגעשטאָפּט מיט געלד ווי אַ גוי“... אַז ער האָט בעקומען געלד, האָט ער זיך אָנגעהויבען „איידלען“, דהיינו: געקויפט זיך איין אָרט אין „מזרח“, שבת — „שלישי“ אָדער „שישי“, ניט אַנדערש; בעקליידט זיך און דאָס ווייב און קינדער ווי עס דאַרף צו זיין; אַריינגעגעבען דריי „ריינינגקייטען“ אין די בתי־מדרשים אַריין און, וואו עס פּאַסט, געשענקט די שענסטע נדבה. און כאָטש דער בעל־עגלה איז איהם שטענדיג געלעגען אויפ׳ן פּנים, דאָך איז דאָס וואָרט „בעל־עגלה“ געווען פאַר איהם ערגער ווי גע׳שמד׳ט; זאָגען איהם הונדערט מאָל „גנב“ איז איהם אַ סך אָנגענעהמער געווען, ווי מ׳ע זאָל איהם אויפוואַרפען, אַז ער איז געווען אַמאָל אַ בעל־עגלה, — חיות ניט זיכער!... און ווער שמועסט זיין ווייב — די האָט זיך נאָך מעהר „געאיידעלט“ פון איהם; זיין ווייב האָט געשאָטען מיט געלד צוליעב כבוד, בכדי זי זאָל זיין לייטען גלייך; איהרע קינדער האָט זי אָפּגעגעבען צו די גרעסטע מלמדים פון שטאָדט; אויף שבת האָט זי גענומען צעהן אָרעמע לייט מיט אַ מאָל; אַלע גבאי׳טעס זענען געווען איהרע איבערגעגעבענע אויף תמיד און האָבען זי געהויבען אויף דריקאַם; שידוכים האָט זי געוואָלט טהון נאָר מיט די גרעסטע מיוחסים, און האָט געצאָהלט אַ סך געלד פאַר שניר מיט איידעמס, ניט אַזוי צוליעב די שניר מיט די איידעמס, ווי צוליעב די מחותנים מיט די מחותנת׳טעס. אַז זי האָט חתונה געמאַכט אַ קינד, האָט זיך די חתונה געלאָזט הערען גאַנץ ווייט!

איצט קאָנט איהר אייך שוין פאָרשטעלען, ווי גליקליך זי איז געווען, אַז זי האָט אַ שידוך געטהאָן מיט רב לייבצי רב פּנחס׳על׳ם!

ווי גליקליך איז זי געווען, אז איהר מאיר׳ל איז רב לייבצי רב פינחס׳על׳ס איין איידעם, און רב לייבצי רב פינחס׳על׳ס טאָכטער איז איהר שנור, און רב לייבצי רב פנחס׳על׳ס אליין איז איהר מחותן, און רב לייבצי רב פנחס׳על׳ס ווייב איז איהר מחותנת׳טע!

רב לייבצי רב פינחס׳על׳ס איז געווען כל ימיו איין עני ואביון, נאָר ווייל ער קומט ארוים פון „גוטע אידען" און האָט געהאַט עט־ליכע שענע טעכטער, האָט ער שוין קיין דאגות פרנסה נישט בע־דאַרפט האָבען: מע פלעגט איהם צוצאָהלען אין בייטעל אריין. אז מאיר־קוואשע איז געוואָרען זיין איידעם, האָט מען איהם אָפּ־געצאָהלט אחת ואחת טויזענד רענדלעך, און דערפאַר וואָס ער האָט געהאלטען דאָס פּאַרפּאָלק אויף קעסט, האָט מען איהם אחוץ געצאָהלט חודש־געלד. זכות־אבות, דאַרפט איהר וויסען, איז נישט פון די קליינע זאַכען!

זיין איידעם אָבער, מאַיר־קוואשע, אָדער מאיר רב לייבצי׳ס, האָט זיך נישט געפיהלט אזוי גליקליך: איהם האָט דעם שוועהר׳ס יחום נישט אזוי שטאַרק געוואַרעמט; ער האָט פּשוט געליטען הונגער און האָט נישט געקאָנט סובל זיין די חסידישע תנועות פונ׳ם שוועהר, וואָס פלעגט איהם שטאַרק דעקוטשען, ער זאָל נעמען אַ אידיש ספר אין האַנד אריין... אונזער מאַיר־קוואשע איז קוים פּטור געוואָרען פונ׳ם פינסטערען וויסטען חדר, און דאָ דערמאַנט מען איהם ווידער וועגען אַ „אידישען ספר"!

זעלבסטפערשטענדליך, אז ביי אַט אַזעלכע אומשטענדען האָט דער איידעם נישט געקאָנט הויזען מיט׳ן שוועהר; זיי האָבען זיך צעקריעגט, צעפּאַטשט — און מאיר איז אַרויס פון רב לייבצי פינחס׳על׳ס הויז אויף תמיד.

מאיר איז ניט אַנטלאָפען אַהיים צו זיינע עלטערען, וועלכע האָבען זיך אזוי גע׳יחוס׳ט מיט׳ן טייערען מחותן, — ניין; ער האָט זיך בעזעצט אויף אַ קליינער צייט ביי זיין אַלטען חבר, ביי מאָטעל־מזיק, וואָס הייסט שוין היינט מאָטעל בערצי׳ס.

דאָס דריטע קאַפּיטעל.

חתונה געהאַט.

מאָטעל בערצי'ס איז שוין געווען אַ סך גליקליכער פון זיין חבר מאיר רב לייבצי'ס.

בערצי וויינשענקער איז געווען אַ פּראָסטער איד, נאָר אַ וועלטמענש, איין אויסגעריבענער, וואָס איז דורכגעגאַנגען, ווי מע זאָגט, דורך פייער און דורך וואַסער און דורך מעשענע רעהרען. אין דער יוגענד איז ער געוואַכסען אין אַ קליין שטעדטעל, און אַז ער איז געבליבען אַ יתום, האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט קיין אדעס, געשטעלט זיך אין אַ וויינקעלער פאַר אַ משרת, אָפּגעדיענט אַ סך יאָהרען, צונויפגעשלאָגען אַ היבשען קאַפּיטאַל, חתונה געהאַט און אַרויס אין דער דאָזיגער שטאָדט, וואו עס קומט־פאָר אונזער אמת'ע געשיכטע, און האָט זיך איינגעפיהרט דאָס געשעפט שטיל, נישט געפלויגען, בעל־הבתיש. אויף די עלטערע יאָהרען, אַז זיין ווייב איז געשטאָרבען און אַליין האָט ער זיך שוין געוואָלט אַ ביסעל אָפּרוהען, האָט ער געזוכט פאַר זיין איינציגער טאָכטער אַזאַ חתן, וואָס זאָל קאָנען פערטרעטען זיין אָרט און איבערנעמען דאָס געשעפט; דאָס זעלבע האָט אויך געמיינט זיין טאָכטער.

מלכה בערצי'ס (אַזוי האָט געהייסען זיין טאָכטער) איז ניט געווען אַזאַ פּאַרשוין, ווי טייבעלע רב לייבצי'ס; דערפאַר איז זי געווען פונדאַמענטאַלער פון טייבעלע רב לייבצי'ס. טייבעלע האָט

טאַקי געהאַט שוואַרצע אויגעלעך, רויטע בעקעלעך, לאַנגע ברעמען, שענע געקרייזעלטע האָר, איין אויסגעטאָקט נעזעל, אויסגעשניצטע ליפּעלעך — זי איז אָבער געווען אַט דאָס, וואָס מע רופט אָן אַ „רוחניות", זעהר־זעהר איין איידעל בעשעפעניש, גרינג ווי אַ פּע־דער און לופטיג ווי אַ מלאך. מלכה דאַגעגען האָט געהאַט גרויסע גרויע אויגען, לאַנגע ליכטיגע האָר, אַ ביסעל אַ גראָבליכע נאָז, פולע ליפּען, און אַליין הויך און גרויס, מיט לאַנגע גראָבע הענד — און פון דעסטוועגען נישט קיין מיאוסע. מאַמלען איז זי פון דער ערשטער מינוט אָן אַזוי שטאַרק געפעלען געוואָרען, אַז ער האָט קוים דערלעבט די מינוט, די רגע, ווען זיינע עלטערען האָבען זי גענומען צו זיך אויף שבועות. אַך, אין די דאָזיגע צוויי טעג האָט געבאַך אונזער מאַמעל־מזיק איבערגעטראָגען אַלע שמערצען פון ז'ער ערשטער ליעבע!

שטעלט אייך פאָר: אַט זעהט מאַמעל מיט זיינע אויגען די דאָזיגע, מיט וועלכער ער דאַרף אָפּלעבען אַ וועלט. אַט קוקט זי אויף איהם מיט איהרע קלוגע גרויע אויגען. אַט שמייכעלט זי, און דאָס פּנים פלאַמט איהר פאַר פרייד. אַט הערט ער איהר קול. זי רעדט, נאָר ניט צו איהם. זי לאַכט, נאָר ניט צו איהם. ער איז „אַ חתן", און דאַרף זיך שעמען... אַט פערקאַטשעט זי די אַרבעל, און איהרע ווייסע דיקע הענד בלייבען נאַקעט — און ער, מאַמעל נעבאַך, איהר אייגענער חתן, טאָר זי אפילו נישט קיין קוש טהון!... די מאַמע מעג שטעהן און צעפלעכטען איהר די לאַנגע, ווייכע, שמעקענדיגע צעפּ, און ער, מאַמעל, טאָר ניט! און וואָס פאַר אַ פּשוט'ע זיין כלה איז: זי קאָכט אַליין און באַקט אַליין און מאַכט אַזעלכע בלינצים, וואָס צעגעהען זיך אין יערען אבר! חאָטש אַ וואָרט איהר זאָגען, חאָטש אַ האַלב וואָרט, חאָטש אָנריהרען זיך אָן איהר האַנד, אָן איהר קלייד! נאָר — שאַ! אַט געהט זי גלייך צו איהם, צו מאַמלען... זי נעמט ביי איהם אַרויס דעם גילדענעם זייגער פון דער קעשענע (דעם זייגער האָט איהם דער מחותן געשיקט אַ מתנה) און פרעגט ביי איהם, צי עס גע־

פעלט איהם די מתנה? אָ! ער פיהלט, אַז זי שטעהט נעבען איהם... ער ריהרט זי אָן אומגעהרען ביי דער האַנד... זי קוקט אויף איהם און שמייכעלט... ער נעמט זי אָן שטאַרקער ביי דער האַנד — זי לאָזט זיך... ער האַפּט איהר האַנד און וויל זי אַ קוש טהון — קומט אָן די מאַמע!...

דעם זעלבען שבועות איז אויך מאיר־קוואַשע'ס כלה, טייבעלע רב לייבצי'ס, געקומען אויף יום־טוב צו זיינע עלטערען. ניין, ניט רב לייבצי רב פינחס'על'ס טאָכטער איז געקומען — דאָס איז געקומען עפּיס אַ פּרינצעסין, עפּיס אַ בת־מלכה פון טויזענד־און־איין נאַכט: איידעל און לופטיג, איינגעטונקען אין זיידענס און אין גאָלד, קוים־קוים וואָס זי ריהרט אָן מיט'ן פיסעלע די ערד, אַ רוחניות, וואָס עסען עסט דאָס ווי אַ פייגעלע און פּישטשען פּישטשעט דאָס ווי אַ שוועלבעלע... מאָהלט אייך וויפיעל זילבער, וויפיעל גוטס האָט מאיר'ס מוטער צרויסגענומען פון די קאַסטענס! וויפיעל האָט זי אָנגעקאָכט און אָנגעבאַקען לכבוד דעם דאָזיגען טייערען און ליעבען גאַסט, וואָס אין האַרצען פיהלט זי, אַז זי איז ניט ווערטה צו זיצען מיט איהר ביי איין טיש! מאיר'ס פאָטער — דער האָט מורא אפילו אַ קוק צו טהון אויף דער כלה: ער ציטערט, טאָמער חלילה האַפּט ער זיך אַרויס מיט אַ גראָב וואָרט... און מאיר? מאיר איז רויט, ווי אַ צוויק. זיינע גראָבע באַקען זענען נאָך מעהר אָנגעבלאָזען, און דער שטערן שוויצט איהם מיט סכנת־נפשות! עס מאָהלט זיך איהם רק אויס, אַז ער זיצט נישט אַקוראַט. ער רוקט אַלע מאָל אָן דאָס היטעל שטאַרקער און שטאַרקער. ער באַראַבאַניעט מיט די קורצע גראָבע פינגער איבער'ן טעלער. דער פאָטער וואַרפט אויף איהם איין אויג און טרעט איהם אָן אויפ'ן פוס. נאָר דאַנקען גאָט, אָט טראָגט מען שוין דעם פאָלומעסיק מיט פיש. מאיר ווערד לעבעדיגער. מאיר האָט ליעב פיש פון תמיד אָן. ער עסט געשמאַק מיט אַפּעטיט און פּאַטשט מיט די ליפּען. דער פאָטער איז אויסער זיך. ער לעגט אַוועק לעפעל און גאָפּעל, ווערד רויט, ווי אַ צוויק, און קוקט

אויפ'ן זוהן מיט אזא רציחה, ווי ער וואָלט איהם וועלען דורס זיין.

פון דעסטוועגען, אז ס'איז געקומען צו דער חתונה, איז אויך דער פּאָטער נכשל געוואָרען, געחאַפּט איין איבעריגע כוסה, און די צונג האָט זיך איהם אויפגעבונדען. ער איז צוגעגאַנגען צום מחותן, צו רב לייבצי רב פּינחס'על'ס, אַרומגענומען איהם אויפ'ן בעל-עגלה'שען אופן און האָט איהם געפרעגט, אויף קאַטאָוועס, צי ווייסט ער דעם חילוק פון א פערד ביז א שקאַפּע און ביז א זשערעבעץ... א סקאַנדאַל! א סקאַנדאַל! דאָס זאָל געווען זיין פאר דער חופּה, וואָלט רב לייבצי רב פּינחס'על'ס געוויס געפאָהרען צוריק אהיים. אצינד איז שוין געווען פאַרפאַלען. א סקאַנדאַל! א סקאַנדאַל!...

אויף מאָרגען, אז מאיר'ס פּאָטער האָט זיך אויסגעניכטערט, האָט ער דעם מחותן מפצה געווען פאר דעם בזיון מיט מזומנים, און געזעגענענדיג זיך מיט'ן זוהן, מיט מאיר'ען, האָט ער איהם אויג אויף אויג אזוי געזאָגט:

— פאַרגעס ניט, זוהנאָ, דאָס... אז דו האָסט זיך פּאַפּאַדיעט צווישען מיוחסים, איידעלע לייט, וואָס דו ביזט ניט ווערטה זייער דאָס... זייער פּאָדעשווע. צווישען איידעלע לייט ווערסט דו זיך אויך אמאָל אויסאיידלען, מחמת דו ביזט נאָך דערווייל א דאָס... עס איז ניטאָ קיין ערגערס אויף דער וועלט פון א דאָס... און מכח געלט, פּרנסה, האָסט דו ניט וואָס צו זאָרגען, מחמת דו האָסט נאָך א דאָס... א געזונטען טאַטען. אמת, נעכטען האָב איך זיך אביסעל דאָס... צעשאַקעלט, נאָר מען איז דאָך א דאָס... א מענטש. א גוי זאָגט א גלייכווערטעל... עס איז פאַרהאַן, דאַכט זיך, אויך א דאָס... א פּסוק אזא. הכלל, ברודער, שמיר און דאָס... איך מיין, פאָהר געזונטערהייד!...

אין דעם זעלבען טאָג האָט מאָטעל'ס פּאָטער אויך געהאַלטען א רעדע פאר זיין זוהן, נאָר אויף איין אנדער אופן:

— נו, מיין ווייב, האָב איך דיר ניט געזאָגט, אז מיט מאָ-טעלען האָבען מיר קיין דאגה ניט, אז מאָטעל דאַרף זיין א גביר,

אם ירצה שם... הא? וואס זאגסט דו, מאטעל? איא, איך בין גערעכט?... קוק ניט, וואס דיין טאטע איז א קבצן. עס איז דרינען פארהאן א סך צו רעדען!... אבער דו דארפסט זיין א נגיד. דו מוזט זיין א נגיד מיט גאט'ס הילף... דו הערסט צי ניין? אט ועסט דו געדענקען מיין ווארט: זאלסט מיך אנרופען ליגנער, אז אין צעהן יאהר ארום, נישט מעהר ווי צעהן יאהר, וועט אונזער מאטעל ארויסשיקען נאך אונז א קארעטע מיט פיער ברענענדיגע שקאפעס — אנדערש וויל איך ניט, דו הערסט צי ניין? און מע וועט אונז ברענגען אין א דרייגארענדיגען מויער, דו הערסט צי ניין? מיט גלעזערנע פארלאגעס, מיט לאנגע שפיעגלען, דו הערסט צי ניין? מיט טייערע פאטעלען, דו הערסט צי ניין? אט דער עיקר איז, מאטעל, דו פארשטעהסט צי ניין, — דער עיקר איז היטען דאס קערבעל דארט וואו מע דארף, דו פארשטעהסט צי ניין? און דארט וואו מע דארף א ווייז טהון, א גלאנץ טהון, עס זאל יענעם א צופ טהון ביי'ם הארצען און א בלענד אין די אויגען, — דארט טאר מען ניט זיין קיין פארך, דו פארשטעהסט צי ניין? און פיהרען זיך מיט א שוועהר, מיט א ווייב — דאס דארף איך דיך ניט לעהרנען; דערוייף ביזט דו ניט מאיר־קוואשע און דיינע עלטערען זענען ניט קיין בעלי־עגלות, דו פארשטעהסט צי ניין?

דאָס פיערטע קאַפּיטעל.

אראפּ פון קעסט.

„דו פארשטעהסט צי ניין? דו פארשטעהסט צי ניין?" — אָט די דאָזיגע ווערטער האָבען אונזער מאָטלען געקלונגען א גאַנ־צען וועג אין די אויהערען, נאָר ער האָט זיי אין זינען געהאַט, ווי דעם פאַר־א־יאָהריגען שניי.

מאָטעל האָט פאַר זיך איצט אַ גאַנצע וועלט!

ווען ער האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען, אז זיין טייערע מלכה זיצט אָט דאָ ביי דער זייט, און ער פיהלט זי נעבען זיך, און עס מאָהלט זיך איהם אויס, אז נאָך אזא, ווי מלכה, איז שוין גאָר אויף דער וועלט נישטאָ!

און ווירקליך, נאָך אזא מלכה איז אויף דער גאַנצער וועלט נישטאָ! קיינער קאָן אזוי ניט ארומדרעהען זיך אַ גאַנצען טאָג אין שטוב, ווי מלכה, אז עס זאָל זיין אַזוי פרייליך, אַזוי אַלע ארבייט אָפּגעטהאָן; קיינער קאָן אזוי ניט קאָכען און באַקען אַליין און געהן ארום זיך ריין, ציכטיג, ווי מלכה; קיינער קאָן אזוי ניט פיהרען דאָס גאַנצע וויינגעשעפט און דערצו אין זינען האָבען דעם מאַן, אַז ער זאָל עסען צו דער צייט, שלאָפען צו דער צייט און זאָל אויך ניט זיצען צונויפגעלעגט די הענד; קיינער קאָן אזוי ניט צושטעלען אַזוי פיעל פערגעניגען דעם מאַן מיט'ן פאָטער און אַוועקגעבען אזוי פיעל ליעבע, אזוי פיעל טריישאַפט, ווי מלכה!

אַט וואָס מאָטעל שרייבט צו זיינע עלטערען:

„טייערע עלטערען! איהר שרייבט מיר, אז איך האָב אייך געשיקט אַ קורצען בריעף, איז דאָס דערפאַר, ווייל איך בין שטארק פערנומען און קאָן זיך ניט אָפּרייסען קיין צייט אפילו צו אייך אַ גרעסערען בריעף אמאָל אָנשרייבען! איהר ווייסט דאָך, אז מיין שוועהר האָט מיר איבערגעגעבען אינגאַנצען זיין געשעפט, וואָס האָט איצט אָנגעהויבען נאָך בעסער געהן ווי פריהער, אזוי, אז איך מיט מלכה'ן האָבען שוין קיין הענד ניט. צום מיינסטען געהט אָפּטאָווע פערקויף פון רוסישע וויינען, און ביי אונז קויפט מען פון עטליכע שטעדט. ווען מיר זאָלען האָבען נאָך אַ צוואַנציג טויזענד רובעל, וואָלטען מיר אויסגעשריבען אויך אויסלענדישע וויינען, און דערפון וואָלטען מיר גאָר גליקליך געוואָרען. נאָר וואו נעמט מען אזוי פיעל קלינגערס? אַ דאַנק גאָט דערפאַר אויך; קיין גביר בין איך ניט, נאָר אַ נגיד יאָ. דער שוועהר האָט שוין איבערגע־שריבען זיין גאַנצען הויף מיט אַלע קלייטען אויף מיין נאָמען. איך האָב היינטיגס יאָהר אריינגעטראָגען קאַפּיטאַל און בין שוין, דאַנקען גאָט, לייטען גלייך — אַ קופּיעץ... מלכה וואָלט אייך אליין צוגעשריבען אַ גרים, לאָזט זי ניט דאָס קינד. זעהר אַ וואוילער יונגאַטש, נאָר אַ גרויסער שרייער. שרייבט מיר, וואָס איז די מעשה מיט מאיר'ס פאָטער, וואָס ער וויל זיין אייגענעם זוהן נישט העלפען אפילו מיט קיין גוט וואָרט? דער דאָזיגער בעל־עגלה טראכט, אפנים, אין קבר אריין מיטנעמען דאָס געלד? אַ ביטערער רחמנות אויף מאיר'ען נעבאך מיט'ן ווייב: זיי בלאָנקען זיך דאָ ארום, און מיט'ן שוועהר, מיט רב לייבצי רב פּינחס'על'ס, קאָן ער ניט הויזען, און פאָהרען אהיים צום בעל־עגלה האָט ער מורא — אַ גאָט'ס רחמנות!"...

די זעלבע פּאָסט טראָגט נאָך אַ בריעף, פון מאיר'ען צו זיין מוטער (צום פאָטער האָט ער מורא צו שרייבען):

„ליעבע מוטער! איך האָב מיט גרויס דאַנק מקבל געווען די הונדערט רובעל, וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט, און בין דיר מודיע,

אַז עס איז שוין פון זיי בּישטאָ קיין גראָשען. דיינע טרערען זענען אַרויסגעוואָרפען: איך קאָן ביים שווער אויף קעסט ניט זיצען. טהו אַ קוק, ליעבּע מוטער, אויף מיין חבר מאָטלען — ער איז דאָס גליקליך! מע זאָגט, אַז ער איז שוין אַ גביר, — און איך בין געבּליבּען ביי'ם יחוס! איך בין אַ גרויסער בעל-הוצאה, וואָרום מיין טייבּעלע איז ניט גלייך צו מלכה בּערציי'ס, וואָס לויפט אַליין אין קעלער אריין נאָך וויין און שטעהט ביי'ם אויווען! מיין טייבּעלע איז דערצו נישט געוועהנט געוואָרען; זי זאָגט, אַז זי איז אַ גביר'ס אַ שנור, קאָן זי זיך פערגינען האַלטען צוויי דיענסטען, וואָרום ווען ניט דאָס, וואָס מע זאָגט, אַז מיין טאַטע האָט אַ סך געלד, וואָלט זי מיך גאָר ניט געוועזן גענומען... זי איז דען ניט גערעכט? היינט האָבּען מיר דאָך שוין אַ קינד אויך, דאַנקען גאָט. אפילו זעהר אַ שען מיידעלע, ווי צוויי טראָפּען וואַסער טייבּעלע, נאָר מע דאַרף איין אַם... לכן בּעט איך דיך, ליעבּע מוטער, האָבּ רחמנות אויף דיין קינד און לאָז מיך ניט פאַלען! זאָג דעם טאַטען, דעקוטשע איהם — בּיז וואַנען איז דער שיעור?"...

פון די דאָזיגע צוויי בּריוולעך זעהט דער לעזער אַרויס, אַז איינער פון אונזערע העלדען הויבּט ערשט אָן צו לעבּען אויף דער וועלט, און דער צווייטער ליגט טיעף-טיעף אין דער ערד און באַקט בּייגעל! און אפילו שפּעטער, אַז מאיר האָט נאָך זיין פאָטער'ס טוידט בּעקומען ירושה הונדערט טויזענד רובּעל, איז זיין לעבּען דערפון נישט בּעסער, נישט זיסער געוואָרען.

אַ קוק טהון אויף מאיר'ען, וואָלט מען געקאָנט מיינען, אַז ער לעבּט זיך גאַנץ צופריעדען: די זעלבּע איינגעבּלאָזענע באַקען מיט'ן גלאַנצענדיגען שטערן; די זעלבּע פולע רויטע ליפּען, וואָס פריהער; דערצו האָט ביי איהם נאָך אָנגעהויבּען וואַכסען אַ בּייבעל מיט אַ שענער קייל'עכיגער שוואַרצער בּאָרד, אַזוי אַז ער האָט בּעקומען אַ פּנים פון אַ פיינעם נגיד. און האָטש אפילו אין איהם זענען פערבּליבּען איינינע אָפּשניצלעך פון דעם פאָטער, ווי דאָס וואָרט „דאָס" נאָך יעדער פראַזע וכדומה אַזעלכע מאַניערען,

פון דעסטוועגן האָט ער זיך שטאַרק „אויסגעאיידעלט", אַזוי, אַז עס איז שווער געווען צו דערקענען, צי איז מאיר אַ איד פון לערנען, צי אַ גראָבער יונג? היינט האָט ער שטאַרק ליעב געקריגען בענוצען לשון־קודש־ווערטער, וואו מע דאַרף און וואו מע דאַרף ניט. דערפאַר אָבער האָט ער ביי זיך אין שטוב אויפגעפיהרט זיך גאָר נישט מעשה למדן און אַריסטאָקראַט, דהיינו: אַז ס'איז געקומען צו דער טיי, האָט ער געמוזט אַראָפּוואַרפען פון זיך די סאַפּאָטע מיט די שטיוועל, און אַזוי, האַלב־נאַקעט און באָרוועס, זיצען און שוויצען איבערן סאַמאָוואַר... אַך, וויפיעל טרערען האָט דערוייף טייבעלע פערגאָסען! וויפיעל טעג און נעכט האָט מאיר אַליין איבער דעם צוגעקרענקט! נאָר פאַרפאַלען! איהר וועט שוין מאיר־קוואַשע ניט איבערמאַכען. אַזאַ איז ער געבוירען געוואָרען ביי זיין טאַטען און אַזאַ וועט ער שוין שטאַרבען!

ווי לאַנג האָט מאיר געקלאָגט נאָך זיין פאָטער — דאָס קאָנען מיר ניט וויסען; מיר ווייסען נאָר, אַז וויבאַלד ער האָט נאָר בעקומען די ירושה אין דער האַנד אַריין, האָט מאיר נישט געוואוסט, וואָס טהוט מען מיט אַזאַ סומע געלד? און ווער ווייסט, וואָס מיט מאיר'ס געלד וואָלט געוואָרען, ווען זיין אַלטער חבר מאָטעל וואָלט איהם ניט געקומען צו הילף און בייגעשטאַנען אין זיינע גווּטען!...

מיר קאָנען נישט אָפּלייקענען, אַז מאָטעל פלעגט ניט איין מאָל מיטהעלפען זיין אַלטען חבר ביי דער נויט, און טייבעלע איז איהם געווען זעהר דאַנקבאַר און האָט תמיד געשעצט מאָטלען פיעל העכער פון מאיר'ען, און האָט שטענדיג מקנא געווען מלכה'ן, וואָס זי האָט אַזאַ מאַן, ווי מאָטעל. זאָל אָבער דער לעזער קיין טעות ניט האָבען און ניט מיינען חלילה, אַז טייבעלע האָט ליעב געהאַט מאָטלען און פיינט געהאַט מאיר'ען; חס ושלום! מיר זענען דאָך עפּיס אידען, ניט קיין גויים! טייבעלע האָט מקנא געווען מלכה'ן אויפ'ן מאַן, גלייך ווי זי האָט איהר מקנא געווען אויפ'ן זיידענעם מענטעלע, אויף די פערעל, אויף דער שטוב, אויף די קינדער.

טייבעלע האָט דאָס גאָר ניט געלייקענט פאַר מאיר'ען אליין און פלעגט איהם גאַנץ אָפטליך ארויסזאָגען דעם אמת, אז ער קומט ניט צו מאַטלען, ווי הימעל צו דער ערד; אז מאַטעל איז טאַקי פּאַרט א מענש, און ער, מאיר, איז געווען א קוואַשע און וועט בלייבען א קוואַשע! אפילו אצינד, אז מאיר האָט בעקומען די ירושה, האָט איהם טייבעלע ניט אויפגעהערט צו טאַטשען:

— דאַרפסט געווים דאַנקען מאַטלען, וואָס ער וויל דיך צו־נעמען פאַר א שותף, אזא באַבע אין פּאַסטעלעס, ווי דו ביזט! מעגסט זיין זיכער, אז מאַטעל וועט שוין האָרעווען פאַר דיר אויך, און דו וועסט זיך ווייטער גלעטען דאָס בייכעל און ארומגעהן, ווי א לעהמענער גולם, פון שמוני'ן צו בוני'ן, און רעדען פון פּאָלי־טיקע, גלייך ווי דו ווייסט אפילו, ווער עס האָט דיך געשלייערט!...

— נו, טייבעלע, גענוג שוין, כלעבען! גענוג שוין דיר דאָס... ביזט אפשר טאַקי דאָס... גערעכט, אָבער ניט אזוי דאָס... ניט איינגאַנצען!

— צי איך בין גערעכט? אודאי בין איך גערעכט! איך פרעג דען ביי דיר, צי איך בין יאָ גערעכט, צי ניט גערעכט? געפעלט דיר א ביסעל איין אויסשמועס פון א לאַנד־חכם?!...

— ניין, טייבעלע, איך מיין ניט דאָס! איך מיין דאָס! איך זאָג דאָך אליין דאָס!...

— דאָס־דאָס, דאָס־דאָס! מעהר הערט מען פון דיר ניט אז „דאָס"! דיין „דאָס" ליגט מיר שוין אָט־א־דאָ! גאה שוין, גאה אוועק פון מיר, לאָמיך דיך חאָטש ניט אָנקוקען!...

שטיל, אָהן ווערטער, געהט מאיר אוועק פון טייבעלען, ציהט זיך אוים אויף דער קאַנאַפּע מיט'ן פּנים ארויף צו דער סטעלי און שוויצט, און דאָס פּנים איז איהם רויט, ווי א צוויק.

דאָס פינפטע קאַפּיטעל.

„דעפּאָ פרידמאַן עט פּוהרמאַן".

אַט וואָס פאַר אַ שילד מיט גאַנץ גרויסע גילדענע בוכשטאַבען עס הענגט אויף דעם וויין־סקלאַד פון מאָטעל־מזיק און מאיר־קוואַשע.

אַמאָל, גאָר אַמאָל, מיט אַ יאָהר פופציג צוריק, איז געווען אויף דער וואַנד אָנגעשריבען מיט שוואַרצע אותיות אויף אידיש: „בכאן מוכרים יין גפן כשר לפסח". ווער האָט זיך עס געקאָנט ריכטען דעמאָלט, אַז פון יענעם אָרעמען צניעות'דיגען לשון־קודש־ברעטעל וועט אַמאָל אויסוואַכסען אַ גרויסע ליכטיגע שרייענדיגע שילד מיט גאָלדענע אותיות!

און דער סקלאַד גופא? דאָס איז שוין נישט יענער קעלער, וואָס איז געווען אַמאָל פאַר בערצי ווײַנשענקער — ניין! דאָס איז שוין אַ גרויסער שענער מויער מיט עטליכע אָפּטיילונגען, און אויף יעדער אָפּטיילונג הענגט איין אַנדער ברעטעל: דאָ פערקויפט מען אויסלענדישע ווײַנען און ליקערען; דאָ — באַקאַליינע סחורה; דאָ — געזאַלצענע זאַכען. עס פליהען אַרום פריקאַזטשיקעס מיט ווײַסע פאַרטיכער און מע רעדט אויף רוסיש. בײַ דער זייט, אַקעגען דער טיר, בײַ אַ קאַנטאָרקע, שטעהט אַ קאַסיר מיט אַ פעדער, פערשטעקט הינטער'ן אויהער, און קלאַפּט אַ גאַנצען טאָג אויף די ביינדלעך. זעלטען־זעלטען זעהט מען דורכ־

לויפען פרידמאנען (אונזער אלטער בעקאנטער — „מאטעל־מזיק") מיט א פּאק חשבונות אין דער האנד. אונזער מאטעל האט זיך ניט שטארק פערענדערט פון יענער צייט, וואס מיר האבען איהם אוועקגעווארפען ביי זיין שוועהר אויף קעסט: דער זעלבער פריי־ליבער לעבעדיגער מאטעל, וואס אמאל, נאר בענייט מיט א קליין בערדעל, איירעפּעאיש געקליידט, מיט א קאפּעליש אויפ'ן קאפּ, און, ווי אמאל, גיך־גיך גערעדט, געלאפען, ניט געגאנגען, ווארפענדיג מיט די לאנגע הענד, ווי א ווינדמיהל מיט די פליגעל, און אויפ'ן פּנים א שמייכעלע פון א פערנומענעם מענשען, וועלכער האט פער־געניגען דערפון, וואס ער איז אזוי פערנומען.

נאך זעלטענער זעהט מען אריינגעהן אין קאנטאר אריין דעם הערן פּוהרמאן (אונזער בעליעבטער „מאיר־קוואשע"). זעהט איהר, דער הערר פוהרמאן האט שוין דוקא א פּנים פון איין עושר: סאליד און גראב, געהט א ביסעל שווערליך ביי דער ערד, מיט א שענער קיילעכיגער שווארצער בארד, די באקען תמיד מיט א פארב, די ליפען גראב און רויט, און אז ער געהט, שטעלט ער זיך אפּט אפּ אויפ'ן וועג און בלאזט זיך אפּ א ביסעל, די פּאלעס צענומען, און א שענע ווייסע מאנישקע מיט א שווארצען ברייטען זשילעט געמען־ארום גאנץ פעסט זיין קיילעכיג בייכעל, וועלכס האט א השגה צו ווערען מיט דער צייט נאך קיילעכיגער. ער געהט אריין צו זיך אין „קאנטאר" אריין (אזוי רופט מען די קלייט, וואו דער קאסיר שטעהט ביי'ם טישעל און קלאפּט אויף די ביינדלעך) זעהר שטרענג, מיט גרויס קוראזש, און פיהרט זיך מיט די מענשען זעהר שטרענג; „ער בלאזט פון זיך", ווי מע רופט דאס. און מע האט טאקי פאר איהם דרך־ארץ, בעת ער קומט אריין, הגם מע לאכט פון איהם און מע קרימט איהם איבער צווישען חברה פּריקאזטשי־קעס, בעת ער געהט אוועק. ער האט זיך זיין אייגענעם שטוהל אין „קאנטאר", אויף וועלכען ער צעלעגט זיך מיט גרויס גדלות, ווי ביי'ם טאטען אין וויינגארטען. און יעדעס מאל, וואס ער געהט אריין, מוז ער עפּיס זאגען א דעה:

— דער דאָזיגער וויין איז אַ ביסעל צו דאָס... מע דאַרף אויסשרייבען אַנדערע הערינג, מחמת זיי זענען שוין געוואָרען דאָס... איהר זאָלט מיר אויף ביינאַכט צוגרייטען אַ חשבון פון אַלע דאָס...

און חאָטש אַלע האָבען גאַנץ גוט געוואוסט, אַז דער הערר פוהרמאַן פערשטעהט אַזוי וואָס אין חשבון טהוט זיך, פּונקט ווי דער האָהן פערשטעהט אין „בני־אדם", דאָך האָט מען איהם דעם חשבון געמוזט ברענגען, און ער האָט אויף מאָרגען געגעבען דעם קאַסיר אַ מיאוסען פּסק:

— וואָס פאַר אַ דאָס האָט איהר מיר נעכטען געגעבען? איך האָב פיינט אַזעלכע דאָס!...

און קוים איז ער אַרויסגעטרעטען פון קאַנטאָר, אַזוי האָט זיך יוסעלע דער משרת תיכף ומיד צעלעגט אויפ'ן שטוהל מיט'ן בויך אַרויסגעשטעלט, פּונקט ווי דער הערר פוהרמאַן, און בלאָזענדיג און פּעבקענדיג, האָט ער איהם איבערגעקרימט:

— וואָס איז דאָס פאַר אַ דאָס? איהר זאָלט מיר דאָס!...

צווישען חברה פּריקאַזטשיקעס ווערד אַ געלעכטער. עס איז דערגאַנגען דערצו, אַז איינמאָל איז דערפון פרידמאַן געוואָהר געוואָרען, האָט ער יוסעלע דעם משרת דורכגעטריבען. פרידמאַן האָט נישט געוואָלט, מע זאָל לאַכען פון זיין שותף! פרידמאַן האָט געלעבט זעהר גוט מיט פוהרמאַנען! אין יענער צייט איז פוהרמאַן געווען דער „געלד־שידוך"; זיין גאַנצע ירושה, די הונדערט טויזענד רובעל, האָט ער אַריינגעבראַקט אין געשעפט אַריין, און אויף אַלע פּאַפּיערען איז געווען גע'חתמ'עט פוהרמאַן גלייך מיט פרידמאַנען. חתמ'ענען זיך האָט פוהרמאַן זעהר ליעב געהאַט; אַז עס איז געקומען צום חתמ'ענען זיך, האָט ער פערקאַטשעט די אַרבעל, אָוועקגעזעצט זיך מעשה מיניסטער און אַ שנייד געטהאָן דעם נאָמען „מאיר פוהרמאַן" מיט אַזאַ קוראַזש און מיט אַזוי פיעל דריידעלעך און פלעכטעלעך, אַז עס איז אויסגעקור־

מען א קוילעטש פון אויבען, א קוילעטש פון אונטען, צוויי בייגעל ביי די זייטען און אין מיטען עטליכע שטעקעלעך מיט פינטעלעך.

מע קאן זאגען, אז די דאזיגע חתימה איז קיינעם ניט אזוי שטארק געפעלען געווען, ווי איהם אליין, און טאקי דעריבער האט ער קיינמאל ניט געקוקט, אויף וואס ער חתמ'עט זיך; אבי די חתימה זאל אויסקומען מעהר פערדרעהט און פערפלאכטען. הלואי וואלט פוהרמאן מעהר ארייננעקוקט אין דעם, וואס פרידמאן הייסט איהם זיך חתמ'ענען, וואלט אפשר געווען פיעל נוצליכער און געזינטער פאר איהם!...

פוהרמאן האט אבער נישט געהאט קיין שום סבה ניט צו גלויבען און ניט צו פערלאזען זיך אויף זיין חבר, אויף זיין שותף פרידמאן. ערשטענס, קען ער דאך מאטלען פון קינדוויז אן פאר איין עהרליכען; צווייטענס, האט פרידמאן פון זיינטוועגען געטהאן אזוי פיעל, וואס מע טהוט ניט אפילו איין אייגענעם ברודער; דריטענס, איז פרידמאן אליין איין עושר; און ועל כולם, ווען ער זאל זיך ניט פערלאזען אויף פרידמאנען, מוז ער דאך אליין זיין אומעטום, אכטונג געבען אויפ'ן געשעפט, ארייקוקען אין די חשבונות — און דאס איז שוין א צו שווערע הלכה פאר מאיר־קוואשע! גענוג פאר איהם, וואס ער מישט זיך צווישען די פריקאזטשיקעס, זאגט זיי דעות שטענדיג, רייסט זיי אויס פאר איין איבעריגען גראשען, זשאלעוועט עסען די משרתים, הויבט־אויף א גוואלד פאר א ביסעל ווייו, וואס מע האט אומגעהרען פערגאסען, רייסט־אראפ שכירות ביי'ם סטאראזש און פיהרט זיך אויף בכלל, ווי עס דארף זיך אויפפיהרען א שטרענגער בעל־הבית, וואס היט אפ דאס געשעפט...

פרידמאן האט דאס געזעהן און איז געווען פון דעם זעהר צופריעדען: געוויס, געוויס, אזוי דארף זיך טאקי פיהרען א בעל־הבית! — און אליין האט ער זיך גענומען צום חשבון...

פריהער, אז זיין שוועהר בערצי וויינשענקער איז געשטארבען, האט ער איהם איבערגעלאזט איין איינגעפאלענעם וויינקעלער, איין

אַלטע שטוב מיט אַ יִגמען — און נישט מעהר! דאָס ביסעל קאַ־פּיטאַל, וואָס מאָטעל פרידמאַן האָט צונויפגעשלאָגען, האָט ער אַריינגעבראַכט אין דער דירה, וואָס ער האָט זיך אויסגעבויט, מיט'ן קעלער, וואָס ער האָט צורעכט געמאַכט, און ווייל ער האָט שוין געהאַט אַ נאָמען, האָט ער אָראָפּגעבראַכט אַ טראַנספּאָרט ווייַן אויף קרעדיט, און זיצענדיג אַזוי איינמאָל אין אַ ווינטערנאַכט איבער די חשבונות, האָט ער שטיל אַ רוף געטהאָן זיין ווייב:

— מלכה, קום נאָר אַהער אויף אַ ווייַלע!

— וואָס איז, מאָטעל?

— מלכה, מיר שטעהען שמאָל, מלכה! דו זעהסט? אָט איז דער חשבון אינגאַנצען פאַר די אויגען: עס געהט אונז אָפּ, טרעף וויפיעל?

— וויפיעל? וויפיעל?

— פינף טויזענד זענען מיר שולדיג, און צעהן טויזענד דאַר־פען מיר האָבען צום מאַרק. מיר מוזען דאָס האָבען! פופצעהן טוי־זענד מוזען מיר האָבען, דו פאַרשטעהסט צי ניין?...

נו, איז דען אַ חידוש, וואָס מאָטעל האָט צוגענומען מאיר'ען פאַר אַ שותף, און וואָס פרידמאַן און פוהרמאַן זענען געוואָרען פערבונדען מיט פריינדשאַפט און מיט ליעבשאַפט נאָך מעהר, ווי אַמאָל, ווי אין די יונגע יאָהרען?

נאָר ווי זייער פריינדשאַפט און זייער ליעבשאַפט איז גרויס געווען, אַזוי איז די פריינדשאַפט מיט דער ליעבשאַפט צווישען זייערע ווייבער געווען הונדערט מאָל אַזוי גרויס און אַזוי שטאַרק. דאָס איז געווען אַ ברענענדיגע ליעבע צווישען צוויי לייבליכע שוועסטער, וואָס זענען איבערגעגעבען איינע דער אַנדערער מיט'ן לעבען, מיט'ן גוף און מיט דער נשמה!

דער דאָזיגער שענער געשיכטע פון דער ריהרענדיגער פריינד־שאַפט צווישען די צוויי יונגע פרויען שענקען מיר אין אונזער ער־צעהלונג נאָר אַ בעזונדער קאַפּיטעל.

דאָס זעכסטע קאַפּיטעל.

אַ זעלטענע ליעבע צווישען צוויי פרויען.

פריהער, מיידעלוויז, האָבען זיי זיך גאָר נישט געקענט. דאָס הייסט, וויסען האָבען זיי דוקא געוואוסט איינע פון דער אַנדערער: טייבעלע רב לייבצי'ס האָט געוואוסט, אַז ביי בערצי וויינשענקער איז דאָ אַ טאָכטער, אַ גראָבע מויד, וואָס קען זיך מיט אַלע שכורים פון איהר פאָטער'ס וויינשענק, און נעמט־צו געלד אום שבת, און גיט אויסגאָב אום שבת, און איז שוין אָנגעשטאָפּט מיט יאָהרען, און איז שען „ווי מיינע צרות". און נאָך, און נאָך... און מלכה בערצי'ס האָט געהערט, אַז ביי רב לייבצי רב פּינחס'על'ס איז דאָ אַ טעכטערעל, אַ קליינס און אַ גרינס, קוים וואָס עס רעדט, ביין ווי אַ יאַשטשערקע, קוקט נישט גלייך אויף קיין מאַנסביל און געהט־אוים נאָך אַלע שניידעריונגלעך, און נאָך, און נאָך... ערשט דעמאָלט האָבען זיי זיך אָנגעקוקט רעכט, בשעת זיי זענען געוואָרען כלות פון איין שטאָדט — דעמאָלט האָבען זיי זיך גוט בעטראַכט פון קאָפּ ביז די פיס; איינע האָט געוואוסט, וויפיעל קליידלעך און וואָס פאַר אַ שאַלעכעל די אַנדערע האָט, און וויפיעל אַרשין בלאָנדען זי האָט זיך געקויפט, און וואָס פאַר אַ מתנות דער חתן האָט איהר געשיקט, — אוןביידע האָבען זיי געטראָגען גלייכע שמערצען: מלכה האָט מקנא געווען טייבעלען אויף דעם טייערען בראָש מיט די אויהערינגלעך, וואָס איהר רייכער מחותן האָט איהר

געשיקט, און טייבעלע האָט שיער ניט געפּלאַצט, קוקענדיג אויף מלכה׳ס סאַמעטענעם בורנאָס מיט שליאַמעס, וואָס בערצי ווייג־שענקער האָט איהר געמאַכט צו דער חתונה.

ערשט נאָך דער חתונה, אַז זיי זענען זיך צונויפגעקומען צו־זאַמען מיט זייערע מאַנען, וועלכע האָבען זיך געמאַכט גאַנץ אָפּטע וויזיטען, ווי אַלטע חברים, ערשט דעמאָלט האָבען זיך די דאָזיגע צוויי יונגע ווייבלעך בעקענט פּערזענליך, און אַך! ווי ליעבליך, ווי פריינדליך זיי האָבען זיך צערעדט צווישען זיך, קנאַקענדיג די ניסלעך און פּערטרינקענדיג מיט קאַלט וואַסער און מיט אַלערליי איינגעמאַכטסען, ווי עס פיהרט זיך ביי אונז. עס האָט זיך זיי אויסגעוויזען, אַז זיי קענען זיך שוין פון הונדערט יאָהר, און פון וואָס האָבען זיי נישט איבערגעשמועסט אין דעם ערשטען מאָל? די קאַסטענס מיט די שאַפעס האָבען זיך געעפענט, אַלע מלבושים זענען אָנגעמאָסטען געוואָרען, אפילו די ציכלעך פון די קישענס, אפילו דאָס גרעט איז אַרויס אויף דער סצענע, און דאָס אָנקוועלען מיט דער שמחה איז גאָר ניט צום בעשרייבען!

און זייערע מאַנען, מאָטעל מיט מאיר׳ען, זענען, געוועהנליך, געזעסען אין אַ בעזונדערען חדר און האָבען זיך, ווי דער שטייגער איז ביי יונגע איידעמס, געשפּיעלט אין שאָך ביז זייגער צוועלף אין דער נאַכט, און אַז זיי האָבען זיך שוין אָפּגעזעגענט און גע־קליבען זיך געהן אַהיים, זענען זייערע ווייבלעך נאָך אַלץ געזעסען איינגעלעבט איינע אין דער אַנדערער און האָבען געהאַלטען פּונקט אין מיטען אַ אינטערעסאַנטען שמועס, ווי אַזוי זי, מלכה, האָט דאָס ערשטע מאָל גערעדט מיט איהר חתן, און ווי אַזוי זי, טייבעלע. האָט זיך געפיהרט מיט איהר מאַן באַלד נאָך דער חתונה.

— אַהיים! אַהיים! שוין צייט אַהיים! — האָבען די מאַנען זיי אָנגעהויבען אונטערצוטרייבען.

— אָט באַלד! אָט באַלד! — האָבען די ווייבער געענטפערט, גאָרניט געקאָנט זיך אָפּרייסען איינע פון דער צווייטער.

— לאָזט שוין איבער אויף נאָך א מאָל! — האָבען די מאַנען געזאָגט מיט א געלעכטער.

— זעה נאָר, ווי זיי זעצען די נשמה! — האָבען די ווייבער געענטפערט אויך מיט א געלעכטער און האָבען זיך ביי'ם געזע־געגען אזוי שטארק געקושט, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך אָפּגעזעגענט אויף אייביג.

קומענדיג אהיים און אריינלעגענדיג זיך אין בעט אריין, האָט טייבעלע געזאָגט צו מאיר'ען:

— מע זאָגט, אז פון א חזיר'שען עק קאָן מען קיין שטריימעל ניט מאכען... פּאָרט בערצי'ם א טאָכטער! ביי מיין טאטען וואָלט שוין א קינד ניט גערעדט אזעלכע מיאוסע, גראָבע ווערטער! און ווי געפעלט דיר א ביסעל, ווי זי האָט זיך עס צעלעגט מיט איהרע שמאַטעס? כלעבען, מאָמעל איז שוין א סך לייטישער פון איהר, האָטש ער ציטערט אזוי איבער איהר. איך ווייס ניט, וואָס האָט ער אין איהר אזעלכעס דערזעהען, וואָס ער פּאָדקעוועט אזוי ארום איהר?...

אין דער דאָזיגער מינוט האָט זיך מלכה צעגאָסען פאַר גע־לעכטער, ליגענדיג ביי זיך אין בעט:

— חא־חא־חא! ווי א סאָראָקע אויף א חזיר — חא־חא־חא! און וואָס פאַר א באָלוואן ער איז! יאַרעמע דער סטאַראָזש — חא־חא־חא! פּאָלאָזשים, איך בין איהם ניט מקנא: זי איז אויך נישקשה פון א שלאָק! א סחורה!... איך האָב געהערט פון איהר נאָך מיידעלווייז, אז זי שלעפּט די דיענסטען פאַר די צעפּ. דער־פאַר אָבער געהט זי מיט צוויי צוויעקעס אין די אויהערען, און זיי פּאַסען איהר, ווי מיינע וועהמיגען! ביזט עפּים א מבין, מאָמעל, אויף זיינע ליפּען? חא־חא־חא! נו, זי קוועלט נאָך אָן פון איהם, חא־חא־חא!...

דאָס זיעבעטע קאַפּיטעל.

אוים שותפות — צעשלאָגען די קאָמפּאַניע.

אין דער צייט, בעת די פירמע „פרידמאַן עט פוהרמאַן" האָט אַרויסגעשטעלט די בעקאַנטע גילדענע שילד אויף דעם סקלאַד פון וויין מיט די קלייטען, האָבען די שותפים זיך בעזעצט ביידע אויף דעם אויבערשטען שטאָק פונ'ם מויער, אין וועלכען די סקלאַדען האָבען זיך געפונען, און אַזוי האָבען זיי געקאָנט, קוקענדיג אין פענסטער, קלויבען נחת פונ'ם גרויסען געשעפט, וואָס איז אַלע מאָל געגאַנגען בעסער און בעסער, חאָטש זייערע שונאים האָבען געזאָגט, אַז דאָס קאָן ניט אויסגעהאַלטען ווערען, און פרידמאַן און פוהרמאַן וועלען מוזען אין גיכען אַנזעצען. פרידמאַן און פוהרמאַן האָבען געהערט, וואָס די וועלט רעדט פון זיי, און האָבען זיך אין האַרצען אויסגעלאַכט פון די דאָזיגע „לייטישע מיילער", און האָבען זיך געטהאָן זייערס: פרידמאַן איז געזעסען איבער די ביכער און האָט געהיט דעם חשבון, ווי אַ הונד די שוועל, און פוהרמאַן האָט פערדיסען די נאָז אַזוי הויך און אַרויסגעשטעלט דעם בויך מיט אַזאַ גדלות, ווי עס וואָלט שוין גאָר ניט זיין קיין גלייכען צו איהם אויף דער גאַנצער וועלט. ווער וואָלט געזאָגט, אַז אַט דעם זעלבען פוהרמאַן קאָנט איהר טרעפען צו יעדער צייט אין דער היים איבער אַ טאָפּ קאַרטאָפּלעס און הערען, ווי ער רייסט אויס די דיענסט פאַר איין איבעריגען צעהנדליג אייער, וואָס זי האָט געקויפט?

אז זיין נאָמען האָט אָנגעהויבן זיך הערן אויף דער וועלט, האָבן זיך צו איהם אַ לאָז געטהאָן קרובים פון אַלע זייטען: אַלערליי פעטערס, מוהמעס, שוועסטערקינדער, מחותנים, אַזוי גוטע בעקאַנטע, חברים. לכתחילה איז פוהרמאַן געווען שטאַרק צופריע־דען, וואָס דער אָדער יענער קרוב איז געקומען צו איהם צו־גאַסט; ער האָט איהם געמאַכט אַזאַ ברייטען „ברוך־הבא", אַז דעם קרוב האָבן זיך געשטעלט טרערען אין די אויגען פאַר פרייד און פאַר דאַנקבאַרקייט.

— אָבער איך האָב געוואוסט, מאיר, דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט, אַז דו האָסט מיך ניט פאַרגעסען!...

מאיר האָט איהם גענומען אונטער דער האַנד און האָט איהם אויסגעפיהרט איבער אַלע חדרים, געוויזען דאָס מעבעל, דעם גאַנ־צען הויף, די קלייטען, דעם קעלער — אַלץ, אַלץ! דער קרוב האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און נאָר געזאָגט: „ס ס ס ס ס!..." נאָכ־דעם האָט איהם מאיר געזעצט ביי'ם טיש אויבענאָן, געלעגט איהם אין טעלער אַריין דאָס שענסטע און דאָס בעסטע און האָט געקאָ־מאַנדעוועט מיט'ן משרת:

— אליק, אַ פלאַש דאָס... באָרדאָ! אליק, פון דעם בעסטען דאָס...

אָנגעגאָסען דעם קרוב דאָס ערשטע גלאָז וויין, האָט ער איהם דערצעהלט, וואָס פאַר אַ וויין דאָס איז, וויפיעל ער קאָסט און וועלכע פריצים טרינקען דאָ אַזאַ וויין.

נאָר וויבאַלד דער קרוב האָט נאָר אָנגעהויבען פערהיקען זיך און דערצעהלען, וואָס פאַר אַ ביטערע צייט היינט איז, ווי אַזוי די פּרנסה איז געשלאָגען, ווי אַזוי מע ווערד אויסגעריסען, ווי אַזוי ער האָט נעבאַך געהאַט איין אומגליק אויף זיך, עפּיס אַ שׂרפה, אַ פּראָצעס, — אַזוי האָט זיך ביי פוהרמאַנען אַ ריס געטהאָן אין האַרצען: ער האָט באַלד דערפיהלט, אַז דאָ איז עפּיס ניט גלאַט, אַז דאָס שמעקט מיט געלד. האָט ער אָנגעהויבען פינטלען מיט די אויגען, שאָקלען מיט'ן קאָפּ און קרעכצען, און אויף גיך געחאַפּט

אויף זיך דעם ראָק, אַרויסגעלאָפען אין קאַנטאָר און אָפּגעזעסען דאָרט ביז שפּעט אין דער נאַכט. אויף מאָרגען — ווידער דאָס אייגענע; אַזוי לאַנג, ביז דער קרוב האָט אַ שפּיי געטהאָן און איז אַוועקגעפאָהרען מיט לעדיגע הענד.

נאָר ניט אַלע קרובים זענען גלייך; עס גיט זיך אויס אַמאָל אַזאַ סמעליאַק, פון וועמענ'ס הענד עס איז שווער אַזוי גיך זיך אַרויסצודרעהען! אַזעלכער איז געווען דער „פּעטער דן", וועלכער בּערדיענט, אַז מע זאָל זאָגען וועגען איהם עטליכע ווערטער. דער „פּעטער דן", מאיר'ס אַ לייבּליכער פּעטער פון דער מאַמע'ס צד, איז תמיד געווען אַ קבּצן און האָט תמיד געצויגען בּיי דער שוועסטער די קליי, בּעת זי, מאיר'ס מוטער, איז געוואָרען אַ נגידית'טע. אַליין האָט ער נישט געטהאָן קיין האַנד אין קאַלטי וואַסער, האָט זיך גערעכענט פאַר איין אײדעלען אידען, וואָס קוקט אַריין אין אַ אידישען ספר; דערפאַר האָט ער געפאָדערט פונ'ם שוואָגער, פונ'ם „בּעל־עגלה", ער זאָל איהם בּיישטעהן אין זיינע נויטען, און וויפיעל מע האָט איהם געגעבּען, איז איהם קאַרג געווען. אַ טויבּער, מיט שטיקלעך וואַטע אין די אויהערען, איז ער תמיד אַרומגעגאַנגען און האָט געוואָרטשעט: ער האָט געהאַלטען, אַז נאָר פאַר זיין איידעלקייט אַליין האָט שוין דער שוואָגער, דער בּעל־עגלה, זיך בּעדאַרפט טיילען מיט איהם אויף דער העלפט... צום סוף האָט ער איהם אַ שעה פאַר'ן טוידט אַפילו פערגעסען אַריינצושטעלען אין דער צוואה אַריין!... דער „פּעטער דן" האָט דעמאָלט געשוואוירען בּיי בּאָרד און פּאות, אַז צייט ער וועט לעבּען וועט ער ניט אָנקוקען ניט די שוועסטער, ניט איהרע קינדער!... נאָר וואָס אַ מענש נעמט אויף זיך, איז נאָך אַלץ ווייניג. אין אַ צייט אַרום, אַז דער „פּעטער דן" האָט דערהערט, אַז זיין פּלימעניק „מאיר־קוואַשע" איז געוואָרען אַ גאַנצער גביר, אַ מיליאָנער, האָט ער זיך מיישבגעווען און איז זיך דורכגעפאָהרען צום פּלימעניק, צום הערין פוהרמאַן, אַ קוק טהון, וואָס טהוט זיך דאָרט אַזעלכעס? פּאָרט אַ פּלימעניק, בּלוט און פלייש!...

דער „פעטער דן" איז ניט געקומען צו הערדן פוהרמאַן, ווי עס קומט אַ גאַסט — ניין! דער „פעטער דן" איז צו איהם גע־קומען, ווי מע קומט צו זיך אַהיים פון אַ ווייטער נסיעה. פריהער האָט מען אַריינגעוואָרפען גלייך אין זאַל אַריין אַ פערשמירטען, אַ פערשטונקענעם זאַק מיט חפצים, אַ גרויסען קישען, פון וועלכען עס זענען געפלויגען פעדערען אַ סך, אַ גרויסען בלעכענעם טשייניק, אַ פלאַש פון בראָנפען, אַ טלית־ותפילין. און אַליין איז דער „פע־טער דן" אַריין מיט'ן וואָלפענעם פעלץ (עס איז געווען ווינטער־צייט), מיט אַ גרינער שאַל, מיט שטיוועל און מיט אַזאַ ליאַרעם, אַז אַלע זענען טוידט געבליבען פאַר שרעק. וואָס איז דאָס פאַר אַ שלאַק? ווער איז דאָס?...

— דאָס בין איך! איך בין עס! דו האָסט מיך ניט דער־קענט? האַר אויס אַ ביסעלע — אָט וועל איך זיך אויסטהון און אַ ביסעל זיך אָנוואַרעמען. אַי, אַ קעלט, אַ ביטערע קעלט!... אַזוי? דו זיצט זיך טאַקי קיין מעשה ניט! הערסט דו!... און דאָס איז דיין ווייבעל?... קום נאָר אַהערצו, מאיר'על, נאַ דיר אָפּ שלום־עליכם! אַ־אַ־אַ! מחיה־נפשות אָט דאָ ביי דער הרובע!... אַ ביסעל בראָנפען וועט מסתמא זיין? האַ? ווי מיינסט דו, אַשטייגער? אָט וואַש איך די הענט און דאַווען־אָפּ מעריב, וועלען מיר אַ קאַפּ שמועסען...

מאיר ציטערט פאַר כעס און קריצט מיט די צייהן: ער גע־דענקט נאָך דעם „פעטער דן" פון יונגעלוויז, ווי אַזוי דער טאַטע האָט געליטען פון איהם! נאָר וואָס טהוט מען מיט אַ פעטער? אַרויסטרייבען קאָן מען איהם ניט! מע דאַרף איהם עפּיס געבען, עס העלפט זיך נישט — אַבי גיכער פטור ווערען!

נאָר פון דעם „פעטער דן" ווערד מען ניט אַזוי גיך פטור: ער הערט ניט וואָס מע רעדט צו איהם... מאיר שרייט צו איהם אויף אַ קול — ענטפערט ער נאָר בויבעריק! ער שטופּט וואַטע אין די אויהערען און צעלעגט זיך אין זאַל, ווי ביי זיין טאַטען אין ווייננאָרטען. ער פעראומערט אַלעמען דאָס לעבען. ער לאָזט

ניט רעדען, ניט עסען, ניט שלאפען, דאס גאנצע הויז איז פול מיט'ן „פעטער דן”!... מאיר מאכט שוין אליין א רעדע מיט'ן פעטער מכח ,יין קומען. ער פרעגט ביי איהם הויך, אויף קולי־קולות: וואס וויל ער, וואס בעגעהרט ער, וואס פערלאנגט ער פון איהם?... דער „פעטער דן” האט אבער צייט. ער זאגט:

— חאפּ נישט, מיין קינד, האב צייט א ביסעל! מיר וועלען נאך שמועסען וועגען דעם אויך, אם ירצה שם! דערווייל זאג מיר בעסער, מאיר־סערדצע, „אט וואס איך וועל דיך פרעגען...

ניט אזוי אבער איז זיך בעגאנגען טייבעלע מיט איהרע קרובים. די מאדאם פוהרמאן האט זיך געשעמט מיט איהר ארעמער פאמיליע און נישט געקאנט ליידען, אז עס איז צו איהר אריינגעקומען איין ארעמער־קרוב אין א צעריסענער קאפּאטע, ווען די מאדאם פרידמאן איז געוועזן ביי איהר צו־גאסט; דעריבער האט זי געטיילט מיט דער ברייטער האנד, נאטירליך, אז מאיר זאל נישט וויסען, נישט דערפאר ווייל זי האט מורא געהאט פאר'ן מאן — ניין! זי האט שוין לאנג געהאלטען מאיר'ען שטארק אין די הענד — נאר ווייל עס איז איהר ניט אנגעשטאנען, אז איהרע פריינד, איהר גילדענע משפחה, זאל דארפען אנקומען צו איהר מאן.

די מאדאם פרידמאן איז געווען גליקליכער פון איהר. א געזונדע און א פרייליכע, האט זי געלעבט א גוטען טאג, געוואוסט פון א וועלט צו זאגען, שטארק ליעב געהאט דעם מאן, וועלכער איז אויסגעגאנגען נאך איהרע טריט, געפיהרט זיך א סך פרייער פון טייבעלען, דהיינו: דעם פאריק שוין לאנג אראפּגעווארפען, געגאנגען אין טהעאטער, געשלאסען בעקאנטשאפט מיט יונגע לייט. עס קאן זעהר זיין, אז די מאדאם פוהרמאן וואלט זיך אויך דערלויבט אזוי צו לעבען, ווען איהר פאטער זאל ניט הייסען רב לייבצי רב פינחס'על'ס און זי זאל ניט הייסען נאך עד היום „טייבעלע לייבצי'ס”. אי, האט זיך איהר נעבאך געגלוסט אראפּווארפען דעם פאריק און ארויסשטעלען חאטש א ביסעלע איהרע שענע שווארצע האר! ביי איהר איז דאך שענערע האר, ווי ביי דער „געלער־

מאדאם פרידמאַן !... ניט קאָנענדיג דערגרייכען איהר ווילען, האָט זי אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער פיינט געקריגען איהר פריינדין — די מאַדאַם פרידמאַן; איהר געלעכטער, איהרע „געלע" ניט־צוגע־דעקטע האָר האָבען איהר געברענט די אויגען און געשטאָכען אין הארצען ! די מאַדאַם פרידמאַן האָט דאָס גאַנץ גוט געוואוסט, און האָט שוין לאַנג געפּיקט מאַטלען אין קאָפּ אריין, אַז עס וואָלט שוין צייט געוועזען אַפּטיילען זיך פונ'ם שותּף און אָנהויבען זעלבסטשטענ־דיג צו לעבען אויף דער וועלט...

— אודאי, זאָג איך דיר, ועסט דו זי אָוועקקוילען ! — האָט איהר מאַטעל דערויף געענטפערט. — דו וועסט איהר גאָר מאַכען דעם טוידט ! דו ווייסט, מלכה, וויפיעל, אַשטייגער, עס קאָן איהם ארויסקומען אויף זיין חלק ? אנו, טרעף ! וועסט טרעפען, צי ניין ?

— וויפיעל ?

— כמעט דריי הונדערט טויזענד קערבלעך ! דו פאַרשטעהסט צי ניין ?...

— אָט דעם סטאָראָזש ?!... אָט דער יאַשטשערקע ?!...

און מלכה'ן איז אריין אַ שלעכטער געדאַנק אין קאָפּ אריין... דער דאָזיגער געדאַנק האָט זי לאַנג־לאַנג נישט געלאָזט רוהען, ביז זי האָט אָנגעהויבען מוטשען דעם מאַן, וואָס האָט זי תמיד גע־פאָלגט, אַזוי אַז ער האָט צולעצט אויך מסכים געווען דערויף.

אויף וואָס האָט ער מסכים געווען ? דאָס האָבען זיי ביידע צווישען זיך קיינמאָל ניט גערעדט, נאָר זיי האָבען ביידע פער־שטאַנען איינער דעם אַנדערען אָהן ווערטער.

און אָט זיצען זיי ביידע : פרידמאַן און פוהרמאַן. פרידמאַן רעדט און מאַכט מיט דער האַנד ; ער ווייזט דעם שותּף פּאַפּיערען, חשבונות ; ער וואַרפט אויף די ביינדלעך ; ער שוויצט און פער־ענטפערט זיך און רעדט מיט גרוים היץ :

— פאַרשטעהסט צי ניין ? פאַרשטעהסט צי ניין ?...

— יאָ ! איך פאַרשטעה, ווי אַזוי דאָס... פון וואַנען אָבער קומט עס, אַז עס זאָל זיין אַזוי דאָס ?... — פרעגט איהם פוהרמאַן,

סוקענדיג אראפּ אויף די שפּיץ שטיוועל מיט פערפלאַמטע באַקען און מיט אַ צעבלאָזענער נאָז, און די הענד ציטערען ביי איהם, און דער שטערן שוויצט.

אַ שווערע צייט איז דאָס געווען פאַר דעם הערר מיט דער מאדאם פוהרמאַן; אַ שווערע צייט פאַר די דיענסטען אין שטוב; נאָר שווערער פון אַלעמען איז דאָס פאַר מאַטעל פרידמאַן! ער פיהלט, ווי נידעריג, ווי ניט־עהרליך ער בענעהט זיך מיט זיין חבר, וואָס האָט איהם כמעט ביי זיין לעבען דערהאַלטען מיט דער ירושה! נאָר די מאדאם פרידמאַן נעמט אויף זיך די עבירה. זי איז ערב פאַר אַלץ. זי האָט אַ סך אורזאַכען, אַז דעם שותף, דעם גראָבען פוהרמאַן, קומט מעהר ניט ווי פופציג טויזענד רובל. דאָס איז אויך צופיעל: ער האָט קיינמאָל נישט געאַרבייט, און, פער־קעהרט, אַלץ גענעסען פונ'ם גרייטען, און זי, די יאַשטשערקע, האָט אויסגעהאַלטען אַ גאַנצע משפּחה מיט טונעיאַדצעס, לעדיגגעהערס...

די מלחמה האָט זיך געצויגען אַ פּאָר חדשים. טייבעלע טרייבט דעם מאַן, ער זאָל לויפען, וויינען, שרייען, זיך פערלאָזען אויף מענשען. פרידמאַן איז מרוצה זיך פערלאָזען אויף מענשען.

— אויף מענשען?! — שרייט מלכה פרידמאַן. — אויף מענשען? מיין טאַטענ'ס וויינקעלער? מיין מאַנ'ס האָרעוואַניע? איך וויל ניט קיין מענשען! איך דאַרף ניט קיין מענשען!...

איין עק — אַ סוף! שוין צעטיילט. דאנקען גאָט — גע'־פּטר'ט!

ביי די פרידמאַנס איז גאַנץ ליכטיג און פריילין. דער הערר פרידמאַן זיצט ביי זיך אין קאַבינעט, ווי תמיד, איבער זיינע חשבונות. ער איז שטאַרק פערטראַכט, און ווי אַ קליין וואַלקענ־דעל פליהט־דורך איבער זיין געזיכט און לעגט אַ קנייטש אויף זיין הויכען ווייסען שטערן. נאָר אָט עפענט זיך די טיר און עס געהט אריין די מאדאם פרידמאַן, געזונד און שען, פריילין און צופריעדען. איצט איז זי די איינציגע בעל־הבית'טע איבער'ן גאַנצען רייכטום, שוין פּטור געוואָרען פון די שותפים! זי געהט־צו

צום מאן, לעגט־אנידער איהר פעטע האנד אויף זיין דארע פלייצע. ער טהוט זיך א ווארף און דערזעהט מלכה'ן. א, מלכה?... ער האט גאר ניט געהערט, ווי זי איז אריינגעגאנגען! זי וויל וויסען, וואס איז ער אזוי פערטראכט, פערזארגט? גארניט! גארניט! ער פערענטפערט זיך און חאפט ארויס א שטיקעל פאפיער פונ'ם שופלאד און ווייזט איהר מיט'ן פינגער, אהן ווערטער. זי קוקט לאנג־לאנג, און א רויט צוויקעל בעדעקט איהר געזיכט. אויפ'ן שטיקעל פאפיער שטעהט א 5 מיט פינף נאלען, אט אזוי: 500,000.

— דו פארשטעהסט צי ניין? — זאגט צו איהר מאטעל פרידמאן. — דו פארשטעהסט צי ניין?...

א! זי פערשטעהט שוין זעהר גוט! דאס הייסט אזוי גרויס ווי פינף הונדערט טויזענד רובעל! א האלבער מיליאן!...

דאָס אַכטע קאַפּיטעל.

אַ מלחמה צווישען דעם אייזערנעם באַלקאָן און די רויטע לאָדען.

אַלץ איז געווען ווי פריהער: אי דער שענער מויער, אי די סקלאַדען, אי די קלייטען, אי די פריקאַזטשיקעס מיט די ווייסע פאַרטיכער, אי דער קאַסיר מיט דער פען הינטער'ן אויהער — אַלץ, אַלץ ווי פריהער. נאָר די גרויסע שילד מיט די גרויסע גילדענע אותיות „פרידמאַן עט פוהרמאַן" איז ניטאָ. אויף איהר אָרט הענגט שוין איין אַנדער שילד, אַ גרעסערע און אַ שענערע, מיט שרעקליך גרויסע בוכשטאַבען: „פרידמאַן". אויבען, אויפ'ן אייזערנעם באַלקאָן, זיצט די מאַדאַם פרידמאַן, און אַרום איהר זיצען יונגע לייט, פרויען, בעקאַנטע — און מע טרינקט טיי. עס איז גאַנץ פריילִיך; אַלע רעדען און לאַכען. די מאַדאַם פרידמאַן קוקט אַראָפּ פונ'ם הויכען באַלקאָן אַקעגען, אויף אַ קליין ווייס שטיבעל מיט רויטע לאָדען ביי די פענסטער. זי לאָזט נישט אַראָפּ קיין אויג פונ'ם דאָזיגען שטיבעל. זי זעהט, זי פיהלט, ווי אַ פּאָר שוואַרצע אויגען קוקען דאָרט דורכ'ן פענסטער גלייך אויף איהר מיט קנאה און מיט שנאה. די מאַדאַם פרידמאַן געהט אין אַ לייכט ווייס קלייד. איהר האַנד ליגט אויף דער פאַרענטשע פונ'ם באַלקאָן, און אַ גרינג ווינטעלע פער'גנב'עט זיך צו איהר אין אַרבעל אריין און דעקט אָפּ איהר האַנד, איהר ווייסע פעטע האַנד. די צוויי שוואַרצע אויגען, וואָס קוקען אויף איהר דורכ'ן פענס־

טער פונ'ם ווייסען שטיבעל מיט די רויטע לאָדען, טרעטען־אָפּ פון זייער אָרט, טהוען אַ שפּיי און קעהרען זיך אום צוריק צום פענסטער און קוקען ווייטער ארויף אויפ'ן באַלקאָן. וויפיעל שמערצען, וויפיעל קנאה, וויפיעל שנאה געהען־ארויס פון די דאָ־זיגע שווארצע אויגען צום באַלקאָן, און וויפיעל שלעכטיגקייט, וויפיעל נקמה גיסט זיך פונ'ם באַלקאָן אראָפּ אויף דעם דאָזיגען ווייסען שטיבעל מיט די רויטע לאָדען, מיט די שווארצע אויגען, וואָס טרעטען קיינמאָל ניט אָפּ פונ'ם פענסטער.

אַלע טאָג זעהען די שווארצע אויגען, ווי עס פאָהרט־צו צום טויער אַ גלענצענדער פאַעטאָן, און די „געלע", די גראָבע מאדאם פרידמאַן, זעצט זיך קוים אריין, און אַ פּאָר טייערע פערד־לעך טראָגען זי אַוועק צום טייך זיך באָדען. אַ גאַנצען טאָג זעהען די שווארצע אויגען, ווי אונטען, אין די סקלאַדען, קאָכט ווי אין אַ קעסעל, דער עולם שטופּט זיך, מע לייזט געלד, און גרויסע שווערע פּעק מיט סחורה קאַטשעט מען אריין און ארויס. און אויבען, אויפ'ן באַלקאָן, לעבט מען אַ גוטען טאָג. מע פרעסט און מע זויפט און מע טהוט זיך אָן אַלע פערגעניגענס! די רייכסטע לייט פאָה־רען־צו אהין מיט וויזיטען, אָפטמאָל טאַנצט מען דאָרט און מע הוליעט־אָפּ אַ גאַנצע נאַכט ביז'ן ווייסען טאָג אריין, און בעת דאָ עפענט מען נאָר אויף די רויטע לאָדען, שטעהט שוין דאָרט דער לאָקיי אָדער דאָס שטוב־מיידעל און טרייסעלט־אָפּ דעם שטויב פון די טייערע דיוואַנעס מיט די סאַמעטענע קליידער, און דער שטויב פליהט און לעגט זיך דאָ אויף די רויטע לאָדען, ווי בכיון, ווי אויף צו־להכעיס... אַז צום באַלקאָן פאָהרט־צו די מאדאם שפּיגעל־גלאָז, די מאדאם רעגענבויגען אָדער די מאדאם שטעכענהאָלץ, ווייסען שוין די שווארצע אויגען, וואָס מע רעדט דאָרטען: זיי טרעפען, זיי פּיהלען, וואָס זאָגט די מאדאם שפּיגעלגלאָז, וואָס דערצעהלט די מאדאם רעגענבויגען און פון וועמען לאַכט די מאדאם שטעכענהאָלץ. און אַז די שווארצע אויגען דערזעהען ארויסגעהן אויפ'ן באַלקאָן אַ הויכען יונגען מאַן מיט לאַנגע בלאָנ־

דע האָר, מיט גרויע אויגען און מיט א ווייס געזיכט, קלערען זיי זיך:

„אָט איז ער שוין, איהר „קדיש״! א לאנגער, א ווייסער גאלאגאנסקער האָהן... זי מיינט, אז איהר באָרים וועט זיין א דאָקטאָר... עס וועט איהר נאָך פריהער די אויגען ארויסקריכען, ביז ער וועט אמאָל עפּיס ווערען! אזוי לאנג קרענקט זי, ווי לאנג מיין ראָזע וועט אפילו ווערען קוקען אויף איהר באָריסען מיט די לאנגע פיס! אָ! אָט געהט מיין ראָזעטשקע! טראָגט מיט זיך ביכער, נאָטען. עס קעהר איהר גוט שטעכען, דער „גראָבער״! איך וויים — זי פערגינט מיר ניט מיט'ן גאנצען הארצען!״...

* * *

„אָ! אָט געהט זי, די „קארלעטשקע״!״ — קלערט זיך אין דער דאָזיגער מינוט די מאדאם פרידמאן אויפ'ן באלקאָן. — „פונקט אזוי גרויס ווי די מאמע איהרע, און גרין אויך אזוי ווי די מאמע, און מיינט אויך, אז יעדער קוקט אויף איהר און איז זי מקנא. שא! זי טראָגט, דאכט זיך, עפּיס א ביכעל? א גאנצע מלומדת, א קאטאָוועס א ביסעל? זי שפּיעלט אויפ'ן טאָפּטשאן, חא־חא־חא!״...

און א בייזער געלעכטער, פול מיט סם־המות, גיסט זיך פונ'ם הויכען אייזערנעם באלקאָן אראָפּ אויפ'ן נידעריגען ווייסען שטי־בעל מיט די רויטע לאָדען. און צוויי שווארצע אויגען ווארפען פון זיך פייער צוריק ארויף אויפ'ן אייזערנעם באלקאָן.

די דאָזיגע צוויי שווארצע אויגען געהערען צו דער מאדאם פוהרמאן, און דער שענער אייזערנער באלקאָן — צו דער מאדאם פרידמאן

נישט מעהר ווי זעכצעהן־זיבעצעהן יאָהר צוריק זענען די דאָ־זיגע צוויי ווייבלעך געזעסען ביידע אויף איין קאנאפּע, געקנאקט צוזאמען ניסלעך, געגעסען איינגעמאכטס, געלאכט און געשפּעט

פון דער גאַנצער וועלט, געלעבט ווי צוויי שוועסטער, ווי צוויי טרייע ליבענדע שוועסטער — און אַצינד?

נאָר ווי טרויעריג די לאַגע איז געוועזן צווישען אַט די צוויי פרויען, איז זי צווישען זייערע מאַנען נאָך טרויעריגער געווען; דער חילוק איז נאָר, וואָס די ווייבער האָבען געפיהרט איין עפענט־ליכען קריעג צווישען דעם אייזערנעם באַלקאָן און די רויטע לאָדען, און זייערע מאַנען האָבען מלחמה געהאַלטען צווישען זיך פער־שטעלט, בעהאַלטען, טיעף־טיעף אין זייערע הערצער. קיינער האָט נישט געקאַנט פערשטעהן, פאַר וואָס האָט זיך דער הערר פוהר־מאַן, זינט ער האָט זיך אָפּגעטיילט פון׳ם הערר פרידמאַן, פער־שלאָסען ביי זיך אין שטיבעל מיט די רויטע לאָדען, אַזוי אַז מע האָט איהם שוין מעהר נישט געזעהן, ווי ער שפּאַציערט־אַרום אי־בער דער שטאָדט מיט אַ פעררויסענער נאָז, מיט אַ גרויסען בויך און מיט די הענד אין די קעשענעס, ווי פריהער. ער האָט זיך פערשלאָסען אין דעם דאָזיגען ווייסען שטיבעל, וועלכס ער האָט זיך געקויפט באַלד נאָך דער „חלוקה", און האָט צוגעשלאָגען אויף די פענסטער שטאַרקע אייזערנע לאָדען, וואָס איהם איז אויסגעקו־מען אָפּצופאַרבען מיט רויטען, און האָט שוין מעהר ניט געוואָלט אַרויסטרעטען פון שטוב, וואו ער האָט פערבראַכט אַ סך יאָהרען, ליגענדיג אויסגעצויגען אויף אַ האַרטער סיראַטענער סאָפע, אָדער זיצענדיג אין אַ סיראַטענער קרעסלע און ציהענדיג אַ פּאַסקודנעם פּאַפּיראָס. ניטאָ שוין אַמאָליגע ווייכע פּאָטעלען! ניטאָ די סאַ־מעטענע דיוואַנעס! ניטאָ יענע שמעקענדיגע ציגאַרען!...

תּחילת, אַז פוהרמאַן האָט זיך צעטיילט מיט פרידמאַנען, האָט ער געוואָלט אויפבּרעכען אַקעגען איהם אַ קאָנקורענציע. איז ער אַוועקגעפאָהרען און האָט געבראַכט אַ גרויסען טראַנספּאָרט וויין און האָט איין אַ פערלויף פון אַ האַלב יאָהר גע׳פּטר׳ט שענע עטליכע קערבלעך. האָט ער דערזעהען, אַז ער קאָן זיך מיט פרידמאַנען ניט שפּיעלען. אין יענער צייט האָט ער אַ חוץ דעם געפיהרט קעגען דעם שותּף אַ גרויסען פּראָצעס, פון וועלכען ער האָט בעדאַרפט

גליקליך ווערען; אזוי האָבען איהם געזאָגט זיינע אדוואָקאטען.
נאָר דער סוף האָט בעוויזען, אז דאָס וואָס פוהרמאַן פלעגט זיך
אזוי גרינג, אומבעטראַכט חתמ'ענען אויף יעדען פּאַפּיער, וואָס
פרידמאַן האָט איהם אונטערגערוקט, האָט איהם געקווילעט ביז גאָר,
און דער פּראָצעס האָט איהם אויך אָפּגעקאָסט אַ שענע קאָפּיקע.
דעמאָלט האָט פוהרמאַן דערזעהען, אז קיין אנדער געשעפט איז
ניטאָ, אויסער ווי געבען געלד אויף פּראָצענט, זיין אַ מלוה אָדער
אַ „באַנקיר״ — איז ער געוואָרען אַ באַנקיר.

דער געדאַנק, אז דער, וואָס דאַרף דאָס געלד, וועט מוזען צו
איהם אָנקומען, איהם בעטען, האָט איהם דערהאַלטען ביי'ם לעבען,
און די ערשטע עטליכע יאָהר האָבען די פוהרמאַנס דערזעהען, אז
נאָך איין צעהן יאָהר ארום קאָנען זיי ווערען גבירים, און זייער שכן
פרידמאַן, פליהענדיג און טראַסקענדיג, קאָן פּלאַצען און בלייבען
באַנקראָט, און אפשר נאָך אָנקומען צו זיי, צו די פוהרמאַנס, ווי
אַמאָל... די דאָזיגע זיסע האָפענונג האָט זיי געצוואונגען צו פערגעסען אָן דעם אומגליק, וואָס זיי האָבען געהאַט, און זיי האָבען
גענומען שינדען די פעל פון זייערע בעלי־חובות, רייסען פּראָצענט
פון פּראָצענט אויף וואָס די וועלט שטעהט!

פוהרמאַן איז שוין קליגער געוואָרען און האָט שוין אָנגעהויבען היטען חשבון: זיין פריהעריגער שותף האָט איהם געקאָסט געננוג רבי־געלד. און ווי גליקליך זענען זיי געווען דעם
טאָג, ווען זיי האָבען דערהערט, אז מע רעדט אויף פרידמאַנען
עפּיס ניט פריילעך, גאָר ניט פריילעך, זעהר־זעהר ניט פריילעך!
פוהרמאַן האָט נאָך אַ מאָל איבערגערעכענט דאָס „וואָכצעטעל״
און האָט דערזעהען, אז איבעראַיאָהר קאָן געמאָהלט זיין, ער זאָל
האָבען אַ הונדערט טויזענד רובעל! דאָס יאָהר איז אוועקגעגאַנגען; פרידמאַן האָט אָנגעהויבען נאָך מעהר גלאַנצען, נאָך
מעהר קלינגען אויף דער וועלט, און זיי, די פוהרמאַנס, האָט
איין פריץ אָנגעזעצט פופציג טויזענד רובעל. ווידער אַ פּראָצעס, ווידער אדוואָקאטען, ווידער אומזיסטיגע הוצאות מיט

אומזיסטיגער מיה. ניין! מע דארף זיין נאָך מעהר געהיט און מע דארף רייסען די הויט!... מע דארף לעבען מיט חשבון און מע דארף היטען דאָס קערבעל! וואָס וועט זאָגען דער אייזערנער באַלקאָן, אז די רויטע לאָדען וועלען בלייבען אָהן א גראָשען געלד?... און די פוהרמאַנס זענען געוואָרען אזוי קארג, אז קיין אָרעמאַן האָט נישט אריבערגעטרעטען זייער שוועל; קיין אָרעמער קרוב איז שוין מעהר צו זיי נישט געקומען; דעם „פעטער דן” האָט פוהרמאַן אָהן צערעמאָניעס ארויסגעטריבען און זיין גאנץ ביטער הארץ האָט ער אויסגעלאָזט צו איהם. אפילו די גילדענע משפחה פון רב לייבצי רב פינחס'על'ס פאַמיליע האָט שוין אויך מורא געהאַט בעווייזען זיך צו די פוהרמאַנס. טייבעלע האָט דאָס אפילו נישט געוואָלט לײדען, נאָר פון דער צייט אָן, וואָס זיי האָט אָנגעהויבען דאָס גליק געהן צוריק, איז מאיר געוואָרען אזוי צערייצט און צעבייזערט, אז טייבעלע האָט אָנגעהויבען פאר איהם דרך־ארץ האָבען, מורא האָבען, אזוי לאַנג אזוי ברייט, ביז פוהרמאַן איז געוואָרען א דעספּאָט ביי זיך אין הויז, א טיראַן, וואָס יעדער האָט געציטערט פאר זיין פּארע, פאר זיין קוק. א שטילער פון שטענדיג אָן, האָט פוהרמאַן נאָך מעהר פיינט געהאַט אַצינד צו רעדען, פערברענגען, ווי דער שטייגער איז, מיט'ן ווייב, מיט'ן קינד, און האָט זיי שטרענג פערבאָטען, אז דער נאָמען „פרידמאַן” זאָל ניט דערמאַנט ווערען ביי איהם אין שטוב!... אויף טייבעלען איז געקומען א שווערע צייט, דאָס לעבען איז איהר קיין לעבען נישט געוועען: פון איין זייט דער מאַן דער דעספּאָט, און פון דער אַנדערער זייט דער אייזערנער באַלקאָן. און גאָט ווייסט, צו וואָס זי וואָלט געקומען, ווען ניט איהר איינציגער טרייסט אויף דער וועלט, איהר טייערסטער חיות, איהר איינציגע טאָכטער, איהר קינד — ראָזעטשקע, מיט וועלכער זי האָט פערבראַכט איהרע גאַנצע יאָהרען און טעג, און פאר וועלכער איהר הארץ איז געוועען תמיד אָפען. נאָר דאָס דאָזיגע קינד האָט געזעהען און געפיהלט, ווי אזוי איהר מוטער

לעבט, וואָס זי טראָגט־איבער — זי האָט איהר אָבער נישט געקאָנט העלפען מיט גאָרניט: ערשטענס, איז זי אויך געווען דאָס זעלבע שוואַכע בעשעפעניש, ווי איהר מוטער, און, צווייטענס... נאָר דאָס ווערד ביי אונז דערצעהלט אין פאָלגענדען קאַפּיטעל.

דאָס נייענטע קאַפּיטעל.

א פלאַם־פייעריגע ליעבע צווישען דעם אייזערנעם באַלקאָן און די רויטע לאַדען.

דער אייזערנער באַלקאָן און די רויטע לאָדען זענען געווען פערבונדען צווישען זיך ניט נאָר מיט קריעג אליין, ניט נאָר מיט קנאה, מיט שנאה, מיט נקמה און מיט שלעכטיגקייט; דעם אייזערנעם באַלקאָן מיט די רויטע לאָדען האָבען, אחוץ דעם, פערבונדען צוויי יונגע הערצער מיט די שטאַרקסטע קייטען פון דער ערשטער, זיסער און צויבערליכער ליעבע! ניט איין מאָל האָט דער אייזערנער באַלקאָן געשיקט צו די רויטע לאָדען הייסע, פלאַמפייעריגע בריוועלעך, און די רויטע לאָדען האָבען געענטפערט דעם אייזערנעם באַלקאָן מיט זודיגע ווערטער, מיט ברענענדיגע אויגען, מיט קלינגענדיגע קושען. דער אייזערנעם באַלקאָן האָט נישט געקאָנט לעבען אָהן די רויטע לאָדען, און די רויטע לאָדען האָבען פערגאָסען הייסע טרערען, ווען זיי האָבען נישט געזעהען פאַר זיך דעם אייזערנעם באַלקאָן.

באָריס פרידמאַן און ראָזע פוהרמאַן, וואָס זענען פון קינדערווייז געוואַכסען אונטער איין דאַך, דערצויגען געוואָרען גלייך, געלערענט ביי איין לעהרער, האָבען זיך די ערשטע יאָהרען פיינט געהאַט אזוי שטאַרק, אז ניט איין מאָל האָבען זיך איבער זיי די מוטערס צווישען זיך געקריעגט און געריסען. באָריס האָט תמיד ביינעקומען די קליינע ראָזעטשקע און האָט זי אָפטמאָל געשלאָגען

פֿאַר איהר וויינען, פֿאַר איהר בלאָזען זיך, פֿאַר איהר גדלות און אַלע איהרע אַנדערע מעלות, וואָס זי האָט געהאַט בירושה פֿון איהר טאַטען. באָריס, פֿערקעהרט, איז געווען אַ פֿריילּיכער, אַ לעבעדיגער, אַ געזונטער יונגאַטש און האָט נישט געקאָנט סובל זיין ראָזעטשקע'ס קוויטשענדיג קול'כעל און האָט נישט געקאָנט אָנקוקען איהרע שטענדיגע פֿערוויינטע שוואַרצע אויגלעך. ביז ער האָט זיך גאָר אויפֿגעהערט מיט איהר צו בעגעגענען. און אַזוי איז אַוועקגעגאַנגען אַ צייט מיט יאָהרען.

אין דער דאָזיגער צייט איז ראָזע געוואַכסען אַליין, אָהן חבר'טעס, אָהן בעקאַנטע, און איהרע יונגע קינדערשע יאָהרען זענען געגאַנגען זעהר אומעטיג, איינפֿאַך, טרויעריג: די מוטער איז געווען פֿערנומען פֿריהער מיט פּליאַטקעס, נאָכדעם מיט'ן פּראָצעס, און צולעצט מיט'ן אייזערנעם באַלקאָן, פֿון וועלכען זי האָט קיין אויג נישט אַראָפּגעלאָזט. און דער פֿאָטער האָט איהר פֿון קינדוויין אָן בעוויזען, אַז ער איז אַ פֿאָטער און פֿאַר איהם דאַרף זי דרך־ארץ האָבען. זעלטען האָט זי זיך געזעהען מיט'ן פֿאָטער: קומענדיג פֿונ'ם שרייבער, האָט זי אַליין אָפּגעגעסען און גענומען זיך צום ביכעל; צום פֿאָטער אין קאַבינעט אַריין האָט זי מורא געהאַט אַריינטרעטען, סיידען אַמאָל פֿער'גנב'ענען זיך, דורך אַ שפּאַרינקעלע חאַפּען אַ קוק — און אַנטלויפֿען. מיט דער מוטער האָט זי יאָ ליעב געהאַט צו זיצען און דער־צעהלען איהר מעשיות, נאָר מייסטענטייל האָט די מוטער פֿער־בראַכט ביי'ם פֿענסטער, קוקענדיג אַרויף אויפֿ'ן באַלקאָן, — און אין יענער צייט האָט מען זי ניט געטאָרט אָנריהרען און איבער־שלאָגען איהר די געדאַנקען, און ניט איין מאָל האָט ראָזעטשקע געחאַפּט פּעטש פֿון דער מוטער דערפֿאַר, וואָס זי איז געקראָכען צו איהר דעמאָלט, בעת זי איז געזעסען ביי'ם פֿענסטער און גע־קוקט אַרויף אויפֿ'ן באַלקאָן. פֿון דעמאָלט אָן האָט שוין דאָס קינד געוואוסט, אַז ווען די מוטער זיצט ביי'ם פֿענסטער און קוקט אַ ה י ן, טאָר מען צו איהר ניט צוגעהן...

ערשט דעמאָלט, אַז ראָזע איז אַלט געוואָרען דרייצעהן יאָהר און איז שוין געגאַנגען אין פּאַנסיאָן, איז זי געוואָהר געוואָרען, וואָס בעטייט אָט דער דאָזיגער אייזערנער באַלקאָן און פאַר וואָס קוקט אַהין די מוטער מיט אַזאַ פייער. וויפיעל שרעקליכע זאַכען האָט ראָזע זיך דעמאָלט אָנגעהערט פון דער מוטער! פון וויפיעל שלעכטיגקייט, פערדאָרבענהייט און אומדאַנקבאַרקייט איז זי געוואָהר געוואָרען צו דרייצעהן יאָהר!

— מאַמעניו! טייערע מאַמע! קוק נאָר ניט אַהין!...

און אַליין פלעגט זי זיך פער'גנב'ענען און האַפּען אַ קוק אַרויף, אויפ'ן באַלקאָן, און לאַנג־לאַנג קוקען אויף דער גראָבער מאַדאַם פרידמאַן, ווי אַזוי זי וואַרפט זיך אַריין אין דער קאַרעטע אַריין און פליהט־אַרום צווישען די קלייטען און ברענגט צו פיהרען אַהיים פּעק מיט סחורה, מיט עסענוואַרג, און ווי אַזוי געסט פאָהרען־צו און פאָהרען־אָפּ — און זיי, די פוהרמאַנס, קוקען גיט אָן כמעט די ליכטיגע שיין, קיינער פאָהרט צו זיי ניט, און זיי קענען זיך מיט קיינעם ניט, און אין שטוב פיהרט מען זיך ווי ביי דעם ערגסטען קבצן: דער פאָטער טיילט אַליין אַרויס אין מאַרק אַריין, און נעמט־אָפּ חשבון ביי דער אידינע פון פלייש, פון זאַלץ און פון ציבעלעס, און אַמאָל צעבייזערט ער זיך אַזוי אויף דער מוטער, אַז זי פאַלט אַריין אין בעט אַריין און בעוואַשט זיך מיט טרערען.

— דו פאַרגעסט זיך? — שרייט אויף איהר דער פאָטער. — דו ווילסט מיך בדלות שטעלען, איך זאָל דאַרפען געהן איבער די הייזער איבער דיר, דו אויסברענגעריין? אַלע טאָג אַ האַלב פונט ליכט? ווער פאַרמאָגט דאָס אַלע טאָג צוויי פונט פלייש? גענוג איין מאָל אין טאָג עסען פלייש ביי אָט אַזאַ יקרות! עס איז נאָך קאַרג, וואָס די קעכין באַ'גנב'עט מיך אַלע טאָג, אַלע שעה, אַלע מינוט, אַלע רגע, און מע צעטראָגט מיר דיביינער פון אַלע זייטען? מע ראַבעוועט, מע גזל'ט, מע רייסט פון די הענט, און קיינער זאָגט ניט אַ וואָרט!...

די מוטער ליגט מיט'ן פּנים אין קישען, און די טאָכטער זיצט נאָהענט נעבען איהר און ציטערט, ווי אַ שעפּעלע. זי האָט מורא אויפהויבען די אויגען, און איז זיך מחיה, וואָס „ער" איז שוין אנשוויגען געוואָרען. דער פאָטער הייסט ביי די דאָזיגע צוויי פרויען „ער"; קיין אנדער נאָמען האָט ער ביי זיי ניט.

— שטעה אויף, מאַמע, „ער" איז שוין אנשוויגען געוואָרען און ליגט שוין אויף דער סיראַטענער סאָפע...

טייבעלע שטעהט אויף מיט רויטע אויגען, און צווישען דער מוטער מיט דער טאָכטער פערבינדט זיך אַ לאַנגער שמועס, נאָר שטיל, קוים וואָס מע הערט. פון אלץ, פון אלץ ווערד דאָ איבער־גערעדט: ווי אזוי זי, טייבעלע, איז אמאָל געווען גליקליך. ווי אזוי זיי זענען אמאָל געווען רייך. אמת, זיי זענען אצינד אויך ניט אָרעם; עס קאָן זיין, אז זיי זענען אצינד רייכער ווי אמאָל, נאָר זי ווייסט עס ניט. דאָס ווייסט „ער"... „ער" האַלט דאָס געלד אין קאסטען, אין דעם אייזערנעם קאסטען. דאָרט ליגען אַ סך פּאַפּיערען, וועכסלען, דאָקומענטען, באַנקאָווע בילעטען, משכונות, געלד, און נאָר „ער" אליין געהט צום קאסטען. „ער" האַלט ביי זיך די שליסעלעך, און זי האָט מורא צו זיי זיך צוצו־ריהרען. זי וויל איהם ניט פרעגען: זי איז געהרען, אז „ער" טשעפּעט זי ניט. און אלץ איבער זיי, איבער אָט די מערדער, וואָס אויפ'ן אייזערנעם באַלקאָן!...

— וואָס איז דאָרט ביי אייך פאַר סודות? — שרייט פוהר־מאַן, ליגענדיג אויף דער סיראַטענער סאָפע.

פוהרמאַן ציטערט פאַר אַ שאָרך... ער האָט מורא פאַר גנבים, פאַר גזלנים, מע זאָל איהם חלילה ניט בעפאַלען. ער פערלאָזט זיך אויף קיינעם ניט. אליין פערמאַכט ער אלע נאַכט די רויטע לאָדען, פערשליסט די טיר און חאַפּט זיך אויף עטליכע מאָל אין דער נאַכט און טאַפּט דעם אייזערנעם קאסטען, די שליסעל. אויף יעדען בעזונדער קוקט ער מיט מורא, מיט חשד. יעדער איז איהם עפּים ווי פערדעכטיג. אפילו דאָס ווייב, דאָס קינד וואַרפען אויך

אויף איהם אָן אַ מרה־שחורה, בעת זיי זיצען אין שלאָפצימער און שושקען זיך שטילערהייד... ווער ווייסט? אפשר רעדען זיי זיך עפּיס אָן צווישען זיך? אפשר פּערטראַכטען זיי אַ שלעכטע מחשבה קעגען איהם?...

— ראָזעלע! ראָזעלע! קום נאָר אהער, ראָזעלע!

מיט אראָפּגעלאָזטע אויגען, אַ בלאַסע, אַ דערשראָקענע, געהט זי צו צום פאָטער.

— קום אהער! קום אהער נעהענטער! קוק נאָר אָן אַ ביסעל, ווי זי האָט עס מורא... איך וועל דיך ניט אויפעסען! איך בין ניט קיין דאָס!... זאָג נאָר, טאַכטער, וואָס איז דאָרטען געווען ביי אייך פאַר אַ דאָס? וואָס האָט דיר די מאַמע עפּיס געזאָגט אזעלכס? זאָג נאָר דעם דאָס... דעם אמת! זאָג אויס, האָב קיין מורא ניט פאַר דאָס!...

נאָר אמאָל, זעהר זעלטען, טרעפט זיך ביי איהם אויך אַ גוטע שעה. ער ווערד עפּיס ווי לעבעדיגער, מונטערער און ווייכער. ער קוקט דעם ווייב אין די אויגען אריין, ווי איינער, וואָס פיהלט זיך, אַז ער איז שולדיג. ער מאַכט מיט איהר אַ רעד וועגען דער טאָכטער, וועגען זייער איינציגער טאָכטער:

— הערסט, טייבעלע, דאָס... איך מיין אקעגען דעם... ראָזעלע איז שוין, קיין עין־הרע, אַ דאָס... אַ פיין מיידעל. מע וואָלט שוין באַדאַרפט אַ טראַכט טהון מכח אַ דאָס... דאַנקען גאָט, אַ ביסעל דאָס איז פאַרהאַן... גישט קיין סך — אזוי, קיין מעשה ניט (ער טהוט זיך אַ טאַפּ אין קעשענע ביי די שליסעלעך)... פאַרשטעהט זיך, אויב מע וועט אונז אָפּגעבען אַלע דאָס... אויב עס וועט ניט זיין חלילה קיין אָנזעצען ביי היינטיגע דאָס... פון ראָזעלע'ס וועגען האָב איך אָפּגעלעגט באַזונדער אַ ביסעל דאָס (ער קוקט זיך ארום אויף אַלע זייטען)... זאָלסט איהר נאָר ניט זאָגען, טייבעלע! אַ קינד, וואָס טויג דאָס איהר צו וויסען? אַז עס וועט קומען די דאָס... די צייט, וועט זי אַליין וויסען...

טייבעלע פּערגעסט זיך: זי מיינט, אַז דאָס איז אַמאָליגע יאָהרען, בעת זי האָט געקאָנט אַ געשריי טהון אויף מאיר'ען, אַזוי אַז ער זאָל צובייסען די צונג. זי שטעלט־אָן איהרע שוואַרצע אויגען אויף איהר מאַן און הויבט־אָן צו טענה'ן פאַר איהר קינד:

— איך פאַרשטעה ניט, וואָס איז דאָ פאַרהאַן מורא צו האָבען פאַר איין איינגען קינד? ובפרט...

— שאַ־שאַ! — הויבט אויף איהר אָן מאיר צו שרייען, מאַכענדיג מיט די הענד. — זעה נאָר, ווי מע האָט איהר דאָ אָנגעריהרט דעם דאָס... דעם האָנאָר! איך זאָל דיך וועלען פאָלגען, וואָלטען מיר שוין לאַנג באַראַפּט געהן אין די דאָס... אין די הייזער! דו קעהרסט מיינען, אַז ביי מיר איז פולע קאַסטענס מיט דאָס?...

די מאַדאַם פּוהרמאַן געהט־אַוועק פונ'ם מאַן מיט אַ ביטער האַרץ, — און עס געהען ווייטער פינסטערע, וויסטע, טרויעריגע טעג, לאַנג־לאַנג, אָהן אַ סוף, אָהן איין עק! די מוטער זוכט איהר טרייסט ביי איהר קינד, ביי איהר איינציגער טאָכטער, ביי איהר טייערער געטרייער ראָזעטשקע, און איהר טייערע געטרייע ראָזעטשקע זוכט איהר טרייסט אין אַ בויגעלע פּאָסט־פּאַפּיער, וועלכס איז בעשריבען געדיכט פון אַלע פיער זייטען, מיט אַ סך פּאַסקעלעך און מיט אַ סך פּינטעלעך. אין דעם דאָזיגען בויגעלע פּאָסט־פּאַפּיער, וועלכס ראָזע טראָגט ביי זיך אויפ'ן האַרצען און לייענט דאָס נאָר ביינאַכט, ביי אַ צוויִיגראָשענדיג ליכטעל, בעת די גאַנצע שטוב שלאָפט שוין לאַנג, שטעהט געשריבען דאָס דאָזיגע:

„מיין נשמה, מיין לעבען, מיין מלאך — ראָזע!... דאָס ליעבסטע וואָרט, דער גרעסטער טיטעל וועט זיין נאָר אַ בעלעדיגונג פאַר מיין ליעבע צו דיר. מיין טייער לעבען! אַך, פאַר וואָס בין איך אַזוי געשטראָפט, אַז איך מוז מיט דיר רעדען אויף פּאַפּיער? וואָס האָבען מיר אַזעלכס פּערזינדיגט? מיר דאַכט, אַז אין די דריי יאָהר, וואָס אונזערע הערצער זענען צונויפגעקניפּט געוואָרען מיט דער זיסער אייביגער ליעבע, האָבען מיר אויסער שמערצען

קיין גוטע שעה נישט פערזוכט? נאָר, דאַנקען גאָט, איך קאָן דיך פערזיכערען, אז דאָס איז שוין דאָס לעצטע יאָהר, דער לעצטער חודש, די לעצטע וואָך, דו הערסט? — די לעצטע וואָך פון אונזער ארעסט! נישט מעהר ווי אין פינף טעג ארום ענדיגט זיך ביי מיר דער עקזאמען, און איך פאָהר... ניין! איך פליה צו מיין טייערער, טייערער, טייערער ראָזע אויף תמיד, אויף אייביג-אייביג, מיין ראָזע, מיין שמעקענדיגע, מיין בליהענדיגע ראָזע, מיין אייביגער און מיין איינציגער פריינד אויף דער גאַנצער וועלט!...

„פון מיר דיין פריינד, דיין ברודער און דיין אויסלייזער,
וואָס ערוואַרטעט שוין די מינוט די רגע צו זעהען דיך,
וואָס קושט די ערד וואו דיין פוס טרעט,
וואָס לעבט איינגאַנצען נאָר צוליעב דיר,
וואָס טראָגט דיין פאָרטרעט ביי זיך אויפ'ן הארצען,
וואָס בעט גאָט פאר דיר שטענדיג,
וואָס בוקט זיך דיר פון וויטען,
„באָריס פריידמאַן".

דאָס צעהנטע קאַפּיטעל.

וואו עס ווערד בעשריבען, ווי אזוי א אידישער פּרינץ, פון וועלכען עס דאַרף אַרוים א פּראָפעסאָר, אדער, לכל הפחות, א דאָקטאָר, גיט־אַפּ גלענצענד דעם עקזאמען און פאַהרט טאַנצענדיג און זינגענדיג אַהיים.

אונזער העלד, באָריס פרידמאַן, געהט־אום מיט ברייטע שפּאַן איבער'ן צימער, און רייבענדיג זיך דעם שטערן, חאַפּט ער זיך א סך מאָל צום ביכעל און לעגט דאָס ווידער אַוועק, אזוי לאַנג, ביז ער טהוט א שמיץ די ביכער אָן דער ערד און חאַפּט א בויגעלע פּאָסט־פּאַפּיער און שרייבט־אָן איינע פון די דאָזיגע בריעף, וואָס מיר האָבען שוין געהאַט די מעגליכקייט פאָרצושטעלען פאַר אונזערע לעזער אין דעם פאָריגען קאַפּיטעל. ער טראָגט אליין אָפּ דאָס בריוועל אויף דער פּאָסט, און געהט פון דאָרטען גלייך אין טהעאַטער אריין. אויף מאָרגען שטעהט ער אויף מיט א קאָפּוועהטיג און קאָן נישט געהן אין גימנאַזיע צום עקזאַמען. נאָכדעם קומט צו איהם דער רעפּעטיטאָר און זאָגט איהם מוסר און ד'ערמאַנט איהם, אז ער קאָן בלייבען אויפ'ן צווייטען יאָהר אין לעצטען קלאַס, און דער פאָטער וועט זיין דערפאַר שטאַרק ברוגז. אונזער העלד וויינט אזוי לאַנג, ביז ער פאַלט־ארויף דעם לעהרער אויפ'ן האַלז און דערצעהלט איהם מיט טרערען פון זיין ליעבע, פון זיין ראָזע, פון זיין טייערער, טייערער ראָזע! דער לעהרער איז אויך נישט מעהר ווי א יונגער מענש מיט א ווייך וואַרעם האַרץ, קוקט ער אויפ'ן שילער און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ און פינטעלט מיט די

אויגען. ער דערמאָנט זיך אצינד, ווי אזוי ער האָט איין אמאָל געהאַט א שען מיידעל מיט א זיס קול און מיט ברענענדיגע אויגען. ווי אזוי ער האָט אָהן איהר ניט געקאָנט לעבען. ווי אזוי זי האָט געקוקט אויף איהם און האָט צו איהם געזאָגט: „אך! דיינע האָר! דיינע האָר!"... פערשטעהט זיך, אז ביינעלמאַן (אזוי הייסט דער לעהרער) איז אין זיין ליעבע נישט גליקליך געוועזען און האָט שוין לאַנג פערגעסען דאָס שענע מיידעל מיט די פייערינע אויגען. דאָך איז ביי איהם אין הארצען געבליבען א פונק, וואָס צאַנקט נאָך ערגיץ טיעף־טיעף אין דער נשמה, און א קליין ווינטעלע קאָן דאָס נאָך אמאָל צעבלאָזען, עס זאָל דערפון ווערען א פייערעל. ביינעלמאַן פערשטעהט דעם שילער: נאָר וויל ביינעלמאַן איז שוין ניט קיין יונגעל און האָט שוין אויף זיין לעבען ניט איין מאָל זיך געלעגט שלאָפען א הונגעריגער, דעריבער פרעגט ער דעם שילער א קלאָץ־קשיא:

— יאָ, באָרים, אַלץ איז רעכט! וואָס זשע וועט אָבער זיין דער תכלית? דו דאַרפסט דאָך אָפּגעבען דעם עקזאַמען! מע וועט דאָך דיך אַרויסטרייבען פון גימנאַזיע! דיין פאָטער וועט דיך אויף דער שוועל צו זיך ניט אַרויפלאָזען. ער וויל דיך זעהען נאָר א פּראָפעסאָר, אָדער, לכל הפּחות, א דאָקטאָר... דו קאָסט איהם שוין אָפּ אזוי פיעל געלד! דו דאַרפסט...

באָרים פערשטעלט איהם דאָס מויל מיט דער האַנד און לאָזט איהם גאָר ניט רעדען ווייטער. וואָס מיר געלד? וואָס מיר פּראָפעסאָר? ראָזע, ראָזע איז מיין פּראָפעסאָר!...

— יאָ, ביזט טאַקי נערעכט: ראָזע איז דיין פּראָפעסאָר. וואָס וועסט דו אָבער טהון, אז דו וועסט שוין מיט איהר אנטלויפען און חתונה האָבען? וואו וועסט דו נעמען מיטלען צום לעבען? עסען, טרינקען?...

— ביינעלמאַן! וואָס רעדט איהר? ווי קומט דאָס גאָר צו אייך, אז איהר זאָלט גאָר אזעלכס פרעגען? און מיינע הענט? און האַלץ האַקען? און ערד גראָבען? און זעקלעך טראָגען?...

ביינגעלמאַן שאָקעלט מיט'ן קאָפּ, קוקענדיג אויפ'ן זייגער, און מיט אַ ביטער שמייכעלע געהט ער אַוועק צו זיינע איבעריגע שי־לער. און באָריס, דער קינפטיגער האַלצהאַקער, ערדגראַבער און זעקעלטרעגער, עסט דערוויל אַ שענעם אָנבייסען, פערטרינקט מיט אַ גוט גלאָז ווין און פערדרויכערט אַ טייערען ציגאַר. דער זע־קעלטרעגער געהט זיך דורך אַ ביסעל אין מאַרק, צווישען די קליי־טען, וואו די קרעמער פרעהען זיך, אַז זיי דערזעהען איהם פון וויטען, און ברענגט אהיים אַ נייע פּאָר הענטשקעס, צוויי פלעשע־לעך פּאַרפיומען, גליצערין־זייף, אַ שפּאָגעל־נייעם שניפּס, וואָס פערשפּיליעט זיך פון ביידע זייטען, אַ האַלב טוץ ניי־מאָדישע העמ־דער, אַ גוטען טשעמאָדאַן, אַ פּאָר מעשענע לייכטער מיט אַ טוץ מעסער און גאָפּלען, מיט נאָך אַ סך זאַכען, וואָס ער דאַרף זיי אויף כפּרות האָבען; נאָר דאָס איז שוין ביי איהם אַזאַ חולאת, אַזאַ שלאָפּקייט פון שטענדיג — אויסגעבען געלד און קויפען אַלץ, וואָס דאָס אויג דערזעהט.

די טעג פונ'ם עקזאַמען האָבען זיך שוין געענדיגט, און אָט איז שוין דער לעצטער טאָג אין גימנאַזיע — דער אַקט. אָט פליהט מיט רויטע פערפלאַמטע באַקען גאָלדענשטאַדט אהיים מיט דער ערשטער „נאַגראַדע" אונטער'ן אָרעם. ער וועט קומען אהיים ווי אַ העלד, וואָס האָט איינגענומען די מלחמה און פאָהרט אַצינד מיט טריאומף, און אַלע מענשען, אַלע בוימער, אַלע ווינקעלעך שרייען איהם „הורראַ!"

אַ בלאַסער, אַ געלער פאַר כעס, פאַר קנאה, שטעהט זיל־בערשטאַדט אָן אַ זייט און איז גרייט צערייסען די לעהרערס דער־פאַר, וואָס גאָלדענשטאַדטען האָט מען געשענקט די ערשטע „נאַ־גראַדע", און איהם, זילבערשטאַדטען, וואָס האָט אַ גאַנץ יאָהר אַזוי ערנסט, אַזוי געטריי געהאָרעוועט, — האָט מען געגעבען אַ פייג, ניט קיין „נאַגראַדע"...

אַ טויטער שטעהט אייזענשטאַדט אין אַ ווינקעלע — ער, אייזענשטאַדט, האָט ניט אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען! ווי אַזוי

וועט ער קומען אהיים צום אָרעמען פאָטער, צום שניידער, וועלכער האָט פון זיך די קליי געצויגען און זיך אויסגעבראַכט אויפ׳ן זוהן? די מאַשינע פערזעצט, געהאָרעוועט ביז איין אויג איז איהם אויסגערונען — און צום סוף!...

און אונזער פרינץ, באַרים פרידמאַן, דרעהט זיך אויך דאָ ארום אינ׳ם מייערען גאַרניטור, אויסגעזייפט, אויסגעשמירט מיט שמעקענדיגע טראָפּענס און פערקעמט ווי א מיידעלע, מיט א ווייטען שרונט איבער׳ן גאַנצען קאָפּ. ער ווייסט, אז אין זיין בילעט שטעהט: увольняется, נאָר ער דרעהט זיך דאָ ארום א פערטראַכטער, א וואַזשנער, גלייך ווי ער איז ארייננעגאַנגען אהער פון דער גאַס א קוק געבען, וואָס טהוט זיך דאָ. און דאָרטען, אין ווינקעל, שטעהט אייזענשטאַדט, דער בידנע אייזענשטאַדט מיט די גרויסע אויגען, אויף איין אָרט, פּונקט ווי א פערגליווערטער.

פון דעסטוועגען, זאָרגט ניט: באָרים פרידמאַן פאָהרט אהיים מיט א גאַנצער קאָמפּאַניע חברים, וועלכע ער פיהרט צו זיך אויף זיינע הוצאות. א פריילעכער וועג! זומער. די פעלדער זענען גרין. די זון באַקט. די שטיינער פונ׳ם שאָסיי גליהען, און די פערד טראָגען דעם עקיפּאַזש כמעט אין דער לופטען. איין ווערסט נאָכ׳ן אַנדערען פליהען פאַרביי די אויגען, און „חברה״ עפענען אויף די געמבעס און מע זינגט צוזאַמען, אַלע מאָל איין אַנדער ליעדעל. שטאַרקער פון אַלע שרייט גאָלדענשטאַדט. אין דעם דאָזיגען יונגען מענשען זינגט די ערשטע „נאַגראַדע״. איהם ציהט נאָך זילבערשטאַדט מיט א שרעקליכען באַס, וואָס בייזערט זיך אויף דער וועלט פאַר דעם אומרעכט, וואָס עקזיסטירט נאָך אויף דער ערד. נאָר איין אייזענשטאַדט זיצט איינגעהויקערט און טראַכט וועגען זיין אָרעמען פאָטער, דעם שניידער, וואָס האָט גע׳פּטר׳ט איין אויג איבער׳ן זוהן... נאָר פרידמאַן, גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט לאָזען איהם לאַנג נישט טראַכטען: זיי שטורכען איהם אונטער פון אַלע זייטען, ער זאָל אויך זינגען מיט זיי.

און אייזענשטאַדט עפּענט־אויף דאָס מויל, פּערקרימט זיך אַזוי זויער און לאָזט אַרויס אַזאַ משונה־נאַריש קול, אַז חברה ווערען שיער ניט צעזעצט פאַר געלעכטער.

אין יעדער קרעטשמע שטעלט מען זיך אָפּ. מע נעמט צו קאַפּעלעך. מען דאַרף בעווייזען, אַז מען איז שוין „גרויסע"... מע פאַלט פון די פיס. מע לאַכט פון אייזענשטאַדטען. אייזענשטאַדט אַליין לאַכט שוין אויך — און מע פאָהרט ווייטער.

אויפ'ן צווייטען טאָג קומט מען אַהיים, צו פרידמאַנען. פיער יונגאַטשעס שפּרינגען־אַרויס פונ'ם וואָגען, און דער העכערער פון אַלע, מיט לאַנגע בלאָנדע האָר, מיט רויטע בעקלעך, עלעגאַנט געקליידט, מיט אַ רייזעטאַש איבער די פּלייצעס, מיט אַ גילדענער פּענע, פליהט דער ערשטער אויפ'ן באַלקאָן, אויפ'ן בעקאַנטען אייזערנעם באַלקאָן, און פאַלט־אַרויף דעם פאָטער און דער מוטער אויפ'ן האַלז, און מע קושט זיך איין מאָל, און צוויי מאָל, און דריי מאָל, און נאָך אַ מאָל, און ווידער אַ מאָל. מאָטעל און מלכה ווייסען שוין גאַנץ גוט פונ'ם אומגליק, וואָס זייער זוהן האָט געטראָפען: ווי אַזוי מע האָט איהם נעבאַך אויפ'ן עקזאַמען געמוטשעט, ווי אַזוי איינער פון די לעהרערס האָט איהם נעבאַך אומזיסט־אומנישט „געשניטען". דערפון האָט זיי שוין באַריס לאַנג געשריבען, און דער לעהרער, בייגעלמאַן, האָט אויך געשריבען, אַז די מעשה איז לויטער אמת...

— אָט זענען מיינע חברים: גאָלדענשטאַדט, זילבערשטאַדט און אייזענשטאַדט, מיט וועלכע איך בין געקומען אַהער פּערברענגען די וואַקאַציע. איהר קאָנט זיי פרעגען; זיי ווייסען דעם אמת. אָט דער דאָזיגער אייזענשטאַדט האָט אויך דעם זעלבען אומגליק, וואָס איך. איאָ, אייזענשטאַדט? איך זאָג אמת, צי ניין?...

אייזענשטאַדט, וואָס איז דאָס ערשטע מאָל אין אַזאַ רייכער שטוב, שטעהט און פינטעלט מיט די אויגען.

— נו־נו, בּאָרים! מע גלויבט דיר, מע גלויבט דיר: — זאָגט איהם די מוטער, די מאַדאַם פרידמאַן, און חאַפּט איהם נאָך א מאָל ארום קושען.

— דו פאַרשטעהסט צי ניין? דו פאַרשטעהסט צי ניין?... — זאָגט דער הערר פרידמאַן ווי צו זיך אליין, קוקענדיג אויפ'ן זוהן און אויסרעכענענדיג אויפ'ן קאָפּ, וויפיעל קאָסט ער איהם שוין אין דער צייט פון די דאָזיגע אכט יאָהר, וואָס ער האָט איהם אומזיסט אָפּגעהאַלטען אין דער גימנאַזיע.

— מזל־טוב! איהר „קדיש" איז שוין געקומען!... — זאָגט טייבעלע פוהרמאַן צו זיך אליין, קוקענדיג פונ'ם פענסטער מיט די רויטע לאָדען ארויף, אויפ'ן באַלקאָן.

— טייערער, טייערער! — זאָגט צו זיך ראָזע פוהרמאַן, קוקענדיג פונ'ם אנדער'ן פענסטער אויף איהר טייערען בּאָרים פריד־מאַן, און קוועטשט זיך מיט ביידע הענד שטאַרק־שטאַרק צום הארצען, גלייך ווי „ער" איז שוין דאָ, אין איהרע אָרעמס.

דאָס עלפטע קאַפּיטעל.

ווי אזוי דער „סטודענט" באָרים פרידמאַן מיט זיינע דריי חברים פערברענגען נוצליך די צייט.

מיט וועמען קעהר זיך דאָס, אשטייגער, אָן, וואָס סע שטעהט אָנגעשריבען ביי באָרים פרידמאַן אויפ'ן ווייסען בויגען פּאַפּיער, וועלכען ער האָט געבראַכט אהיים פון דער גימנאַזיע? וועמענ'ס עסק איז דאָס? דער בויגען פּאַפּיער ליגט בעהאַלטען ביי דער מאַדאַם פרידמאַן אין אַ קאַמאָד, און זי רופט איהם „דער אַטעסטאַט", און איהר זוהן הייסט ביי איהר „דער סטודענט".

ווי צופריעדען, ווי גליקליך איז די מאַדאַם פרידמאַן מיט איהר זוהן, מיט'ן פרישען, געזונטען, שענעם סטודענט! זי האָט איהם אָפּגעגעבען בעזונדערע צוויי חדרים פון זיינטוועגען מיט זיינע חברים, וועלכע זענען דאָ גיך געוואָרען היימיש, חוץ איין איינזשטאַדט, וואָס קאָן נאָך אַלץ נישט פערגעסען דעם פאָטער, דעם בלינדען שניידער, און זיצט דעריבער בעזונדער אין אַ ווינקעלע, בלעטערט אַ בוך און וויל זיך גאָר ניט אריינמישען צו זיינע חברים, וואָס קלייבען זיך פאַהרען הינטער'ן שטאָדט אויף אַ גאַנצען טאָג שיפען זיך איבער'ן טייך. אַליק דער משרת פּאַקט אין טשעמאָדאַן אריין צידה לדרך: געבראָטענע קאַטשקעס, וואורשט, וויין, ניס, קאָנפעקטען. דער עקיפּאַזש שטעהט שוין ביי'ם באַלקאָן. עס געהען ארויס דריי יונגע לייט און זעצען זיך אין איהם

אריין אַליק זעצט זיך אַקעגען. דער קוטשער טהוט אַ שמייס די פערד — און חברה סטודענטען פאָהרען אוועק. די מאַדאַם פרידמאַן זאָגט:

— אַ גאַנץ יאָהר האָרעווען נעבאַך די סטודענטען, ווי די פערד, דאַרפען זיי זיך אַצינד אָפּרוהען. יעדער מענטש דאַרף האָבען רוה, ובפרט נאָך אַ יונגער מענטש, אַ סטודענט!...

אפנים, זי איז צופריעדען דערמיט, וואָס זי קאָן זיך אַליין אָפּנאַרען. זי געהט־אריין אין שטוב און דערזעהט דאָרט זיצען אייזענשטאַדטען איבער אַ בוך.

— וואָס איז דאָס? פאַר וואָס זענט איהר אויך ניט געפאָהרען מיט די סטודענטען? זיי האָבען אייך פאַרגעסען מיטנעמען? מיין באָרים האָט מיר דערצעהלט, אַז איהר האָט אויך געהאַט דעם זעלבען אומגליק — איהר זענט נישט אַריבער... מסתמא האָט צו אייך אויך דער לעהרער זיך געטשעפּעט אומזיסט?...

— ניין, ניט דערפאַר! — ענטפערט איהר אייזענשטאַדט בתמימות. — ניט איבער'ן לעהרער; איך בין אַליין שולדיג. קיינער איז דערין ניט שולדיג, נאָר איך אַליין!...

און אייזענשטאַדט דערצעהלט איהר אַ גאַנצע געשיכטע, אַ טרויעריגע געשיכטע, ווי אַזוי ער האָט געמוזט אונטערהאַלטען איין אָרעמע שוועסטער מיט אַ גאַנצער פאַמיליע, וואָס שטאַרבט פון הונגער, און אויסהאַלטען אַ קלענערען ברודער אין גימנאַזיע, צוליעב וועלכע ער האָט געמוזט געבען שטונדען, צעהן שטונדען אַ טאָג, אַזוי, אַז עס איז איהם כמעט קיין צייט ניט געבליבען צו לערנען. פון דעסטוועגען וואָלט ער בעדאַרפט צום עקזאַמען אַ ביסעל צוהאָרעווען, אַ ביסעל איבער'ן כח, אַ ביסעל ווינציגער שלאָפען... האָט ער אָבער אַזוי ניט געטהאָן און האָט דעם עקזאַמען ניט אויסגעהאַלטען. עס אַהרט איהם שוין ניט אַזוי פאַר זיך, ווי פאַר זיין אָרעמען פאָטער, דעם בלינדען שניידער, וואָס האָט צוליעב איהם די מאַשינע פערזעצט...

די מאַדאַם פרידמאַן האָט־אויס די דאָזיגע טרויעריגע גע־שיכטע מיט רחמנות, און אין קאָפּ פליהט איהר דורך אַזאַ מחשבה: „וואָס וואָלט זי געטהאָן, ווען איהר באָריס זאָל זיין ביי דער לאַגע פונ׳ם דאָזיגען אָרעמען אייזענשטאַדט?“... און זי דאַנקט און לויבט גאָט, וואָס ער האָט זי געבענשט מיט אַזאַ רייכ־טום, און וואָס איהר באָריס האָט נישט די דאגות מיט די שמער־צען, וואָס אייזענשטאַדט האָט.

איהר באָריס האָט טאַקי באמת ניט אַזעלכע דאגות מיט אַזעלכע שמערצען, ווי אייזענשטאַדט האָט. איהר באָריס זיצט אַצינד מיט זיינע חברים — גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט — אויף דעם שיף, וועלכס דאָס וואַסער טראָגט אַלץ ווייטער און וויי־טער, און לאַכט, און זינגט, און עסט, און טרינקט. נאָר אַזוי ווי קיין צופריעדענער מענש איז נאָר אויף דער ערד ניטאָ, דעריבער איז קיין וואונדער ניט, וואָס אַט דער גליקליכער פּרינץ, אויף וועל־כען עס האָרעווען אַ סך הענד, אַ סך פיס, אַ סך פּלייצעס, אַ סך קעפּ, — אַט דער געבאַלעוועטער באָריס פרידמאַן איז אויך ניט צופריעדען מיט זיין דאָליע: איהם געהט אויך אָפּ אַ סך צום אמת׳ען גליק; איהם געהט אָפּ אַט דאָ, ביי דער זייט, אויפ׳ן שיפעל, דאָס קליינע שוואַרצע מיידעל פון דער ווייסער שטוב מיט די רויטע לאָדען...

ליגענדיג אויפ׳ן גראָז אויסגעצויגען מיט׳ן פּנים אַרויף, דער־צעהלט באָריס פרידמאַן זיינע חברים די גאַנצע געשיכטע פון זיין ליעבע. די געשיכטע איז אַ קורצע, נאָר זעהר אַ ריהרענדע, פון וועלכער יעדער יונגער מענש מיט אַ ווייך וואַרעם הארץ קאָן זיך אַראָפּנעמען אַ מוסר...

„ער“ איז אַלט געווען זעכצעהן יאָהר און האָט געלערענט אין פיערטען קלאַס, און „זי“ איז אַלט געווען פיערצעהן יאָהר און האָט געענדיגט דעם פּאַנסיאָן. ער איז געווען אין אַ מונדיר מיט גיל־דערנע קנעפּ, און זי האָט געהאַט אַ פּאָר שוואַרצע פיערעגע אויי־גען מיט געטליכע געקרייזעלטע האָר. ער איז געגאַנגען אין שטאָדט־

גאָרטען מיט זיין מוטער שפּאַציערען, און זי איז געגאַנגען מיט איהר מוטער אויך אין שטאָדט־גאָרטען שפּאַציערען. זייערע אויגען האָבען זיך בעגעגענט, און פון דעמאָלט אָן האָט זי אריינגעוואָרפען א פונק אין זיין הארצען. דער פונק האָט זיך מיט דער צייט צעברענט און איז געוואָרען א שרעקליך פייער, א פלאַם־פייער אין זיין הארצען... וויפיעל נעכט האָט ער פערבראַכט, וואַכענדיג און טראַכטענדיג, ווי אזוי קומט מען צו איהר? צום אומגליק, שטעהט זי איין ביי אזעלכע עלטערען, צו וועלכע ער טאָר זיך ניט ווייזען פאַר די אויגען. ביז גאָט האָט איהם געהאָלפען, אין א יאָהר ארום האָט ער שוין געהאַט די געלעגענהייט צו זעהען זי, רעדען מיט איהר, האַלטען איהר טייער הענטעל אין זיין האַנד. זי האָט דאָ א קרובה, א גרושה, א יונגע, נאָר זעהר א מיאוסע, וואָס האָט מיטלייד מיט אומגליקליכע ליעבענדע, מחמת זיי אליין האָט אמאָל ליעב געהאַט און פערשטעהט דאָס וואָרט „ליעבע"... „געלויבט און געבענשט זאָל זיין די דאָזיגע גרושה: זי האָט אונז צונויפגעפיהרט, זי האָט אונז אָנגעוויזען, וואו דאָס גליק געפינט זיך. אויף איהר אדרעס שרייבען מיר זיך דורך שוין כמעט דריי יאָהר און אויף איהרע אויגען האָבען מיר זיך געגעבען די הענט און געשוואוירען ביי גאָט, ביי'ם הימעל, אז מיר זאָלען זיך פארבינדען אויף אייביג און קיינמאָל ניט צעשיידען!"...

די דאָזיגע ליעבע־געשיכטע הארמאָנירט זעהר אין דער דאָזיגער מינוט מיט דער שענער זומערדיגער נאַטור, און אונזערע יונגע לייט, וואָס ליגען דאָ אויסגעצויגען אויפ'ן גרינעם גראָז, ווייזט זיך אויס, אז אלץ ארום און ארום זאָגט: „אמת! אמת! אמת!" — אי די גרינע ביימער, אויף וועלכע עס פליהט דורך א גרינג ווינטעלע און מאַכט אויף א מינוט א רעש צווישען די בלעטער, אי די פייגעלעך, וואָס זינגען און טאַנצען אומרוהיג דאָ און דאָרטען, אי דאָס שמעקענדיגע גראָז, וואָס לעגט זיך אונטער די פיס מיט גרויס הכנעה, אי דאָס וואַסער, וואָס פליעסקעט און הודעט, אי די צעריסענע ווייסע שטיקער וואָלקענס, וואָס שווימען־

אום אויפ׳ן בלויען הימעל און האָבען אַ פּנים אין דער דאָזיגער שטילער זומער־צייט ווי שטיקער וואַטע, וועלכע מע צעלאָזט און מע צעבלאָזט, — אַלץ, אַלץ רעדט אין איין קול: „אמת! אמת! אמת!"... און די ווארעמע הערצער פון די יונגע לייט ווערען נאָך מעהר דערוואַרעמט פון דער שענער ליעבע־געשיכטע, וואָס זייער חבר האָט זיי אָט ערשט דערצעהלט. זיי האַפּען זיך אויף ביידע מיט אַ מאָל און ווענדען זיך צו באָריסען מיט דער דאָזיגער פראַגע:

— נו, באָריס, און דו וועסט האַלטען וואָרט?...

באָריס געפינט זיך שטאַרק בעלעדיגט פון אַזאַ פראַגע. ער ענטפערט זיי מיט גדלות:

— באָריס פרידמאַן וועט האַלטען וואָרט! וואָס באָריס פריד־מאַן זאָגט, איז הייליג!... נאָר, ברידער, עס איז דאָ דערין אַזוי פיעל שטעהרונגען, אַזוי פיעל בערג און טאָלען, פייערען און וואַ־סערען!...

— דהיינו?

— דהיינו, דהיינו... ערשטענס, איז איהר פאָטער אַ פּראָ־צענטניק, אַ דעספּאָט, אַ טיראַן, וואָס וועט זי פריהער אַ לעבעדי־גע אין דער ערד אַריינלעגען, איידער אָפּגעבען זי מיר. צוויי־טענס, זענען מיינע עלטערען מיט איהרע עלטערען צעריסען, אויף מעסערשטעך. דריטענס, וועט מיין מוטער שטאַרבען אויפ׳ן אָרט, אַז זי וועט נאָר דערהערען דעם נאָמען פון מיין כלה. און, פיער־טענס, ווייס איך ניט, ווי אַרום און ווי אַזוי קאָן איך זי אַרויסרייסען פון דאָרטען, פון די דאָזיגע מערדער?...

די חברים האָבען זיך אַ ביסעל פערטראַכט. אין עטליכע מינוט אַרום האָט זיך גאָלדענשטאַדט אָנגערופען:

— נו, ברודער, מיר וועלען זיך איין עצה געבען!

— מיר וועלען דיר העלפען! — האָט זיך אָנגערופען זיל־בערשטאַדט מיט זיין באַסאָווע שטימע.

— מיר זענען דיינע!

— קאָנסט זיך אויף אונז פאַרלאָזען!
— ווי אויף אייגענע ברידער!
— אין פייער און אין וואַסער!
— אפילו אונטער דער ערד!
— אפילו צום רוח אַליין!
— לאָמיר נעמען צו ביסלעך וויין!
— לחיים, ברידער!
— פאַר אַלעמען׳ס געזונט!
— נידער מיט׳ן פאַנאַטיזמוס!
— אין דער ערד אריין אַלע דעספּאָטען!
— הוררא, באַרים!
— הוררא, ראָזע!
— הורררררא!!!...

אליק דער משרת האָט זיך נאָר־וואָס אָפּגעבאָדען אין טייך און געהט־צו צו די „סטודענטען" און קוקט אויף זיי פערוואונדערט, וואָס האָבען זיי דאָ פּלוצים אויפגעהויבען אזא הויכען „הוררא"? נאָר פאַר אליקען איז ניטאָ וואָס מורא צו האָבען: אליק האָט שוין ניט אזוי פיעל האָר אין קאָפּ, וויפיעל ברייוועלעך ער האָט איבערגעטראָגען פון באָריסען צו בערטע דער גרושה און פון בערטע דער גרושה צו באָריסען. דעריבער האָט מען ניט וואָס מורא צו האָבען און מע מעג רעדען וואָס מע וויל. און מע רעדט; מע זוכט זיך א וועג, מע גיט עצות, מע בויעט לופטשלעסער. דער זאָגט אזוי, דער אזוי, — נאָר ענדליך בעשטימט מען, אז מע דאַרף זיך זעהען מיט ראָזען ביי בערטע דער גרושה און דאָרט אָפּרעדען פינקטליך, אויף וואָסער אופן די ליעבענדע זאָלען קאָנען אנטלויפען פון דער דאָזיגער שטאָדט, און ערגיץ, אין א קליין שטעדטעל, א חופּה שטעלען. און וויל באָרים אליין קאָן דאָס דאָזיגע מיט ראָזען ניט איבעררעדען, מחמת יעדעס מאָל, ווען זיי זעהען זיך, סטייעט זיי קיין ווערטער ניט, און אחוץ „אַך!" און „אַך!" מיט פייעריגע קוקען און מיט הייסע ווערטער איז ביי זיי קיין מאַטע־

ריאַל נישטאָ צום שמועסן, דעריבער מוז מען דערצו האָבן אַ פּרעמדען. בלייבט מעהר נישט, ווי צו וואַרפען גורל, ווער פון די דריי זאָל זיין דער דיפּלאָמאַט צווישען באָריסען מיט ראָזען? פערשטעהט זיך, אַז דער גורל איז געפאַלען אויף אייזענשטאַדטען, מחמת גאָלדענשטאַדט איז אַ חוואַט נאָר אויף צו בעקומען ערש־טע „נאָגראַדעס" אין דער גימנאַזיע, און זילבערשטאַדט איז אַ צו הייסער יונג, און צו אזא זאַך דאַרף מען זיין אַ ביסעלע קיהלער, בעטראַכט, מיט ישוב־הדעת. קיין בעסערער פון אייזענשטאַדטען איז טאַקי נישטאָ. אייזענשטאַדט איז איין עהרליכער מאַן און אַ קאַלטע בריאה, אַ פלעגמאַטיקער...

דאָס צוועלפטע קאַפּיטעל.

בערטע די גרושה ווערד ביי ראַזע פּוהרמאַן א לעהרעריַן פון ליעבע.

שטעלט אייך פאָר א יונגע פרוי פון א יאָהר עטליכע און צוואַנציג, א נידעריגע און א גראָבליכע, מיט גרויסע שוואַרצע אויגען, מיט געדיכטע ברעמען, מיט א פּנים, אויף וועלכען עס זענען אָנגעזעצט אַלערליי פּרישטשיקלעך: רויטע, בלויע, גרינע, ווייסע, מיט א ביסעל א פּעררימעגער נאָז, מיט צוויי קליינע שוואַרצע וואָנסילעך אויף דער אויבערשטער גראָבער ליפּ, מיט א היבשער בראָדעווקע אויף דער לינקער באַק, אויף וועלכער עס וואַכסט און בליהט א בוטאָן פון זעקס אָדער זיעבען לאַנגע שוואַרצע האָר, מיט א קורצען האַלז, מיט שוואַרצע בעוואַכסענע הענד און מיט ווייסע פּערעלדיגע צייהן — און אָט האָט איהר „בערטע די גרושה".

בערטע די גרושה האָט א פּנים פון א מאַנספּערזאָן און א האַרץ פון א פרויענצימער, א גוט, ווייך, וואַרעם האַרץ מיט א רייכער פאַנטאַזיע פון א סך פראַנצויזישע ראָמאַנען. א גרושה איז זי געוואָרען נאָכדעם, ווי זי איז אַריינגעפאַלען צו א גראָבען מענשען אין די הענד, וואָס האָט אויסגענאַרט ביי איהר עטליכע טויזענד רובעל, אַוועקגעוואָרפען זי אויף דער דריטער וואָך נאָך דער חתונה און זיך אַזוי נידעריג, אַזוי אונמענשליך אויסגעלאַכט פון איהרע טרערען, פון איהר צעבראָכען האַרץ! וואָס האָט זי

געקאָנט טהון, אַ שוואַכע פרוי, איין עלענדע אָהן עלטערען? פערשטעהט זיך, ווען איהר פאָטער, שניאור שימשעלביין, זאָל אויפשטעהן אַצינד פון קבר און אַ קוק טהון אויף זיין איינציגער טאָכטער, אויף זיין בערטע, וואָלט ער זיך צוריק אַ לעבעדיגער בעגראָבען! שניאור שימשעלביין האָט ליעב געהאַט זיין בערטע און געהיט זי, ווי דאָס שוואַרצאַפּעל פון'ם אויג. שניאור שימשעלביין איז געוועזן איין אָרענטליכער מאַן און האָט זיין ברויט פערדיענט מיט זיינע הענד: ער איז געוועזן אַ גאָלדשמיעד און אַ יובעליר, וואָס האָט ביז'ן טוידט געהאָרעוועט טאָג און נאַכט און האָט איבערגעלאָזט זיין בערטען טאַקי גאָר אַ היבשען קאַפּיטאַל. אַז שניאור שימשעלביין האָט דערפיהלט, אַז עס איז שוין צייט צו שטאַרבען, איז ער געקומען צו מאיר פוהרמאַנען, וואָס איז געוועזן זיינער אַ קרוב, און האָט ביי איהם איינגעלעגט דאָס געלד אויף אַ צייט, ביז זיין בערטע וועט דאַרפען חתונה האָבען: שימשעלביין האָט געוואוסט, אַז פוהרמאַנ'ס אייזערנער קאַסטען איז גלייך ווי די באַנק. און כך הוה. אַז בערטע איז אין אַ צייט אַרום געקומען צום אָפּעקון, צו מאיר פוהרמאַן, און האָט איהם געזאָגט, אַז אין צוויי וואָכען אַרום האָט זי חתונה, און בעט איהם דעריבער צוגרייטען דאָס געלד, האָט איהר פוהרמאַן געענטפערט, אַז ער וויל פריהער אַליין זעהען זיך מיט איהר בעשערטען. ווי פערוואונדערט איז ער אָבער געוועזן, ווען צו זיין שטיבעל מיט די רויטע לאָדען איז צוגעפאָהרען אַ קאַרעטע, פון וועלכער עס איז אַרויסגעשפּרונגען אַ פראַנט מיט אַ צילינדערהוט, מיט ווייסע הענטשקעס און מיט אַ ווייסען שניפּס. דער פראַנט האָט זיך פאָרגעשטעלט: „אַרטהור פלעכטענטהאַל". דער דאָזיגער וויזיט האָט זיך געצויגען אַ פּאָר שעה, און אַז אַרטהור פלעכטענטהאַל האָט זיך אָפּגעזעגענט און איז אַוועקגעפאָהרען, האָט זיך פוהרמאַן געטאַפּט ביי די קעשענעס, געקוקט אויפ'ן אייזערנעם קאַסטען, געקוועטשט די שליסעלעך אין דער האַנד, געשיקט רופען בערטען און האָט איהר אַזוי געזאָגט:

— הער נאָר אוים, בערטע, דיין חתן איז אַ קעשענע־גנב און אַ שאַרלאַטאַן... מעהר האָב איך דיר ניט וואָס צו זאָגען.

פערשטעהט זיך, אַז בערטע האָט זיך געפונען אַזוי בעלעדיגט. אַז זי האָט דריי טעג מיט דריי נעכט געוויינט אָהן איין אויפהער. מאיר פוהרמאַן האָט אויסגעוויזען אין איהרע אויגען אַ „פערדאָר־בענער מערדער“, פונקט ווי עס ווערד בעשריבען אין די שענע ראָמאַנען, מיט וועלכע זי האָט זיך אָנגעלייענט ווי אַ פויק.

אַרטהור פלעכטענטהאַל האָט זי געטרייסט:

— אויף דעם דאָזיגען בעל־עגלה איז ניטאָ וואָס פּאַראיבעל צו האָבען. ער האָט אויף זיין לעבען נאָך ניט גערעדט מיט קיין „ציוויליזירטען“ מענטשען. ער איז אַ פּראָצענטניק און אַ דעם־פּאָט!...

בערטע האָט אַזוי לאַנג געוויינט איבער פוהרמאַנ׳ס קאָפּ, ביז ער האָט איינמאָל מיט כעס ארויסגעחאַפּט אַ פּאַק מיט אַסיג־נאַציעס פונ׳ם קאַסטען און האָט איהר אַ שמיץ געטהאָן אין פּנים אריין. די הענד האָבען איהם געציטערט בעת מעשה.

— נאַ! אָט האָסט דו דאָ פינף טויזענד רובעל! מעהר גיב איך דיר איצט ניט. לאָזען די איבעריגע פינף טויזענד בלייבען. נישקשה, זיי וועלען דיר צונוץ קומען אויף שפּעטער...

אוי, זענען זיי איהר צונוץ געקומען! אַז אַרטהור פלעכטענ־טהאַל האָט זי בעראַבעוועט און אוועקגעוואָרפען, און בערטע האָט קוים־קוים גע׳פועל׳ט ביי איהם, ער זאָל איהר געבען גט, איז זי אריינגעפאַלען צו פוהרמאַנען אין שטוב אריין מיט אַ געוויין און האָט איהם געקושט די הענד. זי האָט ביי איהם געבעטען מחילה און האָט איהם געזאָגט, אַז ער איז איהר אויסלייזער, איהר צווייטער פאָטער. דאָס האָט איהם שטאַרק דורכגענומען. ער האָט אריינגערופען דאָס ווייב מיט דער טאָכטער און האָט צו זיי גע־זאָגט מיט גרוים אויפרעגונג:

— נו? זעהט איהר?... אָט וויינט זי. וואָס האָב איך געזאָגט? האָב איך דען ניט פריהער געזאָגט, אַז דאָס?...

פון יענער צייט אָן איז צווישען בערטע דער גרושה און ראָזע פוהרמאַן געוואָרען אַזאַ גוט לעבען, אַז מען איז געגאַנגען איינע צו דער אַנדערער יעדען טאָג; פוהרמאַן האָט דערפון גע־וואוסט און איז דערפון געווען צופריעדען: „לאָז זי זיך אויס־לערנען פון איהר, ווי אַזוי דאָס"...

און ראָזע פוהרמאַן האָט זיך אויסגעלערענט פון „בערטע דער גרושה" אַ סך זאַכען.

„בערטע די גרושה", וואָס האָט אַליין טייער בעצאָהלט פאַר איהר אייגענער ליעבע, האָט זיך געטרייסט מיט דער פרעמדער ליעבע און האָט געהאַט פערגעניגען פון ראָזע'ס גליק. אַז ראָזע האָט איהר איבערגעגעבען אַלץ, וואָס ביי איהר אויפ'ן הארצען איז געווען, האָט איהר בערטע געזאָגט, אַז זי מוז פריהער אַליין אָנקוקען דעם, וואָס האָט „געוואונען איהר ליעבע". אַ, בערטע איז שוין אַ געשלאָגענער הונד! זי וועט מען שוין אַזוי גיך ניט אָפּנאַרען — ניין!...

און באָריס פרידמאַן איז איהר פונ'ם ערשטען מאָל געפעלען: זיין שען געשטאַלט, זיינע לאַנגע בלאָנדע האָר, זיינע ווייסע הענד מיט די איידעלע מאַניערען זענען אַזוי פיעל געווען עהנליך מיט די מאַניערען פון אַ העלד, פון איין אמת'ען העלד, וואָס ווערד בעשריבען אין די ראָמאַנען, אַז עס איז גאָר קיין וואונדער ניט, וואָס ראָזע האָט זיך אַזוי איינגעליעבט אין איהם! מע דאַרף נאָר אַכטונג געבען פון דער זייט, אַז עס זאָל דערפון, חלילה, ניט אַרויס עפּיס איין אומגליק, אַז די ליעבענדע זאָלען אויף תמיד זיין גליקליך. ראָזע איז נאָך אַזוי יונג!...

און בערטע די גרושה האָט זיך גענומען צו איהר אַרבייט ערנסט און געטריי. דריי יאָהר כסדר איז זי געשטאַנען אויף דער וואַך פון דער ווייטענס און האָט געהערט, ווי די ראָזיגע טייבעלעך שושקען זיך און קושען זיך; דריי יאָהר כסדר האָט זי געהיט, ווי אַ גוטער הונד, ביי דער טיר, אַז קיינער זאָל ניט איבער־שלאָגען די גליקליכע ליעבענדע צו רעדען, אַכסען און זיפצען און

צו קוקען זיך אין די אויגען אריין; דריי יאָהר כסדר האָט זי זיך מקריב געווען צוליעב'ן גליק פון צוויי פרעמדע יונגע ליעבענדע נפשות!

און זיי, די יונגע גליקליכע ליעבענדע נפשות, — צי האָבען זיי חאָטש איין זינען געהאַט אַ מאָל זייער טרייע בעשיצערין, בערטע די גרושה?...

דאָס דרייצעהנטע קאַפּיטעל.

ווי אזוי דער עהרליכער אייזענשטאדט ווערד א דיפּלאָמאַט און ווי קונציג ער שפּיעלט זיין ראָלע.

א קוק טהון אויף אייזענשטאדטען — האָט ער באמת אויס־געוויזען ווי א מענש „מיט א גלאטען לונג־און־לעבער“. צוויי ווייסע גלעזערנע אויגען, ווי די באנקעס, א לאנגע נאָז מיט א שארפען שפּיץ, דינע ליפּען, ווייסע שיטערע האָר, און אליין א דארער און א לאנגער, א ביסעל א געהויקערטער, א קורצזיכ־טיגער, א פערטראכטער, א צעטראָגענער, — אָט דאָס איז דער פּאָרטרעט פון פּינחס אייזענשטאדט, וועמען עס איז בעשערט צו שפּיעלען אין אונזער ערצעהלונג א ראָלע פון א העלד, גאָר נישט ווילענדיג און אומגערעכט, אקוראט ווי ניט ווילענדיג און אומ־גערעכט ער האָט געלערנט אין דער גימנאזיע... צו וואָס האָט ער גאָר בעדארפט שטודירען, אז זיין פּאָטער, איין אָרעמער, א קראנקער שניידער, איז ניט אים שטאנד געוועזן אויסצוהאלטען איהם? נאָר זיין פּאָטער, דוד דעם שניידער, האָט זיך געגלוסט דוקא, אז זיין זוהן זאָל זיין א דאָקטאָר. אמת, פּינחס האָט בע־וויזען אין גימנאזיע א זעלטענע פעהיגקייט און האָט אָנגעהויבען געהן פון איין קלאס אין דעם אנדערען אלץ בעסער און בעסער. דוד דער שניידער פלעגט אָנווייזען אויף איהם מיט'ן פערבויגע־נעם פינגער:

— זעהט איהר? אָט דאָס איז מיין פּאָדפּאָרע אויף דער עלטער. פּינחס וועט זיין א לייט!

ווער האָט זיך געקאָנט גלייכען צו איהם, ווען זיין פּינחס איז שוין אריין אין זיעבעטען קלאַס? דוד האָט טאַקי פּערזעצט די מאַשינע; נאָר וואָס מאַכט עס אויס? זיין פּינחס איז דאָך שוין אָבער אין זיעבעטען קלאַס, און אָט־אָט, נאָך א יאָהר, נאָך א יאָהר — איז ער א דאָקטאָר! און אז מע וויל שמועסען צוריק, האָט ער די מאַשינע פּערזעצט ניט צוליעב פּינחס'ען: פּינחס האָט שוין פון לאַנג געגעבען שטונדען און זיך פּערדיענט זיין שטיקעל ברויט. פּערקעהרט, ער האָט נאָך אויסגעהאַלטען א ברודערל אין גימנאַזיע און אויסגעהאַלטען א שוועסטער מיט א גאַנצער פאַמיליע.

נאָר צי איז דער זוהן אויך געווען אַזוי צופריעדען, ווי דער פּאַטער, — דאָס קאָנען מיר ניט וויסען. מיר ווייסען נאָר, אז אין די קלענערע קלאַסען איז ער געווען דאָס כפּרה־הינדעל פאַר זיין אָפּגעלאַזטקייט, קורצזיכטיגקייט און תמימות, און אין די העכערע קלאַסען, בשעת ער האָט שוין געגעבען שטונדען, האָט מען איהם עקספּלאָאַטירט דערפאַר, וואָס ער האָט יעדען געגלויבט אויף נאמנות, און ניט איין מאָל האָט ער אָפּגעהאַרעוועט א קיילעכיג יאָהר אומזיסט אָהן א גראָשען. נאָר מעהר פון אַלע האָט איהם עקספּלאָאַטירט זיין עלטערע שוועסטער, וואָס האָט געהאַט א טוץ קינדער מיט פערשלאָגענע קעפּ, ווי די העלצער, און פון דעסטוועגען האָט זיך איהר געגלוסט, זיי זאָלען זיין דווקא געשטודירטע.

— וואָס פאַר א פּנים וועל איך האָבען מיט מיינע קינ־דער, — האָט זי גע'טענה'ט — אז זיי וועלען זיין, גאָט זאָל מיר ניט שטראָפען פאַר די רעד, שניידערס אָדער שוסטערס, און מיין ברודער פּינחס וועט זיין א דאָקטאָר?...

קיין פרייע מינוט האָט אייזענשטאַדט נעבאַך ניט געהאַט פון דער דאָזיגער שוועסטער!

און ניט נאָר אייגענע אַליין מוטשען איהם; אייזענשטאַדט איז איין עבד כנעני ביי יעדען אומגליקליכען שילער, וועמען די

גאַטור האָט ניט געבענטשט מיט אַ מוח און מיט פֿעהיגקייטען. אַז עס איז אונטערגעקומען איין עקזאַמען, איז אייזענשטאַדט געווען פֿערוואָרפֿען מיט אַרבייט, פּונקט ווי זיין פֿאָטער דוד דער שניידער פֿאַר אַ יום־טוב; דעם אָנשרייבען אַ פֿערפֿאַסונג, מיט דעם צולערנען אַ פּאָר טעג, דעם אונטערוואַרפֿען פּאַפּירלעך מיט „גערעשעטע זאַדאַטשעס”, דעם אונטערזאָגען פֿון אונטער דער באַנק... פֿערשטעהט זיך, אַז פֿאַר אַזעלכע און אַנדערע עבירות איז אָפּגעקומען אייזענשטאַדט אַליין און ניט קיין אַנדערער, און אַז ער איז אָפּגעזעסען אַ מעת־לעת אין קאַרצער, האָט זיך קיינער נישט דערמאַנט צו ברענגען איהם אַהין חאָטש אַ שטיקעל ברויט. נאָך מעהר: מע האָט געלאַכט און געשפּעט פֿון איהם איבער זיין הילוך, איבער זיינע קליידער, וואָס זענען אויף איהם תמיד געלעגען אַזוי קאָמיש, אַז מע האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען, מע זאָל ניט לאַכען; עס האָט זיך נאָך ניט געטראָפֿען, אַז ביי אייזענשטאַדטען זאָל ליגען דער קאָלנער אָדער דאָס היטעל אויף איין אָרט, אָדער דער מונדיר זאָל זיין מיט אַלע קנעפּלעך, אָדער אַ הויז זאָל ניט זיין צעשפּאָלטען ביז אַרויף. שענער פֿון אַלץ זענען געווען זיינע שיטערע האָר אויף'ן קאָפּ, וואָס זענען תמיד געשטאַנען קאַפּויר, ווי ביי אַ האָהן, ווען ער צעבייזערט זיך; די פּלייצעס האָט ער געהאַלטען שטענדיג אויפֿגעהויבען, און דעם קאָפּ איינגעבויגען אַראָפּ, און וויפֿיעל קלעפּ, וויפֿיעל קולאַקעס האָט דער דאָזיגער יונגער מענש געהאַפּט אויף זיין לעבען פֿון זיינע חברים!...

מע קאָן ניט זאָגען, אַז אייזענשטאַדט איז שטאַרק געפֿעלען געוואָרען בערטע דער גרושה. זי האָט איהם אויפֿגענומען אַזוי קאַלט, גלייך ווי ער וואָלט געווען אַ שפּיאָן, וואָס איז געקומען נאָכשפּירען און אויסטאַפּען און אָנמאַכען איין אומגליק. אייזענשטאַדט האָט זיך ניט געפֿונען בעלעדיגט פֿון אַזאַ אויפֿנעמען. ער האָט איהר איבערגעגעבען שטעהענדיג ביי דער טיר, אַז איהם

האָבען געשיקט זיינע חברים: גאָלדענשטאַדט, זילבערשטאַדט און פרידמאַן.

— ווער זענען עס גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט? — האָט איהם בערטע געפרעגט. — איך קען זיי ניט!

— איהר קענט זיי ניט? נישקשה, איהר מעגט זיך אויף זיי פאַרלאָזען; עס איז אַ גוטע חברה!

— אַ „גוטע חברה"? וואָס דאַרפען זיי צו מיר? וואָס קעהר איך זיך אָן מיט זיי?

— איהר קעהרט זיך טאַקי מיט זיי גאָר ניט אָן — אמת; נאָר ווייל בּאָרים און מיר אַלע האָבען באַשטימט, אַז היינטיגע וואָך מוז מען אָפּזוכען אַ מיטעל, ווי אַזוי בּאָרים מיט ראָזען זאָלען...

— ששששאַ! — האָט איהם בערטע איבערגעשלאָגען, ארומ־קוקענדיג זיך אויף אַלע זייטען. — קומט אריין אין זאַל אריין!

בערטע האָט זיך בעטראַכט, אַז זי האָט זיך שוין צו גראָב בעגאַנגען מיט דעם דאָזיגען יונגען מענשען, האָט זי איהם גע־בעטען זיך זעצען אויף אַ קרעסלע, און אַליין איז זי אוועקגעלאָפען צו זיך אין צימער און איז באַלד ארויסגעגאַנגען פון דאָרטען אין איין אַנדער קלייד, מיט אַ שען שאַלעכעל אויף די פּלייצעס, וועלכס האָט בעדאַרפט צוגעבען חן איהר פּנים. מיר האָבען בריהער פערגעסען בעמערקען, אַז בערטע שימשעלביין האָט ליעב געהאַט שען אָנטהון זיך און גאַנץ אָפט פערברענגען די צייט מיט'ן שפּיגעל. אויף יעדען יונגען מענשען האָט זי געקוקט ניט אַנדערש ווי אויף אַ העלד, וואָס שפּיעלט אַ ראָלע אין אַ ראָמאַן. דאָס גאַנצע לעבען, די גאַנצע וועלט איז ביי איהר געווען אַ ראָ־מאַן, אַ טרויעריגער ראָמאַן.

איינינע מינוט איז בערטע די גרושה געזעסען שטיל, אָהן ווערטער, און האָט בעטראַכט דעם דאָזיגען „העלד" פון קאָפּ ביז פיס. אייזענשטאַדט האָט אויך בעטראַכט די מאַדאַם בערטע. זיינע ער לעבט האָט ער נאָך אַזאַ מיאוּסע פרוי ניט בעגעגענט!

ענדליך האָט זי זיך צו איהם געווענדעט, אַרויסלאָזענדיג אַ גרינגען זיפץ און אויפהויבענדיג די אויגען אַרויף:

— עפּנים, אַז איהר ווייסט שוין די טרויעריגע געשיכטע פון די דאָזיגע אומגליקליכע ליעבענדע?...

— „אומגליקליכע”? פאַר וואָס אומגליקליכע?

— איהר ווייסט דען ניט, ווער זייערע עלטערען זענען? דאָס זענען דאָך דעספּאָטען, טיראַנען, פאַנאַטיקער...

— נו, איז וואָס? — האָט זי אייזנעשטאַדט פערוואונדערט געפרעגט.

— וואָס הייסט, נו איז וואָס? איהר פרעגט נאָך? סטייטש! אַנדערע עלטערען וואָלטען זיך אַליין געסטאַרעט זייערע קינדער גליקליך צו מאַכען. אַנדערע עלטערען וואָלטען פערשטאַנען, אַז טאָמער גרייכען זייערע קינדער ניט צו זייער צוועק, וועלען זיי דאָס ניט אויסהאַלטען; זיי וועלען יונגערהייד געהן פון דער וועלט...

בערטע האָט צוגעטראָגען דאָס טיכעלע צו די אויגען, פון וועלכע עס האָבען שוין גערונען טרערען. נאָר ווי פערוואונדערט איז זי געוואָרען, אַז זי האָט דערהערט פונ'ם דאָזיגען יונגען דיפּלאָמאַט אַזאַ מין ענטפער:

— מיר דאַכט, אַז איהר האָט אַ טעות: איך ווייס ניט ווי אַזוי זי, ראָזע, — נאָר באָרים וועט זיך שטאַרק ניט נעמען צום האַרצען, אויב ער וועט ניט דערגרייכען זיין צוועק... פאַרשטעהט זיך, אַז דאָס זאָג איך נאָר אייך, ווייל איהר זענט אַ פרעמדע; ראָזע דאַרף דאָס ניט וויסען. איהר פאַרשטעהט?...

— איך זעה שוין, וואָס פאַר אַ גוטער פריינט איהר זענט באָריסען! איך פאַרשטעה, איך פאַרשטעה! איהר זענט איהם מקנא — איהר זענט ווי אַלע מאַנסבילען...

בערטע איז פערפלאָמט געוואָרען פאַר כעס. אייזענשטאַדט האָט זיך צעלאַכט:

— מקנא? יאָ, אודאי בין איך איהם מקנא, נאָך איידער איך האָב אָנגעקוקט די טייערע ראָזע...

בערטע איז געוואָרען צוויסער זיך פאַר כעס. זי איז אויפגעשטאַנען פונ'ם בענקעל און האָט זיך צו איהם געווענדעט שוין מיט אַזעלכע רעד:

— זאָגט, וואָס דאַרפט איהר!...

— איך דאַרף מיט אייך איבעררעדען וועגען מיין חבר באַריס פרידמאַן, וואָס וויל חתונה האָבען פאַר ראָזע פוהרמאַן ניט שפּעטער ווי היינטיגע וואָך.

בערטע האָט זיך צוריק אַנידערגעזעצט איבערראַשט.

— היינטיגע וואָך?! חתונה האָבען? היינטיגע וואָך?...

בערטען האָט אַ גאַס געטהאָן דאָס בלוט אין פּנים אריין פאַר פרייד און פאַר פּחד. שוין דריי יאָהר, אַז די דאָזיגע ליעבע ציהט זיך און ציהט זיך, אָהן אַ עק, אָהן אַ סוף. אָבער אַ מאָל הייסע ברייוולעך און ווידער אַ מאָל הויכע ווערטער — פון חתונה האָבען האָט נאָך קיינער פון זיי ניט געפּרובט שמועסען. בערטע האָט תמיד געטראָגען די דאָזיגע אידעע ביי זיך אין האַרצען, נאָר זי האָט ניט געהאַט די שטאַרקייט פאַרצולעגען אַזאַ געדאַנק פאַר די גליקליכע ליעבענדע, וועלכע האָבען איבערגעלעבט אַ לאַנגען און אַ זיסען חלום. און איצט הערט זי פונ'ם דאָזיגען יונגען מענשען אַזעלכע עפענטליכע פּראָסטע ווערטער. איז דאָס מעגליך?...

— וואָס האָט איהר געזאָגט? — פרעגט בערטע נאָך אַ מאָל. — חתונה האָבען? היינטיגע וואָך? קאָן דאָס דען זיין?

— פאַר וואָס דען ניט? — האָט זי אונזער דיפּלאָמאַט איבערגעפרעגט, קוקענדיג איהר גלייך אין די אויגען אריין.

— ווי אַזוי? ווי אַרום? אויף וואָסער אופן?...

— זעהר פּשוט; זיי וועלען זיך ארויסחאַפּען ביינאַכט, בעת אַלע שלאָפען, און וועלען אוועקפאָהרען ערגיץ אין אַ שטעדטעל און דאָרט שטעלען אַ חופּה...

— אין אַ שטעדטעל?... אַ חופּה?... אַך, וואָס פאַר אַ טייערע, וואָס פאַר אַ גליקליכע אידעע!...

עס האָט זיך איהר באַלד פאַרגעשטעלט אַ בילד, פּונקט ווי ער ווערד בעשריבען אין די ראָמאַנען: אַ צויבערליכע זומער־נאַכט... די לבנה לייכט... דער סאָלאָוויי זינגט... די ליעבענדע געהען געאָרעמט, שטאַרק צוגעדריקט איינער צום אַנדערען... וואָס קאָן נאָך זיין שענער פון דעם?

— זיי ווייסען דען, ווי אַזוי, וואוהין צו אַנטלויפען? — האָט איהם בערטע אַ פרעג געטהאָן. — און טאָמער נעמט מען זיי איבער?...

— דאָס איז אַ קלייניגקייט. — האָט איהר דער דיפּלאָמאַט געענטפערט. — זיי וועלען ניט זיין אַליין.

— זיי וועלען ניט זיין אַליין? ווער זשע וועט זיין מיט זיי?

— איך וועל זיין; מיר וועלען אַלע זיין, אויב מע וועט נאָר דאַרפען. — האָט איהר אייזענשטאַדט געענטפערט.

בערטאַ האָט זיך אויפגעהאָפּט פון׳ם בענקעל און האָט אָנגע־נומען אייזענשטאַדטען ביי דער האַנד און האָט זי שטאַרק־שטאַרק געדריקט.

— איהר זענט איין אָרענטליכער מאַן! איהר זענט אַ העלד! אַ העלד!...

אייזענשטאַדט האָט איהר דערויף גאָרניט געענטפערט; ער האָט נאָר בעטראַכט די דאָזיגע גרושה, וואָס האָט לאַנג־לאַנג געהאַלטען זיין האַנד אין איהר האַנד...

* * *

פאַרנאַכט, אַז אונזער דיפּלאָמאַט איז געקומען צו בערטע דער גרושה, האָט ער זיי געטראָפען ביידע — בערטע מיט ראָזען; זיי זענען געזעסען ביידע אויף איין קאַנאַפּע, ביידע פערפלאַמט, ביידע פערוויינט, און דאָך ווי גרויס איז געווען דער קאָנטראַסט צווישען די דאָזיגע צוויי פרויען: איינע איז געווען מיאוס ווי

דער טוידט. און די אנדערע — שען ווי די וועלט, ליכטיג ווי די זון און פריש ווי דער חודש מאי! ראָזע, וועלכע די מאדאם פרידמאַן האָט אָנגערופען „די קארליטשקע", איז טאַקי באמת גישט געווען קיין הויכע, נאָר איהר ליכטיג געזיכט, איהרע געדיכטע שווארצע האָר, איהרע קליינע ווייסע הענטלעך, איהר שען מיילכען און איהרע שווארצע טיעפע אויגען האָבען אזוי גוט געהארמאָנירט צווישען זיך, אז אונזער דיפּלאָמאַט, וואָס האָט נאָך ביז אהער קיין צייט ניט געהאַט זיך צוצוקוקען צו שענע מיידלעך, איז א ביסעל ווי צעמישט געוואָרען און האָט זיך ניט געקאָנט געפינען קיין אָרט נאָכדעם, ווי די מאדאם שימשעלביין האָט איהם פאָרגעשטעלט פאר איהר.

בערטע איז אוועקגעגאנגען שטעהן ביי דער טיר, ווי א־הר שטייגער איז, אכטונג געבען, טאָמער געהט עמיצער אריין, און אייזענשטאדט איז איבערגעבליבען אויג אויף אויג מיט ראָזע פוהרמאַן. אך! וואו איז אהינגעקומען זיין שטארקייט, זיין פראַקטיקייט? ער האָט נישט געקאָנט עפענען דאָס מויל צו רעדען א האלב וואָרט, און פאר גרויס חרפּה און צעמישטקייט האָט ער אומגעהרען מיט'ן עלענבויגען צעבראָכען דאָס גלאָז פונ'ם שפּיעגעל, וואָס איז געשטאנען הינטער זיינע פּלייצעס... בערטע איז אריינגעלאָפען ניט טוידט ניט לעבעדיג, און צונויפקלייבענדיג דאָס צעבראָכענע גלאָז, האָט זי געוואָלט טרייסטען דעם אומגליקליכען דיפּלאָמאַט. נאָר מעהר זי האָט גערעדט, איז ער אלץ מעהר צעמישט געוואָרען — ביז ער איז ענדליך אויפגעשטאנען, געחאפּט דאָס היטעל, א נייג געטהאָן זיך צו ביידע דאַמען, עפּיס א מורקע געטהאָן אונטער דער נאָז, עפּיס זעהר נאַריש, און ארויס פון בערטע דער גרושה'ס הויז.

אָט ווי אזוי עס האָט זיך געענדיגט דער ערשטער דיפּלאָמאַטישער ארויספאָהר פון אונזער יונגען, נאָר זעהר בעגאבטען אייזענשטאדט!

דאָס פיערצעהנטע קאַפּיטעל.

אַלע הארעווען צוליעב דעם פּרינץ.

אין דער דאָזיגער צייט ווען אייזענשטאַדט מיט בערטע שימשעלביין האָבען געפּלאַנעוועט, ווי אַזוי מיטצוהעלפען באַריס פרידמאַנען מיט ראָזע פוהרמאַן, איז אונזער פּרינץ באַריס געזעסען צעלעגט ביי דער מאַדאַם רעגענבויגען אין גאַסט־צימער אויף אַ פאָטעל מיט אַ ציגאַר אין די צייהן, אַ פוס פערלעגט איבער אַ פוס, די הענד אין די קעשענעס, און האָט דערצעהלט, ווי גלענצענד ער האָט אָפּגעגעבען דעם לעצטען עקזאַמען, ווי אַזוי עס שטעהט איהם פּאָר אַ שווערע צייט דעם אוניווערזיטעט דורכצומאַכען, ווי אַזוי ער רעכענט נאָכדעם פאָהרען קיין אויסלאַנד שטודיערען.

אַקעגען איהם זיצט די מאַדאַם רעגענבויגען, נישט קיין יונגע דאַמע מיט געלע האָר און מיט עטליכע בראָדעווקעס אויפ'ן פּנים, און ביי דער זייט, מיט ביכלעך אין די הענד, זיצען איהרע צוויי טעכטער, אויך געלע, געראָטענע איינע אין דער אַנדערער, פּונקט ווי צוויי טראָפּען וואַסער.

מאַשאַ און פּאַשאַ (אַזוי רופט מען זיי) קענען שוין פון לאַנג באַריסען. זיי געדענקען איהם נאָך, אַז ער איז אַרומגעלאָפען איבער'ן מאַרק מיט זיינע אָפּגעריסענע חברים און בעפאַלען מענשען אין די גאַסען. נאָר פון יענער צייט איז שוין אַוועק אַ סך

יאָהרען, און באָרים איז שוין ניט יענער באָרים, וואָס אַמאָל — ניין! דאָס איז שוין אַ יונגער מאַן מיט שענע מאַניערען, אַ גע־בילדעטער, אַ קלוגער, אַ פּריילּיכער און — אַ „סטודענט״!... מאשא און פּאשא — ביידע ווינשען זיך מיט׳ן גאַנצען הארצען נישט קיין ערגערע חתנים, ווי באָרים פרידמאַן. זיי ווייסען אָבער גאַנץ גוט, אַז באָרים פרידמאַן וועט ניט נעמען ניט מאַשען און ניט פּאַשען: באָרים פרידמאַן פאָהרט קיין פּעטערבורג, און נאָכדעם קיין אויסלאַנד... נאָר איין מאַדאַם רעגענבויגען האָט נאָך אַ האָפענונג, אַז באָרים פרידמאַן וועט — ניט היינט איז שפּעטער — געוויס זיין איהר איידעם. און פאַר וואָס דען ניט? דער הערר רעגענבויגען איז רייכער פון פרידמאַנען און קאָן געבען אַ הונדערט טויזענד רובעל נדן, און די מאַדאַם פרידמאַן, מיט וועלכער זי לעבט אַזוי צונויפגעלעגט, האָט איהר ניט איין מאָל געגעבען אָנצוהערען, אַז, אדרבה, זי וואָלט נאָך זעהר געוואָלט צו־פריעדען...

— איהר געהט היינט אין טהעאַטער אריין? — פרעגט איהם די מאַדאַם רעגענבויגען און וואַרפט איין אויג אויף די טעכטער, וואָס ווערען ביידע רויט ווי פייער.

— דאָ אין טהעאַטער? — ענטפערט באָרים. — פע! אין פּעטערבורג איז חאָטש כדאי צו געהן אין טהעאַטער, אָדער, אַשטייגער, אין אויסלאַנד... נו, און איהר געהט אין טהעאַטער? — האָט זיך באָרים פערהאַפּט.

— מיר האָבען שוין אפילו בילעטען! — ענטפערען איהם ביידע רויטע מיידלעך און ווערען נאָך רויטער.

— אָך, פּאַרדאָן! — זאָגט צו זיי באָרים. — אויב אַזוי, געה איך אויך מיט אייך.

די מאַדאַם רעגענבויגען ווערד צעגאַנגען פאַר נחת. אין איהר פאַנטאַזיע שטעלט זיך איהר שוין פאָר, ווי אַזוי באָרים געהט־צו צו איהר און בעט זי גראַטולירען. זי ווייסט נאָר ניט, ווער פון די ביידע איז די כלה: מאשא, צי פּאשא?... נאָר עס

איז קיין חילוק ניט. אבי באָרים איז איהר איידעם. זי זאָגט צו זיין מוטער: „איאָ? וואָס האָב איך אייך געזאָגט?" און די מאַדאַם שפּיעגעלגלאַז ווערד אלערליי קאָליערען מאַר קנאה. און די מאַדאַם שטעכענהאָלץ קוויטשעט מיט איהר קול: „עס קאָן ניט זיין! עס קאָן ניט זיין!"...

נאָר ניט אזוי קלערט די מאַדאַם פרידמאַן. די מאַדאַם פרידמאַן קוקט אַ סך וויטער און אַ סך העכער! זי חלומ'ט איצט, אַז איהר באָרים וועט ווערען אַ מיליאָנער!

ווי אַרום? — זעהר פּשוט! צו וואָס טויג איהם שטודירען? צו וואָס נוצט דאָס איהר, אַז איהר זוהן זאָל זיין אַ דאָקטאָר אָדער איין אָרעמער אַדוואָקאַט! וואָס איז? ער קאָן זיך נישט דערשלאָגען צו אַ גרויסער, אַ גלענצענדער פּאַרטיע?... עס קאָן אַלץ געמאָהלט זיין! ובפרט נאָך אין אויסלאַנד, אַז מע וועט זיך נאָר בעקענען מיט איהר באָרים

דאָס זעלבע האָט געטראַכט דער פאָטער אויך, נאָר אויף איין אַנדער אופן:

„מיין ברוך איז נישקשה פון אַ שאַרלאַטאַן, כּלעבען... אין איין זומער פּערלעבט ז'דריי טויזענד רובעל און אַ חוץ אָנגע'חתמ'עט וועכסלען אויף אַ פּאָר טויזענד רובעל! דו פערשטעהסט צי ניין? אַז מלכה וועט איהם אזוי נאָכגעבען, קאָן ער ווערען לייטענגלייך... געלערענט, געלערענט — ביז מע האָט איהם אַרויסגעטריבען פון דער גימנאַזיע. איין עק, אַ סוף — אויס לערנען! גענוג! מע דאַרף איהם נעמען אַ ביסעל צום געשעפט און ברעכען די ביינער, טאָמער וועט פון איהם ווערען חאָטש אַ שטיקעל מענש, דו פער־שטעהסט צי ניין?"...

מיט איינעם וואָרט — אַלע האָבען גערעדט פון באָריסען, אַלע האָבען געבויעט אַנדערע פּלענער פון זיינטוועגען, אַלע האָבען איהם געוואָלט פערזאָרגען: דער פאָטער, די מוטער, די מאַדאַם רעגענבויגען, די מאַדאַם שטעכענהאָלץ, די מאַדאַם שפּיעגעל־גלאַז, גאָלדענשטאַדט, זילבערשטאַדט, אייזענשטאַדט, בערמע שימ־

שעלביין און ראָזע פוהרמאַן — יעדער נאָך זיין השגה און נאָך זיין פערשטאַנד; נאָר איין מענש האָט ווינציגער פון אַלע געטראַכט וועגען איהם; דער דאָזיגער מענש איז געווען טאַקי ער אַליין.

גאַנץ אויפגעלעגט איז ער זיך געזעסען אין טהעאַטער צווי־שען מאַשאַ מיט פּאַשאַ רעגענבויגען, וואָס זענען געווען אויף דעם זיעבעטען הימעל פאַר פרייד, פאַר גדלות און פאַר פערגעניגען. אָ! ווען די מאַדאַם שטעבענהאָלץ זאָל זיין אצינד אין טהעאַטער! מיט וואָסערע אויגען וואָלט זי געקוקט אויף זיי!... נאָר די מאַדאַם שטעבענהאָלץ איז אצינד גראָדע ניט געווען אין טהעאַטער; אויף איהר אָרט איז געזעסען איין אַנדער דאַמע, וואָס האָט ניט אַראָפּגעלאָזט קיין אויג פון מאַשאַ מיט פּאַשאַ רעגענבויגען און פון׳ם קאַוואַליער, וואָס איז געזעסען צווישען זיי, ווי אַ פערשולדיגטער צווישען צוויי זשאַנדאַרמען. די דאָזיגע דאַמע איז געווען נישט מעהר און נישט ווענינער ווי בערטע שימשעלביין.

איך וויים ניט, אויב עס האָט עמיצער אמאָל, צייט די וועלט שטעהט, געוואָרפען אַזעלכע פייעריגע אויגען אויף זיין ערגסטען שונא, ווי בערטע שימשעלביין האָט אין דעם אָבענד געוואָרפען אויף באָרים פרידמאַנען... סטיימש! נאָך אַ מאָל! אין אַזאַ צייט? אין טהעאַטער? און מיט וועמען? ·

אויב איהר מיינט אָבער, אַז בערטע שימשעלביין האָט גע־מאַכט דערפון אַ גאַנצען עסק — האָט איהר אַ טעות. בערטע האָט טאַקי ניט צוגעמאַכט מיט קיין אויג אַ גאַנצע נאַכט און האָט זיך געקאַטשעט פון איין זייט אויף דער אַנדרערער, זיפצענדיג און קרעכצענדיג, נאָר אויף מאָרגען, אַז ראָזע איז צו איהר גע־קומען, האָט איהר בערטע אפילו נישט מזכיר געווען וועגען דעם, וואָס איהרע אויגען האָבען געזעהען אין טהעאַטער. זי האָט נאָר אוועקגעשיקט איהר מענשען צו אַליק דעם משרת, וואָס האָט שוין מיט׳ן קוק פערשטאַנען, וואָס מע מיינט, און האָט פון זיין זייט אויך אַ וואונק געטהאָן צו זיין יונגען פּרינציפּאַל. באָרים האָט

אָבער איצט קיין צייט ניט געהאַט צו געהן: ער איז געזעסען מיט דער מוטער און מע האָט געפיהרט אַ נויטיגען שמועס. אליק האָט דאָס איבערגעגעבען בערטען, און בערטע האָט בעד־פוילען, אַז אייזענשטאַדט זאָל, למען השם, קומען צו געהן וואָס גיכער. אייזענשטאַדט האָט זיך באַלד געגומען צו באָריסען, אוועקגעפיהרט איהם ווייט אין גאָרטען אריין און האָט מיט איהם געהאַט זעהר אַ וויכטיגען שמועס.

אָט וואָס פאַר אַ שמועס זיי האָבען געהאַט:

באָרים פאָהרט אוועק אין אַ חודש ארום מיט דער מוטער קיין אויסלאַנד... ער דאַרף פאָהרען; ער מוז פאָהרען קיין אויס־לאַנד: ערשטענס, אַ ביסעל צעשלאָגען זיך די געדאַנקען נאָך דעם שענעם עקזאַמען. צווייטענס, וועט ער זיך אַ ביסעל אויס־רייבען, אַנטוויקלען. דריטענס, קאָן ער ניט אָפּזאָגען די מוטער, וועלכע האָט איהם אַזוי ליעב. פיערטענס, איז דאָס טאַקי זעהר אַ נויטיגע זאַך: זעהען אַ נייע וועלט. פינפטענס, איז דאָס איהם זעהר נוצליך פשוט פאַר'ן געזונד... און וואָס קעהר זיך דאָס אָן מיט דער „אידעע", מיט זיין ראָזע, וועלכע וועט איהם לייכטען אומעטום ווי אַ גלענצענדער שטערן?... וויבאַלד ער וועט נאָר קומען צוריק, אַזוי וועט ער זי מיט געוואַלד אויסרייסען פון די הענד פון די דעספּאָטען און וועט אוועקפאָהרען מיט איהר וויים־ווייט. דערווייל וועט ער זיך מיט איהר איבערשרייבען אָפּט, אַלע טאָג, אַלע טאָג...

די גאַנצע צייט האָט אייזענשטאַדט געהאַלטען דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט און האָט ניט געענטפערט דאָס צווייטע וואָרט. נאָר אַז באָרים האָט געענדיגט, האָט ער אויפגעהויבען דעם קאָפּ, אַנידערגעשטעלט זיינע גלעזערנע באַנקעס אויף באָריסען און האָט איהם אַ פרעג געטהאָן:

— באָרים! זאָג מיר דעם רעכטען אמת: דו האָסט ליעב ראָזען? דו האָסט זי שטאַרק ליעב?...

— אייזענשטאַדט! דו ביזט משוגע, צי וואָס?... צי האָב איך זי ליעב? וואָס פרעגסט דו?...

אליק האָט געזוכט באָריסען אין גאָרטען און האָט איהם געזאָגט אַז דער פאָטער רופט איהם. באָרים האָט זיך מחיה געווען: די גלעזערנע באַנקעס פון זיין חבר אייזענשטאַדט זענען פאַר איהם געווען זעהר שווער איבערצוטראָגען... דעם גאַנצען טאָג האָט זיך באָרים אויסבעהאַלטען פון איהם.

פאַרנאַכט, אַז אייזענשטאַדט איז אוועקגעגאַנגען צו בערטע דער גרושה, איז איהם געוואָרען גרינגער אויפ'ן הארצען...

דאָס פופצעהנטע קאַפּיטעל

יעדער האָט זיך זיין פּעקעל.

אַט וואָס פּאַר אַ בריוועל ראָזע פוהרמאַן האָט יענע טעג בעקומען פון איהר באָריסען:

„טייערע, טייערע ראָזע מיינע! איך קוש דיך פון דער־ווייטענס. צו מיין אומגליק קאָן איך דיך נישט זעהען... אָ! דו פערשטעהסט וואָס הייסט ביי מיר דיך ניט זעהען?... מע היט מיך... מע קוקט אויף מיר מיט טויזענד אויגען... מיין מוטער האָט מיך אַזוי ליעב, אַז זי לאָזט מיך ניט אָפּ אויף קיין מינוט. אָ! איך בין איין אומגליקליכער!... איך בעט דיך, ראָזע, נעם־צו מיין חבר אייזענשטאַדט גלייך ווי מיך אַליין. דאָס איז אַ זעל־טענער אָרענטליכער, גוטער מענש! פאַר איהם איז ניטאָ קיין סודות — ער מעג אַלץ וויסען, ער ווייסט אַלץ און איז אַזוי קלוג, אַזוי געטריי און איבערגעבען מיט'ן גאַנצען לעבען!”...

יאָ, אמת. אייזענשטאַדט איז טאַקי אַ גאַנץ אָרענטליכער מאַן, אַ גוטער, אַ קלוגער. ראָזע האָט אָבער אַ סך בעסער גע־וואָלט זעהען זיך מיט איהר באָריסען. ווי מיט אייזענשטאַדטען. זעהען באָריסען איין מינוט. הערען פון איהם איין איינציג וואָרט איז ביי איהר געווען אַ סך טייערער און ליעבער, ווי צו זעהען אייזענשטאַדטען דריי שעה כסדר און רעדען מיט איהם אַ גאַנצען טאָג!... אונזער יונגער דיפּלאָמאַט האָט דאָס זעהר גוט פער־

שטאנען, נאָר וואָס האָט ער געזאָלט טהון, אז באָרים האָט פאָרט ניט געקאָנט קומען אהער? אייזענשטאַדט האָט איהר אויסגע־וויזען מיט אזעלכע ראיות, אז ראָזע האָט ניט געקאָנט קלערען אנדערש. אין א צייט פון צוויי וואָכען האָט אייזענשטאַדט ארויסגעזעהן, אויף וויפיעל ראָזע'ס ליעבע צו זיין חבר איז שטאַרק, אז אויסער באָריסען האָט פאַר איהר נישט עקזיסטירט קיין מענש, קיין וועלט, קיין ליעבע, קיין גליק; „באָרים" — אָט דאָס איז געוועזן איהר גאָט, אויף וועלכען עס איז געהאַנגען איהר גאַנצע האָפּענונג אין לעבען. איינס פון די צוויי: אָדער באָרים. אָדער דער טוידט!...

וועגען דעם האָט אייזענשטאַדט געגוג געכט פערבראַכט אין שמועסען מיט בערטע שימשעלביין.

— שלעכט, בערטע! — האָט ער איהר איינמאָל געזאָגט, בעת זיי זענען געבליבען אליין ביינאַכט אין זאַל אויף דער קאַנאַפּע. — שלעכט! מע דאַרף זעהען נעמען אַנדערע מיטלען, ער זאָל ניט פאַרשוואונדען ווערען פון אונזערע הענט...

— ווער? ווער זאָל ניט פאַרשוואונדען ווערען? — האָט איהם בערטע מיט שרעק איבערגעפרעגט.

— אונזער פּרינץ, באָרים...

בערטע האָט א פּאַטש געטהאָן מיט די הענד און כמעט וויינענדיג ארויסגערעדט:

— אייזענשטאַדט! איהר זענט א שלעכטער! איהר האָט תמיד ליעב צו זאָגען אזעלכע שרעקליכע זאכען, אז עס איז גאָר א מורא מיט אייך צו רעדען!...

אייזענשטאַדט האָט אויף איהר אַנידערגעשטעלט זיינע גרויסע אויגען, וועלכע זענען ניט געוועזן אזוי בייז און מורא'דיג, ווי די מאַדאַם שימשעלביין האָט געמיינט. זי האָט איהם נאָך א מאָל איבערגעפרעגט:

— איך פארשטעה ניט, וואָס איהר מיינט... וואָס ווילט איהר זאָגען?... באָרים האָט ניט ליעב ראָזען?...

— ניין, פאַרקעהרט, ער האָט זי דוקא ליעב. נאָר עס קאָן זיך טרעפען, אז ער זאָל אַנטלויפען... אויסרייסען זיך — און אַנט־לויפען פון ראָזען אויף תמיד...

אזעלכע מרה־שחורה'דיגע געדאַנקען האָבען שטארק געווירקט אויף דער מאַדאַם שימשעלביין; איהרע טרערען, וואָס האָבען זיך קיינמאָל לאַנג ניט געלאָזט בעטען, האָבען זיך איצט ווי פון א קוואל געגאָסען. אייזענשטאַדט האָט אין דער דאָזיגער צייט אריינ־געקוקט אין בוך אריין, און אז ער האָט דערזעהען, אז די טרערען הויבען אָן ווערען שיטערער און די אויגען טריקענער, האָט ער זיך ווידער צוגערוקט צו בערטע דער גרושה און האָט איהר איבער־געגעבען זיינע געדאַנקען, פאַר וואָס ער קלערט אזוי, און די מאַדאַם שימשעלביין האָט ענדליך געמוזט איינשטימען מיט איהם, אז ער האָט רעכט, — ניט אינגאַנצען, נאָר א ביסעל.

— וואָס זשע טהוט מען דערצו? — האָט זי איהם געפרעגט.

— מע דאַרף ניט שלאָפען. מע דאַרף זיך באַקלערען. איך וועל פּרובען, טאָמער וועט מיר געראָטען...

— אייזענשטאַדט! איהר זענט דער עהרליכסטער, דער בעס־טער מענטש אויף דער וועלט! איהר זענט א ווירקליכער העלד!...

* * *

וואָס געהט דאָס אָן באָריסען, וואָס זיינע פריינד האָרעווען אזוי פון זיינעטוועגען? דער דאָזיגער וואָוילגעבוירענער פּרינץ, דער קינפטיגער יורש פון דער גלענצענדער פירמע „פרידמאַן“, איז פון קינדווייז אָן אויפגעצויגען געוואָרען דערויף, אז אַלע דאַרפען האָרעווען אויף איהם, און עס וואָלט איהם גאָר געווען א וואונדער, ווען עמיצער זאָל פרעגען, פאַר וואָס איז דאָס אזוי? בטבע ניט קיין שלעכטער, מיט א ווייך הארץ, האָט איהם די ברייטע ערציהונג געמאַכט פאַר א מענשען מיט א שוואַכען, נאָר א גוטען כאַראַקטער, דערפאַר האָט איהם יעדער ליעב געהאַט און געשעצט נאָך זיין וועגען. אויף זיין לעבען האָט ער נאָך קיינעם ניט אָפּגעזאָגט,

וואָס מע האָט ביי איהם געבעטען, און געגעבען און געטהאָן מיט דער ברייטער האנד, וויפיעל ער האָט נאָר בכח געהאַט צו געבען און צו טהון; און הגם אייזענשטאַדט האָט נאָך פון איהם קיין שום טובה נישט געהאַט און ניט געפאָדערט, דאָך האָט זיך באַרים ניט געפרעגט, פאַר וואָס לויפט דער דאָזיגער דיפּלאָמאַט אַלע טאָג, ווי א פער'סמ'טע מויז, צו בערטע דער גרושה מיט זיינע קווימלעך צו ראָזען און מיט ראָזע'ס בריוועלעך צוריק? עס איז א סברה, אז אייזענשטאַדט אַליין האָט זיך אויך ווייניג בעשעפטיגט מיט דער דאָזיגער פראַגע, פאַר וואָס עס ציהט איהם עפּיס אַהין? ערשט נאָכדעם, אין א צייט אַרום, דעמאָלט ווען ראָזע... נאָר מיר פער־לויפען צו פריה; עס איז ניטאָ קיין ערגערע זאַך ווי דאָס, וואָס דער שרייבער האָט קיין צייט ניט און האַפּט איינעם פאַר דאָס אַנ־דערע, גלייך ווי עמיצער שלאָגט איהם האַלז און נאַקען... האָב צייט — ס'וועט ניט אַנטלויפען!

גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט האָבען זיך תחילת אפילו יאָ א ביסעל געוואונדערט דערויף, וואָס דער דיפּלאָמאַט פערברענגט טעג מיט נעכט ביי דער „גרושה", נאָר ווייטער־ווייטער האָבען זיי אויפגעהערט זיך צוקוקען דערצו, ווייל יעדער מענש האָט זיך זיין פּעקעל.

גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט זענען געוועזען אַזוי שטאַרק פערנומען מיט זייערע אייגענע פּעקלעך, אז עס איז זיי שוין גאָר אין קאָפּ נישט געקראָכען באַרים פרידמאַנ'ס ליעבע מיט אייזענ־שטאַדט'ס דיפּלאָמאַטיע. גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט זע־נען געקומען אהער צו זייער חבר, א ביסעל אָפּרוהען זיך פונ'ם יאָהר, א ביסעל לעבען, אָנטרינקען זיך מיט דער פרייהייט איין מאָל פאַר אַלע מאָל, ובפרט אז עס שטעהט נאָך פאַר זיי פאַר אזא שווערער וועג, איין אוניווערזיטעט אויף פיער אָדער פינף יאָהר. מיט וואָס פאַר א זיסקייט ליגען זיי אַצינד אויסגעצויגען אויפ'ן גראָז ערגיץ אונטער א בוים און קוקען אַרויף אויפ'ן בלויען זומער־דיגען הימעל! ווי טייער איז די פרייהייט! נאָר ניין, ניט דאָס,

וואָס זיי האָבען געזוכט, האָבען זיי דאָ געפונען. דאָס גרינגע שמע־קענדיגע גראָז מיט די בלעטערדיגע בוימער האָבען זיי גיך פער־ביטען אויף דעם געלען מויער פון דעם הערר רעגענבויגען, און דעם בלויען זומערדיגען הימעל האָבען זיי פערביטען אויף די געלע, נאָר געזונטע און פרישע טעכטער פונ׳ם הערר רעגענבויגען.

מאשא און פּאשא רעגענבויגען זענען נישט קיין יונגע, נישט קיין שענע, נישט קיין איבעריג קלוגע, נישט קיין זעהר געבילדעטע — נאָר וואוילע מיידלעך, אויסגעצייכענטע מיידלעך. עס איז אַ פער־גענִיגען צו קוקען, ווי אזוי די דאָזיגע צוויי שוועסטער געהען־אַרוים אויפ׳ן שפּאַציער תמיד געאָרעמט, שטענדיג צוזאַמען, גלייך גע־קליידט — נאַטירליך, זעהר עלעגאַנט, און נאָך דער לעצטער מאָדע — שטענדיג אין איין צייט, שטיל, פיין, בנעימות, ליעבליך, פריינדליך — פונקט ווי שוועסטער דאַרפען געהן. קיינער וועט גאָר ניט וועלען גלויבען, אז ביי זיך אין דער היים זענען זיי צוויי־שען זיך די ערגסטע שונאים און רייסען זיך הונדערט מאָל אין טאָג, ווי די קעץ. וואָס איז דאָ צו וואונדערען זיך? גאָט האָט זיי אזוי שוין בעשאַפען, אז זיי מוזען זיך קריעגען צווישען זיך, ווארום אז מאשא זאָגט „ווייס”, מוז שוין פּאשא זאָגען „שוואַרץ”. עס קאָן זעהר געמאָהלט זיין, אז עס איז דערפאַר, ווייל זיי זענען ביידע גלייך צערייצט, צעבייזערט דערמיט, וואָס זיי האָבען ביידע רויטע האָר מיט לאַנגע שפּיצעכיגע נעזער און גרויסע אויהערען; עס קאָן זיין, אז דערפאַר, ווייל זיי זענען ביידע אַ ביסעל איבער־געוואַכסען, ביידע פערזעסענע, אָהן חתנים; און עס קאָן זיין, אז דערפאַר, ווייל מאשא האָט גערעכענט, אז איבער פּאשא׳ן איז זי אזוי אומגליקליך, און פּאשא האָט געדרונגען פערקעהרט, אז די גאַנצע צרה איז ווייל זי האָט איין עלטערע שוועסטער, וועלכע הייסט מאשא... נאָר ווי אַזוי די מעשה איז דאָרט געווען, — די דאָזיגע צוויי שוועסטער האָבען געפיהרט צווישען זיך מלחמה אַ צייט מיט יאָהרען. נישט דער פאָטער, וואָס איז זעלטען אין דער היים געווען, נישט די מוטער, וואָס האָט מורא געהאַט אַריינ־

מישען זיך צווישען זיי, האָבען זיי נישט געשטעהרט צו קריעגען זיך, זידלען זיך, שעלטען זיך — און אָפטמאָל — צווישען אונז זאָל עס בלייבען — טאַקי פּאַטשען זיך...

כעס איז, געוועהנליך, ניט אַזאַ טייערע מעלה; דאָך פערשטעהען מיר, אַז יעדער האָט אַ גאַל און אַ מענש איז ניט קיין אייזען. ווי אַזוי זאָל מאַשאַ ניט זיין אין כעס אויף פּאַשאַ'ן, אַז זי פערגינט זיך נאָך שפּאָרען און זאָגען אויף צו-להכעיס, אַז זיל-בערשטאַדט איז אַ שוטה?

— ער איז קליגער פון דיר, מאַשאַ!

— פאַרשטעהט זיך: פּאַשאַ אַליין זאָגט אַזוי — דאַרף מען איהר גלויבען! איהר ווייסט, ווער עס זאָגט? דאָס זאָגט פּאַשאַ, מיין שוועסטער פּאַשאַ! איהר קענט זי, צי ניין?...

— צי מיך קען מען, צי ניט, — דיך, מאַשאַ, קען מען אודאי! מע קען דיך, דאַנקען גאָט, אומעטום, מע קען דיך. מע האָט געהערט פון דיר...

— געלויבט איז גאָט, וואָס מע קען מיך! מע וואָלט מיך נאָך מעהר געקענט, ווען איך זאָל ניט האָבען דיך פאַר אַ שוועס-טער!...

— ע? איך מאַך דיר קאַליע? איך פאַרשטעה!...

— דו מאַכסט מיר קאַליע? דו? דו?... וואָס איז? ווער ביזט דו אַזעלכע? ווער ביזט דו? אדרבה, ווער ביזט דו?...

— ווער איך בין? עס איז שוין גענוג פאַר מיר, אַז איך בין מיין שוועסטער'ס אַ שוועסטער!...

— צו פיעל כבוד פאַר דיר! וואָלסט זיך שוין טאַקי, כלע-בען, געמאָגט אַריבערטראָגען מיט'ן פּעקעל אַהין, וואו מע האָט שוין לאַנג צוגעגרייט פאַר דיר איין אָרט!...

— דו ביזט עלטער, שוועסטער-לעב!...

— ע? דו הייבסט שוין אָן צו שעלטען? נאַ זשע דיר! נאַ! נאַ!...

— נא דיר צוריק!...

. . . .

. . . .

. . . .

און עס קומט צווישען זיי פּאָר אזעלכס, וואָס עס פּאַסט ניט פאר קיין פּרייליגס, וועלכע שפּיעלען פּיאַנע און האַלטען א ביכעל אין דער האַנד. און דעריבער האָבען מיר אויסגעשטעלט דריי שורות מיט פּינטעלעך.

און מערקווירדיג! טאָמער האָט עמיצער געזאָגט א שלעכט וואָרט אויף מאשא׳ן, האָט פּאשא יענעם געקאָנט אויסרייסען די אויגען, און ווידער צוריק, ווען פּאשא איז ניט געזונד געוועזן, האָט מאשא ניט צוגעמאַכט מיט קיין אויג גאַנצע נעכט און איז אויס־געזעסען נעבען איהר טאַקי גאָר ווי א שוועסטער קאָן זיצען. עס איז זיי שווער געוועזן צו נעמען אויף די געדאַנקען, וואָס וועלען זיי טהון, אז זיי וועלען זיך דאַרפען צעשיידען, צעשיידען אויף תמיד, אויף אייביג? דער דאָזיגער געדאַנק האָט בישט איין מאָל ארויסגערופען טרערען אויף זייערע אויגען, געוועהנליך, בעהאַל־טענדיג איינע פאר דער אַנדערער. נאָר גאָט דער האר האָט זיי אָפּגעהיט פון צעשיידען זיך, און עס איז זיי בעשערט געווען צו פערברענגען אַלע זייערע בעסטע יונגע יאָהרען נאָר צוזאמען, און דאָס דאָזיגע האָט זיי געמאַכט נאָך מעהר בייז, נאָך מעהר צע־רייצט, ביז זיי זענען גאָר געוואָרען אָפּגעזונדערט פון זייערע אמאָ־ליגע חבר׳טעס און בעקאַנטע און פון דער גאַנצער שטאָדט, און דערפאַר האָבען זיי בעקומען אין שטאָדט א נאָמען: „די אַלטע מוידען״...

— אָן געהען זיי שוין, די אַלטע מוידען!... וואָס וועלען זיי אויסזיצען, איך בעט אייך? רעגענבויגען איז ניט קראַנק צולעגען נאָך עטליכע צעהנדליג טויזענד רובעל און קריגען זיי חתנים, חאָטש וואָסערע חתנים ס׳איז, אבי זיי זאָלען זיך ניט ארומבלאָנקען אזוי ביז צום גרויען צאָפּ!

און די צייט שטעהט נישט אויף איין אָרט. איין יאָהר יאָגט דאָס אנדערע. דער הערר רעגענבויגען קומט פון פעטערבורג און פאָהרט ווידער אוועק אויף א גאַנץ יאָהר צו זיינע געשעפטען. די מאַדאַם רעגענבויגען קוקט אויף די טעכטער מיט רחמנות און זיפצט און קרעכצט, אָדער זי געהט אוועק צו דער מאַדאַם פריד־מאַן און ברענגט פון דאָרטען פעק מיט רכילות. און ווידער די אייגענע בלאָטע פאַר פסח. ווידער די שרעקליכע היצען מיט דעם שלעכטען ריח אום תמוז. ווידער די ברענענדיגע פרעסט אום ווינטער. אַלץ די אייגענע האַלב־איינגעפאַלענע קלייטען מיט די פעריאָמערטע קרעמערקעס אין מארק, וואָס שלעפען פאַר די פאָלעס. ווידער די אייגענע פיזיאָנאָמיעס מיט די קאָסטיומען אויף יעדען טריט. ווידער די אייגענע „אינטעליגענציע“, וואָס פערפלייצט אַלע שבת די באַרדיטשעווער גאַס, איינגעטונ־קען אין זייד און אין סאַמעט מיט א סך רויטע, גרינע, בלויע, געלע סטענגעלעך אויפ׳ן האַלז, מיט זיסע, זויערע, ביטערע, וויינינגע, גע־זאַלצענע שמייכעלעך אויף די ליפען... ווען וועט דאָס שוין האָבען איין עק? ווען וועט קומען א שרפה אויף דער דאָזיגער שטאָדט? ווען וועט קומען א מפלה אויף אַלע מאַנספערזאָנען?...

פונקט אין דער דאָזיגער צייט האָט זיי באַרים פרידמאַן פאָרגעשטעלט זיינע צוויי געטרייע חברים — גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט, אויף וועלכע די אויסגעטריקענטע שוועסטער זענען אנגעפאַלען, ווי די הונגעריגע ביענען. מיט כעס און מיט פרייד צוזאַמען האָבען זיי זיך צוגעחאַפט צו די דאָזיגע צוויי אומשולדיגע נפשות, וועלכע האָבען מעהר ניט געהאַט אין זינען נור דערטאַפען זייער נדן... מיט וואָס פאַר א נקמה האָבען זיי געקוקט אויף דער מאַדאַם פרידמאַן מיט איהר פרינץ, שפּאַציערענדיג אין גאָרטען געאָרעמט מיט גאָלדענשטאַדט און מיט זילבערשטאַדט!

— פּאַרלע וואו פראַנסע, מסיע גאָלדענשטאַדט? אך, פּאַר וואָס זאָלט איהר ניט קאָנען קיין פראַנצויזיש, גאָלדענשטאַדט? אַ שאָד, אַ שאָד, וואָס איהר רעדט נישט קיין פראַנצויזיש!...

וואָס לויפט איהר אַזוי, גאָלדענשטאַדט?... איהר זעהט, גאָלדענשטאַדט, איהר זעהט אַט די דאָזיגע מאַמזעל?... איהר זעהט זי נישט? איהר זענט אַ קורצזיכטיגער? פאַר וואָס זאָלט איהר ניט טראָגען קיין ברילען, קיין פּענסנע?... ווי געפעלט אייך עפּיס מיין שוועסטער פּאַשאַ?... איך זעה, איהר קוקט אויף איהר די גאַנצע צייט!... זי איז יונגער פון מיר... זי איז שענער פון מיר... אייער חבר איז עהרליכער פון אייך: ער טרעט נישט אָפּ פון פּאַשאַ'ן אויף קיין מינוט, קיין רגע... איהר קאָנט נאָר קאָמפּלימענטען מאַכען! איך ווייס!... וואו איז דאָס אייער דריטער חבר, אייזענשטאַדט? פאַר וואָס ווילט איהר איהם קיינמאָל ניט ברענגען מיט זיך? איהר האָט מורא, טאָמער וועט ער בעסער געפעלען פון אייך?... מע זאָגט, אַז ער איז זעהר איין אָרדענטליכער מאַן, אַ זעלטענער מענטש... וואָס שווייגט איהר? וואָס ווערד איהר רויט, בעת איהר ווילט עפּיס זאָגען?...

אַזוי, אָדער כמעט אַזוי, בעגעהט זיך אויך פּאַשאַ מיט איהר קאַוואַליער, מיט זילבערשטאַדטען. די דאָזיגע צוויי צערייצטע שוועסטער, מיט וועלכע די וועלט בעגעהט זיך אַזוי אונמענשליך, ציהען ביי אונזערע בידנע סטודענטען די קליי, רייסען פון זיי פּאַסען, שלעפּען די אָדערען, הענגען זיך צו זיי אויפ'ן האַלז און מאַכען פון זיי חוזק מיט לייטישע געלעכטער... אַט גיט מען זיי אַ האָפנונג, אַז אַלץ וועט זיין רעכט, אַז זייערע הערצער מיט זייער פערמעגען וועלען גיך־גיך איבערגעגעבען ווערען צו זיי; און אַט טהוט מען זיי אַ שמיץ פון זיך, און זיי פאַלען פונ'ם זיעבעטען הימעל אראָפּ־אַראָפּ אויף דער ערד... אַלע טאָג, אַלע טאָג די זעלבע געשיכטע, אָהן איין עק און אָהן אַ סוף!

איז שוין אַ וואונדער, וואָס די דאָזיגע צוויי חברים ווייסען ניט און ווילען נישט וויסען, וואָס עס טהוט זיך דאָרט ביי זייער חבר באָרים מיט זיין ראָזען, און וואָס הערט זיך עפּיס מיט אייזענשטאַדטען?

יעדער האָט זיך זיין פּעקעל.

דאָס זעכצעהנטע קאַפּיטעל.

אַלע צעפאַהרען זיך.

די מאַדאַם פרידמאַן האָט שוין אָפּגעשמועסט מיט'ן זוהן מכּח זייער ווייטער נסיעה קיין אויסלאַנד אויף קוראַציע, כּדי צו בעקענען זיך אַ ביסעל מיט דער וועלט.

— דו פאַרשטעהסט צי ניין? — זאָגט צו איהר דער מאַן. — איך זאָג דיר, מלכּה, אַז דו וועסט נאָכדעם אַליין חרטה האָבען. אונזער ברוך איז אַ צעבאַלעוועטער בן־יחיד, און דאָרטען קאָן פון איהם ווערען אַ שענער שאַרלאַטאַן. ער האָט פיינט האַלטען געלט ביי זיך און האָט ליעב קויפען אַלץ, וואָס דאָס אויג זעהט, און אַז עס געהט איהם אויס געלט, חתמ'עט ער וועכסלען. מיר וועלען איהם דאַרפען אין צוויי חדשים אַרום אויסקויפען פון אַ טורמע, אָדער זוכען ערגיץ גאַנץ ווייט... אונזער בן־יחיד איז טאַקי אַ וואוילער יונגאַטש, נאָר ער איז נאָך צו יונג און מוז האָבען אַ ביאַניע... ער האָט אַ צו ווייך האַרץ און מיינט, אַז ער איז רויטשילד'ס אַ יורש. דו פאַרשטעהסט צי ניין?...

— וואָס זשע ווילסט דו, מאָטעל? פאַר וואָס זאָלסט דו מיך אומזיסט מוטשען, ווען דו ווייסט, אַז עס וועט דיר ניט העלפען? וואָס זשע דען זאָל ער טהון, אַ יונג קינד פון פאַרמעגליכע עלטערען?

— לאָז ער זיך פריהער באַקענען מיט'ן געשעפט דאָ, אויפ'ן אָרט, מלכה! לאָז ער זעהען, פון וואַנען דאָס עשירות צאַפּט זיך, און נאָכדעם, ווען ער וועט קאָנען איינברענגען א קערבעל, וועט ער שוין ממילא קאָנען אויסברענגען אויך. דו פאַרשטעהסט צי ניין ?...

— א? דו ווילסט איהם מאַכען פאַר א משרת? איך פאַרשטעה שוין דיין ציעל! מאַטעל, עס וועט זיך דיר ניט העלפען, מאַטעל! באַרים פאָהרט מאָרגען אוועק !...

* * *

מע פּאַקט און מע גרייט זיך אין וועג אַריין. א גרויסע בעוועגונג אויפ'ן אייזערנעם באַלקאָן. די מאַדאַם פרידמאַן איז שטאַרק צעטראָגען. אַליין, מיט איהרע אייגענע הענד, לעגט זי צונויף דאָס גרעט, די מלבושים, דאָס עסענוואַרג. זי בייזערט זיך, קאָמאַנדעוועט און איז שטאַרק צעטראָגען. דערפאַר אָבער זיצט זיך דער הערר פרידמאַן אין קאָנטאָר און איז שטאַרק פערטיעפט אין די חשבונות. ער רופט צו דעם קאַסיר און שמועסט מיט איהם גאַנץ קאַלטבלוטיג וועגען די געשעפטען און מישט זיך ניט און פרעגט אפילו ניט, וואָס טהוט זיך דאָרט, אויפ'ן באַלקאָן.

ביי'ם טיש זיצען שוין אַלע אונזערע בעקאַנטע און מע וואַרט אויפ'ן בעל־הבית. די מוטער איז פערטראָגען מיט'ן טואַלעט. דער זוהן איז אויך שטאַרק צעפּלאָכטען. ער היט זיך עפּיס פאַר אייזענשטאַדט'ס גרויסע אויגען, וואָס קוקען איהם גלייך אין הארצען אַריין. ער שמועסט מיט גאָלדענשטאַדטען און מיט זילבערשטאַדטען און מאַכט זיך, אז ער לאַכט, און וויל, אז זיי זאָלען אויך לאַכען. נאָר זיי לאַכען ניט. גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט זענען פערטראָגען אין זייערע אייגענע געשעפטען, און זייערע אויגען קוקען ערגיץ ווייט, אהין, אין פענסטער אַריין, אויף דעם נעלען מויער, דאָרט וואו זיי האָבען נעכטען נעהאַט א לאַנגען שמועס מיט מאַשע'ן און מיט פּאַשא'ן, אזא שמועס, וואָס זיי קאָנען פון

איהם בשום אופן ניט פערשטעהן, צי זאָלען זיי לערנען דעם פשט אזוי, צי אַנדערש... דער טיש געהט־צו גאַנץ שטיל; עס איז יע־דען עפּיס אָנגעזאָלצען אויפ'ן הארצען. נאָר איין הערר פרידמאַן איז ניט צעטראָגען.

— דו פאַרשטעהסט צי ניין? — זאָג דער בעל־הבית גאַנץ רוהיג, פערנעמענדיג זיין אָרט און ניט קוקענדיג אויף קיינעם. — דו פאַרשטעהסט צי ניין? ער פלעגט מיר תמיד אָראָפּוואַרפען פון טיי צוואַנציג פּראָצענט סקידקע, און איצט שרייבט ער, אַז עס לוינט איהם ניט. איך האנדעל שוין מעהר ניט מיט איהם פון היינט אָן! איך געב איהם צו לייזען אַ יאָהר כמעט הונדערט און צוואַנציג טויזענד רובעל, און אפשר נאָך מעהר. דו פאַרשטעהסט צי ניין?...

— די פערד זענען שוין גרייט! — זאָגט אליק נאָך דעם אָנ־בייסען און הויבט־אָן ארויסטראָגען די פולע טשעמאָדאַנעס. אַלע קוקען זיך איבער. נאָר דער הערר פרידמאַן געהט־אוועק אין קאַנ־טאָר אריין און זעצט זיך צו די חשבונות. די מאַדאַם פרידמאַן וויל זיך שוין אָנהויבען געזעגענען, איז דער זוהן ניטאָ. וואו איז ער? אין גאָרטען, מיט אייזענשטאַדטען...

— איך בעט דיך, אייזענשטאַדט, טייערסטער פריינד, איך פאַרלאָז זיך אויף דיר, ווי אויף איין אייגענעם ברודער. דו פאַר־שטעהסט?... זאָג איהר, אַז נישט מעהר ווי אין דריי־פיער וואָ־כען ארום קום איך צוריק, און דעמאָלט... איך וועל איהר שיקען פון וועג אָפטע בריעף, אַלע טאָג, צוויי מאָל, דריי מאָל אַ טאָג! אייזענשטאַדט, איך בעט דיך... אפשר דאַרף איך איהר אַצינד אויך איבערלאָזען אַ בריעף? האַ? ווי מיינסט דו, אייזענ־שטאַדט?...

— צו וואָס? מע דאַרף ניט. איך וועל איהר שוין אַלץ איבערגעבען.

— אייזענשטאַדט! מיט וואָס קאָן איך דיר אָפּדאַנקען פאַר דיין גוט האַרץ, טייערער אייזענשטאַדט?... אין קיעוו וועל איך שטעהן אַ טאָג דריי — שרייב מיר אַהין אַ בריעף. זיי געזונט! גרוס ראָזען. זיי געזונט! זיי געזונט!

— פאָהר געזונט! פאָהר געזונט!

. . . .

— זיי געזונט, פּאַפּאַשאַ! — האָט זיך אונזער יונגער העלד געוועגדט צום פאָטער. — זיי געזונט!

— האַ? הונדערט אַכציג, צוויי טויזענד דרייהונדערט פופ־ציג, אַכט מיט פערציג, פיער מיט אַ האַלבע... אַ, דו פאָהרסט שוין?... און זיעבעציג, דריי טויזענד פיערהונדערט צוואַנציג, איינס מיט זעכציג, זעכס מיט דריי פערטעל... נו, פאָהר געזונט! און דרייסיג, נייען טויזענד מיט הונדערט, אַכציג אַכט מיט צוועלף דריי פערטעל... און זיי אַ מענטש, דו פאַרשטעהסט צי ניין?... גיט מיר אַהער דעם חשבון פון אַפּריל מיט'ן באַלאַנס!...

* * *

— זייט געזונט! — זאָגט גאָלדענשטאַדט, געזעגענענדיג זיך מיט מאַשאַ רעגענבויגען, און קוקט אַראָפּ צו זיך אויף די שפּיץ שטיוועל.

— פאָהרט געזונט! — ענטפערט איהם מאַשאַ רעגענבויגען, קוקענדיג אויף איהם מיט אַ געלעכטער. — פאָהרט געזונט! איהר זאָלט דאָס אַנדערע מאָל זיין געהיט מיט אַ וואָרט און פריהער גוט באַקלערען, וואָס איהר ווילט זאָגען!... איהר זאָלט ניט מיינען, אַז מיר, פרויען, זענען אַזאַ וואָלוועלע סחורה, וואָס יעדער קאָן זי קויפען, אַבי עס לוינט זיך איהם... איך ווייס, איהר וועט מיר זאָ־גען, אַז איהר האָט מיך ליעב, איהר געהט אוים נאָך מיינע טריט... זאָגט דאָס ניט: איך וועל אייך ניט גלויבען; ניט מיך מיינט איהר — איהר מיינט עפּיס אַנדערש... איהר זאָלט מיך פאָלגען,

וואָלט איהר באַלד געגאַנגען זאָגען די דאָזיגע ווערטער אויך אייער חבר זילבערשטאָדט, בכדי ער זאָל זיך היטען און זאָל מיין שוועסטער אזעלכעס נישט פאַרלעגען, מחמת פון איהר קאָן ער א סך ערגער אָפּשניידען, ווי איהר פון מיר! מיין שוועסטער איז ניט פון די פריילינס, וואָס האָבען מורא פאר א מאַנספּערזאָן און וואָס גלויבען איהם אויף נאמנות, ווען ער זאָגט, אז ער האָט ליעב, ער געהט אויס, ער שטאַרבט!

. . . .

עס קאָן זיין, אז אונזערע צוויי פיינע יונגעלייט, גאָלדענשטאָדט און זילבערשטאָדט, וואָלטען אפשר ניט אזוי מיאוס בעהאַנדעלט געוואָרען פון די מאמזעלען רעגענבויגען, ווען די דאָזיגע צוויי שוועסטער זאָלען ניט געווען זיין היינטיגען טאָג אזוי צעבייזערט און צערייצט דערמיט, וואָס באָריס פרידמאַן, אויף וועלכען זיי האָבען ביידע אַרויסגעקוקט אזוי לאַנג, איז אוועקגעפאָהרען קיין אויסלאַנד און איז אפילו נישט געקומען מיט זיי זיך געזעגענען! דעם גאַנצען כעס מיט'ן פערדראָס האָבען זיי אויסגעלאָזט צו די צוויי אומשולדיגע העלדען, וואָס זענען אוועקגעפאָהרען דעם זעלבען טאָג פון דאַנען מיט צעבראָכענע הערצער, מיט צעוואָלגערטע לופט־שלעסער און מיט פוסטע לעדיגע קעשענעס...

— פאר'שרפ'עט זאָל ווערען די דאָזיגע שטאָדט מיט'ן גע־לען מויער און מיט די געלע אַלטע מוידען!... — האָט געבענשט גאָלדענשטאָדט, זיצענדיג אין א טרייסלענדיגביידעל און אַרומ־קוקענדיג זיך דאָס לעצטע מאָל אויף דער שטאָדט. וואָס האָט א פּנים געהאַט פון ווייטען, ווי א בערגעל, אויף וועלכען מע האָט אַנגעוואָרפען רויטע, געלע און שוואַרצע שטיינדלעך מיט מיסט און מיט שטרוי.

— א פּאָהיבעל זאָל קומען אויף אַלע אַלטע מוידען פון דער גאַנצער וועלט!... — האָט אונטערגעהאָלפען זילבערשטאָדט, אונ־

טערשפּרינגענדיג איןביידעל און שלינגענדיג דעם געדיכטען שטויב, וואָס קריכט אין די אויגען, אין נאָז און אין האַרצען.

* * *

נאָר איין אייזענשטאַדט איז געבליבען נעכטיגען אין דער דאָ־זיגער שטאָדט און האָט אין דעם אָבענד לאַנג פערבראַכט מיט „בערטע דער גרושה", וואָס האָט ניט אויפגעהערט צו וויינען, אָבקען און זיפצען.

ניט אומזיסט האָבען מיר אונזער העלד אייזענשטאַדטען גע־קרוינט מיט'ן טיטעל „דיפּלאָמאַט". אייזענשטאַדט האָט ווירקליך פערטראַכט גרויסע וויכטיגע פּלענער, ווי מיר וועלען דאָס אַרויס־זעהן בעשיינפּערליך פון די ווייטעריגע קאַפּיטלעך פון אונזער אמת'ען ניט־אויסגעטראַכטען ראָמאַן.

דאָס זיבעצעהנטע קאַפּיטעל.

אומגעריכטע בעגעגעגנישען.

„וואו זענען זיי אצינד? וואָס טהוען זיי? וואָס רעדען זיי? אַך, ווי גליקליך זענען זיי אין דער פרעמד, אין דער גרויסער שטאָדט, ווייט פון זייערע עלטערען, די דעספּאָטען, ווייט פון דער דאָזיגער וויסטער שטאָדט מיט איהרע אייביגע רכילות!... נאָר פאַר וואָס האָב איך קיין בריעף ניט פון זיי? זיי זענען מסתמא פערנומען מיט זייער אייגען גליק אַזוי שטאַרק, אַז זיי האָבען שוין פערגעסען אין זייער בערטען... פאַר וואָס זשע שרייבט ניט אייזענשטאַדט? ער האָט דאָך מיר צוגעזאָגט שיקען בריעף, וויבאַלד זיי וועלען נאָר קומען אויפ'ן אָרט און וועלען אָפּזוכען באָריסען. אָפּנים, אייזענשטאַדט איז דער אייגענער, וואָס אַלע מאַנסבילען. ניט ערגער און ניט בעסער"...

אַזוי טראַכט זיך די מאַדאַם שימשעלביין און ברעכט זיך דעם קאָפּ וועגען אייזענשטאַדטען מיט ראָזען, וואָס זענען אַוועק־געפאָהרען שוין אַכט טאָג, און זי האָט נאָך פון זיי קיין שום ידיעה ניט, גלייך ווי זיי זענען אין וואַסער אריין. קאַרג די שמערצען מיט די בזיונות, וואָס זי האָט דאָ פון די פּוהרמאַנס, דאַרף זי נאָך האָבען יסורים פון די העלדען אַליין, וואָס צאָהלען איהר פאַר איהר פריינדשאַפט און ליעבע מיט אונדאַנקבאַרקייט? וויפיעל איז זי אויסגעשטאַנען פון דער מאַדאַם פּוהרמאַן, וואָס

איז אריינגעלאָפען צו איהר מיט א גוואלד אויף דעם אנדערען טאָג נאָך איהר טאָכטער'ס אנטלויפען און איז אָנגעפאלען אויף איהר מיט א געוויין:

— הולטייקע! געב מיר אָפּ מיין קינד! חצופה, וואו איז מיין ראָזע? געב מיר אָפּ מיין טאָכטער, מיין אויג אין קאָפּ!...

שרעקליך איז געווען די דאָזיגע אומגליקליכע מוטער אין יענער מינוט! בערטע האָט אליין אויך אָנגעהויבען צו וויינען, אויף איהר קוקענדיג. נאָך מעהר שרעקליך איז געווען מאיר פוהרמאן... נאָר לאָמיר אוועקווארפען די דאָזיגע פארשווינען מיט די טרויעריגע סצענעס און לאָמיר בעסער נאָכקוקען נאָך אונזערע הויפּט־העלדען, זעהען, וואו זענען זיי און וואָס טהוען זיי?

אז די אנטלאָפענע, אייזענשטאַדט און ראָזע פוהרמאן, זענען אויף דעם צווייטען טאָג געקומען בשלום אין דער גרויסער שטאָדט, איז די ערשטע זאך געווען ביי אייזענשטאדטען אָפּצוזוכען פאר דער מיעדער און הונגעריגער ראָזע איין אָפּרוה. ער האָט אזוי לאנג גע־זוכט, ביז ער האָט געדונגען א קליינע, נאָר זעהר א ליכטיגע און א ריינע קווארטיר, וואוהין ער האָט אריינגעפיהרט ראָזען און האָט בעפוילען, עס זאָל זיין דער סאמאָוואר, געבראכט אין איין אויגענ־בליק בייגעל, בולקעס, פוטער. און אליין האָט ער זיך גענומען קלייבען אין וועג אריין, קייענדיג און האפּענדיג עפּיס אין מויל אריין.

— אייזענשטאדט! — האָט זיך צו איהם ראָזע געווענדט, קוקענדיג איהם אין די אויגען אריין. — אייזענשטאָדט! איך וויל אויך געהן מיט אייך.

— וואָס רעדט איהר, ראָזע? ניין! מיר האָבען איינמאָל אָפּגערעדט, דאכט זיך, אז איהר דארפט מיך פאָלגען?... איך דארף געהן אצינד אליין, און איהר רוהט זיך אויס א ביסעל פונ'ם וועג: דער רעגען האָט געמאכט פון אייך א תל... ביז איך וועל קומען מיט איהם צוריק, וועט איהר שוין האָבען זיך א ביסעל

דורכגעשלאָפּען, אזוי אַז באָרים וועט אייך טרעפען נאָך שענער, ווי ער האָט אייך אוועקגעוואָרפען...

ראָזע האָט זיך צעלאכט און איז רויט געוואָרען. אונזער חיטרער דיפּלאָמאַט האָט, אַפּנים, געוואוסט, ווי אזוי צו האנדלען מיט דער פריילין ראָזע און מיט וואָס צו ווירקען אויף איהר. זי איז מרוצה געוואָרען צו בלייבען דאָ אויף דער קווארטיר און ווארטען, ביז זיי וועלען קומען צוזאמען, און אין דער צייט וועט זי זיך דערווייל אויסשלאָפען.

זיך אויסשלאָפען?... אצינד, ווען זי האָט שוין אָפּגעטהאָן אזא פערברעך: אנטלאָפען פון דער היים ביינאכט מיט א פרעמדען יונגענמאַן, אוועקגעוואָרפען די אומגליקליכע מוטער, איהר איינציגען פריינד פון איהרע יונגע יאָהר, — און אויף וועמען? אויף איהר פאָטער דעם דעספּאָט, וואָס איז אזוי פיעל יאָהרען אָפּגעזעסען אויף איין אָרט — ביי'ם אייזערנעם קאסטען, ווי א געטרייער הונד, און האָט געקליבען א גראָשען צו א גראָשען — פון וועמענ'ס וועגען, אז ניט פון איהרטוועגען, ווי ער אליין זאָגט אלע מאָל? אצינד, ווען זי איז שוין געקומען צו איהר ציעל, וואוהין זי האָט זיך דריי יאָהר געצויגען און געריסען, — וועט זי זיך אוועקלעגען שלאָפען? ניין! זי וועט זיך אזוי צולעגען א ביסעל אויפ'ן בעטעל, און לייענענדיג צום הונדערטען מאָל איינע פון זיינע לעצטע בריעף, וועט זי ווארטען אויף איהם...

אין דער זעלבער צייט, וואָס ראָזע ליגט אויפ'ן בעטעל מיט אזעלכע געדאנקען, לויפט באָרים ארום מיט דער מוטער דאָ, אין דער גרויסער שטאָדט, פון איין מאגאזין אין דעם אנדערען. ער קלייבט זיך מאָרגען גאנץ פריה אוועקפאָהרען פון דאנען קיין אויסלאנד און האָט זיך דאָ קוים צוגעקליבען עטליכע פיינע גאַרניטורען אין וועג אריין. אפּנים, ער הויבט ניט אָן צו וויסען, אז שוין גוטע דריי שעה ווארט אויף איהם אונזער דיפּלאָמאַט אייזענשטאדט אין דעם האָטעל און קאָן זיך אויף איהם ניט דערווארטען. אייזענשטאדט שפּאנט-אום אויפ'ן טראָטואר, קוקט

אויף אַלע זייטען, חאַפּט־אַרויס אַלע מינוט דאָס זייגערל, דאָס ווילדע אָפּגעריבענע זייגערל, און הויבט שוין אָן צו זיין ברוגז. נאָר שאַ!... אָן פּאַהרט, דאַכט זיך, אונזער יונגער העלד מיט דער מוטער אויף אַ פּאָר ריסאַקעס גלייך צו דעם דאָזיגען האָטעל? ער שפּרינגט־אַראָפּ מיט עטליכע פּעקלעך סחורה און לויפט צו דער טיר — פּלוצים...

— אייזענשטאַדט?!...

. . . .

צוויי שענע מעבלירטע נומערען. פּעק מיט סחורה אויף די טישען, אויף די בענקלעך, אויף דער ערד. צוויי לאָקייען שטעהען גרייט און וואַרטען, מע זאָל מיט זיי עפּיס שאַפען. באָריס פרידמאַן הייסט זיי אַרויסגעהן און צומאַכען די טיר. ער איז עפּיס ווי צעמישט פון דעם, וואָס ער האָט פּלוצים, אומגע־ריכט, דערזעהען דאָ אייזענשטאַדטען.

— מאַמאַ! איך וועל באַלד אַריינגעהן, איך וועל אַ ביסעל שפּאַצירען מיט אייזענשטאַדטען דאָ אין קאָרידאָר!

ביידע געהען־אַרויס אין קאָרידאָר.

— ווי קומסט דו אהער, ברודער? וואָס מאַכסט דו עפּיס? וואָס מאַכען דאָרט אונזערע?... וואָס טהוט זיך דאָרטען?...

— אַלץ אין אָרדענונג. — ענטפערט איהם אייזענשטאַדט, נישט אַראָפּלאָזענדיג די אויגען פון איהם. באָריס זעצט זיך אַנידער אויף אַ בענקעל. ער חאַפּט זיך אָבער באַלד אויף און לויפט אַרום הין און צוריק, ווי אַ פערטשאַדעטער, און קאָן זיך קיין אָרט נישט געפינען. ער שיט מיט ווערטער:

— אַך, ברודער! וואָס זאָל איך דיר זאָגען?... איך האָב געהאַט אַזאַ שווערען וועג, אַז איך קאָן דיר גאָר אַזוי פיעל ניט איבערגעבען! אַ שלאַקס־רעגען... אַ בלאָטע... אַ ווינט... קוים אַ לעבעדיגער געקומען אהער... אַ ביסעל זיך אָפּגערוהט... געווען אין עטליכע ערטער... געזעהען דאָס טהעאַטער... די אָפּערע... אַך,

ברודער!... נאָר וואָס קאָן איך דיר זאָגן? וועסט זיין — וועסט דו זעהען... היינט געהט „אפריקאנקא"... ווילסט? וועלען מיר געהן צוזאמען... יאָ, מיר וועלען ביידע זיין היינט... איך וועל ד״ר וויזען... ביזט אויף לאנג געקומען אהער? וואָס טהוסט דו דאָ?...

— איך בין געקומען געוואָהר ווערען וועגען דעם היגען אוניווערזיטעט... איך רעכען האלטען דאָ עקזאמען... מע דאַרף זיך זוכען שטונדען...

— אַ? זעהר רעכט! שטונדען? גאנץ רעכט! אַ פיינע שטאָדט... זאָלסט בלייבען אַ היגער.

— באָרים! אייזענשטאדט! קומט־אריין טיי טרינקען! — שרייט די מאדאם פרידמאן פון איהר צימער.

— באלד! באלד! — ענטפערט איהר באָרים און חאפּט אייזענשטאדטען אונטער אַ האנד און שפּאנט מיט איהם אָרום איבער דעם קאָרידאָר, און דערצעהלט איהם מיט גרויס ענטוזיאזם וועגען זיין נסיעה, וועגען דער היגער שטאָדט, וועגען די יונגע לייט, מיט וועלכע ער האָט זיך שוין בעקאַנט, פיינע, זעהר פיינע יונגע לייט, רייכע, געבילדעטע... באָרים פערגעסט ניט אויספרעגען זיך ביי איהם וועגען ראָזען, וועגען בערטע שימשעל־ביין, וועגען זיין פאָטער, זיינע חברים גאָלדענשטאדט און זיל־בערשטאדט. אייזענשטאדט ענטפערט איהם פערטראַכט, צע־טראָגען: דער דאָזיגער דיפּלאָמאַט האָט זיך זיינס אין זינען, זיין קאָפּ איז פערנומען מיט פערשיעדענע געדאנקען און פּראָ־יעקטען. פּלוצים שטעלט ער זיך אָפּ און טהוט איהם אַ פרעג:

— וואָס וואָלסט דו געטהאָן, באָרים, ווען דו זאָלסט, למשל, געהן און באגעגענען דאָ, אין דער דאָזיגער שטאָדט, די מאַמזעל פוהרמאן?...

באָרים בלייבט שטעהן אַ בלאַסער. דאָס האַרץ הויבט איהם אָן צו קלאַפּען, און ער ווייסט ניט וואָס צו ענטפערען. ענדליך זאָגט ער מיט היץ:

— אײזענשטאַדט. דײנע תנועות קאָן איך שוין ניט איבער־טראָגען!... דו װײסט גאַנץ גוט װי אַזױ איך גײ אויס נאָך ראָזען... צו װאָס פרעגסט דו מיך אַזעלכס? װאָס איז דיר פּלוצים אַרײנגעפאַלען אין קאָפּ אַזאַ געדאַנק, משוגענער אײזענשטאַדט?...

— איך זאָג דאָס גלאַט אַזױ, צום בײשפּיעל...

— משוגענער אײזענשטאַדט! קום, מיר װעלען טרינקען טײ, און נאָכדעם װעלען מיר זיך אַ ביסעל דורכגעהן איבער דער שטאָדט. אַ פײנע שטאָדט, מענסט זי אָנקוקען... מאַמע! נאָכ'ן טײ װעלען מיר זיך אַ ביסעל דורכגעהן, איך מיט מײן חבר!

און אונזערע צװײ יונגע העלדען נעמען זיך גאַנץ פײן פאַר די הענד און געהען־אַרױס אין גאַס נאָכ'ן טײ טרינקען.

— װאוהין פאָהרען מיר? — פרעגט באָרים און רופט צו אַ איזװאָזטשיק.

— צו מיר אױף דער סטאַנציע! — ענטפערט אײזענשטאַדט גאַנץ פעסט.

* * *

אונזער העלדין, ראָזע פוהרמאַן, װאָס האָט זיך געגעבען דאָס װאָרט ניט שלאָפען, האָט איבערגעלעבט פיער שװערע אומגעמיטליכע שעה! װאָס פאַר אַ שלעכטע געדאַנקען זענען איהר ניט אַרױף אױף דער מחשבה? װאָס פאַר אַ פּאָזע האָט זי ניט אָנגענומען, אַרױסקוקענדיג פון אײן מינוט אױף דער אַנדערער? עס האָט זיך איהר געדאַכט, אָט־אָט עפענט זיך די טיר — און ער קומט אַרײן... זי איז געלעגען, געזעסען, געשטאַנען, געקוקט אין פענסטער אַרײן...

דאָס האַרץ קלאַפּט איהר. זי לעגט זיך װידער אױפ'ן בעטעל און מאַכט־צו די אױגען. אַלערלײ געדאַנקען, גוטע און שלעכטע, װערען צונױפגעמישט בײ איהר אין קאָפּ. עס שטעלט זיך איהר פאָר אַ גילדענער רעגען מיט שװאַרצע, געלע, בלױע און גרינע פלעקען. דער גילדענער רעגען גיסט און גיסט, און די שװאַרצע, געלע, בלױע, גרינע פינטעלעך װערען אַלע מאָל גרעסער און גרע־

סער און דרעהען זיך און טאַנצען און שפּרינגען פאַר איהרע אויגען... עס זשומעט איהר אין די אויהערען... זי הערט, ווי עמיצער רעדט הינטער דער טיר... זי הערט אַ בעקאַנטע שטימע, אַ זיסע שטימע... זי הערט, ווי די טיר עפענט זיך. זי עפענט אויף די אויגען און זעהט... זי האַפּט זיך אויף פונ'ם בעטעל און לויפט אַקעגען.

— באָרים !...

— ראָזע !...

זיי ליגען איינער ביי דעם אַנדערען אין די אָרעמס. זייערע ליפּען האָבען זיך צונויפגעגאָסען אין איין לאַנגען קוש.

און אייזענשטאַדט? אייזענשטאַדט איז אַרויסגעלאָפען אין קאָרידאָר מיט טרערען אויף די אויגען...

דאָס אכצעהנטע קאַפּיטעל.

פּאָעזיע און פּראָזע.

אונזער בעגאבטער דיפּלאָמאַט האָט. אייגענטליך, שוין אָפּגעטהאָן וואָס ער האָט בעדאַרפט: צונויפגעפיהרט דאָס גליקליכע פּאָרעל, ארומגעפלויגען נאָכדעם א גאַנצען טאָג פון'ם רב צום ראבינער און פון'ם ראבינער צום שמש מיט די עדות, בעדונגען זיך מיט זיי אַלע, צוגעגרייט די נויטיגע פּאַפּיערען (וועגען דעם האָט ער זיך נאָך פריהער בעוואָהרענט...), געשטעלט ביי'ם רב אויפ'ן הויף א געמיינע, זעהר א געמיינע חופּה, וואָס האָט פון דעסטוועגען אויסגעוויזען ביי די ליעבענדע אין די אויגען ווי די רייכסטע, די שענסטע און די פּרייליכסטע חתונה, אזוי, אז דעם רב'ס הויף, אין וועלכען קיין מענש האָט נישט געקאָנט אריינטרעטען מיט ניט קיין פערשטעלטער נאָז, האָט ביי זיי א פּנים געהאט ווי א פּראכטפולער שמעקענדיגער גאָרטען, און די פּיער פּשוטע שטעקענס מיט'ן פּרוכת, וואָס די שמשים האָבען אונטערגעהאלטען, האָבען ביי זיי אויסגעוויזען ווי דער גן־עדן. מיט איינעם וואָרט, אייזענשטאדט האָט פון זיין זייט אָפּגעטהאָן אַלץ, וואָס ער האָט בעדאַרפט און געקאָנט, און ער וואָלט שוין, דאכט זיך, געמאָגט עפּיס אָנהויבען טראכטען אויך וועגען זיך — נאָר ניין! זיין מיסיע איז נאָך נישט געענדיגט. אויף מאָרגען, נאָך דער מערקווירדיגער חופּה, האָט איהם עמיצער א קלאָפּ געטהאָן אין דער טיר; דאָס

איז געווען דער שווייצאר פונ׳ם גאסטהויז, וואו דאָס פּאַרפּאַלק איז געשטאַנען: „אייזענשטאַדט! קומט באַלד — מיר דאַרפן אייך. ראָזע פרידמאַן”...

עס ווייזט אויס, אַז אונזער העלדין איז געווען אַזוי גליקליך מיט איהר נייער פאַמיליע „פרידמאַן”, אַז זי האָט ווייניג-וואָס אין זינען געהאַט דעם דאָזיגען יונגען מענשען, וואָס האָט ביי איהר געהייסען פּשוט: „אייזענשטאַדט” — און נישט מעהר; קיין שטיקעל טיטעל ניט, קיין וואָרט ניט!

ראָזע האָט בעגעגענט אייזענשטאַדטען אין קאָרידאָר מיט אַ גליקליך שמייכעל אויף די ליפּען.

— גוט מאָרגען, אייזענשטאַדט! באָרים שלאָפט נאָך. איך וויל איהם ניט וועקען... עס איז ערשט עלף אַ זייגער. באָרים איז ניט געוועהנט געוואָרען צו אַזאַ ליאַרעם, ווי אין דעם דאָזיגען גאַסטהויז... ער קאָן ניט שלאָפען רוהיג... מען דאַרף דינגען אַ נייע קוואַרטיר אין אַ פּריוואַט הויז. איך בעט אייך, אייזענשטאַדט, אויב עס איז מעגליך נאָך היינטיגען טאָג, וואָלט געווען אויסגעצייכענט... שפּעטער מיט אַ שעה צוויי אָדער דריי קומט צו אונז אויף אָנבייסען, זוכט-אָפּ אַ ליכטיגע און אַ פרייליכע קוואַרטיר... אויף אַ גרויסער לעבעדיגער גאַס... דריי אָדער פיער צימערען מיט אַ קיך... אויב עס איז מעגליך — אַ גאָרטען... באָרים האָט ליעב אַ גאָרטען, בוימער, גראָז... אַדיע, אייזענשטאַדט, אויף וויעדערזעהען!

אונזער אייזענשטאַדט איז געווען גליקליך, קוקענדיג אויף ראָזע׳ס צופריעדען און לעבעדיג געזיכט, אויף וועלכען עס איז שוין לאַנג-לאַנג קיין שמייכעל נישט געווען, אויף איהרע טיעפע, שוואַרצע, גרויסע אויגען, פון וועלכע עס האָבען זיך אַצינד געגאָסען ליכטיגע שטראַהלען פון ליעבע און גליק. אין דער דאָזיגער מינוט האָט ער פערגעסען זיינע ביכער, דעם עקזאַמען, די שטונדען, אַפילו דעם אַלטען קראַנקען, בלינדען פאָטער, דוד דעם שניידער. אין

דער דאָזיגער מינוט איז ער גרייט געווען צו לויפען אין עק וועלט, ווען זי זאָגט איהם נאָר „לויף!"...

און מיט וואָס פאַר אַ פערגעניגען האָט ער געקוקט אויף ראָזען, ווי זי האָט געטאַנצט און געשפּרונגען פאַר פרייד פון דעם נייעם שטיבעל, וואָס ער האָט זיי געדונגען, און אויפ׳ן פּאָרטעפּיאַן, וואָס באָריס האָט געהאַנדעלט אַ מציאה און בעצאָהלט צוויי מאָל אַזוי פיעל, ווי ער איז ווערטה! די פריהער־פערזאָרגטע ראָזע איז געוואָרען צוריק אַ פריילּיכע, אַ לעבעדיגע, ווי אין איהרע ערשטע קינדער־יאָהרען. קוקענדיג אויף איהר, איז אייזענשטאַדט אויך געוואָרען מונטערער און לעבעדיגער. ער האָט אָבער קיין צייט נישט געהאַט לאַנג אָנקוועלען פון דעם יונגען פּאָרפאָלק: אייזענשטאַדט האָט נאָך געהאַט אַ סך ארבייט מיט זייער נייער קוואַרטיר; ער האָט בעדאַרפט דינגען אַ מיידעל אין שטוב אריין מיט אַ לאַקיי, איינקויפען מעבעל, געפעס, כלים און נאָך אַנדערע קליינינגקייטען, וואָס זענען נויטיג אין יעדער ווירטשאַפט — און מערקווירדיג! וואָס פאַר אַ פעהיגקייטען און וויפיעל געניטשאַפט האָט דער דאָזיגער יונגער מענש בעוויזען אין דעם פאַך.

אין דער דאָזיגער צייט, ווען אייזענשטאַדט פליהט־ארום ער־גיץ אין מאַרק און דינגט זיך פאַר שטובזאַכען, וואָס ער קויפט איין, אָדער ווען ער שטעהט אין הויף און טענה׳ט מיט דער דיענסט און לעהרענט זי וואָס צו טהון און ווי אַזוי צו טהון, — פאָהרט זיך דאָס פּאָרפאָלק דורך איבער דער שטאָדט אין אַ גלענצענדען פאַעטאָן מיט ברענענדיגע ריסאַקעס, אָדער זיי שיפען זיך אויפ׳ן ברייטען לאַנגען טייך אויף אַ שיפעל. ראָזע׳ס קאָפּ ליגט ביי באָריסען אויף די פּלייצעס, זייערע אויגען בעגעגענען זיך, זייערע ליפּען גיסען זיך צונויף, און דער פּליעסק פון די וועסלעס קלאַפּט־צו צום טאַקט צו זייערע הייסע קושען. שפּעט אויף דער נאַכט קומען זיי אַהיים, אויף אַ מינוט, עפּיס איבערחאַפּען און זיך איבערטהון — און געהען־אַוועק אין טהעאַטער אָדער אין גאָרטען. אַז זיי קומען אַהיים, טרעפען זיי שוין אַלץ וואָס זיי דאַרפען; טיי, קאַפּע, אַ

ווארעמע אַ שמעקענדיגע וועטשערע, ווייכע אויסגעבעטע בעט־לעך — אַלץ, וואָס מע דאַרף... זיי זענען ווי אין אַ טשאַר. קיין זאַך קעהר זיך מיט זיי ניט אָן. די מענשען דערלאַנגען און נעמען־צו. אין אַלע חדרים איז פריש און ליכטיג, און עס קומט זיי גאָר ניט אויף אויף זייערע געדאַנקען אַ פרעג צו טהון, וואָס פאַר אַ צויבערליכע האַנד גרייט זיי צו אָט די אַלע פערגעניגענס, וואָס פאַר איין אָפּען אויג גיט אַכטונג אויף דער גאַנצער שטוב ?... אַמאָל מאַכט זיך, אַז זיי געפינען אויפ'ן טיש אַ צעטעל מיט אַ בעקאַנטער האַנדשריפט, קליינע אותיות:

„דער קעכין בעצאָהלט	18 רובעל.
דעם קצב פאַר פלייש	2 ״
דער וועשערין	17.50 ״
פאַר געבעקס	1.30 ״
איזוואָזטשיקעס	1.75 ״
דעם שפיעגעל פעררוכט	2.20 ״
סך־הכל	42.75 רובעל.

„אויסגאָב 7.25 רובעל האָב איך איבערגעלאָזט ביי דעם לאָקיי. מיר דאַכט, אַז איהר נעמט ביי איהם קיינמאָל קיין אויסגאָב ניט?... די נייע וואַזאָנעס וועט מען אייך איבער־מאָרגען ברענגען. ביי סטעפּאַנאָווסקי'ן בין איך געוועזן; ער וויל 700 רובעל פאַר די זשרעבצעס. איהר זאָלט מיך פאָלגען, וואָלט איהר זיי ניט געקויפט: ערשטענס, זענען זיי ניט ווערטה, און, צווייטענס, דאַרפט איהר זיי אויף כפרות... מאָרגען פריה וועל איך זיין. נעמט־אָפּ ביי דעם לאָקיי די 7.25 רובעל.

פּ. אייזענשאַדט.״

— חאַ־חאַ־חאַ! ראָזעטשקע! וואָס זאָגסט דו אויף איהם? חאַ־חאַ־חאַ!...

און דאָס גליקליכע פּאָרעל, זיצענדיג איינער ביי דעם אַנ־דערען אויף די הענד, קאַטשען זיך פּאָר געלעכטער.

— זעה־נאָר זעה, באָריס, די פּינקטליכקייט פונ'ם חשבון, אַקוראַט ווי אייער אַלטער קאַסיר, חאַ־חאַ־חאַ!

— חאַ־חאַ־חאַ! ער זאָגט, אַז מיר דאַרפען סטעפּאַנאָווסקי'ס פּערדלעך אויף כפּרות! וואָס זאָגסט דו דערויף, ראָזע? אַ מבין אויף פּערדלעך, חאַ־חאַ־חאַ! האָסט זיך צוגעקוקט נעכטען, ווי סטעפּאַנאָווסקי'ס זוהן איז דורכגעפלויגען פאַרביי אונז מיט די ראָזיגע פּערדלעך? פּייל אויס'ן בויגען! — אַ פאַרגעניגען צו קוקען! — זאָגט ער, אַז זיי זענען ניט ווערטה, חאַ־חאַ־חאַ!...

דער ראָזיגער געלעכטער, וואָס קאָן אויפוועקען אַ טוידטען, ענדיגט זיך מיט עטליכע קלינגענדיגע, הייסע, פייעריגע קושען.

* * *

מיר ברענגען דאָ אַ בריעף, וואָס אייזענשטאַדט האָט גע־שריבען אין יענער צייט צו בערטע שימשעלביין.

אָט וואָס אייזענשטאַדט שרייבט צווישען אַנדערע זאַכען:

„. . . איך קאָן אייך שווערען, אַז ווען איהר זאָלט איצט אַ קוק טהון אויף ראָזען, וואָלט איהר זי ניט דערקענט — אַזוי גליקליך, אַזוי צופריעדען איז זי! דאָס איז גאָר ניט די ראָזע, וואָס פריהער; זי זינגט און טאַנצט, ווי אַ קליין קינד, און זעל־טען־זעלטען פרעגט זי מיך, וואָס שרייבט איהר מיר פון דער היים, וואָס טהוען איהרע עלטערען, וואָס מאַכט איהר מוטער? דאָס טרעפט זיך גאָר דעמאָלט, ווען באָריס איז ניטאָ; קוים אָבער דערזעהט זי איהם — אַזוי פערגעסט זי שוין אַלץ אויף דער וועלט! זי איז אינגאַנצען — „ליעבע". אַז זי זעהט איהם ניט פּאָר אַ מינוט — איז זי שוין פערזאָרגט, בלאַס, פערטראַכט, און הערט ניט, וואָס מע רעדט צו איהר... קוקענדיג אויף איהר, קאָן מען אויסדריקליך זאָגען, אַז זי איז בעשאַפען געוואָרען נאָר פון זיינט־וועגען... אַ וואונדערליכע זאַך! גלעבען, אַ וואונדערליכע זאַך!...

און פּאַריס... וואָס קאָן איך אייך זאָגען וועגען איהם? ער איז זעהר איין איידעלער, זעהר אַ גוטער מענש. נאָר איך פערשטעה ניט, ווי אַזוי קאָן ער ביי אַזאַ ברענענדיגער ליעבע, ווי ראָזע שענקט איהם, אַוועקגעהן אַמאָל אויף דריי שעה אַליין שפּאַצירען אין גאָרטען, אָדער אָפּזיצען צוויי שעה אויף דער קאַנאַפּע אַ פּער־זאָרגטער, אַזוי, אַז איהר וואָלט געקאָנט מיינען, אַז דער דאָזיקער מענש בענגט נאָך עמיצען, אָדער ער איז ניט גליקליך מיט זיין שיקזאַל, וואָס איין אַנדערען וואָלט זיך אַזאַ גליק קיינמאָל אַפילו ניט געחלומט... איך רעכען, אפשר בענגט ער נאָך זיינע עלטע־רען?... איך קאָן דאָס ניט פערשטעהן! מיר געפעלט ניט דאָס, וואָס ער טהוט קיין האַנד אין קאַלט וואַסער ניט אַריין און רעדט אַזוי אָפט וועגען זיין צעשלאָגענער נסיעה קיין אויסלאַנד... איך זאָג אייך, אַז דערמיט ברענגט ער איהר אַזוי פיעל שמערצען, אַז זי ווערד דערפון אויס מענש. איינמאָל, בשעת פּאַריס איז ניט געוועזען אין דער היים, האָט מיט מיר ראָזע געמאַכט אַ שמועס וועגען אויסלאַנד.

„— איהר ווילט זיך דורכפאָהרען קיין אויסלאַנד? — האָב איך זי אַ פרעג געטהאָן.

„— ניין... — האָט זי מיר געענטפערט פערטראַכט. — ניין, ניט איך — פּאַריס וויל פאָהרען... ער דאַרף זיך אַ ביסעל דורכ־פאָהרען...

„— נו, און איהר?

„— וואָס איז דאָס פאַר אַ פראַגע? — האָט זי מיך איבער־געפרעגט מיט פערדראָס. — עס פערשטעהט זיך, אַז איך וועל דאָ ניט איבערבלייבען אַליין, אָהן איהם!... וואָס וועל איך דאָ טהון? וואָס האָב איך דאָ ניט געזעהן אַזעלכס?... — אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט — ביז זי האָט זיך צעוויינט... אַך, בערטע, בערטע! ניטאָ וואָס צו רעדען!... מיט פּאַריסען האָב איך נאָך ניט גערעדט וועגען דעם; מיר זעהען זיך ניט אַזוי אָפט, ווי איהר מיינט, און ווען מיר קאָנען אַ מאָל עפּיס רעדען צווישען זיך, רעדט מען

פון טויזענדער נארישקייטען, פון טהעאטער, פון פערדלעך... אונ־זער בּאראָן איז געוואָהנט געוואָרען לעבען פון דער ברייטער האנד, און ער ווארפט מיט געלד אָהן א חשבון. איך ווייס ניט, ווי גרויס זענען ביי איהם די פאָנדען אצינד, נאָר איך האָב מורא, אז דער קוואַל וועט זיך סוף כל סוף מוזען אויסשעפּען ביז צום גרונד! דעם דאָזיגען געדאנק, ווען איך נעם אויפ׳ן קאָפּ, בּין איך אויסער זיך! וואָס וועלען זיי טהון נאָכדעם אָהן מיטלען, דאָ, אין א פרעמדער שטאָדט! מיט לעדיגע הענד און מיט אזעלכע געוואָהנהייטען, ווי ביי אונזער פרינץ? דער דאָזיגער געדאנק ווארפט אויף מיר אָן אזא מרה־שחורה, אז איך וויל שוין גאָר ניט קלערען, וואָס עס וועט זיין ווייטער, פונקט אזוי ווי אונזער גליק־ליכע ראָזע, וואָס איז אזוי פערנומען מיט איהר „היינטיגען" גליק, אז עס עקזיסטירט גאָר ניט ביי איהר קיין „מאָרגען"... איך זאָג אייך נאָך א מאָל, בערטע, איהר זאָלט זיך ניט האָפען קומען אהער: אייער אָפּפאָהרען פון דער היים וועט ארויסגעבען אונזער געהיימניס, און איהר וועט דערפון קיין פערגעניגען ניט האָבען. האַלט זיך אויף נאָך א ביסעלע, מיין גוטע בערטע, איך גלויב אייך, ווי איהר בענגט נאָך איהר, איהר דארפט מיר קיין סך ניט זאָגען. שרייבט מיר אָפטע בריעף, וואָס מאַכט אצינד אונזער ראָזע׳ס מוטער? צי האָט זי זיך שוין פעררעכט פון דער שלאָפ־קייט? און וואָס הערט זיך ביי די פרידמאַנס? זיי ווייסען נאָך אַלץ ניט, וואו זיי זענען? זיי מיינען נאָך אַלץ, אז זיי זענען אין אויסלאַנד? א וואונדערליכע זאַך, כלעבען!... איהר פרעגט, וואָס הערט זיך עפּיס מיט מיר? וואָס זאָל זיך הערען, מיין גוטע בערטע? ניטאָ קיין אָסאָבענע נייעס. איך בין אין בעסטען גע־זונד. איך האָב דאָ דריי שטונדען, וועלכע ברענגען מיר אכצעהן רובעל א חודש. דעם עקזאַמען האָב איך קוים מיט צרות אויס־געהאַלטען. נאָך אין א פּאָר וואָכען ארום טרעט איך אריין אין אוניווערזיטעט. איך האָב אויסגעשריבען אהער מיין קליין ברו־דערל — אין גימנאַזיע אריין; דאָס איז זעהר א וואויל קינד.

און דאָרטען וועט ווערען פון איהם א תל אָהן מיר. פאר דער קווארטיר צאָהל איך זעכס רובעל; פאר עסען אכט רובעל. בלייבט אונז פיער רובעל אויף קליינינקייטען. נאָר מיין שוועסטער שרייבט מיר, אז אין גיכען וועט זי מיר צושיקען א צוויי קינדער פון איהר „חברה". וואָס זאָל איך טהון מיט זיי?... איהר ווייסט, ווי טייער מיין שוועסטער איז ביי מיר. נאָר וואָס בין איך שולדיג, אז גאָט האָט זי געבענשט מיט א טוץ קינדער? טאָמער וועט גאָט צושיקען נאָך א צוויי שטודענטען. מיינע חברים, אייערע גוטע בעקאַנטע, גאָלדענשטאדט און זילבערשטאדט, שרייבען מיר אויך, אז זיי זוכען שטונדען. זיי זענען אין פעטערבורג אין אוניווער-זיטעט; איינער שטודיערט אויף דאָקטאָר, דער אנדערער — אויף אדוואָקאט. איהר ווייסט ניט, בערטע, וואָס זענען זיי אזוי אין בעס אויף אייער שטאָדט, און נאָך מעהר — אויף דער געלער מאדאם רעגענבויגען מיט איהרע געלע טעכטער?... איך האָב אייך פערגעסען זאָגען, אז באָרים האָט געקויפט פון ראָזע'ס וועגען א טייערען ראָיאַל, און איך בין ערשט ניט לאנג געוואָהר געוואָרען, אז ראָזע שפיעלט פיאנאָ אויסגעצייכענט; און ווער שמועסט, אז באָרים איז ניטאָ און זי שפיעלט א ביסעל פערטראַכט-מעלאנכאָ-ליש, דאן גיסען זיך אוים פון איהרע פינגער וואונדערליכע זיסע אקאָרדען מיט טרויעריגע געזאנגען, אזוי, אז עס קלעהמט אמאָל שטארק דאָס הארץ, און איך פערשטעה ניט, ווי אזוי קאָן באָרים אוועקוואַרפען אזא זעלטענעם פערגעניגען און אוועקגעהן אויף דריי שעה שפיעלען אין ביליארד מיט עטליכע לעדיגגעהערס און טונעיאדצעס?... ווען איך קום אמאָל צו זיי און טרעף זי ביי דעם פאָרטעפיאן און טהו זי א פרעג, וואו איז ערגיץ באָרים? — שטעלט זי אנידער אויף מיר איהרע שווארצע טיעפע אויגען און ענטפערט מיר צערייצט, מיט פערדראָס:

„— וואו זאָל ער זיין? ער איז זיך דורכגעגאנגען א ביסעל צו זיינע בעקאנטע... צי איהר ווילט, אז ער זאָל זיצען שטענדיג אין דער היים, גאָר ניט ארויסטרעטען פון שטוב?...

„און נאָכדעם הויבט זי אָן צו שפּיעלען אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער, אַזוי, אַז דער פּאַרטעפּיאַן ציטערט און קרעכצט אונ־טער איהרע הענד, און נאָכדעם אַלץ שטילער און נידעריגער, און וויינענדיגע, ריהרענדיגע מעלאָדיעס גיסען זיך אויס פון זיך אַליין און קריכען גלייך אין הארצען אריין, און מיר ווייזט זיך דעמאָלט אויס, אַז זי קלאָגט זיך און בעדויערט איהר מזל און בעוויינט איהר ליעבע, איהר מערקווירדיגע ליעבע... נאָר אָט קומט אריין באָרים — און עס ווערד אַלץ ווי פריהער: זי פאַלט איהם אויפ'ן האלז. זי לאַכט. זי זינגט, זי מאַכט זיך נאַריש, ווי אַ קליין קינד.

„אַ וואונדערליכע זאַך, בערטע, כלעבען, אַ וואונדערליכע זאַך!...

„פּ. אייזענשטאַדט.״

אויף מאָרגען גאַנץ פריה נאָך דעם אויבענדערמאַנטען בריעף, בעת אונזער טאַלאַנטפולער דיפּלאָמאַט האָט נאָר־וואָס געקלערט איבערקעהרען זיך אויף דער אַנדערער זייט ביי זיך אויפ'ן בעטעל, וואָס איז פול מיט וואַנצען, בכדי ער זאָל קאָנען געשמאַקער שלאָ־פען, האָט מען איהם אָנגעקלאַפּט אין פענסטער אריין מיט אַזאַ כח, אַז ער האָט זיך באַלד אויפגעכאַפּט און געעפענט די טיר. אַ גאָראָדאָוואָי האָט איהם איבערגעגעבען אַ קוויטעלע:

„אייזענשטאַדט! למען השם, די רגע! מע האָט אונז בע־גומען ביז דעם לעצטען העמד! בע'גנב'עט ביז דעם לעצטען פּאָדים! ניטאָ ניט די קעכין, ניט די פּאָקאָיאָווע, ניט דער לאָקיי! אַ גליק, וואָס מע האָט אונז געלאָזט לעבעדיגע! באָרים איז אויסער זיך! קומט באַלד! די רגע!

„ראָזע פרידמאַן.״

עס פערשטעהט זיך, אַז אייזענשטאַדט האָט זיך לאַנג נישט געלאָזט בעטען. ער האָט געטראָפען זיינע פריינד זעהר אין אַ טרויעריגער לאַגע: באָרים איז געלעגען אַ באָרוועסער אין זאַל אויפ'ן דיוואַן, איינגעוויקעלט אין אַ רויטער קאָלדרע, און ראָזע

האָט זיך אַרומגעדרעהט אין קאַלאָשען אויף די קליינע ווייסע פיסלעך, איינגעהילט אין אַ גרינער שאַל, וואָס די גנבים האָבען, אַפנים, פאַר רחמנות, איבערגעלאָזט. די שאַפעם מיט די קאָמאָדען זענען געשטאַנען אָפען און אויסגעראָמט מיט אַ זעלטענער פּינקט־ליכקייט; די טישען מיט די בענקלעך צעשטעלט און צעדרעהט; די דיוואַנעם מיט אַלע אַנטיקלעך צוגענומען; די שופלאָדען מיט די קעסטלעך אויסגעריינינגט; אפילו די צוויי טייערע בראָנזענע שפיעגלען אַראָפּגענומען, אפילו די לאָמפּען מיט די זילבערנע לייכטערלעך האָט מען בעוואָהרענט. זעלטען־זעלטען האָט זיך דורכגעוואָרפען איין אַלט קוויטעלע, אַ ווייסע הענטשקע, אַ טאָוועל פון אַ ביכעל...

— עס ווייזט אויס — האָט זיך אָנגערופען אונזער דיפּלאָ־מאַט מיט אַ שמייכעלע, בעטראַכטענדיג דעם דאָזיגען חורבן — עס ווייזט אויס, אַז די גנבים האָבען צייט געהאַט זיך איינפּאַ־קעווען, ווי עס געהער צו זיין. אַ וואונדערליכע זאַך, כלעבען, אַ וואונדערליכע זאַך!...

מיר ווייסען ניט פאַר וואָס, — נאָר ביי די דאָזיגע לעצטע ווערטער פון אייזענשטאַדטען האָט זיך אונזער האַלב־נאַקעטע העלדין אָנגעחאַפּט ביי ביידע זייטען און האָט זיך אַזוי שטאַרק, אַזוי הילכיג צעלאַכט, אַז באָרים איז אַראָפּגעשפּרונגען פון דער קאַנאַפּע און איז מיט דער רויטער קאָלדרע צוגעלאָפען צו זיין יונג ווייבעל, וועלכע האָט ניט אויפגעהערט צו לאַכען אַלע מאָל העכער און שטאַרקער; קוקענדיג אויף איהר, האָט זיך אייזענ־שטאַדט ניט געקאָנט איינהאַלטען און האָט זיך אויך צעלאַכט, ניט ווייסענדיג אויף וואָס און אויף ווען... פאַר דעם דאָזיגען יונגען מענשען, וואָס האָט ליעב געקריגען ראָזען פון'ם ערשטען מאָל, וואָס ער האָט זי דערזעהען ביי בערטען אין זאַל, איז גענוג געווען צו זעהען, ווי זי לאַכט, ער זאָל זיך אויך צעלאַכען, אָדער דאָס הארץ זאָל איהם קלעמען, ווען ער דערזעהט טרערען אויף ראָזע'ס אויגען...

דאָס נײַנצעהנטע קאַפּיטעל.

די מאַדאַם פרידמאַן ווייזט זיך ארוים אלס די בעסטע דיפּלאָמאַטין, און אונזער יונגער פּרינץ האָט חרטה אויף דער גאַנצער מעשה.

די מאַדאַם פרידמאַן, אַז זי איז איבערגעבליבען זיין דער גרויסער שטאָדט אליין, אָהן דעם זוהן, האָט זי נישט גע'חלש'ט און נישט געוויינט און נישט געליאַרעמט; זי האָט נאָר געגעבען אַ דעפּעשע אַהיים צום מאַן און האָט בעקומען איין ענטפער פון איהם, אַז מאיר פוהרמאַנ'ס טאָכטער איז אויך אַנטלאָפען, — האָט זי שוין פערשטאַנען די גאַנצע געשיכטע און איז צוריקגעקומען אַהיים. זי האָט געוואוסט, ווי ווייט געבאַלעוועט און גע־פיעסטעט איהר בן־יחיד איז. מלכה פרידמאַן האָט באַלד פער־שטאַנען, אַז זיין פייעריגע ליעבע צו דער „שוואַרצער“ ראָזע וועט געווים לאַנג נישט דויערען; זי וועט איהם גיך נמאס ווערען, אַזוי ווי עס פלעגט איהם נמאס ווערען יעדע זאַך אין די קינדערשע יאָהרען.

און ווירקליך! לאַנג האָט אונזער יונגער געבאַלעוועטער העלד נישט געקאָנט אויסהאַלטען מיט זיין ליעבע צו דער „שוואַר־צער“ ראָזע. נאָכ'ן ערשטען טשאַד איז זיין צעהיצטע פאַנטאַזיע באַלד אָפּגעקיהלט געוואָרען, און ער האָט פּלוצים דערפיהלט אויף זיך אַ שווערע משא: ער האָט אַ ווייב... די פרייהייט האָט ער שוין אַנגעוואוירען אויף שטענדיג... פון דעם דאָזיגען געדאַנק

איז איהם קאַלט געוואָרען אין אַלע אברים: וואָס הייסט דאָס? ווי אַזוי איז דאָס געשעהען? און וואָס וועט זיין ווייטער?...

אמת, עס זענען געווען מינוטען, בעת ראָזע פלעגט זיצען מיט איהם צוזאַמען, און איהרע שענע געקרייזעלטע האָר זענען געלעגען צעוואָרפען אויף זיינע הענד, און איהרע פייערדיגע אויגען האָבען אויף איהם געקוקט פול מיט ליעבע, — דעמאָלט איז איהם געווען ניט אַזוי שלעכט; נאָר אַז ער איז געבליבען אַליין אויף אַ שעה און זיינע שווארצע געדאַנקען האָבען זיך איהם צוריקגעקעהרט, איז אונזער יונגער העלד געווען באמת איין אומגליקליכער מענש. ליגענדיג מיט'ן פּנים אַרויף אויף דער סאַמעטענער סאָפע, אויסציהענדיג די פיס אויפ'ן טיש און פייפענדיג פון ניט האָבען וואָס צו טהון, זענען איהם ווידער אַרויפגעקומען שלעכטע געדאַנקען און עס האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט, אַז ער האָט פערשפּיעלט, לחלוטין פערשפּיעלט זיין לעבען אויף דער וועלט, — און דורך וועמען? דורך „איהר"! דורך אָט דער דאָזיגער שוואַרצער ראָזע, וואָס וואַרפט זיך איהם אַלע מינוט אויפ'ן האַלז און קושט איהם און האָלובעט איהם, — וואָס וויל זי פון איהם? וואָס האָט זי צו איהם? פאַר וואָס און פאַר ווען האָט זי איהם בעגראָבען יונגערהייד דאָ, אין דעם דאָזיגען קליינעם שטיבעל?...

און ביסלעכווייז-ביסלעכווייז האָט אונזער העלד אָנגעהויבען פיהלען צו זיין געליעבטער ראָזען עטוואָס פערדראָס, אַ מין שנאה. עס זענען געווען צווישען די „ליעבענדע" אַזעלכע מינוטען, וואָס זי איז געהאָנגען ביי איהם אויפ'ן האַלז און איז אויסגעגאַנגען ווי אַ ליכט פאַר גרויס גליק, און ער האָט זי אין דער זעלבער מינוט נישט געקאָנט סובל זיין און איז געווען אויסער זיך פאַר כעס: „וואָס וויל זי פון מיין לעבען האָבען? פון וואַנען האָט זי זיך גענומען?"... נאָך מעהר האָט איהם געברענט אויף זיין חבר אייזענשטאַדט: „וואָס האָט געוואָלט האָבען פון מיר אָט דער דאָזיגער שוטה מיט די גלעזערנע באַנקעס?"... — און אונזער געפּעסטעטער פּרינץ האָט אויסגעלאָזט זיין גאַנץ ביטער האַרץ

אויף זיין חבר'ס קאָפּ; ער האָט איבערגעגעבען ראָזען, אַז ער האָט פּיינט אַייזענשטאַדטען, אַז אָט דער דאָזיגער בחור מיט די גלעזערנע באַנקעס פערגינט איהם נישט דאָס גליק און איז איהם אַ דם־שונא, אַז אַייזענשטאַדט האָט ליעב זיך אומעטום אריינ־מישען, וואו מע בעט איהם נישט...

ראָזע זעהט, אַז איהר באָריס איז עפּיס צעפּלאָכטען, אַז עפּיס פעהלט איהם, — נאָר זי ווייסט ניט וואָס. פרעגט זי איהם מיט דער גרעסטער צערטליכקייט:

— וואָס איז דיר, באָריס? וואָס פעהלט דיר? וואָס זאָל איך דיר טהון אַזעלכס? דו ווייסט דאָך, אַז איך בין גרייט אין פייער, אין וואַסער, אין עק וועלט, שטאַרבען צוליעב דיר, באָריס!

דערויף האָט איהר באָריס געענטפערט, אַז מע מוז זיך אַמאָל איבערבעטען מיט די עלטערען, אַז אַנדערש קאָן ניט זיין: מע מוז זיך אונטערגעבען. זיין מוטער האָט איהם אַזוי ליעב, אַז זי וועט איהם באַלד מוחל זיין; זי וועט איבערגעבען דעם פאָטער און וועט פּועל'ען, אַז ער זאָל אויך געבען זיין הסכמה...

— נו, באָריס, פאַר וואָס זשע דען ניט? נו, לאָמיר פאָהרען! פאָהרען מיר?...

— ניין, נאַרעלע. ביידע טאָרען מיר אַצינד נאָך נישט פאָה־רען. עס איז נאָך צו פריה. איך מוז פריהער אַליין זיך דורכ־פאָהרען, און נאָכדעם... דו פאַרשטעהסט צי ניין?...

אויף אַ מינוט בלייבט זי זיצען טוידט; עס האָט זיך איהר אָפּגעריסען אין הארצען. דער געדאַנק, אַז ער וועט אַוועקפאָהרען און זי וועט דאָ בלייבען אַליין, פערגליווערט איהר דאָס בלוט. נאָר זי זעהט, אַז ער וויל אַזוי, אַז באָריס וויל אַזוי, פאַלט זי איהם אויפ'ן האַלז און זאָגט איהם מיט טרערען:

— ביזט גערעכט, באָריס, ביזט גערעכט: דו דאַרפסט פריי־הער אַליין זיך דורכפאָהרען... אויף אַ קליינער צייט, איאָ, באָריס?

— אויף אַ וואָך אָדער אויף צוויי, נישט מעהר!

— נישט מעהר, באָריס, נישט מעהר, מיין טייערער!

און ווידער אַ לאַנגער, אַ הייסער קוש דורך טרערן.

דאָס האָט איהם אַזוי בענומען, אַז ער האָט זי אין דער דאָזיגער מינוט ערנסט ליעב געהאַט און איז איהר געווען דאַנקבאַר פאַר די פרייהייט, וואָס זי שענקט איהם... זייער געזעגענען זיך איז געווען אַזוי ריהרענד, אַז אַפילו אייזענשטאַדט האָט שטילערהייד, אָן דער זייט, געלאָזט אַ טרער...

צוויי טעג האָט ראָזע'ס פאָרטרעט בעגלייט באָריסען, און איהם האָט זיך געדאַכט, אַז אין וואַגאָן, וואו ער איז געזעסען, זענען געשטאַנען קעגען איהם איהרע שווארצע פייעריגע אויגען. נאָר קוים איז ער געקומען אַהיים און איז אריינגעפאַלען צו מלכה'ן אין די הענד אריין, אַזוי האָט ער אַלץ פערגעסען.

אַז די מאַדאַם פרידמאַן האָט פּלוצים בעקומען די פריילינקע דעפּעשע פון איהר זוהן, איז זי געווען אַזוי גליקליך, פונקט ווי זי האָט נאָך פריהער געוואוסט די שעה, ווען איהר באָריס וועט קומען. דאָך האָבען איהר די הענד געציטערט אַזוי שטאַרק, אַז זי האָט זיך אַליין נישט געקאָנט אַנטהון און האָט געמוזט אריינרופען דאָס דיענסטמיידעל, וועלכע האָט בעמערקט, אַז די מאַדאַם איז עפּיס שטאַרק צעטראָגען, און האָט דאָס באַלד איבערגעגעבען אליק'ן, און אליק האָט דאָס די רגע אָפּגעטראָגען צו בערטע דער גרושה און אין נאָך עטליכע ערטער, אַזוי אַז דעם זעלבען טאָג איז שוין ארום אַ קלאַנג אויף דער גאַנצער שטאָדט, אַז די מאַדאַם פרידמאַן האָט דערהאַלטען אַ דעפּעש און איז ארויסגעפאָהרען צום וואָקזאַל אַקעגען דעם זוהן מיט דער שנור... דאָס האָט אָנגעמאַכט אַזאַ רעש, אַז עס זענען באַלד נאָך איהר נאָכגעפאָהרען די מאַדאַם שפּיעגעלגלאָז, די מאַדאַם רעגענבויגען און די מאַדאַם שטעכענהאַלץ... מיט'ן מאַן האָט זי וועגען דעם ניט גערעדט: מאָטעל האָט שוין פערשטאַנען, וואָס דאָס בעטייט. ער האָט זי נאָר אַ פרעג געטהאָן:

— מלכה! ער פאָהרט?

— ער פאָהרט.

— אליין?

— אליין.

דער צוג איז אָנגעקומען, און באָרים איז ארויסגעשפרונגען פון'ם וואגאָן א בלאסער: ער האָט צוויי נעכט ניט געשלאָפען. ער האָט אראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און איז געבליבען שטעהן אויף איין אָרט, ווי א בעגראָבענער. מלכה איז צוגעגאנגען צו איהם און האָט איהם ארומגעחאפּט קושען.

— באָרים!...

— מאמע!...

. . . .

מלכה האָט צוגערופען דעם עקיפּאזש און האָט זיך אריינגעזעצט מיט'ן זוהן. זי האָט איהם נישט געשטראָפט, ניט געפרעגט גאָרניט, כמעט גאָר ניט גערעדט: זי האָט שוין געוואוסט אלסדינג — וואָס וועט זי ביי איהם פרעגען? וואָס וועט ער איהר דערצעהלען? ער האָט אנידערגעלעגט זיין קאָפּ ביי איהר אויף די הענד און האָט גענומען וויינען. זי האָט איהם געלאָזט זיך אויסוויינען. זי האָט איהם געקרייזעלט זיינע לאנגע בלאָנדע האָר, און האָט נאָר געזאָגט: „מיין קינד! מיין קינד!" קומענדיג אהיים, האָט זיך אונזער יונגער העלד ארומגעוואשען, ארומגעראזירט, אָנגעטהאָן, בעשפּריצט זיך מיט אָדעקאָלאָן און איז געוואָרען ווידער דער זעלבער לעבעדיגער און פרישער באָרים, וואָס פריהער. דעם פאָטער האָט ער געטראָפען אין קאבינעט איבער די חשבונות מיט א פעדער אין די צייהן.

— וואָס מאכסט דו, פּאפּא?

— א־א־א?! — האָט איהם דער פאָטער געענטפערט, קוקענדיג אין די חשבונות, און האָט איהם אונטערגעשטעלט די לינקע באק אויף א קוש טהון. נאָכדעם איז ער אריינגעגאנגען ווידער צו דער מוטער און איז איהר געפאלען אויפ'ן האלז. ער האָט

איהר געוואָלט אָנהויבן דערצעהלען אַלץ, אַלץ; נאָר זי האָט איהם איבערגעשלאָגען, זאָגענדיג צו איהם מיט אַ געלעכטער:

— קינד! מיר וועלען נאָך צייט האָבען צו רעדען וועגען דעם אויך; איצט דאַרפסט דו געהן צום טיש עפּיס איבערבייסען.

ביי'ם טיש האָט באַרים געגעסען מיט גרויס אַפּעטיט, זעהר פיעל גערעדט, דערצעהלט חידושים פון דער גרויסער שטאָדט, און די מוטער האָט איהם אויסגעהערט מיט אַ צופריעדען שמייכעלע אויף די ליפּען, גלייך ווי עס וואָלט צווישען זיי גאָר נישט פאָרגעפאַלען, גלייך ווי ער האָט זיך זעהר פיין אויסגעשטעלט קעגען זיך, קעגען זיינע עלטערען, קעגען גאָט און לייט...

דער ווייז, דאָס בעגעגעניש מיט דער מוטער, די שענע צימערען מיט'ן ווייכען גרויסאַרטיגען מעבעל האָבען אויפגעבונדען די צונג פון אונזער יונגען העלד, און ער האָט איבערגעגעבען זיין מוטער אַ לאַנגע געשיכטע, די גאַנצע געשיכטע, וואָס מיט איהם האָט פּאַסירט, מיט אַלע קלייניגקייטען און מיט דער גאַנצער עפענטליכקייט און תמימות.

אין דער צייט, וואָס באַרים האָט דערצעהלט, איז די מאַדאַם פרידמאַן געזעסען אין אַ ווייכען סאַמעטענעם פאָטעל און איהם אויסגעהערט מיט אַ זים שמייכעלע אויף איהר געזונד און פריש געזיכט, גלייך ווי באַרים וואָלט איהר דערצעהלט אַ שענע מעשה פון אַ בוך. מלכה'ס צופריעדען געזיכט האָט נישט אויסגעזאָגט וואָס עס האָט זיך געטהאָן ביי איהר אין הארצען, ווען זי האָט דערהערט, אַז אָט דאָס דאָזיגע קליינע שווארצע מיידעלע, אָט די דאָזיגע „קאַרלעטשקע" מיט איהר טייערען בן־יחיד האָבען דריי יאָהר כסדר געפיהרט צווישען זיך אַ שטילען ראָמאַן, און זי, מלכה, האָט נישט אָנגעהויבען צו וויסען פון קיין „פּותר" און פון קיין „חלום"!

„אַ! — האָט זיך מלכה געקלערט. — זי דאַרף זיין אַ גוטע סחורה! נאָך אַ בעסערע, ווי די מאַמע איהרע, די יאַשטשערקע!...

און די דאָזיגע „קאַרלעטשקע" איז היינט מיין שנור, מיין זוהנ'ס

ווייב?... און מיין באָרים האָט שוין אַ ווייב? און זועמען? און אויף וואָסער איין אופן? און איך זאָל דאָס אַזוי איבערלאָזען? — אָ, ניין!"...

נאָר דאָס איז געווען איהרע אינווענינסטע געפיהלען; אויסווענינ, אויפ'ן פנים, איז זי געווען גאַנץ רוהיג, אַ ביסעל ווי פריילין, און אַז באָרים האָט געענדיגט זיין ערצעהלונג מיט טרערען אויף די אויגען, האָט זי פערשטאַנען, אַז איהר זוהן הויבט שוין אָן חרטה האָבען אויף דער גאַנצער מעשה, און אַצינד איז דאָ צייט צו פערחאַפּען, פעררינכטען. זי האָט איהם געגלעט זיינע לאַנגע בלאָנדע האָר און האָט צו איהם געזאָגט:

— נו, מיין קינד, גענוג, גענוג. שוין צייט רוהען, שוין צייט שלאָפען...

— ניין, מאַמע, ניין! איך וויל, אַז דו זאָלסט מיר זאָגען, אַז דו ביזט מיר מוחל... איך וויל, דו זאָלסט מיר צוזאָגען, אַז דו וועסט מיך ניט פאַרלאָזען, אַז דו וועסט מיר העלפען! דו ביזט אַזאַ קלוגע, אַזאַ גוטע!...

— קינד! — האָט זי איהם געענטפערט, אַפּווישענדיג מיט איהרע ווייכע ווייסע הענד זיינע טרערען. — קינד! פאַר וואָס זאָל איך דיר מוחל זיין? וואָס האָסט דו אַזעלכס פאַרזינדיגט? וואָס חיטרע מענשען האָבען דיך געוואָלט אַריינגנאַרען אין זאַק אַריין? וואָס אַפּעריסטען האָבען געוואָלט זיך באַנוצען מיט דיין רייכטום?... דאַנק און לויב גאָט, וואָס דו האָסט אַ מוטער, וועלכע וועט איהר לעבען אַוועקגעבען צוליעב איהר קינד... דו האָסט גוט געטהאָן, וואָס דו האָסט מיר אַלץ אַנטדעקט און נישט פאַרלייקענט קיין זאַך. פון היינט אָן בין איך דיין איינציגער העלפער, און אויף מיר מעגסט דו זיך פאַרלאָזען מעהר ווי אויף אַלע דיינע גוטע פריינד, וואָס מיינען זייער אייגענע טובה און דיין קעשענע...

די גאַנצע נאַכט איז אונזער יונגער העלד אַפּגעשלאָפען אויסגעצייכענט, און ווי נאָר ער האָט געעפענט די אויגען, האָט ער זיך

אָנגעהויבען ארומקוקען אויף אַלע זייטען. ער האָט פערגעסען, וואו איז ער און ווי קומט ער אהער? דער גילדענער שפּאָליר פון די הויכע ווענד, דער גרויסער סאַמעטענער קאָוויאָר ביי דעם בעט, די הויכע גלענצענדע קאָלאָנעס מיט די ליכטיגע פענסטער. דאָס טייערע מעבעל מיט די גרויסע בראָנזענע שפּיעגלען — דאָס אַלץ, פון וועלכען ער איז שוין אַ ביסעל אָפּגעוואָהנט געוואָרען, האָט איהם אויסגעוויזען ווי אַ חלום. אין דער דאָזיגער מינוט איז אריינגעקומען זיין מוטער מיט איהר זיס שמייכעלע אויף די ליפּען. באָריס האָט זיך אין איין אויגענבליק דערמאַנט אין אַלץ.

— שטעה שוין אויף, קינד, שוין צייט פאָהרען.

— די רגע, מאַמע, די רגע, אָט טהו איך זיך אָן! — און באָריס האָט זיך גענומען אָנטהון; נאָר ווי איבערראַשט איז ער געוועזען, אַז פאָר זיינע אויגען איז געלעגען אַ שפּאָגעל־נייער קאָס־טיום, נאָר־וואָס פון דער נאָדעל ארויס! דאָס איז געוועזען אַ סור־פּריז פון זיין מוטער.

אין פערלויף פון דריי וואָכען האָבען זיי צווישען זיך קיין איינציג וואָרט ניט גערעדט וועגען דעם, וואָס באָריס האָט געוואָלט רעדען, און אזוי האָבען זיי זיך צוגעגרייט אין וועג אריין — קיין אויסלאַנד פאָהרען אויף אַ גאַנצען ווינטער. אַז זיי זענען גע־קומען קיין ווארשאַ, האָבען זיי זיך אָפּגעשטעלט אין דער דאָזיגער שטאָדט אויף עטליכע טעג, וואו די מאַדאַם פרידמאַן האָט בע־דאַרפט איינקויפען אַ טראַנספּאָרט פערשידענע סחורות. זי האָט בעקאַנט געמאַכט איהר זוהן אין עטליכע גאַנץ רייכע הייזער, וואוהין מע האָט איהם געבעטען אויף אָבענד־ברויט אָדער אויף מיטאָג. זי האָט איהם אויך בעקאַנט געמאַכט מיט דער רייכער פירמע „עסיגמאַכער". און אזוי האָבען זיי פערבראַכט אין דער גרויסער שטאָדט ווארשאַ. אויף דער נאַכט זענען זיי געוועזען אין טהעאַטער, און באָריס איז געקומען צוריק מיט אַ קאָפּוועהטיג. ליגענדיג אין בעט, האָט ער זיך דערמאַנט אָן דעם, וואָס ער האָט

צו רעדען מיט דער מוטער; ער האָט דאָס געלאָזט אויף מאָרגען. אויף שפּעטער...

די גאַנצע נאַכט האָט ער געזעהען שלעכטע חלומות, און ראָזע׳ס גרויסע, שוואַרצע, טיעפע אויגען, וועלכע ער האָט שוין כמעט פערגעסען, האָבען זיך איהם געפּלאָנטעט אַ גאַנצע נאַכט פאַר זיינע אויגען. נאָר אויף מאָרגען, ווען ער איז געקומען צו דעם באַנקיר עסיגמאַכער מיט אַ וויזיט, און מע האָט איהם איינ־געלאַדען אויף אָנבייסען און נאָכדעם אין טהעאַטער, איז ער גע־וואָרען ווידער מונטער און פריילין, און דעם באַנקיר׳ס עלטערע טאָכטער, די מאַמזעל עסיגמאַכער, מיט איהרע גרויסע אויגען, מיט איהר הויך געשטאַלט און מיט איהרע איידעלע מאַניערען, האָט אויף איהם געמאַכט אַ היבשען איינדרוק. די מוטער האָט איהם געזאָגט, אַז דער דאָזיגער מאַמזעל גיט דער באַנקיר עסיגמאַכער נדן ניט מעהר און ניט ווינציגער פון אַ האַלבען מיליאָן רובעל.

„אָהאָ! — האָט זיך אונזער נאַאיווער העלד געטראַכט. — אָהאָ! אַ האַלבען מיליאָן רובעל נדן? נישקשה פון אַ נדן, כלעבען!״...

. . . .

. . . .

נאָר גענוג! גענוג שוין אונז נאָכצוגעהן טריט ביי טריט אונזער יונגען העלד, וועלכער האָט עס געוויס ביי אונז נישט פערדיענט. מיר ווילען זיך בעסער אומקעהרען צו אונזערע צוויי עהרליכע פריינד, פּינחס אייזענשטאַדט און בערטע שימשעלביין, און ווילען איבערגעבען אַ גאַנצע רייהע פון זייערע בריעף, וואָס זיי האָבען אין יענער צייט געשריבען איינער צום אַנדערען.

דאָס צוואַנציגסטע קאַפּיטעל.

קאָרעספּאָנדענץ.

א.

פ ו ן פּ. א י י ז ע נ ש ט א ד ט צ ו ב. ש י מ ש ע ל ב י י ן.

„מיין גוטע בערטע!

„אַ וואונדערליכע זאַך, כלעבען, אַ וואונדערליכע זאַך! ווי אַזוי האָבען מיר דאָס ניט ארויסגעזעהן פריהער, אַז סוף־כל־סוף וועט אַזוי זיין? און פאַר וואָס האָב איך איהם געלאָזט אוועקפאָהרען אליין, אָהן איהר? אמת, זי האָט אליין געוואָלט בלייבען דאָ, ווארטען ביז ער וועט זיך אַביסעל דורכפאָהרען אהיים און וועט זיך אומקעהרען; נאָר איך האָב דאָס ניט געטאָרט דערלאָזען. איך בין מעהר שולדיג פון באָריסען; איך האָב געהאַט ביך ניט ארויסלאָזען איהם פון דאנען... נאָר וואָס זאָג איך? עס איז גאָר אוממעגליך געווען איהם צו האלטען; ער איז געווען אַזוי אומגליקליך, אַזוי פערזאָרגט, אַז איך אליין האָב אויף איהם רחמנות געהאַט. איך האָב געזעהען, אַז ער עקט זיך, אַז ער וועט דאָס נישט אויסהאלטען, ער וועט ביינאַכט אנטלויפען, ווי אַ גנב, און דאָס וואָלט פאַר איהר נאָך ערגער געווען... די לעצטע עטליכע טעג האָט ער ניט געגעסען, ניט געטרונקען, ניט געשלאָפען; ארומ־

געגאַנגען איבער דער שטוב, ווי אַ שאָטען, פינסטער ווי די ערד, ניט גערעדט קיין וואָרט, נאָר געזיפצט און געגלעט זיך די האָר... אַך, בערטע, בערטע! וואָס האָבען מיר געטהאָן? צו וואָס האָבען מיר זיך אַזוי געהאַפּט זיי צונויפבינדען, נישט בעקלערט און נישט בעטראַכט? מיר, נאָר מיר, זענען שולדיג אין דעם אַלעם! די צייט וואָלט אַליין געטהאָן איהרס; ווען מיר זאָלען זיי נישט געווען מיטהעלפען, וואָלטען זיי אפשר געווען ביידע גליקליכער. אַצינד איז זי אומגליקליך, אַזוי אומגליקליך, אַז נאָר איך און איהר קאָנען זי פערשטעהן... זי איז נאָך מעהר אומגליקליך דער־מיט, וואָס זי האָט ניט, פאַר וועמען אויסצורעדען איהר האַרץ, פאַר וועמען אויסצוגיסען איהרע טרערען! ערשט היינט בין איך געווען ביי איהר; זעהענדיג איהר טוידט פּנים, איהרע געשוואָ־לענע אויגען, בין איך געשטאָרבען פאַר שרעק; זי האָט מיך אָפּ־געזיידעלט, ווי תמיד:

„— איהר זענט, אַפּנים, געקומען מיך בעוויינען? צי איהר זענט געקומען מיך טרייסטען, אויסרעדען דאָס האַרץ?... איהר זאָלט ניט מיינען, אייזענשטאַדט, אַז באָרים איז ביי מיר אַזוי נידעריג געפאַלען, ווי ביי אייך אין אייערע אויגען!... איך קען איהם בעסער, ווי איהר קענט איהם! ווען ער זאָל קאָנען, וואָלט ער שוין לאַנג געקומען. מסתמא קאָן ער ניט; מסתמא לאָזט מען איהם ניט... אָדער אפשר איז ער ניט געזונד... אפשר איז ער אַזוי שלאַף, אַז ער קאָן מיר אפילו ניט שרייבען... ער קעהר געוויס זיין שלאַף! ער איז נעבאַך שלאַף! איהר ווייסט דערפון גאַנץ גוט, און ווילט מיר ניט אויסזאָגען! איהר בעהאַלט פון מיר! איך וויים, איך וויים!... איך קען אייך, אייזענשטאַדט, איך קען אייך! איהר האָט תמיד ליעב בעהאַלטען! איהר ווילט מיך מוטשען! איהר מוטשעט מיך! וואָס האָט איהר צו מיר?!...

„איך האָב געבראַכט דעם דאָקטאָר, וועלכער האָט געפונען, אַז זי האָט היץ. דער דאָקטאָר זאָגט, אַז זי איז ניט מיט אַלעמען,

אז מע דארף זי אפּהיטען, ווייל זי איז... איהר פערשטעהט? איך בעט אייך, בערטע, גיט מיר איין עצה, וואָס טהוט מען? איהר ווייסט בעסער; איך קאָן אליין גאָר ניט טהון!... איך האָב שוין געשריבען באַריסען עטליכע בריעף; ער ענטפערט מיר ניט. אפשר איז ער שוין ניט דאָרטען, אין אייער שטאָדט? וואָס טהוט מען? וואָס טהוט מען? דאָס ביסעל געלד, וואָס ער האָט איבער־געלאָזט, הויבט שוין אָן אויסגעהן. דער דאָקטאָר געהט צוויי מאָל אין טאָג. די אַפּטייק שלינגט איין אַ סך געלד. די הוצאות אין שטוב זענען גרויס, ווי פריהער, און איבערמאַכען אַנדערש לאָזט זי ניט; זי זאָגט, אַז באָריס וועט קומען און וועט זי טרעפען אין איין אַנדער לאַגע, וועט ער זיין אומצופריעדען... איהר פער־שטעהט, וואָס דאָס הייסט? באָריס, וואָס האָט זיך ניט געשעמט צונעמען די הונדערט רובעל, וועלכע איך האָב אָפּגעלייזט פאַר'ן עקיפּאַזש מיט די פערד, וועט זיין אומצופריעדען דערמיט, וואָס זיין אומגליקליכע ראָזע וועט ניט זיצען אין פיער צימערען מיט ווייך מעבעל, ווי אַ גרעפין!... נעכטען האָב איך זי פון דער זייט אַ פרעג געטהאָן, צי האָט זי נאָך עפּיס געלד, צי דאַרף זי געלד? וואָלט איהר בעדאַרפט הערען, וואָס פאַר אַ תשובה זי האָט מיר געגעבען, ווי אַזוי זי האָט זיך געפיהלט בעלעדיגט פון דער פראַגע!

„אַך, גוטע בערטע! גיט מיר איין עצה, וואָס טהוט מען? ווי אַזוי ראַטעוועט מען אָפּ דאָס אָרעמע קינד, וועלכעס מיר אליין האָבען אין אַזאַ אומגליק אַריינגעפיהרט. שרייבט מיר, טאָמער ווייסט איהר עפּיס פון באָריסען? וואו איז ער? וואָס טהוט ער? וואָס פּלאַנט ער? טאָמער קאָנט איהר איהם זעהען און מיט איהם איבערשמועסען? יאָ, יאָ, אַ וואונדערליכע זאַך, בלעבען, אַ וואונדערליכע זאַך! ווי בלינד מיר זענעןביידע געוועזען!

„מיט דער גרעסטער אונגעדולד ערוואַרט איך פון אייך אַ תשובה.

„אייער בעסטער פריינד פ. אייזענשטאַדט.״

ב.

פון ב. שימשעלביין צו פּ. אייזענשטאַדט.

„טייערער פריינד אייזענשטאַדט!

„זעהט, וואָס איהר האָט אָנגעמאַכט! זעהט, ווי גאָט צאָהלט אייך דערפאַר, וואָס איהר האַלט אונז, פּרויענצימער, פאַר גאָר־נישט! איהר מיינט, אַז נאָר איהר זענט קלוג, אַז נאָר איהר האָט שכל!... איך פרעג אייך, פאַר וואָס האָט איהר מיך פריהער ניט געלאָזט קומען צו אייך? איך וואָלט נישט דערלאָזט, אַז באָרים זאָל אוועקפאָהרען און ראָזע זאָל איבערבלייבען אַליין, ביי אַזאַ טרויעריגער לאַגע! איך, וואָס האָב אַליין איבערגעלעבט כמעט דאָס זעלבע, וואָס ראָזע לעבט איבער אַצינד, וואָלט שוין גע־וואוסט וואָס צו טהון!... נאַר, אייזענשטאַדט, איהר זענט פון תמיד אָן אַ סקעפּטיק. סטייטש, ווי אַזוי קאָנט איהר גאָר רעכענען אַזעלכעס אויף אונזער אָרענטליכען באָריסען, וועלכער — דאָס איז ביי מיר זיכער ווי דער טאָג — וועט היינט־מאָרגען קומען צוריק צו ראָזען! גלויבט מיר, אַז ער איז גלייך אומגליקליך ווי ראָזע, און זי איז גערעכט, וואָס זי פערענטפערט איהם. דאָס, וואָס עס האָט זיך געטראָפען אַצינד, האָט מען בעדאַרפט ערוואַר־טען פריהער; איך האָב אייך ניט איין מאָל געזאָגט, אַז קיין גליקליכע ליעבע איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ, אַז יעדע ליעבע מוז זיך ענדיגען טרויעריג, אַז דאָס גאַנצע לעבען איז אַ שרעק־ליכע טראַגעדיע...

„דאָס, וואָס איך וויל אייך אַצינד שרייבען, איז זעהר־זעהר ניט פריילין: די מאַדאַם פּוהרמאַן, ראָזע'ס מוטער, איז נעכטען געשטאָרבען... גאָט זאָל אייך אָפּהיטען פון צו זאָגען דאָס ראָזען! די דאָזיגע אומגליקליכע פרוי, וואָס האָט אַזוי ליעב געהאַט איהר איינציג קינד, איז אויסגעגאַנגען מיט אַ קללה אויף די ליפּען... איהר דאַרפט זיך שטויסען, ווען זי האָט געשאָלטען: זי האָט אייך גערעכענט פאַר איהר מלאך־המות, און איהר דאַרפט איהר

מוחל זיין — זי איז געגוג אַפּגעקומען אויף דער וועלט!... איך קאָן זיך אָהן טרערען ניט דערמאָנען, וואָס זי האָט איבערגע־טראָגען פון איהר מאַן דעם דעספּאָט די לעצטע צייט. זי האָט שוין ביי איהם לאַנג פון קיין וועלט ניט געוואוסט; נאָר זינט די טאָכטער איז אַנטלאָפען, איז מאיר פוהרמאַן געוואָרען ערגער, ווי א ווילדע חיה. ער האָט איהר אַלע מינוט געשטאָכען די אויגען מיט דער אויסגעלאַסענער טאָכטער, וואָס איז אַנטלאָפען מיט איין אָרעמען סטודענט (איהר פערשטעהט חאָטש, אייזענשטאַדט, ווע־מען מע מיינט דאָ?...). און צייטענווייז, אַז זי האָט שוין נישט געקאָנט איבערטראָגען און האָט איהם געענטפערט מיט א וואָרט אָדער צוויי, האָט ער זי געטריבען פון שטוב און האָט איהר געשריען:

„— געה דיר צו דיין טאָכטער, צו דער מופקרת!... איהר מיינט, איהר וועט מיך ירש'ענען לעבעדיגערהייד?...

„אז זי איז שלאַף געוואָרען, האָט ער נישט געוואָלט רופען דעם דאָקטאָר... די דאָזיגע אומגליקליכע פרוי האָט געצאַנקט, ווי א ליכט. ער האָט נישט צוגעלאָזט צו איהר קיינעם; ער האָט פערטריבען אַלע קרובים. איך האָב זיך ניט געטאָרט ווייזען פאַר זיינע אויגען; ער האָט כסדר געזאָגט, אַז ער וועט מיך פערשיקען אין סיביר... נאָר צום סוף, אַז ער האָט דערזעהען, אַז זיין ווייב געהט שוין אויס, האָט ער אַראָפּגעבראַכט אַלע דאָק־טוירים פון דער שטאָדט. ער איז ארומגעלאָפען, ווי א משוגענער. ער האָט געוואָרפען די שליסעלעך. ער האָט געעפענט דעם קאַס־טען און האָט געשריען:

„— ראַטעוועט! ראַטעוועט! נעמט וויפיעל איהר ווילט — און ראַטעוועט!

„ער האָט מיך געשיקט רופען. איך האָב נישט געגלויבט מיינע אויגען: ער איז געוועזן פערוויינט, צעפלאָכטען, און האָט ניט געקאָנט איינזיצען אויף איין אָרט. ער האָט מיך געחאַפּט

פאַר אַ האַנד און האָט מיך צוגעפיהרט צום בעטעל, וואו זיין אומגליקליך ווייב איז געלעגען ביי די לעצטע גראַדען.

„— דו זעהסט, טייבעלע ? — האָט ער איהר געזאָגט, איינ־בויגענדיג זיך צום בעטעל. — דו זעהסט, טייבעלע ? דאָס האָב איך דיר געבראַכט בערטען. דו זעהסט, טייבעלע ? אָט דאָס איז בערטע...

„טייבעלע האָט שוין ניט געזעהען און ניט געהערט. אין צוויי שעה אַרום איז זי שוין געווען אויף דער אמת'ער וועלט.

„נאָר דער דאָזיגער אומגליקליכער פרוי איז אָנגעצייכענט געווען נישט אַזוי גרינג צו קומען אהין, וואו זי האָט בעדאַרפט געפינען איהר רוה... מאיר פוהרמאַן, וואָס האָט אַ שעה פאַר זיין ווייב'ס טויט געוואָרפען מיט אַ סך טויזענדער — אַבי מע זאָל איהם לעבעדיג מאַכען זיין טייבעלען, האָט זיך נאָך איהר טוידט איינגעשפּאַרט און האָט מעהר ניט געוואָלט געבען דער חברה־קדישא, ווי דרייסיג רובל. אַ גאַנץ מעת־לעת האָט ער זיך געדונגען, ווי מע דינגט זיך פאַר איין אָכס, — ביז מע האָט קוים אויסגעריסען ביי איהם הונדערט רובעל. איך בין גאַר ניט אים שטאַנד צו בעשרייבען אייך די בזיונות, מיט די קללות, מיט'ן גאַנצען רעש, וואָס עס האָט זיך דאָ געטהאָן אין דעם מעת־לעת, וואָס זיין ווייב איז געלעגען אויף דער ערד און ער האָט זיך אַרומגעטראָגען מיט די שליסעלעך און געטאַפּט דעם אייזערנעם קאַסטען !

„נאָר איין זאַך קאָן איך ניט פערשטעהן: היינט פאַרנאַכט האָב איך געזעהען אַריינגעהן צו פוהרמאַנען אין הויף אַריין דעם הערר מאַטעל פרידמאַן ! וואָס קאָן דאָס בעטייטען ? אפשר איז ער אַזוי אַריינגעגאַנגען. מנחם־אָבל זיין זיין אַלטען חבר ?... איך קאָן דאָס נים פערשטעהן ! איך האָב נאָר־וואָס געשיקט אַהין מיין מיידעל, זי זאָל אַ קוק טהון, וואָס איז דאָרטען און וואָס טהוט זיך ביי פוהרמאַנען ?... דאָס מיידעל איז געקומען און זאָגט, אַז

דאָרט איז שוין קיינער ניטאָ אַצינד; נאָר דער הערר פּוהרמאַן איז אַזוי בייז, אַזוי צערייצט! ער שרייט אויף דער דיענסט (ער האַלט איצט ניט מעהר ווי איין דיענסט — איין אַלטע אידינע, אַ קאַרגע, ווי ער אַליין), אַז טאָמער וועט זי דאָס צווייטע מאָל אַריינלאָזען אָט דעם קעשעניק, אָט דעם גנב, — וועט זי האָבען ביי איהם דעם טוידט! איך קאָן דאָס גאָר ניט פערשטעהן, וואָס דאָס בעטייט!...

„אַך, אייזענשטאַדט, אייזענשטאַדט! איך בין אייך מקנא אויף אייער פלעגמאַטישען כאַראַקטער. איהר קאָנט אַלץ איבער־טראָגען קאַלטבלוטיג. איהר זענט קיינמאָל ניט געוועזען קיין אומ־גליקליכע פּרויענצימער, און אייער האַרץ, ווי איך זעה־אַרויס, איז נאָך גאַנץ פריי פון דעם הייליגען געפיהל, וואָס ווערד אָנגערופען „ליעבע"... איהר ווילט נישט גלויבען, אַז באָריס איז מיט זיין גאַנץ לעבען איבערגעגעבען ראָזען. איהר קאָנט דאָס ניט פערשטעהן, אִיאָ? — זאָג איך אייך, אַז עס איז געווים אַזוי!... אמת, איך האָב דאָס פון באָריסען נישט געהערט, מחמת זעהען זיך מיט איהם ביז אַהער איז מיר נישט געווען מעגליך בשום אופן ואופן. און איצט... איצט איז ער ניטאָ; ער איז מיט זיין מוטער ערגיץ אַוועקגעפאָהרען. מע זאָגט, אַז קיין אויסלאַנד; נאָר עס איז ניט אמת: מיין דיענסטמיידעל האָט געהערט פון אליק דעם משרת, אַז די בריעף שיקט מען זיי קיין וואַרשאָ, ניט קיין אויסלאַנד. איך רעכען, אַז צוליעב דעם זענען זיי זיך דורכ־געפאָהרען קיין וואַרשאָ צו זייערען אַ פריינד אָדער אַ בעקאַנטען, בכדי די מיילער פון אונזערע רכילות'ניקעס (איהר געדענקט די מאַדאַם רעגענבויגען, שטעכענהאָלץ, שפּיעגעלגלאָז א. ד. ג.?) זאָלען פערשטאָפּט ווערען אויף אַ קליינער צייט... און איך זאָג אייך, אַז עס איז גאָר קיין עולה ניט פון זייער זייט, מחמת פון דעם ערשטען טאָג נאָך אייער אַוועקפאָהרען פון דאַנען האָבען זיך דאָ די מיילער נאָך ניט צוגעמאַכט ביז היינטיגען טאָג. עס איז געווען אַזאַ גערודער אין שטאָדט, אַז עס האָט זיך געטהאָן

חושך, חושך! אין יעדען הויז, אויף יעדער גאַס, אין אַלע ווינ־קעלעך האָט מען נאָר גערעדט פון מאיר פוהרמאַנ׳ס טאָכטער, וואָס איז אנטלאָפען מיט איין אָרעמען סטודענט, פרידמאַנ׳ס אַ חבר. און מערקווירדיג! איהר זענט דאָך מיט קיינעם ניט גע־ווען בעקאַנט אין דער דאָזיגער שטאָדט, — און פון דעסטוועגען זאָלט איהר הערען, וואָס פאַר מיינונגען יעדער זאָגט זיך וועגען אייך; דער זאָגט, אַז מע האָט געזעהען ביי אייך אויפ׳ן פנים אָנגעצייכענט, אַז איהר זענט אַ גנב, אַ רוצח, אַ מענשענפרעסער; דער זאָגט, אַז איהר זענט גאָר ניט קיין סטודענט, נאָר אַ „ליט־וואַק", וועלכער האָט ערגיץ אין דער ליטא נאָך דריי ווייבער; און דער דריטער זאָגט, אַז איהר זענט גאָר איין אַנטלאָפענער סאָלדאַט!... הכלל, עס איז גאָר ניט איבערצוגעבען די אַלע היס־טאָריעס, וואָס יעדער דערצעהלט זיך דאָ אָן וועגען אייך. און שטעלט אייך פאָר זייער איבערראַשונג, ווען זיי האָבען דערהערט, אַז ניט איהר, נאָר דער יונגער פרידמאַן האָט חתונה געהאַט פאַר דער אַנטלאָפענער! דאָ איז געוואָרען אַזאַ גוואַלד אין שטאָדט, אַז ווען איך זאָל ניט געווען מורא האָבען אַרויסצוגעבען דעם סוד, וואָלט איך שוין לאַנג אַנטלאָפען פון דאַנען. איך ווייס נאָך עד היום ניט, פון וואַנען און ווי אַרום איז מען דאָ געוואָהר געוואָרען וועגען דער חתונה, נאָר מע ווייסט שוין אַלץ, ניט קוקענדיג דע־רויף, וואָס די פרידמאַנס האָבען ניט בעוויזען קיין שום מינע, אַז עס קעהר זיך אָן מיט זייער זוהן. שטעלט אייך פאָר, ווי אַזוי איז געווען דער מאַדאַם פרידמאַן צו קומען צוריק אַליין, אָהן באָריסען, און נאָך מאַכען יעדען אַ פרייליכע מינע, רעדען גלייך מיט אַלע וועגען אייער ראָמאַן מיט ראָזע פוהרמאַן... און נאָך דעם, אַז מען איז אין גיכען געוואָהר געוואָרען דעם אמת, האָט יעדער איהר געקוקט אין פנים אַריין און האָט געוואָלט איבער־לייענען ביי איהר אויפ׳ן שטערן די מעשה מיט איהר זוהן און מיט דער אַנטלאָפענער — און זי, די מאַדאַם פרידמאַן, זאָל דאָס אפילו מיט איין אויג אַ פינטעל טהון! גאָרניט, לעבעדיג, פריילין,

ווי תמיד!... כמעט יעדען טאָג זענען געקומען צו איהר די גוטע פריינד, די מאַדאַם רעגענבויגען מיט די געלע טעכטער, די מאַדאַם שפיגעלגלאַז און די מאַדאַם שטעכענהאָליץ, און די גאַנצע צייט האָבען זיי מיט איהר גערעדט נאָר וועגען „דער אנטלאָפענער", און הונדערט מאָל אַ מינוט איבערגעפרעגט, וואו איז אצינד איהר באָרים? וואָס מאַכט ער אין געזונד? פאַר וואָס זאָל מען איהם ניט אָפזוכען קיין רעכטע פאַרטיע? אליק דער משרת האָט מיר איבערגעגעבען, אַז אויף די אַלע פראַגען האָט זי געענטפערט פריילאיך, גלייך ווי תמיד. דערפאַר אָבער האָט זי זיך מיט זיי אָבגערעכענט אָט דאָ, אַז באָרים איז געקומען! זי איז מיט איהם די גאַנצע צייט געזעסען אויפ'ן באַלקאָן, בכדי מע זאָל איהם זעהען, אַלע זאָלען איהם זעהען — און דערמיט פערשטאָפען די בייזע מיילער. זי איז געגאַנגען און געפאָהרען מיט איהם עטליכע מאָל אין טאָג שפאַציערען און האָט איהם אויסגעפיהרט אין אַלע גאַסען, אין אַלע געסלעך, — אַלע זאָלען זעהען, אַז איהר באָרים איז דאָ, אַז ער איז ניט אנטלאָפען מיט קיינעם, ובפרט נאָך מיט דער שווארצער ראָזע פוהרמאַן פונ'ם קליינעם שטיבעל מיט די „רויטע לאָדען". מע האָט מיר דערצעהלט פון דער זעליגער מאַדאַם פוהרמאַן, אַז בשעת מלכה פרידמאַן מיט'ן זוהן זענען דורכגעגאַנגען פערביי איהר פענסטער, איז זי געפאַלען אויפ'ן בעט, און מע האָט זי קוים אָפגעראַטעוועט... נאָר די מאַדאַם פרידמאַן האָט שוין מעהר נישט געקאָנט איבערטראָגען אויף זיך דעם גיפט פון די לאַנגע צונגען און האָט געמוזט אָפטרעטען אויף אַ קליינער צייט מיט באָריסען פון דאַנען — און זיי האָבען געטהאָן זעהר קלוג! אך, ווען איהר זאָלט געווען זעהען, ווי אַזוי אונזער יונגער העלד האָט אויף מיר געקוקט מיט זיינע שענע אויגען פונ'ם אייזערנעם באַלקאָן, בעת איך בין פערבייגעגאַנגען אַ האַלבע שעה פאַר זיין אָפרייזען פון דאַנען מיט דער מוטער! ווען איהר זאָלט געווען אין דער דאָזיגער מינוט אַ קוק טהון באָריסען אין די אויגען אריין, וואָלט איהר שוין מעהר ניט געצווייפעלט, אַז זיין

ליעבע צו ראָזען איז פיעל גרעסער און שטאַרקער, ווי איהר קאָנט זיך פאָרשטעלען מיט אייער שכל...

„כדי איהר זאָלט מיך בעסער פערשטעהן, וועל איך אייך דאָ איבערגעבען אלץ, וואָס איז פאָרגעקומען צווישען מיר און באָ־ריסען זינט ער איז געקומען צוריק מיט זיין מוטער.

„אַז באָרים איז געקומען, האָב איך מיך דערוואוסט באַלד פון אַליק דעם משרת, וועלכען איך האָב אונטערגעקויפט שוין פון לאַנג, ער זאָל מיר אָפּטראָגען יעדע קלייניגקייט, וואָס עס קומט פאָר ביי די פרידמאַנס אין הויז. איך האָב איהם פיין בעלוינט און געהייסען, ער זאָל איבערגעבען באָריסען פון מיר אַ בריעף. איך דאַרף אייך ניט דערצעהלען, וואָס איך האָב איהם געשריבען; איהר קאָנט זיך אַליין פאָרשטעלען, ווי איבערראַשט איך בין געוועזען, אַז איך האָב דערהערט, אַז באָרים איז געקומען אַליין, אָהן איהר! אויף דעם צווייטען טאָג האָט מיר אַליק איבער־געגעבען, אַז מיין בריעף האָט ער איהם אָפּגעגעבען מיט גרויס מיה, נאָר קיין ענטפער קאָן אַזוי גיך ניט זיין, מחמת די מאַדאַם פריד־מאַן טרעט נישט אָפּ אויף קיין רגע פון איהר זוהן. זי זיצט מיט איהם, זי געהט מיט איהם, זי לאָזט פון איהם קיין אויג נישט אַראָפּ; אפילו אַז ער לעגט זיך שלאָפען בייגאַכט ביי זיך אין צימער, שטעהט זי לאַנג הינטער דער טיהר, אָדער זי דרעהט זיך אַזוי אַרום אין דעם צווייטען צימער, בכדי זי זאָל קאָנען זעהן, וואָס ער טהוט, און הערען, וואָס ער רעדט דאָרט מיט אַליק'ען אָדער מיט איין אַנדער בעדיענער. זי האָט שטרענג פערבאָטען, אַז קיינער זאָל זיך ניט דערוועגען ברענגען אָדער אָפּטראָגען אַ בריעף פון באָריסען אָהן איהר וויסען, אַזוי אַז יעדער בריעף, וואָס ער שיקט־אָפּ אויף דער פּאָסט, פאַלט אריין גלייך צו איהר אין די הענד אריין... היינט פערשטעהט איהר שוין, ליעבער איי־זענשטאַדט, ווי אומגליקליך אונזער יונגער העלד איז ביי אַט אַזעלכע פאַנאַטישע עלטערען, ביי אַט אַזעלכע דעספּאָטען? ערשט אויף דער אַנדערער וואָך האָט מיר אַליק געבראַכט אויף אַלע

מיינע בריעף (מעהר אַלס צעהן) איין ענטפער פון באָריסען. איין געב אייך דאָ איבער, ליעבער אייזענשטאַדט, בוכשטעבליך זיין סווינטעלע, פון וועלכען איהר וועט זיך געוויס קאָנען ארויסנעמען אַ מוסר, וואָס הייסט ליעב האָבען און זיין אומגליקליך. אָט וואָס באָריס שרייבט מיר:

„טייערסטער פריינד בערטע! איין גאָט איז מיין עדות, אַז איך האָב אייך ביז היינטיגען טאָג ניט געקאָנט שרייבען. איך שרייב יעדען טאָג בריעף צו מיין טייערער ראָזעטשקען, און האָב ביז היינט קיין שום ענטפער. איהר פרעגט מיך, וואָס האָב איך גע'פועל'ט מיט מיין קומען אהיים? אָ, איך פערהאָף, אַז איך וועל געוויס מיין ציעל דערגרייכען! גיך־גיך וועלען מיר זיין גליקליך צוזאַמען מיט מיין טייערער ראָזען, וועלכע שטעהט מיר שטענדיג פאר מיינע אויגען (איהר הערט, אייזענשטאַדט?). איך וועל איין מאָל פאר אַלע מאָל לעגען אַ פעסטען פונדאַמענט, אויף וועלכען אונזער ליעבע וועט זיין געבויט עפענטליך פאר אַלעמען, אַזוי אַז אַלע זאָלען וויסען און זעהען, אַז ראָזע איז מיינע, מיינע אויף אייביג!... איך בעט אייך, ליעבע בערטע, שרייבט צו מיין ראָזען און גיט איהר איבער מיין ביטערע לאַגע, אין וועלכער איך געפין זיך אַצינד, און טרייסט זי מיט דער האָפענונג, אַז מיר וועלען גיך ווידער לעבען צוזאַמען, און אונזער ליעבע, אונזער גליק וועט שוין מעהר קיינער ניט שטעהרען, און עס וועט שוין אַלץ זיין גוט, אַזוי ווי עס בעגעהרט אייער איבערגעבענער

„באָריס פרידמאַן".

„עס פערשטעהט זיך, אַז אויף דעם דאָזיגען בריעף האָב איך איהם אָפּגעענטפערט פינקטליך, אויף יעדער זאַך בעזונדער, און האָב איהם געגעבען אונטערריכט, ווי אַזוי ער זאָל צוטרעטען צום פאָטער און צו דער מוטער וועגען דער הויפּטפראַגע, און ווי אַזוי ער זאָל ווירקען אויף זייערע הערצער — ער איז דאָך פאָרט זייער איין־און־איינציג קינד, איין אויג אין קאָפּ! איך וויים ניט ער

היום, וואָס און ווי אַזוי ער האָט מיט זיי גערעדט און צו וואָס פאַר אַ רעזולטאַט זיי זענען געקומען, מחמת פון באַריסען האָב איך שוין מעהר קיין בריעף ניט געקאָנט בעקומען; נאָר ווערליג ווי אליק האָט מיר איבערגעגעבען איניגע קליינינקייטען, פערשטעה איך, אַז אונזער מיה וועט ניט זיין אומזיסט, און אונזער אומגליקליך פאַר־פאַלק וועט ענדליך ווידער צוזאַמען זיין אויף אימער און אייביג. דערהויפּט בעט איך אייך, ליעבסטער אייזענשטאַדט, אַכטונג געבען אויף אונזער טייערסטער ראָזעטשקע און — חיות ניט זיכער! — ניט אַרויסחאַפּען זיך פאַר איהר מיט אַזעלכע ווערטער, ווי איהר שרייבט צו מיר. היט־אָפּ, אייזענשטאַדט, דאָס דאָזיגע יונגע בלימעל, עס זאָל אויף דעם קיין שטויב ניט פאַלען. דאָס איז אייער פליכט אַלס מענש און מאַנספּערזאָן. אַדיע! אונזער ראָזעטשקען שיק איך בעזונדער אַ בריעף.

„אייער בעסטער פריינד, וואָס פערבלייבט צו אייך מיט גרויס אכטונג, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס איהר זענט אַזאַ קאַלטער ענטאַזיאַסט...

„בערטע שומשעלביין".

ג.

פון פּ. אייזענשטאַדט צו בערטע שומשעלביין.

„בערטע! קומט צו פאָהרען. אפשר וועט איהר בעסער קאָנען אויסקומען מיט איהר... זי איז זעהר־זעהר אומגליקליך און דאַרף האָבען הילף. זי נויטיגט זיך, מע זאָל זי היטען — און איך קאָן דאָס ניט, איך טויג ניט דערצו. איך זעה, אַז איך פערשאַף איהר נאָר שמערצען — און מעהר נישט! פאַר אייער אַרויספאָהרען שרייבט מיר אַ בריעף. איך ערוואַרט אייך, איך קוקאַרויס אויף אייך. למען השם, קומט צו פאָהרען!

„פּ. אייזענשטאַדט".

ד.

פון בערטע שימשעלביין צו פ. אייזענשטאדט.

„ליעבסטער פריינד! איהר האט מיך מיט אייער לעצטען בריעף אזוי פיעל איבערגעשראָקען, אז איך בין אוים מענש. איך פאָהר באלד ארוים און וועל שוין זיין אליין ביי ראָזעטשקען, און איהר זאָלט די רגע ארויספאָהרען אהער און קומען גלייך צום הערר פרידמאַן. איהר וועט איהם טרעפען דאָ אליין, ווייל אונזער אומ־גליקליכער באָרים מיט דער מוטער זענען אצינד אין אויסלאנד. איך גלויב, אז ביי דער מוטער האט באָרים שוין לאנג גע׳פועל׳ט; מע דארף נאָר איבעררעדען מיט׳ן פאָטער. מיין איך, אז איהר, ליעבער אייזענשטאדט, זענט דערצו מעהר פעהיג, ווי איין אנדערער. איהר זאָלט אויסנוצען אלע מיטלען און אויסמאָהלען פאר איהם מיט אלערליי פארבען די טרויעריגע לאגע פון זיין בן־יחיד און פון זיין יונגער אומשולדיגער פרוי ראָזע, וואָס האט שוין גענוג־גענוג גע־ליטען, גענוג איבערגעטראָגען, גענוג אפּגעקומען פאר די זינד פון די עלטערען, וועלכע זענען אזוי איינגעשפּארט אין זייער פאנאַ־טיזם!... איך דארף אייך נישט לערנען, ווי אזוי צו רעדען. רעדען קאָנט איהר; הלואי וואָלט איהר אזוי געקאָנט פיהלען, ווי איהר קאָנט רעדען... גריסט ראָזען און זאָגט איהר, אז איך פאָהר צו איהר די מינוט, די רגע!

„אייער בעסטער פריינד בערטע שימשעלביין".

ה.

פון פ. אייזענשטאדט צו בערטע שימשעלביין.

„בערטע! בערטע! צו וואָס האט איהר מיך געשיקט אהער? קארג געוועזן פאר מיר דאָס, וואָס איך האָב איבערגעטראָגען דאָרט? אך, וואָס פאר א הארטער מענש דער הערר פרידמאַן איז! און

מערקווירדיג — וואָס פאַר אַ קלוגער מענש, וואָס פאַר אַ פּראַקטישער מענש דאָס איז! איך האָב איהם גאָר ביז יעצט אַזוי פיעל ניט געקענט. איך האָב קיין צייט ניט געהאַט צו אויסרעדען עטליכע ווערטער, האָט ער מיך שוין איבערגעשלאָגען און האָט מיר פאָרגעלעגט אַזעלכע פראַגען, אַז איך בין געבליבען אָהן לשון. איך האָב אייך געפאָלגט, בערטע, און האָב איהם אָנגעהויבען אויסצומאָהלען מיט שרעקליכע פאַרבען די ביטערע לאַגע פון זיין אומגליקליכען זוהן. האָט ער מיך אַזוי אויסגעלאַכט, אַז איך האָב שוין ווייטער ניט געהאַט, וואָס צו זאָגען.

„— ע, ברודער! — האָט ער מיר געזאָגט דערויף מיט אַ קלאַפּ אין די פּלייצעס אריין. — ע, ברודער! איהר לאַכט מיך אויס, איהר מאַכט פון מיר חוזק, אַפּנים, יונגערמאַן! נישקשה, איהר וואָלט זיך געמעגט ווינשען האַטש האַלב אַזוי אָפּלעבען ווי אייער אומגליקליכער „העלד” לעבט זיך אָפּ אַצינד אין אויסלאַנד! אַך, ווי טרויעריג זיין לאַגע איז! ווי „אומגליקליך” ער איז אַצינד ערגיץ אין אַ טהעאַטער נעבאַך, אָדער אין אַ שענעם רעסטאָראַן נעבאַך, וואו ער זיצט נעבאַך איבער אַ שענעם מאָלצייט נעבאַך מיט אַ גוטען גלאָז וויין, און מיט איין אַראָמאַטישען ציגאַר נעבאַך! איהר פאַרשטעהט צי ניין?..

„גלויבט מיר, בערטע, אַז ער קען זיין זוהן אַ סך מעהר, ווי איך מיט אייך קענען איהם. צום לעצט האָט ער מיר ערנסט געזאָגט, אַז ער האָט רחמנות אויף דער אומגליקליכער ראָזע און פערשטעהט, ווי שלעכט עס איז איהר אַצינד און ווי טרויעריג איהר לאַגע וועט נאָך זיין שפּעטער... ווי אַ גוטער פריינד, האָט ער מיר איין עצה געגעבען, אַז מיר זאָלען בּיסלעכוויין אויפדעקען פאַר איהר, ווער איהר אָפּגאָט איז און וואָס ער איז... ער האָט מיך אויסגעפרעגט, ווי אַזוי זי פערברענגט די צייט, און פון וואָס לעבט זי, און צי נויטיגט זי זיך אַצינד אין געלד, וועט ער איהר שיסען, וויפיעל זי דאַרף... אַך, בערטע, בערטע, איך זאָג אייך נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, און וועל אייך שטענדיג זאָגען דאָס זעלבע, אַז

מיר, נאָר מיר, זענען שולדיג אין איהר אומגליק, און גאָט ווייסט, מיט וואָס עס וועט זיך נאָך ענדיגען!...

„איך האָב דאָ שוין מעהר ניט וואָס צו טהון, און אויף זיין מוטער זאָלט איהר אויך קיין האָפענונג ניט האָבען. דער הערר פרידמאַן האָט מיר אויסדריקליך געזאָגט, אז „פריהער וועט דער הימעל קומען צו דער ערד, איידער מיין מלכה וועט דערלאָזען, אז איהר באָרים זאָל זיין פוהרמאַנ'ס איידעם, און ווען איהר זאָלט קענען מיין מלכה'ן, וואָלט איהר געזעסען בערוהט אין דער היים, וואָרום מיין מלכה — דאָס איז שטאָל און אייזען: זי וועט זיך ניכער צעברעכען, איידער איינבויגען. איהר פערשטעהט צי ניין?" — און מיט די ווערטער האָט מיך דער הערר פרידמאַן אָפגעלאָזט. איך בלייב דאָ נאָך אויף א צוויי טעג און וואַרט אויף אייער ענטפער. שרייבט מיר, איך בעט אייך, וואָס מאַכט ראָזע? גאָט זאָל העלפען, זי זאָל איבערקומען, ווי עס געהר צו זיין... איך וואָלט איהר איבערגעגעבען א גרוס, נאָר איך ווייס, אז זי געהט ניט אזוי שטאַרק אוים נאָך מיין גרוס... א וואונדערליכע זאַך, בלעבען!...

„אייער פריינד, וואָס קוקט אַרוים אויף אייער גיכען בריעף,

„פ. אייזענשטאַדט".

ו.

פון בערטע שימשעלביין צו פ. אייזענשטאַדט.

(טעלעגראַמע).

„הערר אייזענשטאַדט. היינט אָבענד האָט ראָזע געהאַט א מיידעל און איז געשטאָרבען. דאָס קינד לעבט. קומט צו פאָהרען.

„בערטע".

עפּילאָג.

גואו דער פּערפאַסער זאָגט נאָך עטליכע ווערטער און געפינט, אַז עס איז שוין צייט צו געזעגענען זיך מיט׳ן לעזער און מאַכען אַ סוף מיט דער דאָזיגער ווירקליכער געשיכטע.

געזעגענענדיג זיך מיט׳ן לעזער, מוזען מיר, ווי עס פיהרען זיך אויף דער וועלט די אַלע ראָמאַניסטען, שענקען איהם איין עפּילאָג און איבערגעבען אַלץ, וואָס עס האָט זיך אויסגעלאָזט מיט אונזערע העלדען, וועלכע ווערען דערמאָנט אין דער דאָזיגער ריכטיגער, ניט אויסגעטראַכטער געשיכטע.

אַלע אונזערע בעקאַנטע פּאַרשוינען זענען געזונד און שטאַרק, אויסער די צוויי אומגליקליכע פרויען: טייבעלע פוהרמאַן און ראָזע פריידמאַן. אפילו דער אַלטער מאיר פוהרמאַן לעבט נאָך! נאָר זיין לעבען איז טרויעריגער, ווי דער טוידט: צו וואָס און פון וועמענסוועגען לעבט אַזאַ אומגליקליך נפש אויף דער וועלט? פון וועמענסוועגען האַלט ער דעם אייזערנעם קאַסטען מיט געלד? צו וואָס פערשליסט ער די רויטע לאָדען אַלע נאַכט, און אַז ער דערהערט אַ שאָרך פון אַ מויז, ווערד ער פערציטערט און חאַפּט זיך צו די שליסעלעך? צוליעב וועמען טרייבט ער איין אָרעמאַן פון שטוב? פאַר וועמען און פאַר וואָס קוילעט ער זיך אַלע טאָג מיט דער אידינע פאַר די אָפּגעלעקטע ביינער, וואָס זי וואַרפט אַרויס פאַר די הינד? אַז עס וועט אַ קלאָפּ טהון זיין לעצטע שעה, וועט ער שיקען רופען דעם רב מיט די דיינים און וועט מאַכען אַ „צוואה": כך וכך רובעל אויף „עולמות"; כך וכך רובעל אויף אַ מרחץ; כך וכך אויף דעם הקדש; כך וכך קיין ליבאַוויטש דעם רבי׳ן אויף אַ סוכה (וואָס ווייטער ווערד ער אַלץ פרימער); כך וכך אויף „חברה־קדישא", אויף „הזכרת־נשמות", אויף „חברה תהלים", אויף „חברה משניות", אויף „עשרה בטלנים"... אויף דעם דאָזיגען געלד וועט ער מאַכען עטליכע אַפּעקונעס, גבירים, שענע אידען, וואָס וועלען זיך נאָכדעם צווישען זיך צעטיילען אחת ואחת, און די אָרעמע לייט פון דער שטאָדט וועלען אַרומגעהן

פון איינעם צום אנדערען און וועלען שרייען: „גנבים! רוצחים! הולטייעס! וואו איז ערגיץ דאָס געלד, וואָס רב מאיר פוהרמאַן האָט איבערגעלאָזט? די נגידים האָבען זיך צעטיילט — און מיר וועלען שווייגען?! גיט אונז אָפּ פוהרמאַנ'ס געלד — עס איז אונזער געלד!"...

אָט אזוי זענען, הייסט עס, די „רויטע לאָדען" שוין פערמאַכט פאר אונז אויף תמיד... אָבער דער „אייזערנער באַלקאָן"?

דער „אייזערנער באַלקאָן" איז תמיד יונג, תמיד פריילוך, תמיד בעלויכטען און פול מיט געסט, פונקט ווי פריהער, קיין שום פערענדערונג! דאָס געשעפט פון דער גלענצענדער פירמא „פרידמאַן" איז זעהר א גרויס געשעפט. די קלייטען וואַכסען. די קאַנטאָר ארבייט. מאָטעל פרידמאַן איז שטענדיג פערנומען מיט זיינע חשבונות. ער איז שטענדיג פערטראַגען. ער איז איינגעטונקט פון קאָפּ ביז פיס אין ציפער... אַז זיין זוהן איז דאָס ערשטע מאָל געקומען אהיים צו־גאַסט מיט זיין גרויסאַרטיגער פרוי „יאַדוויגא", די טאָכטער פונ'ם וואַרשעווער באַנקיר לודוויג עסיגמאַכער, איז מלכה געווען אזוי גליקליך, אַז זי האָט ארומגעכאַפּט דעם מאַן קושען.

— וואָס זאָגסט דו עפּיס, מאָטעל, אויף אונזער באַריסען און אויף זיין פרוי, אויף יאַדוויגאַ'ן?...

— יאָ, אויב אונזער פויגעל וועט אוועקוואַרפען די שאַרלאַטאַנסקע שטיק, קאָן פון איהם ווערען מיט דער צייט אַ שטיקעל מענטש, דו פאַרשטעהסט צי ניין?... איך האָב געהאַט אַ דעפּעש פון זימעלשטיין. פאַרקויפט דרייסיג טויזענד פוד צוקער אויף חודש מאַי — בין איך צופריעדען. דו פאַרשטעהסט צי ניין?...

וואָס האָט געטהאָן מאָטעל פרידמאַן ביי מאיר פוהרמאַן, בעת יענער איז געבליבען איין אַלמן? עס ווייזט אויס, אַז אין פרידמאַנען האָט פּלוצים אָנגעהויבען צו רעדען זיין געוויסען. צי אפשר האָט ער זיך דערמאָנט, אַז ער, מאָטעל־מזיק, איז

אַמאָל געווען אַ חבר און אַ גוטער ברודער מיט מ א י ר ־ ק ו ו אַ־ ש ע? אָדער ער האָט געוואָלט מיט זיין וויזיט פוּנ'ם „אייזערנעם באַלקאָן” צו די „רויטע לאָדען” אויסקויפען זיינע אַלטע זינד אַקע־ גען זיין געוועזענעם שותּף?...

מזל־טוב! אונזערע האַרציגע שוועסטער מאַשאַ און פּאַשאַ רעגענבויגען האָבען שוין חתונה געהאַט פּאַר גאַנץ רייכע קאָמער־ סאַנטען. די מאַדאַם רעגענבויגען איז גליקליך. אַלע יאָהר קומען איהר צו אַ פּאָר איינקלעך.

אַליק דער משרת איז ביי די יונגע פרידמאַנס אַ לאָקיי. ער טראָגט אַ ווייסען זשילעט מיט אַ זילבערנעם זייגער און זאָגט: „ביי אונז אין וואַרשאַ”.

גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט האָבען שוין דיפּלאָמען אין די הענד. דער ערשטער איז אַ דאָקטאָר און קוקט־אַרוים אויף פּאַציענטען, וואָס ווייזען זיך עפּיס ניט. און דער אַנדערער איז איין אַדוואָקאַט, וואָס האָט נאָך ניט געהאַט די עהרע צו זעהען אַ קליענט אין די אויגען. זיי זוכען רייכע פּאַרטיעס און אַרבייטען אויף אַלע כלים.

אייזענשטאַדט האָט זיך נישט שטאַרק פערענדערט פון יענער צייט. עס האָט זיך איהם נאָר אויסגעשאָטען אַ קליין שפּיצעביג בערדעל, וועלכעס גיט איהם צו דעם זיבעטען חן. ער איז זעהר בעליעבט ביי אַלע זיינע חברים־סטודענטען, און אויף יעדער אסיפה איז ער תמיד דער ערשטער, הגם ער קריכט ניט צום אויבענאָן און רייסט זיך ניט אויף די ווענד.

ראָזע'ס קינד — זי הייסט נאָך דער מוטער: ראָזעטשקע — געפינט זיך ביי בערטע שימשעלביין.

„בערטע די גרושה” איז נאָך עד היום אַ גרושה. זי איז גערעכט וואָס זי זאָגט, אַז אונזער לעבען איז אַ לאַנגע טראַגעדיע און מיר, מאַנסבילען, זענען די העלדען — גוטע און שלעכטע

העלדען, עהרליכע און פערדארבענע. זי זאגט נאך עד היום:
„א, מענער, מענער!"...

* * *

אט אזוי נישט־פריילין האט זיך אויסגעלאזט אונזער ראַ־מאן — א ראמאן, אין וועלכען די הויפט־ראלען האבען געשפיעלט נישט קיין העלדען, נאר קינדער.

ע נ ד ע.